

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»
(ΠΜΣ-ΟΔΔΥΟΕ)**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΑΠΟ ΤΟ Π.Ε.Π. 2000-2006**

ΣΤΟ ΕΣΠΑ 2007-2013

ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ

**ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΤΟΥ Επ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
Δρ. Κωνσταντίνου Νικολόπουλου**

ΙΟΥΝΙΟΣ 2009

*Αφιερώνεται στον
σύζυγό μου Δημήτρη,
και στα παιδιά μου
για την υπομονή τους και την στήριξή τους.*

Πρόλογος

Για την εκπόνηση της εργασίας, και την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, αφορμή υπήρξε η ενασχόλησή μου σαν υπάλληλος του Δήμου Βυτίνας, με την υποβολή προτάσεων για την εξεύρεση χρηματοδοτήσεων και εκτέλεση έργων με χρηματοδότηση κυρίως από το Γ' ΚΠΣ.

Αυτό με έκανε να συνειδητοποιήσω ότι δύσκολα εκτελούνται έργα από φορείς από ίδιους ή εθνικούς πόρους και η ανάπτυξη μιας περιοχής και η δημιουργία υποδομών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από κοινοτικούς πόρους.

Για την εργασία μου χρησιμοποίησα κυρίως στοιχεία από την ΕΚΤ και από την Ε.Δ.Α. Περιφέρειας Πελοποννήσου, τον Προϊστάμενο της οποίας και σήμερα προϊστάμενό μου, κ. Αναστάσιο Σκούρα, θα ήθελα να ευχαριστήσω.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Κων/νο Νικολόπουλο, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην υλοποίηση της μεταπτυχιακής μου έρευνας, καθώς και τα λοιπά μέλη της τριμελούς επιτροπής.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	3
Περιεχόμενα	4
Περίληψη	10
Abstract	12
1. Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική: διαχρονική εξέλιξη, ισχύον πλαίσιο και προοπτικές	14
1.1 Γενικά	14
1.2 Κύριες φάσεις της Ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής	17
1.2.1 1η Περίοδος (1948-1964)	18
1.2.2 2η Περίοδος (1964-79)	18
1.2.3 3η Περίοδος (1980-86)	19
1.2.4 4η Περίοδος (1986-2006)	20
1.2.5 5η Περίοδος (2007-2013)	22
1.3. Διλήμματα και στρατηγικές επιλογές της πρόσφατης Ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής	22
1.3.1. Οικονομική Αποτελεσματικότητα και Περιφερειακή Ισότητα	22
1.3.2. Στρατηγικές προτεραιότητες της τρέχουσας Περιφερειακής Πολιτικής	26
1.3.2.1. Ανάπτυξη της καινοτομίας	28
1.3.2.2. Αστική Ανάπτυξη	29
1.3.2.3. Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Υπαίθρου	30
1.4. Η οργάνωση και διαχείριση των περιφερειακών προγραμμάτων	31
1.5 Το νέο πλαίσιο της Περιφερειακής Πολιτικής – Η περίοδος 2007-13	35

1.6	Η νέα Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης	.....	36
1.7	Οι συνθήκες και οι κύριες κατευθύνσεις για τη διαμόρφωση της Περιφερειακής Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Ελλάδας	.....	40
2	Η Περιφέρεια Πελοποννήσου στο τέλος του 2ου ΚΠΣ	.....	42
2.1	Οι βασικοί περιφερειακοί δείκτες: συγκρίσεις με μέσο όρο χώρας και Ε.Ε. Διαχρονική εξέλιξη	.....	42
2.1.1	Γεωγραφικά – μορφολογικά στοιχεία	.....	42
2.1.2	Πληθυσμός	.....	42
2.1.3	Περιφερειακό ΑΕΠ	.....	43
2.1.4	Απασχόληση	.....	44
2.1.5	Ανεργία	.....	44
2.1.6	Επίπεδο εκπαίδευσης	.....	45
2.2	Οι τομείς παραγωγής	.....	46
2.2.1	Πρωτογενής τομέας	.....	46
2.2.2	Δευτερογενής τομέας	.....	47
2.2.3	Τριτογενής τομέας	.....	47
2.3	Υποδομές – Ποιότητα ζωής	.....	48
2.3.1.	Μεταφορές	.....	48
2.3.2	Υγεία - Πρόνοια	.....	49
2.3.3	Εκπαίδευση	.....	50
2.3.4	Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον	.....	51
2.3.5	Άλλες κατηγορίες υποδομών	.....	53
2.4	Ενδοπεριφερειακές ανισότητες: διαχρονική εξέλιξη, εκτίμηση τάσεων	.....	54
2.4.1	Διανομαρχιακές ανισότητες	.....	54
2.4.2	Ορεινός χώρος / Εσωτερικές ζώνες	.....	54
2.4.3	Αστικά Κέντρα	.....	55
2.5	Αποτελέσματα 2ου Κ.Π.Σ.	.....	56

2.5.1	Βασικοί στόχοι και στρατηγική	56
2.5.2	Κύρια Έργα - Δράσεις	56
2.5.3	Αποτελέσματα – Βαθμός επίτευξης στόχων	58
3	3ο ΚΠΣ και αναθεώρηση λόγω πυρκαγιών	60
3.1	Γενικά	60
3.2	Προβλήματα λόγω των καταστροφικών πυρκαγιών	61
3.3	Στρατηγική και αναμενόμενες επιπτώσεις	63
4	Η Περιφέρεια Πελοποννήσου μετά το Γ' ΚΠΣ	73
4.1	Γενική ανάλυση Περιφέρειας	73
4.1.1	Γεωμορφολογικά στοιχεία	73
4.1.2	Δημογραφικά στοιχεία	73
4.2	Ποσοτικοποίηση της υφιστάμενης κατάστασης με τη χρήση διαρθρωτικών δεικτών	75
4.2.1	Γενικά	75
4.2.2	Οικονομικές Επιδόσεις Ενδεικτικά Στοιχεία ΑΕΠ	77
4.2.3	Αγορά Εργασίας & Παραγωγικότητα	82
4.2.4	Αγορά Εργασίας & Απασχόληση	82
4.2.5	Οικονομικά στοιχεία κατά τομέας	88
4.2.5.1	Πρωτογενής Τομέας	88
4.2.5.2	Δευτερογενής τομέας	89
4.2.5.3	Τριτογενής Τομέας	91
4.2.6	Ισότητα των φύλων	93
4.2.7	Υποδομές και Ποιότητα ζωής	96
4.2.7.1	Εκπαίδευση	96
4.2.7.2	Υγεία - Πρόνοια	98
4.2.7.3	Μεταφορές	99
4.2.7.4	Πολιτισμός	100
4.2.7.5	Φυσικό Περιβάλλον	102

4.2.8	Χωρική διάσταση – Ανάλυση περιφερειακών / τοπικών ανισοτήτων	106
4.2.8.1	Διανομαρχιακές ανισότητες	106
4.2.8.2	Ενδονομαρχιακές / Τοπικές – Γεωγραφικές και Γεωφυσικές ανισότητες	108
4.2.8.3	Ορεινές περιοχές	108
4.2.8.4	Ημιορεινές περιοχές	109
4.2.8.5	Αγροτικές περιοχές	110
4.2.8.6	Αστικά Κέντρα	111
4.3	Συνοπτική Αποτίμηση αποτελεσμάτων προγραμματικής περιόδου 2000-2006	112
4.3.1	Άξονας 1: Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας	114
4.3.2	Άξονας 2: Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου	114
4.3.3	Άξονας 3: Ενίσχυση & αναβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας	115
4.3.4	Άξονας 4: Αναβάθμιση αστικών & ημιαστικών κέντρων	115
4.3.5	Άξονας 5: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	116
5	Ο Ρόλος των χρηματοδοτήσεων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων στην περιφερειακή οικονομική σύγκλιση στην Ευρώπη, και οι επιπτώσεις τους ειδικότερα στην Περιφέρεια Πελοποννήσου.	118
5.1	Περιγραφική Στατιστική	121
5.2	Διαγράμματα Διασποράς	126
5.3	Ανάλυση συσχέτισης	128
5.4	Συμπέρασμα	128
6	Η αναπτυξιακή στρατηγική για την περίοδο 2007-2013	130

6.1	Υφιστάμενη Κατάσταση στη Χωρική Ενότητα ΔΕΠΠΝ	130
6.1.1	Γεωμορφολογικά Στοιχεία	132
6.1.2	Δημογραφικά στοιχεία	132
6.1.3	Ενδεικτικά Στοιχεία ΑΕΠ	132
6.1.4	Αγορά Εργασίας	134
6.2	Αναπτυξιακό όραμα και στρατηγική	134
6.2.1	Αποτύπωση της φυσιογνωμίας της περιοχής προγραμματισμού	134
6.2.2	Το αναπτυξιακό όραμα / Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος	138
6.3	Η αναπτυξιακή στρατηγική του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΔΕΠΠΝ	142
6.3.1	Γενικός Στόχος 1	143
6.3.2	Γενικός Στόχος 2	145
6.3.3	Γενικός Στόχος 3	147
6.3.4	Ιεράρχηση γενικών στόχων	150
6.4	Εξειδίκευση της στρατηγικής στις Περιφέρειες	152
6.4.1	Εξειδίκευση της στρατηγικής στην Περιφέρεια Πελοποννήσου	152
6.5	Χωρικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής	157
6.5.1	Βιώσιμη αστική ανάπτυξη	159
6.5.2	Πόλοι ανάπτυξης	161
6.5.3	Ανάπτυξη ορεινών περιοχών	163
6.6	Αειφόρος ανάπτυξη (άρθρο 3 του ΕΚ 1083/2006)	163
6.7	Συνάφεια περιφερειακής διάστασης ΕΣΠΑ – ΠΕΠ για θέματα ΕΚΤ	165
6.8	Ισότητα	166
	Συμπεράσματα	168

Βιβλιογραφία	170
Κατάλογος πινάκων-διαγραμμάτων	172
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Π.Ε.Π. 2000-2006.	174
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΔΕΠΙΝ 2007-13.	213

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία, αναφέρεται στην αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας Πελοποννήσου επικεντρώνοντας στα αποτελέσματα από την υλοποίηση του Γ' ΚΠΣ και στα αναμενόμενα από την υλοποίηση του ΕΣΠΑ 2007-2013 .

Συγκεκριμένα:

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2000-2006 εντάχθηκε στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για τις κοινοτικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στις 09-04-2001.

Έκτοτε αναθεωρήθηκε τέσσερις φορές, με τελική την 4^η Αναθεώρηση (Νοέμβριο 2007) στο πλαίσιο της συνολικής του Γ' ΚΠΣ. Σε αυτή την 4^η αναθεώρηση αποτυπώνονται και οι συνέπειες των καταστροφικών πυρκαγιών του καλοκαιριού του 2007 που έπληξαν ταυτόχρονα αρκετές Περιφέρειες της χώρας, και σε μεγάλο βαθμό την Περιφέρεια Πελοποννήσου, γεγονός που επηρέασε αρνητικά την αναπτυξιακή πορεία της.

Ενώ το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2000-2006 ολοκληρώνεται, αναμένεται να ξεκινήσει η υλοποίηση του ΕΣΠΑ 2007-2013.

Ο σχεδιασμός του, σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000-2006, χαρακτηρίζεται από μικρότερο πλήθος Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ώστε να καταστεί πιο ευέλικτο στην διαχείρισή του: ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την περίοδο 2007-2013 θα υλοποιηθεί μέσα από 8 Τομεακά ΕΠ, 5 Περιφερειακά ΕΠ και 12 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας.

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων το οποίο και μας ενδιαφέρει, αφορά τη χωρική ενότητα των αναφερόμενων Περιφερειών οι οποίες ανήκουν στην

κατηγορία του αμιγούς στόχου «Σύγκλισης». Έχει ως στόχο να συμβάλλει στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων, συμπληρωματικά με τα τομεακά προγράμματα και με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της κάθε Περιφέρειας.

Το 1^ο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρεται στην ελληνική περιφερειακή πολιτική.

Στο 2^ο κεφάλαιο γίνεται μια συνοπτική αναφορά στα αποτελέσματα του Β' ΚΠΣ στην περιφέρεια Πελοποννήσου

Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η 4^η αναθεώρηση του Γ' ΚΠΣ με ιδιαίτερη έμφαση στις αλλαγές που προκύπτουν λόγω των καταστροφικών πυρκαγιών του καλοκαιριού 2007.

Στο 4^ο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των αποτελεσμάτων από την μέχρι σήμερα εφαρμογή του Γ' ΚΠΣ και τις συνέπειές του στην ανάπτυξη της περιφέρειας Πελοποννήσου.

Στο 5^ο κεφάλαιο γίνεται μια συγκριτική αξιολόγηση ανάμεσα στις Περιφέρειες της Ευρώπης που έλαβαν τους πιο πολλούς κοινοτικούς πόρους και πιο ήταν το όφελος στην ανάπτυξη της Περιφέρειας

Στο 6^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ΔΕΠΠΝ 2007-2013 με ιδιαίτερη έμφαση σε ότι αφορά την Περιφέρεια Πελοποννήσου.

Abstract

In this dissertation we examine the economic growth and development of the region of Peloponnesus with emphasis on the results from the 3rd Framework Programme as well as the expectations from the National Strategic Reference Framework (NSRF) realization.

The Regional Business Development Programme of Peloponnesus for the years 2000-2006 was included to the European Framework Programme for Community structural assistance budget on 09-04-2001.

Currently the Regional Business Development Programme of Peloponnesus 2000-2006 finishes and at the same time the implementation of NSRF for the years 2007-2013 is expected to begin.

Contrary to the previous programme, NSRF's differentiates, as it is characterized by fewer Development Programmes in order to allow for more efficient administration. The strategic design for Greece for the period 2007-2013 will be accomplished through 8 Sectoral Operational Programmes, 5 Regional Operational Programmes and 12 European Territorial Cooperation Programmes

The Regional Operational Programme for Western Greece – Peloponnesus – Ionian islands which is of interest to this paper, involves the regional area of the above mentioned regions which belong to the intervention of “Convergence”. It targets to contribute towards meeting the national strategic goals in conjunction with the sectoral programmes, with an emphasis placed on the distinct characteristics and needs of each Region.

The paper is structured as follows.

After the present introduction, the first chapter summarizes the Greek Regional Policy .

In the Second Chapter a comprehensive review of the 2nd CSF results for the Peloponnesus region is provided.

Chapter Three presents the 4th Amendment of the 3rd CSF with emphasis on the changes incurred due to the catastrophic fires of summer 2007.

In the fourth chapter, a review of the 3rd CSF results on the development of Peloponnesus region is provided.

In chapter five we also present a comparative review between Regions of EU which are the largest SCFund receivers and the impact on economic growth.

Finally chapter six is about the Regional Operational Programme for Western Greece – Peloponnesus – Ionian islands 2007-13 with an emphasis on the expectations for the development of the region of Peloponnesus.

1. Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική: διαχρονική εξέλιξη, ισχύον πλαίσιο και προοπτικές

1.1 Γενικά

Η Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική ή απλά όπως έχει επικρατήσει, η Περιφερειακή Πολιτική, αποτελεί βασική αναπτυξιακή πολιτική των σύγχρονων κρατών. Συγκεκριμένα, μετά τη μεγάλη οικονομική κρίση της περιόδου 1929-33, αλλά κυρίως μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους, η χωρική έκφραση των οικονομικών προβλημάτων αποτέλεσε αντικείμενο ενδιαφέροντος τόσο των θεωρητικών αναζητήσεων, όσο και των οικονομικών πολιτικών των περισσότερων χωρών του κόσμου. Έτσι, αρχίζει να στοιχειοθετείται σταδιακά ένα νέο πεδίο της Οικονομικής Επιστήμης, η Οικονομική του Χώρου, που συνοδεύεται και από τον εφαρμοσμένο της κλάδο, την Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική.

Ειδικότερα, οι οικονομικές συνέπειες του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, αλλά κυρίως η κρίση του 1929, έθεσαν πιο επιτακτικά το θέμα της αποτελεσματικότητας του μηχανισμού της αγοράς και των τιμών στην αυτόματη ρύθμιση των οικονομικών σχέσεων και στην επίτευξη της ισορροπίας των οικονομικών συστημάτων. Το οικονομικό «δόγμα» που αναπτύχθηκε την εποχή εκείνη, υπό την επίδραση των θεωρητικών απόψεων του Keynes (1936), έθεσε τις βάσεις για την ενίσχυση και επέκταση των παρεμβατικών κρατικών πολιτικών. Έτσι, τόσο στη Δυτική Ευρώπη και στην Αμερική, όσο και στην τότε Σοβιετική Ένωση, εφαρμόστηκαν διάφορες μορφές κρατικών παρεμβάσεων για την υποβοήθηση καθυστερημένων περιοχών και την οργάνωση των πόλεων που αδυνατούσαν να συνέλθουν από τις οδυνηρές επιπτώσεις της κρίσης. Αν και πριν από το 1930 εφαρμόστηκαν κάποιες αποσπασματικές κυρίως δράσεις, για στην αντιμετώπιση αναπτυξιακών προβλημάτων του χώρου η συστηματική θεμελίωση της Περιφερειακής Πολιτικής γίνεται μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Κατά τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου η μεγέθυνση βασικών βιομηχανικών κλάδων (π.χ. μεταλλουργίες, υφαντουργίες, χημικές βιομηχανίες, βιομηχανίες παραγωγής μηχανών) και κατ' επέκταση περιοχών ή πόλεων που τους φιλοξενούσαν, σε συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού και τη μετακίνησή του από την υπαίθρο στα μεγάλα αστικοβιομηχανικά συγκροτήματα, άρχισε να προκαλεί ενδιαφέρον για τον απρογραμματίστο τρόπο που οι εν λόγω πόλεις αναπτύσσονταν και για τη νέα σχέση πόλης - υπαίθρου που διαμορφώνονταν. Από τη μία ο μεταπολεμικός επαναπατρισμός και η μετανάστευση στα βιομηχανικά εργατικά κέντρα της Μεγάλης Βρετανίας, της Δυτικής Γερμανίας, της Γαλλίας, του Βελγίου και της Βόρειας Ιταλίας, δημιούργησαν αυξημένες ανάγκες για την οργάνωση των περιοχών κατοικίας, την ενίσχυση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, τη ρύθμιση των χρήσεων γης κ.λπ. Από την άλλη η γιγάντωση των βιομηχανικών πόλεων και τα προβλήματα μέσα σ' αυτές, σε συνδυασμό με την ερήμωση της υπαίθρου, δημιούργησαν έντονες περιφερειακές ανισότητες που έπρεπε να αντιμετωπισθούν με προγραμματισμένο τρόπο. Εκτός όμως από την Ευρώπη, και στις Η.Π.Α. την ίδια περίοδο εφαρμόστηκαν προγράμματα ρύθμισης του χώρου. Ειδικότερα, η περιφερειακή πολιτική στηρίχθηκε αρχικά σε προγράμματα οργάνωσης και ενίσχυσης των μεγάλων πόλεων, ενώ αργότερα η ένταση των περιφερειακών ανισοτήτων έστρεψε το ενδιαφέρον του προγραμματισμού στην κοινωνική και χωροταξική αναδιοργάνωση των πόλεων, καθώς και στην υποβοήθηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών. Διάφοροι οργανισμοί (όπως π.χ. οι Tennessee Valley Authority και Economic Development Administration), ανέλαβαν δράσεις διαμόρφωσης, μέσω περιφερειακών ή τοπικών προγραμμάτων και δικτύων, ενός λειτουργικά ολοκληρωμένου οικιστικού πλέγματος, με σκοπό την ενίσχυση των αγροτικών, λιγότερο αναπτυγμένων και απομονωμένων περιοχών (Nelson 1993, Blakely 1994).

Τα δεδομένα αυτά δημιούργησαν την ανάγκη για τη συστηματική ενσωμάτωση του χώρου στα οικονομικά μοντέλα, για την καθιέρωση της Περιφερειακής Πολιτικής ως αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής και κατ' επέκταση για την εφαρμογή του Αστικού και Περιφερειακού Προγραμματισμού σε συνδυασμό και συμπληρωματικά με τον εθνικό αναπτυξιακό προγραμματισμό. Αλλά εκτός των κρατών και υπερεθνικοί οικονομικοί οργανισμοί αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα της Περιφερειακής Πολιτικής για την επίτευξη των στόχων τους.

Τα θέματα των επιπτώσεων των περιφερειακών ανισοτήτων στη λειτουργία του ενοποιημένου οικονομικού χώρου, αλλά και των επιπτώσεων της ίδιας της διαδικασίας της οικονομικής ολοκλήρωσης στην περιφερειακή ανάπτυξη ήταν από τα πρώτα που τέθηκαν από τα κράτη – μέλη, αμέσως μετά τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Από τις αναφορές αυτές στις ιδρυτικές συνθήκες, η ΕΟΚ χρειάστηκε αρκετά χρόνια για να αναλάβει, με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) το 1975, τις πρώτες συγκεκριμένες δράσεις περιφερειακής πολιτικής και αρκετά ακόμα για τη θεσμοθέτησή της, με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986¹. Έτσι, εντάχθηκε η Περιφερειακή Πολιτική ως βασική Κοινοτική πολιτική, με τον τίτλο πολιτική «Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής», μαζί με την καθιέρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Στο άρθρο 130α της Συνθήκης προβλέπεται ότι η Κοινότητα, προκειμένου να επιτύχει την αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της πρέπει να προωθήσει την οικονομική και κοινωνική συνοχή της μέσα από δράσεις που θα στοχεύουν στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και στην υποβοήθηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών.

---

¹. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη υπογράφηκε το Φεβρουάριο του 1986 και τέθηκε σε ισχύ τον επόμενο χρόνο και συγκεκριμένα, στις 1-7-87.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο κύριος σκοπός της Περιφερειακής Πολιτικής είναι η αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκαλεί η ανάπτυξη στο χώρο. Σύμφωνα με μία θεωρία, η Περιφερειακή Πολιτική αντιμετωπίζει τις χωρικές ανισοροπίες για να επιτύχει δύο αλληλοσυσχετιζόμενους αντικειμενικούς σκοπούς: την οικονομική ανάπτυξη και τη βελτίωση της κοινωνικής διανομής, ενώ σύμφωνα με άλλη η πολιτική αυτή αποτελεί ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε κάποια προγράμματα, για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας.

Ειδικά για την Ελλάδα, όπου η χωρική ασυνέχεια και τα έντονα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με τις ιστορικές καταβολές του ελληνικού κράτους και τη διαχρονική κοινωνικοοικονομική εξέλιξη των διαφόρων εδαφικών ενοτήτων, έχουν προσδώσει έναν ειδικό χαρακτήρα στο περιφερειακό πρόβλημα, η πολιτική αυτή κρίνεται κεφαλαιώδους σημασίας για την ισόρροπη ανάπτυξη και τη συνολική ευημερία της χώρας.

1.2 Κύριες φάσεις της Ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής

Η εμφάνιση και θεμελίωση της Περιφερειακής Πολιτικής στην Ελλάδα ακολουθεί την πορεία των ευρωπαϊκών χωρών. Ο περιφερειακός προγραμματισμός αρχίζει σταδιακά μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, σχεδόν παράλληλα με την προσπάθεια αναπτυξιακού προγραμματισμού σε εθνικό επίπεδο και συμπληρώνεται με διάφορα νομοθετήματα για την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς επίσης και με τη σταδιακή βελτίωση του πλαισίου προγραμματισμού και διοικητικής αποκέντρωσης της χώρας. Ωστόσο, για αρκετό καιρό δεν μπορούμε να μιλάμε για μία συστηματική πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης, αλλά βασικά για μία πρακτική χρηματοδότησης μεμονωμένων έργων εκτός συγκεκριμένου προγραμματικού πλαισίου. Το σκηνικό αυτό αλλάζει ουσιαστικά με την

ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και πιο συγκεκριμένα με την έναρξη της εφαρμογής των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ) το 1986, που για πρώτη φορά τίθεται σε εφαρμογή η διαδικασία εκπόνησης και υλοποίησης πολυταμειακών περιφερειακών (και τομεακών, με σαφή χωρική διάσταση) επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Ειδικότερα, η διαχρονική πορεία της Περιφερειακής Πολιτικής στην Ελλάδα ακολουθεί πέντε περιόδους.

1.2.1. - 1η Περίοδος (1948-1964)

Αναφέρεται στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο και στην προσπάθεια ανασυγκρότησης της χώρας. Ήδη από το 1948 είχαν αρχίσει να εφαρμόζονται δράσεις για την ενίσχυση της βιομηχανικής ανάπτυξης στις περιφέρειες και για την προστασία της επαρχιακής βιομηχανίας. Αφορούσαν κυρίως αυξημένες αποσβέσεις, παρακρατήσεις κερδών για να επενδυθούν σε επεκτάσεις κ.λπ. Ουσιαστικά ωστόσο, η πορεία θεμελίωσης της Περιφερειακής Πολιτικής στη χώρα μας αρχίζει στο τέλος της δεκαετίας του 1950, μαζί με τις πρώτες προσπάθειες προγραμματισμού της εθνικής οικονομικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, για πρώτη φορά στο «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδος 1960-1964» τέθηκε η ανάγκη άσκησης Περιφερειακής Πολιτικής για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων.

1.2.2 - 2η Περίοδος (1964-79)

Η περίοδος αυτή χωρίζεται σε δύο υποπεριόδους. Η πρώτη αφορά στη δεκαετία 1964-74, που χαρακτηρίζεται από την καθιέρωση χρηματοδοτικών κινήτρων, το διαχωρισμό των περιφερειών ανάλογα με το αναπτυξιακό τους επίπεδο, την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για υπανάπτυκτες περιοχές, την ίδρυση Βιομηχανικών Περιοχών, την υποτυπώδη ενίσχυση πολιτικού

συστήματος αστικών κέντρων, την ενεργοποίηση των Υπηρεσιών Περιφερειακής Ανάπτυξης κ.ά.

Η δεύτερη, περιλαμβάνει την πρώτη μεταπολιτευτική περίοδο, στη διάρκεια της οποίας η Περιφερειακή Πολιτική ενισχύεται περαιτέρω με την υιοθέτηση ειδικών νομοθετημάτων και την εκπόνηση ειδικών προγραμμάτων. Συγκεκριμένα, στην περίοδο 1975-1979 δίνεται έμφαση στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών, καθιερώνεται η ενίσχυση των επιχειρήσεων ανάλογα με τον κλάδο που ανήκουν, χρησιμοποιούνται ευρύτερα τα πιστωτικά κίνητρα και ενισχύονται τα ειδικά προγράμματα περιοχών (π.χ. για το νομό Έβρου), καθώς και τα προγράμματα έργων υποδομής (π.χ. Βιομηχανικές Περιοχές, υποδομές μεταφορών κ.λπ.).

1.2.3 - 3η Περίοδος (1980-86)

Η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) συνοδεύεται από μία προσπάθεια σταδιακής σύνδεσης της ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής με την Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ο.Κ. Κορύφωση αυτής της προσπάθειας αποτελούν η ψήφιση του Νόμου 1116/81, που κύριο χαρακτηριστικό του είναι η εντατικοποίηση των παρεμβάσεων με την καθιέρωση των επιδοτήσεων κεφαλαίου με περιφερειακή κλιμάκωση, η εκπόνηση του πρώτου ειδικού «Προγράμματος Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985», η είσπραξη των πρώτων ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και των πρώτων δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Ακολουθεί η ψήφιση του Νόμου 1262/82, ο οποίος ενισχύει τις αποκεντρωτικές διαδικασίες και η κατάρτιση του «Πενταετούς Προγράμματος 1983-1987», στο οποίο καθιερώνεται η διαδικασία του «Δημοκρατικού Προγραμματισμού» μέσω της ενεργούς συμμετοχής των τοπικών φορέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και προγραμματισμού.

1.2.4 - 4η Περίοδος (1986-2006)

Η έναρξη της περιόδου αυτής σηματοδοτείται με την εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ), 1986-1992, τα οποία δρομολογούν μια μεγάλη στροφή στο πλαίσιο και στις μεθόδους άσκησης της Περιφερειακής Πολιτικής. Κύρια χαρακτηριστικά του νέου πλαισίου είναι η σύνταξη ολοκληρωμένων πολυετών και πολυταμειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων, με προκαθορισμένους πόρους για κάθε έτος εφαρμογής, τα οποία στηρίζονται σε μια αναλυτική αποτύπωση της κατάστασης κάθε περιφέρειας και σε μια διατυπωμένη ιεράρχηση στόχων, στην ομαδοποίηση των έργων σε συγκεκριμένα μέτρα ανά στόχο, στη δημιουργία θεσμών παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης των προγραμμάτων και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων τους. Τα ΜΟΠ αποτέλεσαν το «πρόπλασμα» των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ), τριών μέχρι το 2006, (1989-1993, 1994-1999 και 2000-2006). Η ελληνική Περιφερειακή Πολιτική εντάσσεται πλέον λειτουργικά στις διαδικασίες της Περιφερειακής Πολιτικής της Κοινότητας. Από την έναρξη του πρώτου ΚΠΣ το 1989 μέχρι και την ολοκλήρωση του τρίτου το 2006, η Ελλάδα απολαμβάνει το μέγιστο των ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), καθώς εντάσσεται όλη στις περιφέρειες της ΕΕ με το μέγιστο βαθμό προβληματικότητας, δηλαδή στις περιφέρειες του Στόχου 1 της Διαρθρωτικής Πολιτικής της Ένωσης (αφού όλες οι περιφέρειες παρουσίασαν και για τις τρεις προγραμματικές περιόδους, κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο του 75% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ, που είναι το κριτήριο ένταξης στο Στόχο 1).

Σ' αυτή την περίοδο επίσης, ο Νόμος 1622/86 για τη συγκρότηση των Περιφερειών της χώρας, οι Νόμοι 2218/1994 και 2240/1994 για τη θεσμοθέτηση και λειτουργία του Δεύτερου Βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης και γενικότερα για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς και ο Νόμος 2539/97 για την ανασυγκρότηση της

Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μέσω του οποίου προέκυψαν οι 1.033 νέοι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ, διαμορφώνουν το θεσμικό πλαίσιο της Περιφερειακής Πολιτικής. Τέλος, οι διάφοροι Αναπτυξιακοί Νόμοι που προωθήθηκαν τα τελευταία χρόνια (1892/90, 2234/94, 2601/98 και 3299/04) για την παροχή επενδυτικών κινήτρων με χωρική διαφοροποίηση, συμπληρώνουν το πλαίσιο αυτό.

ΧΑΡΤΗΣ 1

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ**
- 1 Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
  - 2 Κεντρικής Μακεδονίας
  - 3 Δυτικής Μακεδονίας
  - 4 Ηπείρου
  - 5 Θεσσαλίας
  - 6 Ιονίων Νήσων
  - 7 Δυτικής Ελλάδας
  - 8 Στερεάς Ελλάδας
  - 9 Αττικής
  - 10 Πελοποννήσου
  - 11 Βορείου Αιγαίου
  - 12 Νοτίου Αιγαίου
  - 13 Κρήτης

- ΕΔΡΑ**
- Κομοτηνή
  - Θεσσαλονίκη
  - Κοζάνη
  - Ιωάννινα
  - Λάρισα
  - Κέρκυρα
  - Πάτρα
  - Λαμία
  - Αθήνα
  - Τρίπολη
  - Μεσσήνη
  - Ερμούπολη
  - Ηράκλειο

1.2.5 - 5η Περίοδος (2007-2013)

Το έτος 2007 αποτελεί σημείο σταθμό για την ελληνική Περιφερειακή Πολιτική και τον Προγραμματισμό. Η πολυάριθμη διεύρυνση της ΕΕ, στις αρχές της νέας χιλιετίας, από 15 σε 25 μέλη αφενός και αφετέρου η βελτίωση του επιπέδου ανάπτυξης ορισμένων περιφερειών της χώρας λόγω των επιδράσεων της πολυετούς προσπάθειας μείωσης του χάσματος με τις λοιπές περιφέρειες της Ένωσης, έχουν ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό, για πρώτη φορά στην ιστορία των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων μέσω των ΚΠΣ, ελληνικών περιφερειών από τα προγράμματα της μέγιστης Κοινοτικής συνδρομής του Στόχου 1 της νέας προγραμματικής περιόδου (2007-13).

Στη νέα αυτή προγραμματική περίοδο δρομολογούνται επίσης σημαντικές αλλαγές στις διαδικασίες του προγραμματισμού και της άσκησης της Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΕ και κατ' επέκταση των χωρών – μελών της. Η προσπάθεια γενναίας μεταρρύθμισης της Κοινοτικής Διαρθρωτικής Πολιτικής αντικατοπτρίζεται πρωταρχικά στους νέους στόχους προτεραιότητας για τις ενισχυόμενες δράσεις και στην αντικατάσταση του καθιερωμένου πλέον όρου των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) από το νέο όρο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ).

1.3. Διλήμματα και στρατηγικές επιλογές της πρόσφατης Ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής

1.3.1. Οικονομική Αποτελεσματικότητα και Περιφερειακή Ισότητα

Όπως έχει γίνει κατανοητό από τη μέχρι τώρα ανάλυση, η Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας διαμορφώνεται και ασκείται στο πλαίσιο που θέτει η γενικότερη Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ. Οι εξελίξεις στην Περιφερειακή

Πολιτική της Ένωσης επηρεάζουν άμεσα τη διαμόρφωση των Περιφερειακών Πολιτικών των κρατών-μελών και κατ' επέκταση τις αναπτυξιακές τους επιδόσεις και προοπτικές. Ειδικά για τη χώρα μας, οι χρηματοδοτήσεις που παρέχουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας και ιδιαίτερα το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), καθώς και το Ταμείο Συνοχής, αποτελούν σήμερα τη βασική πηγή εσόδων για την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και δράσεων. Καμία άλλη αναπτυξιακή πολιτική, ανεξάρτητη από τις χρηματοδοτήσεις αυτές, δε φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί οικονομικά. Οι παρεμβάσεις από αμιγώς εθνικούς πόρους απλά συμπληρώνουν την πολιτική αυτή.

Η στενή εξάρτηση της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής από την Ένωση έχει ενταθεί διαχρονικά μέχρι σήμερα. Από την έναρξη εφαρμογής των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων το 1986 έως το 2006, που τελειώνει η προγραμματική περίοδος του 3^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο θα έχουν καταρτίσει σαράντα πέντε προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Σημαντικότες επίσης περιφερειακές επιπτώσεις έχουν και τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, καθώς και οι μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και των μεταφορών, που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής. Καθόλου αμελητέα βέβαια δεν είναι και η συνεισφορά των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και των λοιπών ανταγωνιστικών προγραμμάτων της ΕΕ, που υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται όλα αυτά τα χρόνια.

Με τη συστηματική λοιπόν συνδρομή της ΕΕ η χώρα μας τις τελευταίες δύο δεκαετίες προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης των περιφερειών της και να μειώσει το χάσμα με τις λοιπές περιφέρειες της Ένωσης. Στην προσπάθεια αυτή οι διάφορες στρατηγικές επιλογές προσαρμόστηκαν κάθε φορά στις ειδικές ανάγκες των χωρικών

μονάδων, στις εκάστοτε κοινωνικές προτιμήσεις και στο γενικότερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί η χώρα.

Στο πλαίσιο αυτό, η πρώτη περίοδος εφαρμογής της Διαρθρωτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης 1986-93 (που περιλαμβάνει την περίοδο υλοποίησης των ΜΟΠ και του πρώτου ΚΠΣ) χαρακτηρίζεται για την Ελλάδα από μια στρατηγική επιλογή που δίνει έμφαση στη χωροταξική ισότητα, η οποία προωθείται μέσω μιας Περιφερειακής Πολιτικής διασποράς μικρών υποδομών σε όλη την επικράτεια. Μια εκ των υστέρων εκτίμηση του κύριου στόχου τη περίοδο αυτή, είναι η μείωση της υστέρησης των αγροτικών περιοχών της χώρας όσον αφορά βασικές υποδομές διευκόλυνσης της διαβίωσης και στήριξης της οικονομικής δραστηριότητας. Η ταχεία αστικοποίηση της δεκαετίας του 1970 και η αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων της υπαίθρου, λόγω της αύξησης του γεωργικού εισοδήματος μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, ώθησαν στην επιλογή αυτής της στρατηγικής. Οι κύριες κατευθύνσεις των δράσεων προσανατολίσθηκαν κυρίως στην ποσοτική επέκταση των δημοσίων επενδύσεων (όπως οι μεταφορές και οι τηλεπικοινωνίες) σε ορισμένους τομείς και περιοχές με σημαντική έλλειψη, καθώς επίσης και των ιδιωτικών επενδύσεων σε κάποιους άλλους (όπως οι νέες ξενοδοχειακές μονάδες). Όμως η στρατηγική αυτή παραμέριζε διαστάσεις που αναφέρονται στην παραγωγικότητα, στην ποιότητα ή την αειφορία. Οδήγησε επιπλέον σε καθυστέρηση την έναρξη των μεγάλων έργων υποδομής εθνικής και υπερεθνικής εμβέλειας, που προβάλλουν την εξωστρέφεια και προωθούν την ευρύτερη δικτύωση της χώρας.

Για τους λόγους αυτούς, στην επόμενη προγραμματική περίοδο 1994-99, η έμφαση μετατοπίζεται στην οικονομική αποτελεσματικότητα μέσα από τη συγκέντρωση των πόρων σε συγκεκριμένες, μεγάλης κλίμακας, παρεμβάσεις. Ωστόσο, την περίοδο αυτή δεν εγκαταλείπεται τελείως ο στόχος μιας πιο ισόρροπης κατανομής της βασικής υποδομής για την

ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών. Έτσι, τα μεγάλα, εθνικής και υπερεθνικής εμβέλειας, έργα μεταφορών (ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός, Αεροδρόμιο Αθηνών «Ελ. Βενιζέλος», Γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου κ.ά.), αποτελούν το μείζον χαρακτηριστικό της προγραμματικής περιόδου 1994 – 1999. Συγκεντρώνουν περίπου το 30% των συνολικών πόρων του 2^{ου} ΚΠΣ, ενώ ενισχύονται παράλληλα με σημαντικές χρηματοδοτήσεις από το Ταμείο Συνοχής. Σε κάποια μεγάλα έργα εφαρμόζεται για πρώτη φορά σύστημα συγχρηματοδότησης έργων με ιδιωτικά κεφάλαια, μέσω συμβάσεων παραχώρησης της εκμετάλλευσής τους (ΣΔΙΤ – Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα).

Η προετοιμασία της χώρας για την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, η αξιοποίηση της γεωγραφικής της θέσης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, εν όψει και της επικείμενης διεύρυνσης και η υπέρβαση των εμποδίων που προκαλεί η γεωφυσική δομή του εθνικού χώρου δικαιολογούν τη στρατηγική αυτή επιλογή. Η περαιτέρω ανάπτυξη των προβληματικών περιοχών κρίνεται πλέον ως άμεσα συνδεδεμένη με τη βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας συνολικά. Γίνεται επίσης ορατή η επιστροφή της προσοχής στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην Αθήνα, όπου η υστέρηση της κοινωνικής υποδομής και η ταχεία επιδείνωση των κυκλοφοριακών και περιβαλλοντικών συνθηκών απαιτούσαν άμεσες παρεμβάσεις. Παράλληλα η εντεινόμενη ανεργία εισάγει τις πολιτικές απασχόλησης στις περιφερειακές προτεραιότητες. Σταδιακά σημαίνουσα βαρύτητα αποκτά κατά τη περίοδο αυτή και η ενίσχυση της εξωστρέφειας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με έμφαση σε θέματα ποιότητας και οργανωτικού εκσυγχρονισμού.

Στην περίοδο του τρίτου ΚΠΣ, 2000-2006 είναι σαφές ότι τα έργα εθνικής και υπερεθνικής εμβέλειας παραμένουν σε πρώτη προτεραιότητα. Παρότι τα νέα μεγάλα έργα είναι ολιγάριθμα, σημαντικότεροι πόροι δεσμεύονται

για τη λειτουργική ολοκλήρωση των έργων της περιόδου 1994-99. Προωθούνται επίσης συμπληρωματικά έργα για την επέκταση, διασύνδεση και παραγωγική αξιοποίηση των μεγάλων έργων, ενώ ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στο σύστημα συγχρηματοδότησης με ιδιωτικά κεφάλαια, το οποίο επεκτείνεται σε νέες κατηγορίες παρεμβάσεων. Παράλληλα όμως, στην περίοδο αυτή το ενδιαφέρον στρέφεται στα έντονα προβλήματα που προκαλούν οι ισχυρές και χρόνιες ενδοπεριφερειακές ανισότητες, ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές και στο νησιωτικό χώρο. Επίσης, μία επιπλέον διάσταση του περιφερειακού προβλήματος της Ελλάδας που αναφέρεται στις μεγάλες ενδοαστικές ανισορροπίες, με έμφαση στα δύο μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα της χώρας, χρήζει ειδικής αντιμετώπισης. Τα προβλήματα αυτά αποτελούν εμπόδιο στο νέο ρόλο που καλούνται να αναλάβουν η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, ως κόμβοι διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας για την ενίσχυση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας. Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, έμφαση δίνεται στην αξιοποίηση της καινοτομίας και της κοινωνίας της πληροφορίας σε όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων (παραγωγικοί τομείς, δημόσια διοίκηση, τοπική αυτοδιοίκηση, κοινωνικές υπηρεσίες, προστασία περιβάλλοντος κ.λπ.), σε περιφερειακό και σε τομεακό επίπεδο.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι στο Γ' ΚΠΣ διαπιστώνεται ένας πιο εξισορροπημένος, σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους, συνδυασμός των κριτηρίων της συνολικής οικονομικής αποτελεσματικότητας και της περιφερειακής ισότητας.

1.3.2. Στρατηγικές προτεραιότητες της τρέχουσας Περιφερειακής Πολιτικής

Η αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας για την περίοδο 2000-2006, όπως αποτυπώνεται στο Γ' ΚΠΣ, ακολουθεί επτά άξονες προτεραιότητας, οι οποίοι είναι οι εξής:

1. Ανθρώπινοι Πόροι.
2. Μεταφορές.
3. Ανταγωνιστικότητα.
4. Ανάπτυξη της Υπαίθρου και Αλιεία.
5. Ποιότητα ζωής.
6. Κοινωνία της Πληροφορίας.
7. Περιφερειακή Ανάπτυξη.

Οι άξονες αυτοί πραγματώνονται μέσω 24 Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Στα 13 Επιχειρησιακά Προγράμματα των Περιφερειών της χώρας (ΠΕΠ), τα οποία εντάσσονται στον τελευταίο άξονα προτεραιότητας που αναφέρεται στην Περιφερειακή Ανάπτυξη, προστίθενται και 11 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, που αφορούν εθνικές - τομεακές πολιτικές (αρμοδιότητας των Υπουργείων) και υλοποιούν τους υπόλοιπους άξονες του ΚΠΣ. Ασφαλώς και τα προγράμματα αυτά, όπως έχει αναφερθεί, συμβάλλουν εξίσου στην περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας.

Η μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα του ΚΠΣ δίνεται στον άξονα των μεταφορών, στον οποίο κατευθύνεται το 28% των συνολικών πόρων, καθώς και στον άξονα της περιφερειακής ανάπτυξης, που καλύπτει το 26% περίπου των πόρων του χρηματοδοτικού πακέτου.

Όπως και στο δεύτερο, έτσι και στο τρίτο ΚΠΣ, οι πόροι που κατευθύνονται άμεσα στην ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα παρεμβάσεων. Παρά τις διαφορές, που πηγάζουν από τις ιδιαιτερότητες των περιφερειών, τα κοινά σημεία των ΠΕΠ, όσον αφορά στον προσανατολισμό των παρεμβάσεων, είναι τα ακόλουθα:

- Προωθούνται δράσεις, που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των περιφερειακών οικονομιών, εντοπίζουν και αξιοποιούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των περιοχών,

εξειδικεύουν και ενδυναμώνουν τον αναπτυξιακό ρόλο των αστικών κέντρων και αναπτύσσουν την υπαίθρο μέσω ολοκληρωμένων παρεμβάσεων.

- Διαμορφώνονται και υλοποιούνται περιφερειακές στρατηγικές για την ανάπτυξη και διάδοση των καινοτομιών, την πρόσβαση στην έρευνα και τεχνολογία και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.
- Προωθούνται παρεμβάσεις για τη μείωση της απομόνωσης, τη διατήρηση του πληθυσμού και τον παραγωγικό εμπλουτισμό των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών.
- Ενισχύονται δράσεις για την προστασία και αξιοποίηση των πολιτισμικών και περιβαλλοντικών αποθεμάτων κάθε περιφέρειας.

Η στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης που προωθείται μέσω των ΠΕΠ εμπλουτίζεται με νέες ομάδες δράσεων, που χαρακτηρίζονται από σημαντικά στοιχεία καινοτομίας, τα οποία σχετίζονται τόσο με το αντικείμενο των παρεμβάσεων, όσο και με τον τρόπο προετοιμασίας και υλοποίησης των δράσεων. Ειδικότερα, στα ΠΕΠ της περιόδου 2000-2006 εισάγονται τρεις ειδικοί τύποι δράσεων, που αναφέρονται στην ανάπτυξη της καινοτομίας, στην αστική ανάπτυξη και στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου. Οι δράσεις αυτές σχεδιάζονται και υλοποιούνται κατά κύριο λόγο μέσω τοπικών και περιφερειακών εταιρικών σχέσεων, στη λογική της «εκ των κάτω» προσέγγισης της ανάπτυξης. Το περιεχόμενο και οι σχετικές διαδικασίες προετοιμασίας και πραγμάτωσης των δράσεων αυτών περιγράφεται συνοπτικά παρακάτω.

1.3.2.1. Ανάπτυξη της καινοτομίας

Οι περιφέρειες της χώρας, διαμορφώνουν και υλοποιούν σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και τους κοινωνικούς εταίρους ειδικές στρατηγικές

για την καινοτομία. Οι στρατηγικές αυτές, στοχεύουν στη δημιουργία διαφόρων μορφών και δικτύων συνεργασίας μεταξύ του επιχειρηματικού κόσμου και ιδιαίτερα των ΜΜΕ, της εκπαίδευσης και των δραστηριοτήτων Ε&Τ και του δημοσίου τομέα. Οι σχέσεις αυτές επεκτείνονται επίσης και σε εταίρους σε άλλες περιφέρειες της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και άλλων χωρών εκτός αυτής. Τα δίκτυα συνεργασίας και η ανάπτυξη της συνέργειας αναδεικνύουν τομείς ειδίκευσης και αριστείας, οι οποίοι προβάλλονται ως μέρος της «εικόνας» της περιφέρειας στον υπόλοιπο κόσμο. Οι τομείς αυτοί στηρίζονται στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιφερειών και αναδεικνύονται με την καλλιέργεια και διάχυση της καινοτομίας στις τοπικές οικονομικοκοινωνικές δραστηριότητες.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται στη διαμόρφωση της περιφερειακής καινοτομικής στρατηγικής στηρίζεται στη δημιουργία τοπικών ομάδων εργασίας. Τις ομάδες αυτές συνιστούν σημαντικοί περιφερειακοί φορείς με ειδική γνώση και εμπειρία σε ένα συγκεκριμένο θέμα, αντιπρόσωποι Μ.Μ.Ε., προμηθευτές τεχνολογίας από την περιφέρεια και τις όμορες περιφέρειες, ερευνητικοί φορείς και εξωτερικοί εμπειρογνώμονες σε εξειδικευμένα θέματα καινοτομίας και νέων τεχνολογιών. Οι ομάδες εργασίας στοχεύουν στη διερεύνηση των τεχνολογικών αναγκών, στον προσδιορισμό προτεραιοτήτων και στην επίδειξη τεχνολογικών λύσεων και δράσεων σε συγκεκριμένα τεχνολογικά ζητήματα.

1.3.2.2. Αστική Ανάπτυξη

Στα αστικά κέντρα της χώρας και ειδικότερα σε επιλεγμένες ζώνες μικρής κλίμακας μέσα σ' αυτά, υλοποιούνται τοπικά προγράμματα ολοκληρωμένου χαρακτήρα, που εστιάζουν τις παρεμβάσεις τους σε πολλαπλές και συνεκτικές δράσεις. Οι αστικές ζώνες αναφέρονται σε υποβαθμισμένες περιοχές κυρίως των μεγάλων πόλεων και είναι ενιαίες και

συνεκτικές ως προς τα χαρακτηριστικά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Τα προγράμματα σχεδιάζονται και υλοποιούνται με βάση τη λογική της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN. Οι τοπικές αρχές, σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους είναι υπεύθυνες για την προετοιμασία και υλοποίηση των προαναφερθεισών ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, στο πλαίσιο επιχειρησιακών σχεδίων, ανταγωνιστικών μεταξύ τους, που υποβάλλονται και εφαρμόζονται μέσα από τα ΠΕΠ. Οι Αρχές Διαχείρισης των ΠΕΠ, σε συνεργασία με τις Επιτροπές Παρακολούθησης, αξιολογούν τα προτεινόμενα σχέδια βάσει συνθετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών κριτηρίων και επιλέγουν τις προτάσεις εκείνες που αναφέρονται σε περιοχές με το μεγαλύτερο βαθμό προβληματικότητας, σε συνδυασμό βέβαια με την αρτιότητα της πρότασης και την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην υλοποίηση των παρεμβάσεων. Οι δράσεις που περιλαμβάνονται στα σχέδια προσανατολίζονται κυρίως: α) στην επέκταση, διαφοροποίηση και ευελιξία της τοπικής οικονομίας, β) στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και της τοπικής απασχόλησης γ) στη βελτίωση του αστικού χώρου και στην ανάπλαση των ιστορικών κέντρων των πόλεων και δ) στην ανάπτυξη των αστικών υποδομών και υπερδομών και της τεχνολογίας.

1.3.2.3. Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Υπαίθρου

Στην ίδια λογική των ολοκληρωμένων αστικών προγραμμάτων, σχεδιάζονται και υλοποιούνται ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα σε τοπικές ζώνες της υπαίθρου. Ειδικότερα, μέσα στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων που αφορούν στην αγροτική ανάπτυξη και ιδιαίτερα την ανάπτυξη ορεινών ή άλλων μειονεκτικών περιοχών της υπαίθρου, εκτός από τις κλασσικές παρεμβάσεις, ένα νέο είδος δράσεων με τη μορφή ολοκληρωμένων σχεδίων εστιάζουν την προσοχή τους κυρίως σε τοπικές πρωτοβουλίες, σύμφωνα με τη μεθοδολογία και την εμπειρία της

Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader. Όπως και στον αστικό χώρο, έτσι και εδώ, τα προγράμματα αυτού του τύπου αναφέρονται σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας στην ύπαιθρο, είναι ολοκληρωμένου χαρακτήρα και εστιάζουν τις παρεμβάσεις τους σε πολλαπλές και συνεκτικές δράσεις. Τα βασικά κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την τελική επιλογή των ζωνών παρέμβασης είναι:

- Αναπτυξιακά κριτήρια (αναπτυξιακή υστέρηση και προοπτική της περιοχής).
- Πληθυσμιακά κριτήρια (πληθυσμιακή συρρίκνωση).
- Κριτήρια αειφορίας (ανάγκες προστασίας και αναβάθμισης του περιβάλλοντος).
- Συμμετοχή του αγροτικού τομέα στη διαμόρφωση του εισοδήματος της περιοχής.
- Συνεκτικότητα της ζώνης.
- Ύπαρξη τοπικού κέντρου ανάπτυξης στη ζώνη.
- Τοπικές πρωτοβουλίες και βούληση των τοπικών δυνάμεων της περιοχής για κοινή δράση.

Στο πλαίσιο των τριών παραπάνω τύπων δράσεων προωθούνται προτάσεις οι οποίες εξασφαλίζουν μία ευρεία βάση συνεργασίας και συνέργειας του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα και με τους λοιπούς κοινωνικούς εταίρους σε τοπικό επίπεδο.

1.4. Η οργάνωση και διαχείριση των περιφερειακών προγραμμάτων

Παράλληλα με την εξέλιξη στους στόχους και στη στρατηγική, η ελληνική Περιφερειακή Πολιτική τα τελευταία χρόνια έχει σημειώσει σημαντική

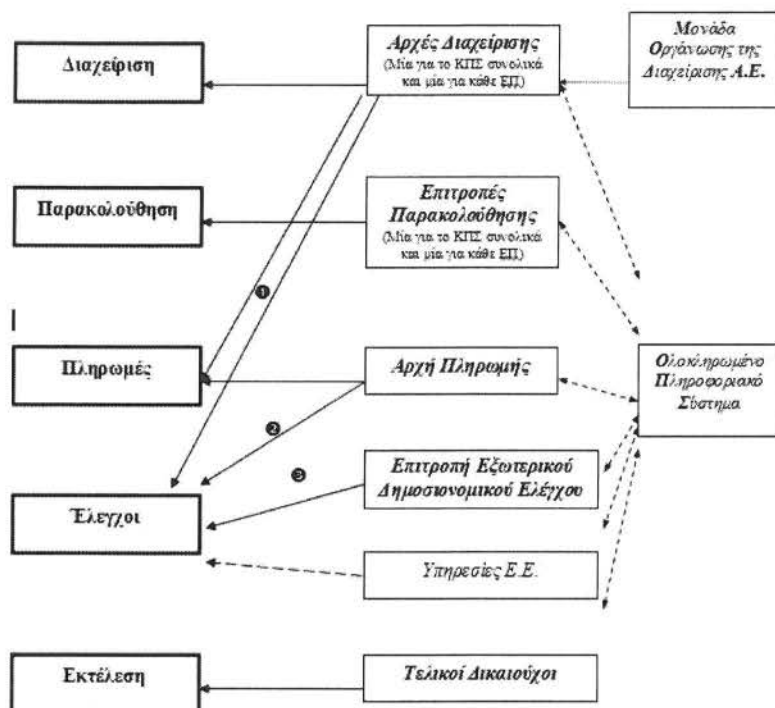
πρόοδο στις μεθόδους άσκησης και στη γενικότερη οργάνωση των συστημάτων διαχείρισης και παρακολούθησης των προγραμμάτων και των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, στο πλαίσιο πάντα της σύζευξης της Εθνικής Περιφερειακής Πολιτικής με την Περιφερειακή Πολιτική της Κοινότητας.

Ήδη από την περίοδο της προετοιμασίας και της έναρξης της εφαρμογής των ΜΟΠ, αλλά κυρίως με την υλοποίηση του πρώτου ΚΠΣ, σηματοδοτείται μία μεγάλη στροφή για τη χώρα μας στις μεθόδους άσκησης της Περιφερειακής Πολιτικής και στην οργάνωση του περιφερειακού προγραμματισμού. Τα νέα δεδομένα των ολοκληρωμένων πολυετών προγραμμάτων επέβαλαν και τη δημιουργία θεσμών διαχείρισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων τους. Σταδιακά, οι νέες και αυξημένες οργανωτικές και διαχειριστικές απαιτήσεις σε κάθε περίοδο προγραμματισμού προσδιόρισαν και τις αναγκαίες προσαρμογές στα εθνικά συστήματα οργάνωσης, διαχείρισης και παρακολούθησης των προγραμμάτων. Έτσι, δημιουργήθηκαν ειδικοί φορείς για κάθε στάδιο της διαδικασίας του περιφερειακού προγραμματισμού.

Το βασικό χαρακτηριστικό του ισχύοντος για την περίοδο 2000-2006 συστήματος είναι ότι διαχωρίζονται σαφώς οι λειτουργίες, οι αρμοδιότητες και οι ευθύνες των οργάνων που το απαρτίζουν. Ειδικότερα, δεν μπορούν τα νέα όργανα, παράλληλα με τις διαχειριστικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες που έχουν, να είναι και φορείς υλοποίησης των έργων και δράσεων. Το νέο αυτό σύστημα διοίκησης και εφαρμογής του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων αποτυπώνεται σχηματικά ως εξής.

Σχήμα 1-Το πλαίσιο διοίκησης και εφαρμογής του Γ΄ ΚΠΣ

Πηγή: Παπαδασκαλόπουλος και Χριστοφάκης, 2002

Την κύρια ευθύνη προγραμματισμού και εξασφάλισης της αποτελεσματικότητας και νομιμότητας της διαχείρισης και της εφαρμογής των προγραμμάτων έχει η Αρχή Διαχείρισης. Για τη διαχείριση και υλοποίηση του Γ΄ ΚΠΣ έχουν δημιουργηθεί μία Αρχή Διαχείρισης συνολικά για το ΚΠΣ (ειδική κεντρική υπηρεσία στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας) και από μία για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Αποτελεί τεχνοκρατικό όργανο, που στελεχώθηκε από εξειδικευμένα στελέχη του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, κατόπιν αξιολογικής επιλογής. Το έργο της Αρχής Διαχείρισης υποστηρίζεται από τη Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης (ΜΟΔ Α.Ε.), που αποτελεί εξειδικευμένο φορέα παροχής στελεχών και οργανωτικών μεθόδων και λειτουργεί ήδη από την περίοδο του Β΄ ΚΠΣ.

Παράλληλα με τις Αρχές Διαχείρισης, λειτουργούν οι Επιτροπές Παρακολούθησης στο πλαίσιο του ΚΠΣ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Λειτουργεί δηλαδή μία κεντρική Επιτροπή Παρακολούθησης για το ΚΠΣ συνολικά και μία για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Η Επιτροπή Παρακολούθησης είναι ένα “πολιτικό” κυρίως όργανο στο οποίο συμμετέχουν κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι με εποπτικές και στρατηγικές αρμοδιότητες. Έχει την κύρια ευθύνη της παρακολούθησης της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων του προγράμματος και της ενδεχόμενης αναθεώρησής της.

Η κατεξοχήν αρμόδια αρχή για τη διαχείριση των Κοινοτικών κονδυλίων και την εξασφάλιση των απρόσκοπτων χρηματοδοτικών ροών για τα προγράμματα και τα έργα είναι η Αρχή Πληρωμής, η οποία αποτελεί μία ειδική υπηρεσία του Υπουργείου Οικονομίας.

Συστηματικότερο και ιδιαίτερα αυστηρό είναι το σύστημα των ελέγχων, που διενεργούνται πλέον σε πολλαπλά και αλληλένδετα επίπεδα από διαφορετικούς φορείς κάθε φορά. Σε πρώτο επίπεδο από τη Διαχειριστική Αρχή του προγράμματος ως μία καθαρά εσωτερική διαδικασία. Σε δεύτερο επίπεδο από την Αρχή Πληρωμής, με τη μορφή εξωτερικού διαχειριστικού χρηματοοικονομικού ελέγχου, που περιλαμβάνει αξιολόγηση των ελέγχων του πρώτου επιπέδου, έλεγχο των αποφάσεων των διαχειριστικών οργάνων των προγραμμάτων, καθώς και έλεγχο των Τελικών Δικαιούχων των πράξεων. Σε ένα τρίτο επίπεδο, ειδική Επιτροπή Εξωτερικού Δημοσιονομικού Ελέγχου ασκεί ελέγχους επί των Διαχειριστικών Αρχών των προγραμμάτων, της Αρχής Πληρωμής και των Τελικών Δικαιούχων των πράξεων, προκειμένου να διασφαλίσει τη χρηστή και αποτελεσματική δημοσιονομική διαχείριση. Τέλος, η διαδικασία αυτή συμπληρώνεται και από δειγματοληπτικούς ελέγχους, που μπορεί να διενεργεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η λειτουργία και ο συντονισμός του συστήματος οργάνωσης, διοίκησης και διαχείρισης των προγραμμάτων υποστηρίζεται από το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ). Το σύστημα αυτό επιτρέπει τη συνεχή ηλεκτρονική διασύνδεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τις εθνικές αρχές, καθώς και των φορέων ελέγχου, διαχείρισης και υλοποίησης των έργων μεταξύ τους. Αναφέρεται στη λεπτομερή παρακολούθηση διοικητικών, χρηματοοικονομικών και φυσικών δεικτών σε επίπεδο προγραμμάτων, δράσεων και έργων, καθώς επίσης και στη σύνδεση των συγχρηματοδοτούμενων έργων με την κατάρτιση και την απορρόφηση των πιστώσεων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Το πλαίσιο αυτό δεν παραμένει αμετάβλητο στη νέα προγραμματική περίοδο, αν και δεν αλλάζει ριζικά.

1.5 Το νέο πλαίσιο της Περιφερειακής Πολιτικής – Η περίοδος 2007-13

Το νέο πλαίσιο διαμόρφωσης και άσκησης της Ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής σκιαγραφείται υπό το πρίσμα των εξελίξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως αυτές προκύπτουν από τη νέα διεύρυνση από 15 σε 25 μέλη και το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής της Ένωσης που προωθείται, σε συνδυασμό με την εξέλιξη της αναπτυξιακής κατάστασης των περιφερειών της χώρας.

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει αρχικά τους βασικούς προσανατολισμούς της νέας Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ για την επόμενη προγραμματική περίοδο 2007-13. Κατόπιν αποτυπώνονται οι κύριες στρατηγικές κατευθύνσεις της νέας ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής, όπως αυτές διαγράφονται μέσα από την προετοιμασία των περιφερειών για την κατάρτιση του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης, το οποίο θα υποβληθεί στην Επιτροπή για την έγκριση του νέου Εθνικού Πλαισίου

Στρατηγικής Αναφοράς (που όπως έχει αναφερθεί, αντικαθιστά πλέον το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης).

1.6 Η νέα Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Πολιτική για τη Συνοχή στην περίοδο 2007-13 στηρίζεται σε μία γενναία προσπάθεια μεταρρύθμισης του σχετικού κανονιστικού πλαισίου, προκειμένου να επαναπροσδιορισθεί η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη σε μία Ευρώπη διευρυμένη με αρκετά νέα μέλη και στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της ανάπτυξης της οικονομίας της γνώσης. Τα σημαντικότερα στοιχεία της νέας μεταρρύθμισης, όπως έχουν διαμορφωθεί μέχρι σήμερα είναι:

- Η διαμόρφωση τριών νέων στόχων (σύγκλιση, ανταγωνιστικότητα και απασχόληση, εδαφική συνεργασία) σε αντικατάσταση των προηγούμενων.
- Η διαδοχή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης από το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, σε μία προσπάθεια επαναπροσδιορισμού του περιεχομένου του προγραμματισμού, με ιδιαίτερη έμφαση στο στρατηγικό του χαρακτήρα.
- Η μείωση του αριθμού των χρηματοδοτικών μέσων της συνοχής από έξι σε τρία (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, Ταμείο Συνοχής).
- Η καθιέρωση του πολυετούς προγραμματισμού για το Ταμείο Συνοχής, το οποίο ουσιαστικά αναβαθμίζεται σε Διαρθρωτικό Ταμείο, καθώς θα υπόκειται επιπλέον στους ίδιους κανόνες με τα εναπομείναντα Διαρθρωτικά Ταμεία ΕΤΠΑ και ΕΚΤ.
- Η χρηματοδότηση των νέων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων από ένα Διαρθρωτικό Ταμείο (εκτός των προγράμματα υποδομών, στη

χρηματοδότηση των οποίων θα συμμετέχουν από κοινού το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής).

- Η κατάργηση των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και των Καινοτόμων Δράσεων και η ενσωμάτωση του πεδίου δράσης τους στις προτεραιότητες των νέων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.
- Η αναγνώριση των εδαφικών ιδιαιτεροτήτων και η επιπλέον ενίσχυση των περιοχών με φυσικά μειονεκτήματα (νησιά, ορεινές περιοχές), καθώς και των πλέον μειονεκτικών περιοχών (απομακρυσμένες περιφέρειες, αραιοκατοικημένες περιοχές), των αγροτικών και εξαρτημένων από την αλιεία περιοχών και η έμφαση στην αστική διάσταση.
- Η αποκέντρωση και η απλοποίηση των συστημάτων διαχείρισης και πληρωμών (δημιουργία αρχής πιστοποίησης δαπανών και ελεγκτικής αρχής, διενέργεια των πληρωμών και της οικονομικής διαχείρισης σε επίπεδο προτεραιοτήτων και όχι πια μέτρων, θέσπιση εθνικών και όχι πλέον κοινοτικών κανόνων επιλεξιμότητας, σχετική απεμπλοκή της Επιτροπής από τις διαδικασίες ελέγχων κ.ά.).
- Η δημιουργία του νέου Εθνικού Αποθεματικού Απροσδόκητων Γεγονότων για την αντιμετώπιση απροσδόκητων τομεακών ή τοπικών κρίσεων λόγω οικονομικών και κοινωνικών αναδιαρθρώσεων, το οποίο θα λειτουργεί παράλληλα με το ισχύον Αποθεματικό Ποιότητας και Επίδοσης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.
- Η κατάργηση του Συμπληρώματος Προγραμματισμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Στο πλαίσιο των νέων μεταρρυθμίσεων η Πολιτική Συνοχής αναπροσαρμόζει τους στόχους προτεραιότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων. Συγκεκριμένα, οι τρεις στόχοι της περιόδου 2000-06 [Στόχος 1: περιφέρειες με αναπτυξιακή υστέρηση, Στόχος 2: περιφέρειες υπό

οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση και Στόχος 3 (θεματικός): προσαρμογή των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και προώθησης της απασχόλησης], αντικαθίστανται από τους εξής τρεις νέους στόχους:

Στόχος «Σύγκλιση» (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, Ταμείο Συνοχής - 264 δις Ευρώ, 78,54% των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων). Ο στόχος αυτός αντικαθιστά τον πρώτο στόχο της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου 2000-2006 και επικεντρώνεται στην επιτάχυνση της οικονομικής σύγκλισης των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών. Για το λόγο αυτό προωθούνται δράσεις που αυξάνουν την απασχόληση, ενισχύουν την καινοτομία και την κοινωνία της γνώσης, συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα της διοίκησης και στην προσαρμογή στις κοινωνικοοικονομικές μεταβολές και προάγουν την ανταγωνιστικότητα και την αειφόρο ανάπτυξη. Τέλος, ενισχύονται οι υποδομές, κυρίως στα νέα κράτη – μέλη που αντιμετωπίζουν σημαντική αναπτυξιακή απόκλιση.

Η ένταξη μιας περιφέρειας στον στόχο «Σύγκλιση» προϋποθέτει ότι το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι μικρότερο από το 75% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωση των 25. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για τα τρία τελευταία χρόνια πριν από την ισχύ του νέου κανονισμού.

Για τις περιφέρειες που θα υπερβούν το ποσοστό του 75% της Ε.Ε. των 25 μελών, αλλά θα υπολείπονται του ποσοστού του 75% της Ε.Ε. των 15 μελών προβλέπεται μεταβατική και ειδική στήριξη, με προοδευτικά φθίνουσα τάση έως το τέλος της νέας προγραμματικής περιόδου, έτσι ώστε να αντιμετωπισθεί η επίπτωση του στατιστικού αποτελέσματος της διεύρυνσης.

Το καθεστώς χρηματοδοτήσεων του Ταμείου Συνοχής δεν μεταβάλλεται, αφού παρέχονται ενισχύσεις στα κράτη στα οποία το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν δεν υπερβαίνει το 90% του μ.ο. της Ε.Ε.

Στόχος «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ – 57,9 δις Ευρώ, 17,22% των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων). Για τις περιφέρειες που δεν εντάσσονται στο στόχο «Σύγκλιση» προτείνεται διττή προσέγγιση. Μέσω του ΕΤΠΑ θα χρηματοδοτούνται προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης για την ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας, με δράσεις προώθησης της καινοτομίας, της οικονομίας και κοινωνίας της γνώσης, του επιχειρηματικού πνεύματος, της προστασίας του περιβάλλοντος και της πρόληψης κινδύνων. Παράλληλα, μέσω του ΕΚΤ θα χρηματοδοτούνται προγράμματα για όλη την εθνική επικράτεια (πλην βέβαια των περιοχών του στόχου «Σύγκλιση») ή προγράμματα κατάλληλου χωροταξικού επιπέδου, τα οποία θα προωθούν την προσαρμοστικότητα των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στις μεταβαλλόμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και την ανάπτυξη των αγορών εργασίας, στο πλαίσιο των κατευθύνσεων που θέτει η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση.

Το σύνολο των περιφερειών που δεν εντάσσονται στο στόχο «Σύγκλιση» μπορούν να ενταχθούν στο δεύτερο αυτό στόχο και να προτείνουν συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ.

Επίσης, οι περιφέρειες που εμπίπτουν τώρα στο Στόχο 1 και το 2007 δεν θα καλύπτονται από τον στόχο «Σύγκλιση» της νέας προγραμματικής περιόδου, λόγω του επιπέδου της οικονομικής τους ανάπτυξης, θα έχουν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν ειδική και μεταβατική ενίσχυση, που θα φθίνει προοδευτικά μέχρι το 2013, στο πλαίσιο των ενισχύσεων του νέου δεύτερου στόχου «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση».

Στόχος «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» (ΕΤΠΑ – 13,2 δις Ευρώ, 3,94% των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων). Η ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας θα ενισχυθεί με το στόχο αυτό σε τρία επίπεδα: της διασυνοριακής συνεργασίας, της συνεργασίας διακρατικών περιοχών και της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας και ανταλλαγής

εμπειριών. Οι συνεργασίες αυτές αποσκοπούν στην ενίσχυση της αρμονικής ισορροπίας και της αειφόρου ανάπτυξης του ευρωπαϊκού χώρου.

1.7 Οι συνθήκες και οι κύριες κατευθύνσεις για τη διαμόρφωση της Περιφερειακής Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Ελλάδας

Όπως έχει αναφερθεί ήδη, η νέα αυτή προγραμματική περίοδος θέτει τη χώρα μας μπροστά σε νέες προκλήσεις. Από τα μέχρις στιγμής δεδομένα και σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η κατάταξη των περιφερειών βάσει του μέσου όρου της τριετίας 2000-2002 όσον αφορά το δείκτη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, τοποθετεί αρκετές ελληνικές περιφέρειες εκτός των ορίων επιλεξιμότητας του στόχου «Σύγκλιση», με τις μαζικές χρηματοδοτήσεις. Ειδικότερα, διαμορφώνονται τρεις ομάδες περιφερειών.

Στην πρώτη ομάδα -Περιφέρειες Σταδιακής Εισόδου- κατατάσσονται η Στερεά Ελλάδα και το Νότιο Αιγαίο, με μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ για την αναφερόμενη τριετία που φθάνει αντίστοιχα το 105,4% και 88% του μέσου όρου της ΕΕ για την ίδια περίοδο. Οι περιφέρειες αυτές ξεπερνούν το όριο του 75% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ένωσης, είτε αυτό μετριέται για τις 15 είτε για τις 25 χώρες-μέλη. Αυτό σημαίνει ότι τίθενται στη νέα προγραμματική περίοδο σε καθεστώς σταδιακής εισόδου (phasing - in) στο νέο στόχο 2 «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση», με σαφώς μειωμένες χρηματοδοτικές ενισχύσεις σε σχέση με αυτές που απολαμβάνουν την περίοδο 2000-2006.

Στη δεύτερη ομάδα -Περιφέρειες Στατιστικής Σύγκλισης- ανήκουν οι περιφέρειες της Αττικής (με 79,12% του μέσου Κοινοτικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ), της Δυτικής Μακεδονίας (76,89%) και της Κεντρικής Μακεδονίας (76,04%). Οι περιφέρειες αυτές έχουν υποστεί τις συνέπειες του στατιστικού αποτελέσματος της διεύρυνσης. Αν και υπερβαίνουν το όριο του 75% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ των 25 μελών, υπολείπονται

ακόμα του ποσοστού αυτού για τις 15 χώρες-μέλη. Έτσι, θα παραμείνουν στον πρώτο στόχο της σύγκλισης, αλλά θα έχουν μία μεταβατική και ειδική στήριξη, με προοδευτικά φθίνουσα τάση έως το 2013.

Τέλος, στην τρίτη ομάδα --Περιφέρειες του αμιγούς Στόχου 1- περιλαμβάνονται οι υπόλοιπες 8 περιφέρειες της χώρας, των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ εξακολουθεί να παραμένει κάτω του ορίου του 75% του μέσου της ΕΕ, είτε αυτό λαμβάνεται βάσει των 25 είτε βάσει των 15 μελών. Οι περιφέρειες αυτές παραμένουν στον πρώτο στόχο της σύγκλισης και θα εξακολουθήσουν να απολαμβάνουν τις μέγιστες χρηματοδοτικές ενισχύσεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Στο πλαίσιο αυτό, η προετοιμασία της χώρας και κυρίως των περιφερειών εκείνων στις οποίες δεν θα παρέχονται πλέον οι γενναίες ενισχύσεις του Στόχου 1, απαιτεί την προσαρμογή στα νέα δεδομένα και τη διερεύνηση των πλέον αποτελεσματικών τρόπων για τη συνέχιση και την περαιτέρω ενδυνάμωση της αναπτυξιακής τους πορείας.

2. Η Περιφέρεια ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ στο τέλος του 2ου ΚΠΣ

2.1 Οι βασικοί περιφερειακοί δείκτες: συγκρίσεις με μέσο όρο χώρας και Ε.Ε. Διαχρονική εξέλιξη

2.1.1 Γεωγραφικά – μορφολογικά στοιχεία

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου καταλαμβάνει το νότιο τμήμα της ηπειρωτικής Ελλάδας. Αποτελείται από τους νομούς Κορινθίας, Αργολίδος, Αρκαδίας, Μεσσηνίας και Λακωνίας και έχει έδρα την Τρίπολη, Πρωτεύουσα του νομού Αρκαδίας.

Βρέχεται δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος και συνορεύει με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, βορειοανατολικά με την Περιφέρεια Αττικής, ενώ ανατολικά βρέχεται από το Μυρτώο Πέλαγος.

Έχει συνολική έκταση 15.490 χμ² και καλύπτει το 11,7% της συνολικής έκτασης της χώρας, με χαρακτηριστικό της μορφολογίας της τους μεγάλους ορεινούς όγκους (50,1% της έκτασης), οι οποίοι καταλαμβάνουν το κεντρικό της τμήμα, ενώ μόνο το 21,5% αυτής είναι πεδινό (και το 28,4% ημιορεινό), κυρίως στις παραθαλάσσιες περιοχές όπου σχηματίζονται αρκετές πεδιάδες, προσχωσιγενούς κυρίως προέλευσης. Ωστόσο, παρά το μικρό ποσοστό των πεδινών εκτάσεων, η Περιφέρεια διαθέτει μερικές από τις πιο εύφορες περιοχές της χώρας, όπως ο Αργολικός Κάμπος και ο Κάμπος της Κορινθίας.

2.1.2 Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου ανέρχεται σε 670.284 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 1998 και αντιστοιχεί στο 6,4 % του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Περιφέρειας είναι, συγκριτικά, μεγαλύτερος του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού της χώρας την εξαετία '93-'98 (5,62% έναντι 1,56%). Η πληθυσμιακή πυκνότητα της Περιφέρειας Πελοποννήσου είναι

μικρότερη της αντίστοιχης εθνικής (43,8 έναντι 79,7 κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο)

Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 24% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει μικρή αύξηση σε σχέση με το 1981. Ο αγροτικός πληθυσμός ανέρχεται στο 57% του συνολικού και παρουσιάζει μικρή κάμψη σε σχέση με το 1981, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός αυξάνεται και ανέρχεται στο 19% του συνόλου.

2.1.3 Περιφερειακό ΑΕΠ

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Πελοποννήσου είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας. Συγκεκριμένα ανέρχεται στο 86,4% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας για το έτος 1994, παρουσιάζοντας μία σαφή κάμψη σε σχέση με το έτος 1989 που ήταν 93,6%.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας αντιστοιχεί στο 58% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1996) και η Περιφέρεια κατατάσσεται στη 14η θέση ανάμεσα στις φτωχότερες της Ε.Ε, δυσχεραίνοντας τη θέση της σε σχέση με το έτος 1986 που κατείχε το 61% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ένωσης και βρισκόταν στην 25η θέση μεταξύ των Περιφερειών με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Η Περιφέρεια παράγει το 5,5% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγεται το 30,5%, στον δευτερογενή το 23,2% και στον τριτογενή τομέα το 46,3% του περιφερειακού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα είναι 15% για τον πρωτογενή τομέα, 25% για τον δευτερογενή και 60% για τον τριτογενή.

Το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της Περιφέρειας παράγεται στο νομό Κορινθίας (31,7%), ενώ ακολουθούν οι νομοί Μεσσηνίας (24,1%), Αργολίδος (16,8%), Αρκαδίας (15,3%) και Λακωνίας (12,1%).

Όσον αφορά την παραγωγικότητα, η Περιφέρεια υστερεί σε σχέση με την παραγωγικότητα τόσο της χώρας, όσο και της Ε.Ε. Συγκεκριμένα, το 1996 η

παραγωγικότητα της Πελοποννήσου πλησιάζει το 67% του μ.ο. της Ε.Ε. (μ.ο. Ελλάδας = 72%), παρουσιάζοντας μικρή μείωση σε σχέση με το έτος 1993 που το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 68% και βελτίωση σε σχέση με το έτος 1988 που ήταν 64%.

2.1.4 Απασχόληση

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου ανέρχεται σε 225,5 χιλ. άτομα, ενώ οι απασχολούμενοι σε 207 χιλ. (στοιχεία 1997). Η διαχρονική εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού και της απασχόλησης τα τελευταία χρόνια (με εξαίρεση το 1997) παρουσιάζει αύξηση, γεγονός που συμβαδίζει με τη διαχρονική αύξηση του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας (για το 1997 εμφανίζεται σημαντική μείωση τόσο του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας, όσο και της απασχόλησης σε αυτή). Το 43,4% των απασχολουμένων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα, το 16,9% στον δευτερογενή τομέα και το 39,7% στον τριτογενή τομέα, ενώ τα αντίστοιχα εθνικά ποσοστά είναι 19,8%, 22,5% και 57,7% (1997). Την περίοδο 1993-1997, η τομεακή σύνθεση της απασχόλησης μεταβάλλεται μόνο στον πρωτογενή τομέα, όπου παρουσιάζεται μείωση και στον τριτογενή τομέα όπου παρουσιάζεται αύξηση.

2.1.5 Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια το έτος 1997 φθάνει το 8,2% και βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα από το αντίστοιχο εθνικό που ανέρχεται στο 10,3%.

Η διαχρονική εξέλιξη της ανεργίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου τα τελευταία χρόνια δείχνει κάποιες τάσεις αύξησης. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας το έτος 1993 ήταν 6,7%, ενώ το 1997 ανήλθε στο 8,2% (τα αντίστοιχα εθνικά ποσοστά ανεργίας είναι 9,7% και 10,3%).

Η εξέλιξη της ανεργίας οφείλεται κυρίως στην εξέλιξη της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας, ο οποίος απορροφά μεγάλο μέρος

των απασχολουμένων, με σημαντικό όμως βαθμό υποαπασχόλησης («κρυφής ανεργίας»). Η ανεργία πλήττει κυρίως τις γυναίκες, καθώς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνει το 14,4% (1997) επί του γυναικείου εργατικού δυναμικού, ενώ το ποσοστό των ανδρών αγγίζει μόλις το 4,4%. Επίσης, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ανέρχεται στο 59% των ανέργων, ενώ η ανεργία των νέων είναι 30,1%.

2.1.6 Επίπεδο εκπαίδευσης

Το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού κατά φύλο ακολουθεί γενικά αυτό της χώρας, εμφανίζει όμως κάποιες αποκλίσεις που αφορούν τη μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού στα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης. Σε γενικές γραμμές παρατηρείται ότι οι γυναίκες υπερέχουν σε αριθμό των ανδρών σε αγράμματους και σε αυτούς που δεν τέλειωσαν το δημοτικό, το φαινόμενο αυτό αντιστρέφεται καθώς ανεβαίνει το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού.

Το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού της Περιφέρειας είναι αρκετά χαμηλό. Οι αγράμματοι αποτελούν το 8% του πληθυσμού υπερέχοντας του αντίστοιχου ποσοστού της χώρας (6,8%) και συγκεντρώνονται κυρίως στους Νομούς Μεσσηνίας, Λακωνίας και Αρκαδίας. Αντίστοιχα, αυτοί οι Νομοί εμφανίζουν τα χαμηλότερα ποσοστά αποφοίτων ανώτατης εκπαίδευσης, εκτός από το Νομό Αρκαδίας που μαζί με το Νομό Κορινθίας παρουσιάζουν ποσοστό αποφοίτων ανώτατης εκπαίδευσης μεγαλύτερο από το μέσο όρο της Περιφέρειας.

Σύμφωνα με στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ για το 1997, ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 50,4% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας έχει φτάσει μέχρι και το απολυτήριο δημοτικού (έναντι 38,1% στη χώρα). Το 36,8% έχει απολυτήριο γυμνασίου ή λυκείου, ενώ το 12,8% έχει ανώτερες και ανώτατες σπουδές. Τα ποσοστά σε εθνικό επίπεδο είναι 39% και 22,9% αντίστοιχα.

2.2 Οι τομείς παραγωγής

2.2.1 Πρωτογενής τομέας

Ο πρωτογενής τομέας της Πελοποννήσου εξακολουθεί να διατηρεί ένα σημαντικό μέγεθος. Το περιφερειακό ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα καταλαμβάνει το 11% του ΑΕΠ του πρωτογενή της χώρας και το 30,5% του συνολικού Περιφερειακού ΑΕΠ.

Η κάμψη ωστόσο που παρατηρείται στο προϊόν του πρωτογενή τα τελευταία χρόνια είναι σημαντική, ιδιαίτερα στις εσωτερικές ζώνες (κυρίως στις ημιορεινές περιοχές) της Περιφέρειας και στις περιοχές που αναπτύσσεται ο τουρισμός, ο οποίος προκαλεί εποχική απορρόφηση εργατικού δυναμικού που απασχολείται και στις αγροτικές δραστηριότητες. Κατά τη διάρκεια των ετών 1991-1994 παρατηρείται μια μικρή αύξηση των απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα, με μικρή πτώση (της τάξης 4,4 ποσοστιαίων μονάδων) κατά την τριετία 1995-1997, η απορρόφηση όμως του εργατικού δυναμικού από τον τουρισμό δεν είναι ικανή να καλύψει την αγροτική έξοδο. Η πτώση της παραγωγικότητας του τομέα υποδεικνύει έντονη υποαπασχόληση στη γεωργία και σημαντικά προβλήματα στην αγροτική δομή της Περιφέρειας.

Οι κυριότερες καλλιέργειες της Περιφέρειας είναι εσπεριδοειδή, ελαιόλαδο, βρώσιμες ελιές, βρώσιμα σταφύλια, κρασί, σταφίδες, πατάτες, μήλα, δημητριακά, κτηνοτροφικά φυτά, κηπευτικά. Σημαντικότερες γεωργικές βιομηχανίες είναι ψυγεία, εργοστάσια χυμοποίησης και τυποποίησης εσπεριδοειδών, σταφιδοεργοστάσια, οινοποιεία, αποθήκες και εργοστάσια συντήρησης οπωροκηπευτικών. Ο όγκος παραδοσιακών και σύγχρονης τεχνολογίας, θερμοκηπίων βρίσκεται στη Λακωνία και Μεσσηνία. Η εκμηχάνιση της αγροτικής παραγωγής είναι αρκετά σημαντική. Η κτηνοτροφική, δασική και αλιευτική παραγωγή, αν και αξιόλογη, συμβάλλει λιγότερο από το 50% στη διαμόρφωση του αγροτικού εισοδήματος, σε σχέση προς τη γεωργική και παρουσιάζουν προβλήματα

εκσυγχρονισμού παραγωγής και εμπορίας, ενώ ο σημαντικότερος κτηνοτροφικός κλάδος είναι τα γαλακτοκομικά.

2.2.2 Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας είναι ο ισχνότερος οικονομικός τομέας της Περιφέρειας και παρουσιάζει μείωση του ποσοστού συμμετοχής του στο συνολικό Ακαθάριστο Προϊόν της Περιφέρειας, η οποία όμως είναι αντίστοιχη της κάμψης που παρατηρείται σε επίπεδο χώρας. Ωστόσο, ο ρυθμός μείωσης του προϊόντος του δευτερογενή στην Περιφέρεια είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της χώρας. Για τη μεταποιητική δραστηριότητα παρατηρείται πτώση της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας όπως επίσης και στο πάγιο κεφάλαιο. Θετικά μεταβλήθηκε η παραγωγικότητα της εργασίας και του κεφαλαίου σημειώνοντας αύξηση που οφείλεται στην έξοδο εργατικού δυναμικού από τον τομέα. Αντίθετα μειώθηκε η ένταση κεφαλαίου, χαρακτηρίζοντας έτσι τις μονάδες που είναι εγκατεστημένες στην Περιφέρεια Πελοποννήσου κατά κανόνα εντάσεως εργασίας. Η μεταποίηση συγκεντρώνει το 4,5% του συνόλου των απασχολούμενων της Περιφέρειας για το έτος 1997 (το αντίστοιχο μέγεθος σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 14,5%), παρουσιάζοντας σημαντική μείωση (22%) σε σχέση με το 1991.

Οι κύριες ειδικεύσεις των Νομών της Περιφέρειας αφορούν κυρίως τους κλάδους Τροφίμων, Ξύλου, Ποτών και Μη Μεταλλικών Ορυκτών, δηλαδή κλάδοι που είτε αναφέρονται στην επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή τομέα, είτε στις κατασκευές.

2.2.3 Τριτογενής τομέας

Οι διοικητικές, εκπαιδευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες μεταφορών, είναι συγκεντρωμένες στα αστικά κέντρα. Το εμπόριο αποτελεί σημαντική δραστηριότητα για την Περιφέρεια, καθώς

αντιπροσωπεύει το 23,2% του προϊόντος του τριτογενή τομέα και το 10,7% του συνολικού περιφερειακού προϊόντος.

Στην Περιφέρεια υπάρχει ένα αεροδρόμιο στην Καλαμάτα, ενώ στις θαλάσσιες μεταφορές, το σημαντικότερο ρόλο παίζει το λιμάνι της Καλαμάτας.

Οι δραστηριότητες Έρευνας και Τεχνολογίας (E&T) στην Περιφέρεια βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο. Η Πελοπόννησος δεν διαθέτει μέχρι σήμερα κάποιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, παρά μόνον Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα στην Καλαμάτα. Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται μόλις το 4,4% του συνόλου των ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων της χώρας (1993) και βρίσκεται σε χαμηλή θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας. Ειδικότερα καταλαμβάνει την 7η θέση (μαζί με την Ήπειρο).

Ο τουρισμός παρουσιάζει τάσεις μείωσης, ιδιαίτερα όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις (μείωση κατά 6,19% το 1997 σε σχέση με το 1994), καθώς και τις πληρότητες των ξενοδοχειακών καταλυμάτων (μείωση κατά 4,12% το 1997 σε σχέση με το 1994). Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης του τομέα, που οφείλονται κυρίως στους σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Περιφέρειας, οι οποίοι δεν έχουν σε σημαντικό βαθμό αξιοποιηθεί, στη φυσική ομορφιά και στην θαυμάσια σύνθεση και ποικιλία των τοπίων και στην γειτνίαση με την Αθήνα.

Η Περιφέρεια γενικά, διαθέτει σημαντικούς πολιτιστικούς πόρους (αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, εκκλησίες, μουσεία, βιβλιοθήκες, πινακοθήκες κ.λπ.), με βασικότερο πολιτιστικό πόλο την Καλαμάτα που ασκεί έντονη δραστηριότητα στον τομέα αυτό.

2.3 Υποδομές – Ποιότητα ζωής

2.3.1. Μεταφορές

Το συνολικό Εθνικό και Επαρχιακό οδικό δίκτυο της Περιφέρειας μετά το τέλος του ΠΕΠ Πελοποννήσου 1989-1993 ανέρχονταν σε 5.504 χλμ. Από

αυτά 1.190 αφορούσαν εθνικό οδικό δίκτυο και τα υπόλοιπα 4.314 επαρχιακό. Κατά την εφαρμογή του Β΄ ΚΠΣ και συγκεκριμένα του ΠΕΠ Πελοποννήσου 1994-1999 υλοποιήθηκαν οδικά έργα που αντιστοιχούν σε 850 χλμ. οδικού δικτύου. Αναλυτικά, πρόκειται για την κατασκευή 60 χλμ. δρόμων εθνικού δικτύου, 650 χλμ. επαρχιακού και 140 χλμ. περίπου δημοτικού οδικού δικτύου.

Σημαντική είναι η παρέμβαση του ΠΕΠ Πελοποννήσου στη δημιουργία του αυτοκινητόδρομου Τρίπολη – Καλαμάτα, η οποία συνδέει την Καλαμάτα με την Τρίπολη, αλλά και με την Αθήνα. Επίσης, σημαντικός αναπτυξιακός παράγοντας για την Περιφέρεια είναι η διέλευση από το βόρειο τμήμα της, μεγάλου μέρους του οδικού άξονα ΠΑΘΕ.

Το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού δικτύου της Περιφέρειας διέρχεται μέσα από τους Νομούς Κορινθίας, Αρκαδίας και Μεσσηνίας (περίπου το 70%), ενώ το Νομό Αρκαδίας διασχίζει το μεγαλύτερο ποσοστό του επαρχιακού δικτύου της Περιφέρειας (32% περίπου).

Οι αεροπορικές συγκοινωνίες εξυπηρετούνται από το αεροδρόμιο της Καλαμάτας, ενώ στις θαλάσσιες μεταφορές, όπως ήδη έχει αναφερθεί, σημαντικό ρόλο παίζει το λιμάνι της Καλαμάτας. Άλλα λιμάνια της Περιφέρειας είναι της Πύλου και της Κυπαρισσίας στη Μεσσηνία, του Ναυπλίου, της Ερμιονίδας και του Πορτοχελίου στην Αργολίδα, του Παράλιου Άστρους και του Λεωνιδίου στην Αρκαδία, της Κορίνθου και του Κιάτου στην Κορινθία και τέλος, του Γυθείου στην Λακωνία.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο της περιφέρειας έχει σοβαρά μειονεκτήματα. Δεν είναι συμβατό με το υπόλοιπο εθνικό δίκτυο, οι γραμμές του δικτύου της Πελοποννήσου έχουν μικρότερο πλάτος, είναι μονής κατεύθυνσης, δεν υπάρχουν ανισόπεδες διαβάσεις, και έχει κακή χάραξη.

2.3.2 Υγεία - Πρόνοια

Οι κλίνες θεραπευτηρίων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου φθάνουν τις 1.697 το έτος 1994 από τις οποίες οι 1.184 είναι δημόσιες. Με τις

παρεμβάσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου οι θεραπευτικές κλίνες αυξάνονται κατά 550, ενώ παράλληλα βελτιώνεται ο εξοπλισμός των δημοσίων θεραπευτηρίων από το εθνικό σκέλος του Β΄ ΚΠΣ. Μετά την ολοκλήρωση των έργων αντιστοιχούν 3,6 θεραπευτικές κλίνες ανά 1.000 κατοίκους, μέγεθος που μπορεί να θεωρηθεί ότι καλύπτει τις ανάγκες της Περιφέρειας τουλάχιστον σε επίπεδο τριτοβάθμιας περίθαλψης.

Η εξέλιξη του αριθμού των γιατρών στην Περιφέρεια ακολουθεί επίσης ανοδική πορεία, αυξανόμενη κατά 43% κατά τα έτη 1991-1996. Αποτέλεσμα ήταν το 1996 να αναλογούν 2,15 γιατροί ανά 1.000 κατοίκους, ενώ το 1991 το αντίστοιχο μέγεθος ανέρχονταν σε 1,55.

Όσον αφορά την κάλυψη αναγκών τριτοβάθμιας περίθαλψης ανά νομό, φαίνεται ότι με τις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου και τη συμπληρωματική παρέμβαση του εθνικού σκέλους σε εξοπλισμό, καλύπτονται κατά σημαντικό βαθμό οι ανάγκες όλων των νομών, ενώ θα πρέπει να βελτιωθούν οι υποδομές και η χωροθέτηση / αναδιοργάνωση των παρεχόμενων υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας περίθαλψης σε όλους τους νομούς της Περιφέρειας.

2.3.3 Εκπαίδευση

Τα δημοτικά σχολεία μειώθηκαν κατά 35,8% τη δεκαετία 1985-1994. Τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης παρατηρήθηκαν στους Νομούς Αρκαδίας και Μεσσηνίας με μεταβολή ίση με 54,08% και 40,07% αντίστοιχα. Παράλληλα, κάμψη παρουσίασε ο αριθμός των μαθητών κατά μικρότερο όμως ποσοστό, της τάξης του 19,12%, κρατώντας έτσι το δείκτη μαθητές/σχολείο κάτω από αυτόν της χώρας. Η τάση αυτή μείωσης των δημοτικών σχολείων συνεχίστηκε μέχρι και το 1996, ενώ παραμένει σταθερός με μικρές διακυμάνσεις ο αριθμός διδασκόντων με συνεχή διαχρονική μείωση του αριθμού των μαθητών.

Στην δημοτική εκπαίδευση η αναλογία των μαθητών ανά αίθουσα είναι 16,3 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερη θέση από τη χώρα όπου η

αντίστοιχη αναλογία είναι 17,3 (για το ακαδημαϊκό έτος 1996-97). Επίσης, το ποσοστό των Δημοτικών σχολείων που λειτουργούν αποκλειστικά πρωί, χωρίς διπλοβάρδιες είναι 97,7% (το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας είναι 81,4%). Στα Γυμνάσια, η αναλογία μαθητών ανά αίθουσα είναι 24,8 και η Περιφέρεια βρίσκεται σε καλύτερο επίπεδο από την χώρα, όπου η αντίστοιχη αναλογία είναι 25,4. Το 95,2% των Γυμνασίων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ στη χώρα το 69,4%). Όσον αφορά τέλος τα Γενικά Λύκεια, ο λόγος μαθητές ανά αίθουσα είναι 23,6 (ενώ στη χώρα είναι 24,4). Επίσης, το 96,9% των Λυκείων λειτουργούν αποκλειστικά πρωί (ενώ σε επίπεδο χώρας το 66,9%).

Η Πελοπόννησος δεν διαθέτει κάποιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, παρά μόνον Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα στην Καλαμάτα.

2.3.4 Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον

Το 50,1% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας είναι ορεινή, το 28,4% ημιορεινή και μόνο 21,5% είναι πεδινή. Η παραπάνω κατάσταση διαφοροποιείται από νομό σε νομό και κυρίως από την ενδοχώρα προς τις παραλιακές περιοχές.

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έχουν θεσμοθετηθεί αισθητικά δάση, διατηρητέα μνημεία της φύσης και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Συγκεκριμένα, εντοπίζονται δύο από τα δεκαεννέα αισθητικά δάση της χώρας και δεκατέσσερα από τα πενήντα δύο διατηρητέα μνημεία της φύσης. Έτσι, η Περιφέρεια Πελοποννήσου καταλαμβάνει την πρώτη θέση, από όλες τις Περιφέρειες της χώρας, σε αριθμό προστατευομένων διατηρητέων μνημείων της φύσης και την τρίτη θέση σε αριθμό προστατευομένων δασών.

Επίσης, στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας έχουν καταγραφεί τριάντα υγρότοποι συνολικής έκτασης 4.185 εκταρίων, για τους οποίους εφαρμόζονται μόνο αποσπασματικά μέτρα προστασίας, ενώ έχουν καταγραφεί επτά σημαντικές περιοχές με προστατευόμενα είδη πουλιών

από τις εκατόν τριάντα έξι της χώρας. Τέλος, όσον αφορά στην κατανομή των περιοχών Natura 2000, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έχουν καταγραφεί είκοσι έξι περιοχές, που καταλαμβάνουν ποσοστό 25% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Από αυτές οι 15 είναι κατηγορίας Α, οι 3 κατηγορίας Β και οι 8 κατηγορίας Γ.

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου προς το παρόν δεν περιλαμβάνει περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας με εμβέλεια υπερεθνική (π.χ. περιοχές Σύμβασης Ramsar). Η Σύμβαση όμως της Βόννης και η Σύμβαση της Βέρνης περιλαμβάνουν προστατευόμενα είδη που έχουν καταγραφεί εντός των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας.

Όσον αφορά στις περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις στην Περιφέρεια, οι λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ στην περιοχή της Μεγαλόπολης αποτελούν την κύρια πηγή της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Πρόσθετη επιβάρυνση (χωρίς όμως να είναι σημαντική) προκαλούν οι καυστήρες κεντρικής θέρμανσης των αστικών συγκεντρώσεων, οι κινητήρες εσωτερικής καύσης, οι βιοτεχνικές και βιομηχανικές μονάδες. Το υδάτινο και εδαφικό περιβάλλον ρυπαίνεται από τα απορρίμματα και λύματα των οικισμών, από τις βιομηχανικές και μεταποιητικές μονάδες, από τις τουριστικές εγκαταστάσεις, από τις γεωργικές δραστηριότητες κ.α.

Εντονότατο πρόβλημα παρουσιάζει το υδατικό δυναμικό της Περιφέρειας, τόσο στο σύνολό της, όσο και σε επιμέρους περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από εντατικοποίηση των γεωργικών καλλιεργειών. Στις περιπτώσεις αυτές παρατηρείται έντονη εφιαλμύρωση του υδροφόρου ορίζοντα λόγω της υπεράντλησης για τις καλλιέργειες, με δυσμενέστατα αποτελέσματα, τόσο στις καλλιέργειες, όσο και στην υγεία των κατοίκων. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται εντονότατα στο Αργολικό πεδίο και στον κάμπο της Κορινθίας, ενώ σε ολόκληρη την Περιφέρεια παρατηρείται σημαντική μείωση του υδατικού δυναμικού της με δυσμενή αποτελέσματα στις παραγωγικές δραστηριότητες, αλλά και στο γεωφυσικό και ζωικό περιβάλλον.

Οι πυρκαγιές έχουν προκαλέσει σημαντικές καταστροφές στο δασικό πλούτο της Περιφέρειας. Οι επιπτώσεις από αυτές είναι έντονα αρνητικές σε όλα τα περιβαλλοντικά πεδία (γεωλογικά, χλωρίδας, πανίδας κλπ.).

2.3.5 Άλλες κατηγορίες υποδομών

Η τηλεπικοινωνιακή υποδομή της περιφέρειας το 1994 χαρακτηρίζονταν ως ελλιπής, παρά την αύξηση του αριθμού των τηλεφωνικών συσκευών κατά 70,6% την περίοδο 1989-1994. Ο δείκτης τηλεφωνικών συσκευών ανά 100 κατοίκους παραμένει σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με αυτόν της χώρας αγγίζοντας το 48% το 1996 έναντι 44,6% το 1994, ενώ τα αντίστοιχα της χώρας ήταν 56% και 61%. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση παρατηρήθηκε στους Νομούς Λακωνίας και Μεσσηνίας. Αυτή η μεγάλη ποσοστιαία αύξηση δικαιολογείται, καθώς οι Νομοί αυτοί παρουσίαζαν σχετική υστέρηση έναντι των άλλων της Περιφέρειας. Παρά ταύτα, το χαμηλότερο δείκτη στην Περιφέρεια παρουσιάζει ο Νομός Αρκαδίας (42,5%) ενώ τον υψηλότερο ο Νομός Κορινθίας (51,7%).

Η συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στην Περιφέρεια σημείωσε αύξηση κατά 44,5% την περίοδο 1987-94, με αντίστοιχη αύξηση στη χώρα της τάξης του 32%, ενώ κατά τα έτη 1995 - 1996 αυξήθηκε στην Πελοπόννησο κατά 5,7%. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η αύξηση στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στην Πελοπόννησο για οικιακή χρήση (14%), ενώ η κατανάλωση για βιομηχανική χρήση μειώθηκε κατά 13,2%.

Στην Περιφέρεια λειτουργούν τρεις Βιομηχανικές Περιοχές (ΒΙ.ΠΕ.), μια στην Τρίπολη, μια στη Καλαμάτα (περιοχή Σπερχογείας) και μια στο Μελιγαλά Μεσσηνίας.

2.4 Ενδοπεριφερειακές ανισότητες: διαχρονική εξέλιξη, εκτίμηση τάσεων

2.4.1 Διανομαρχιακές ανισότητες

Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες της Περιφέρειας Πελοποννήσου χαρακτηρίζονται από την κυριαρχία του Ν. Κορινθίας. Οι πιο αναπτυγμένοι νομοί είναι η Κορινθία, η Αργολίδα και η Μεσσηνία.

Ο Νομός Κορινθίας κατέχει την πρώτη θέση στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος. Το δυναμικό παραγωγικό του σύστημα οφείλεται κύρια στη συγκέντρωση της μεταποίησης που σημειώθηκε στο Νομό, κυρίως λόγω της γεωγραφικής του θέσης και ειδικότερα της γειννίας με την περιφέρεια της Πρωτεύουσας.

Από την διαχρονική εξέλιξη των βασικών δεικτών δεν παρατηρείται κάποια σύγκλιση, αλλά αντίθετα οι υπάρχουσες ανισότητες διατηρούνται και μάλιστα παρουσιάζουν και μικρή αύξηση. Από τον υπολογισμό του Συντελεστή Μεταβλητότητας της κατανομής του ΑΕΠ κατά νομό για τα έτη 1989-94, διαπιστώνεται αύξηση των ανισοτήτων (ο συντελεστής από το 32,10% το 1989 αυξήθηκε στο 35,24% το 1994). Η ένταση αυτή οφείλεται στη σχετική βελτίωση της θέσης των δυο δυναμικών Νομών Κορινθίας και Μεσσηνίας.

2.4.2 Ορεινός χώρος / Εσωτερικές ζώνες

Η Πελοπόννησος έχει ποικιλόμορφο ανάγλυφο, που χαρακτηρίζεται από εντυπωσιακές αντιθέσεις. Ο κεντρικός της όγκος είναι γενικά ορεινός, ενώ στις παραθαλάσσιες περιοχές σχηματίζονται αρκετές πεδιάδες, προσχωσιγενούς κυρίως προέλευσης.

Το μισό περίπου (50%) της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας Πελοποννήσου χαρακτηρίζεται ως ορεινή, ενώ το 30% ως ημιορεινή και μόλις το 20% είναι πεδινές εκτάσεις. Από το σύνολο των δήμων και κοινοτήτων (885) που υπάρχουν στην περιφέρεια Πελοποννήσου το 40%

ανήκει σε ορεινές περιοχές (354), ενώ το 19,9% του πληθυσμού κατοικεί στον ορεινό χώρο.

Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο των υποδομών, γεωγραφική απομόνωση από τις υπόλοιπες περιοχές και έλλειψη επαρκών συνδέσεων, χαμηλά εισοδήματα, γηρασμένο πληθυσμό και παραδοσιακές αγροτικές και κτηνοτροφικές καλλιέργειες.

2.4.3 Αστικά Κέντρα

Ο αστικός πληθυσμός της Πελοποννήσου καταλαμβάνει το 24% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, με κυρίαρχο το αστικό κέντρο της Καλαμάτας. Σύμφωνα με την απογραφή του 1991 ο Δήμος Καλαμάτας έχει νόμιμο πληθυσμό 44.052 κατοίκους. Άλλα αστικά κέντρα στην Περιφέρεια είναι η Κόρινθος (27.412 κατ.), η Τρίπολη (22.463 κατ.), το Άργος (22.289 κατ.), η Σπάρτη (14.084 κατ.), το Ναύπλιο (11.897 κατ.), το Λουτράκι (11.068 κατ.).

Πρέπει να τονισθεί βέβαια ότι σε σχέση με τον πραγματικό πληθυσμό των αστικών κέντρων υπάρχει υποεκτίμηση για δύο βασικούς λόγους που αφορούν την μετακίνηση ατόμων κατά την διενέργεια των απογραφών από τον τόπο κατοικίας στον τόπο καταγωγής, καθώς και την κατοικία γύρω από τα αστικά κέντρα, που ενισχύουν τον πραγματικό πληθυσμό των αστικών κέντρων.

Για την αξιοποίηση των αστικών κέντρων στην αναπτυξιακή διαδικασία, απαιτείται ο σαφής προσδιορισμός του αναπτυξιακού τους ρόλου, η ενίσχυση των επιχειρηματικών και των αναπτυξιακών υποδομών τους, καθώς και η ενίσχυση των αστικών υπερδομών και υποδομών που αφορούν την επισήμανση της ταυτότητας της πόλης, την ποιότητα κατοικίας, την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, την κυκλοφορία και την στάθμευση των οχημάτων, την ανάπλαση και ανάδειξη αστικών περιοχών, ιστορικών κέντρων κ.λπ., τις υπηρεσίες εκπαίδευσης – υγείας – πρόνοιας, την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Τέλος, για κάθε Αστικό

Κέντρο πρέπει να αναδειχθούν και να ενισχυθούν οι «Προωθητικές Δραστηριότητες» που δημιουργούν σημαντική αναπτυξιακή δυναμική στην πόλη, προσελκύουν και συντηρούν συμπληρωματικές δραστηριότητες και αναβαθμίζουν του αναπτυξιακό περιβάλλον.

2.5 Αποτελέσματα 2ου Κ.Π.Σ.

2.5.1 Βασικοί στόχοι και στρατηγική

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας, όπως αυτή διαμορφώθηκε για την προγραμματική περίοδο 1994-99, είχε θέσει ως βασικούς στόχους:

- Την Αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας, με έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη.
- Την βελτίωση της παραγωγικότητας του πρωτογενή τομέα και δευτερογενή τομέα.
- Την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων στους όρους ανάπτυξης και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας, στοχεύοντας στη συγκράτηση του κοινωνικού ιστού των εσωτερικών ζωνών.
- Η διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, με παράλληλη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αυτό προσφέρει για την τουριστική ανάπτυξη και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

2.5.2 Κύρια Έργα - Δράσεις

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου κατά την προγραμματική περίοδο 1994 - 1999 πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις τριών μεγάλων κατηγοριών, με συμμετοχή του Δημοσίου (Κοινοτικού και Εθνικού). Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου, οι οποίες εκτιμάται ότι αφορούν στο 45% - 50% περίπου του συνολικού ύψους Δημόσιας Δαπάνης που διατίθεται στην Περιφέρεια κατά την συγκεκριμένη περίοδο.

Η δεύτερη κατηγορία αναφέρεται στις παρεμβάσεις του Εθνικού Σκέλους του Β' ΚΠΣ, στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και στο Ταμείο Συνοχής, το ύψος των οποίων εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύει το 40% - 45% του συνολικού ύψους δημόσιας δαπάνης που διατίθεται στην Περιφέρεια. Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται στα αμιγώς Δημόσια Εθνικά κονδύλια από το ΠΔΕ που διατίθενται στην Περιφέρεια και αντιπροσωπεύουν μόνο ένα 10% του συνολικού ύψους δημόσιας δαπάνης για την συγκεκριμένη Προγραμματική περίοδο.

Το συνολικό ύψος δημόσιας δαπάνης που δαπανήθηκε στην Περιφέρεια για επενδύσεις κατά την προγραμματική περίοδο 1994-1999, εκτιμάται σε 250 δισ. δρχ. (σε τιμές '95). Στο σύνολο των κονδυλίων αυτών το 2% αναφέρεται σε επενδύσεις στην μεταποίηση, το 15% σε επενδύσεις του πρωτογενή τομέα, το 10% σε επενδύσεις τουρισμού - πολιτισμού, το 12% σε παρεμβάσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας, το 35% σε επενδύσεις μεταφορών (κυρίως οδικές μεταφορές), το 10% σε επενδύσεις υγείας και πρόνοιας και το 15% σε επενδύσεις προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος.

Επίσης είναι αξιοσημείωτο ότι το μεγαλύτερο βάρος, από πλευράς Δημόσιας χρηματοδότησης, για την ανάπτυξη της Περιφέρειας Πελοποννήσου, έχει το ΠΕΠ Πελοποννήσου και ως εκ τούτου η σημασία του για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της Περιφέρειας είναι πολύ μεγάλη. Οι δράσεις που απορρόφησαν το μεγαλύτερο μέρος των πόρων του ΠΕΠ, είναι οι εξής :

- Παρεμβάσεις βελτίωσης και σε ορισμένες περιπτώσεις νέας διάνοιξης μέρους του υπάρχοντος εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου.
- Κατασκευή μέρους του νέου αυτοκινητόδρομου Τρίπολη - Καλαμάτα.
- Ιδιωτικές επενδύσεις για εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων.

- Εκσυγχρονισμός της φυτικής παραγωγής με δημιουργία θερμοκηπιακών καλλιεργειών σε είδη που δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα διάθεσης στην Ευρωπαϊκή και Διεθνή Αγορά.
- Έργα βελτίωσης και προστασίας των δασών
- Βελτίωση ή/και επέκταση του ορεινού και αγροτικού οδικού δικτύου
- Εκσυγχρονισμός, βελτίωση και επέκταση των υποδομών υγείας της Περιφέρειας.
- Βελτίωση και επέκταση των υποδομών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- Έργα τοπικής ανάπτυξης και βελτίωσης του επιπέδου ζωής των κατοίκων ορεινών και ημιορεινών περιοχών.

2.5.3 Αποτελέσματα – Βαθμός επίτευξης στόχων

Από τις παραπάνω δράσεις του Προγράμματος, εκείνες οι οποίες φαίνεται να κάλυψαν σε ικανοποιητικό βαθμό τους αρχικούς στόχους του ΠΕΠ, είναι οι υποδομές σε νοσοκομειακές κλίνες και σε βελτίωση της λειτουργίας της τριτοβάθμιας περίθαλψης της Περιφέρειας, καθώς επίσης και οι υποδομές σε σχολικά κτίρια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι υπόλοιπες δράσεις του ΠΕΠ και οι οποίες κάλυψαν μεν τους αρχικούς φυσικούς στόχους, χωρίς όμως να καλύπτουν πλήρως τις αναπτυξιακές ανάγκες της Περιφέρειας είναι οι εξής :

- Βελτίωση ή/και επέκταση του Εθνικού και Επαρχιακού δικτύου της Περιφέρειας.
- Λειτουργικός εκσυγχρονισμός και επέκταση της νοσοκομειακής υποδομής.
- Ενέργειες τουριστικής προβολής της Περιφέρειας.
- Υπηρεσίες προς τις ΜΜΕ.
- Ενίσχυση θερμοκηπιακών καλλιεργειών με αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας.
- Βελτίωση ή/και επέκταση του ορεινού οδικού δικτύου.

- Βελτίωση και προστασία δασών.
- Υποδομές κοινωνικής πρόνοιας.
- Παρεμβάσεις τοπικής ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, οι παρεμβάσεις του ΠΕΠ εξυπηρετούν το σύνολο των βασικών αναπτυξιακών στόχων που είχαν τεθεί αρχικά για το Πρόγραμμα κατά ένα βαθμό της τάξης του 45%. Οι αναπτυξιακοί στόχοι του ΠΕΠ είναι και οι βασικοί αναπτυξιακοί στόχοι της Περιφέρειας.

Τον μεγαλύτερο βαθμό κάλυψης παρουσιάζει ο βασικός αναπτυξιακός στόχος που αναφέρεται στην άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και στην διατήρηση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των εσωτερικών ζωνών. Επίσης κατά ένα σημαντικό βαθμό εξυπηρετείται ο βασικός αναπτυξιακός στόχος που αναφέρεται στην αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού με έμφαση στην ήπια τουριστική ανάπτυξη. Κατά μικρότερους βαθμούς καλύπτονται οι στόχοι για αύξηση της παραγωγικότητας του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, καθώς και ο στόχος για διατήρηση, προστασία και τουριστική αξιοποίηση του περιβάλλοντος.

Τέλος, όσον αφορά στις επιπτώσεις από την υλοποίηση του ΠΕΠ στην απασχόληση και στο Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν εκτιμάται ότι μέχρι το έτος 2000 δημιουργήθηκαν ή / και διατηρήθηκαν πάνω από 20.000 ανθρωποέτη απασχόλησης, από τα οποία το 20% θα είναι μόνιμες θέσεις εργασίας. Το δε εκτιμώμενο Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν που δημιουργήθηκε μέχρι το έτος 2000, (σε σταθερές τιμές 1995) αντιπροσωπεύει ένα ποσοστό της τάξης 10-15% του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος του έτους 1994.

3. 3ο ΚΠΣ και αναθεώρηση λόγω πυρκαγιών

3.1 Γενικά

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Πελοποννήσου 2000-2006, αναθεωρήθηκε το Νοέμβριο του 2007 (4^η αναθεώρηση), κυρίως προκειμένου να περιλάβει όλες εκείνες τις προσαρμογές οι οποίες θα συνέβαλαν στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή του μέχρι τη λήξη του, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού 2007 διαφοροποίησαν τις κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες της Περιφέρειας σε σημαντικό βαθμό, με αποτέλεσμα να προσαρμοσθεί η Στρατηγική του Προγράμματος για την αντιμετώπιση των νέων συνθηκών του παραγωγικού, οικονομικού και κοινωνικού ιστού της Περιφέρειας.

Η δομή και τα περιεχόμενα του αναθεωρημένου Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Πελοποννήσου ακολούθησαν τις βασικές αρχές και τις αναπτυξιακές στρατηγικές που περιγράφονταν στο ισχύον ΠΕΠ Πελοποννήσου, μετά την προηγούμενη αναθεώρηση το έτος 2006, τηρώντας όλα τα βασικά στοιχεία που προσδιορίζουν τις ενδεικτικές δράσεις και ενέργειες, με ανάλογης κλίμακας διαφοροποιήσεις ως προς την υφιστάμενη κατάσταση της στρατηγικής και τα περιεχόμενα των Αξόνων Προτεραιότητας και των Μέτρων.

Παράλληλα, στο αναθεωρημένο Πρόγραμμα έχουν επέλθει ορισμένες μεταβολές στο χρηματοοικονομικό πλάνο του με τις μεταφορές κονδυλίων μεταξύ των Μέτρων, εσωτερικά, των Αξόνων Προτεραιότητας, λαμβάνοντας υπόψη αφενός την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από τις συνέπειες των πυρκαγιών, αφετέρου την αποτελεσματική ολοκλήρωσή του.

3.2 Προβλήματα λόγω των καταστροφικών πυρκαγιών

Η 4η Αναθεώρηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Πελοποννήσου 2000-2006 και του Γ' ΚΠΣ συνολικά,, έλαβε υπόψη την υφιστάμενη αναπτυξιακή κατάσταση της Περιφέρειας, μέχρι την έναρξη της Προγραμματικής Περιόδου 2000-2006 και σε σχέση με την πορεία εφαρμογής του Γ' ΚΠΣ, με δεδομένη συγκυρία, ότι συμπίπτει με τον τραγικό απολογισμό των καταστροφικών πυρκαγιών του καλοκαιριού του 2007 που έπληξαν ταυτόχρονα κατά κύριο λόγο τέσσερις Περιφέρειες της χώρας, και γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις συνέπειες των πυρκαγιών στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, μιας εκ των τεσσάρων πυρόπληκτων Περιφερειών της χώρας, γεγονός το οποίο επηρέασε αρνητικά την αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας.

Συγκεκριμένα, οι ιδιαίτερα μεγάλης έκτασης και έντασης καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού 2007, οι οποίες ήταν πέραν του προβλεπόμενου συνήθους φαινομένου, εκδηλώθηκαν ταυτόχρονα σε όλους σχεδόν τους Νομούς της Περιφέρειας (Αρκαδίας, Κορινθίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας). Είχαν ως άμεσο τραγικό αποτέλεσμα την απώλεια ανθρώπινων ζωών και την πλήρη καταστροφή του μεγαλύτερου μέρους του φυσικού (χλωρίδα και πανίδα), τεχνικού, παραγωγικού, ιδιωτικού και δημόσιου, παγίου κεφαλαίου της Περιφέρειας.

Το γεγονός αυτό, πέραν των άμεσων μεγάλων χρηματοοικονομικών ζημιών, δημιούργησε επίσης άμεσους κινδύνους αποδιάρθρωσης του οικονομικού και κοινωνικού ιστού της Περιφέρειας, με την ταυτόχρονη εγκατάλειψη των πυρόπληκτων περιοχών από τους μόνιμους κατοίκους της. Παράλληλα, λόγω της καταστροφής της χλωρίδας (δάση, θάμνοι και δενδρώδεις καλλιέργειες) και των τεχνικών υποδομών, δημιουργείται άμεσος κίνδυνος νέων καταστροφών με την έλευση των καιρικών φαινομένων του φθινοπώρου και του χειμώνα, λαμβανομένων υπόψη και των κλιματικών αλλαγών που υφίστανται έτσι και αλλιώς παγκοσμίως και πολύ

περισσότερο σε περιοχές που έχει διαταραχθεί η φυσική/περιβαλλοντική ισορροπία.

Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων και την αποφυγή νέων καταστροφών (πχ. έντονα πλημμυρικά φαινόμενα), αλλά και για την αντιμετώπιση του κινδύνου αποδιάρθρωσης του κοινωνικοοικονομικού ιστού των συγκεκριμένων περιοχών, απαιτήθηκαν, αλλά και απαιτούνται, έντονες βραχυπρόθεσμες / άμεσες και μεσομακροπρόθεσμες παρεμβάσεις σχεδόν από το σύνολο της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης και ιδιαίτερα από εκείνο το τμήμα της που είναι επιφορτισμένο με τον σχεδιασμό / προγραμματισμό και παραγωγή δημοσίων έργων και με την ενίσχυση του παραγωγικού / επιχειρηματικού και ανθρώπινου κεφαλαίου εν γένει. Εξόχως δε ιδιαίτερο βάρος προς αυτή τη κατεύθυνση επιφορτίζεται η δημόσια διοίκηση, υπό την ευρεία της έννοια, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο για τις πληγείσες / πυρόπληκτες περιοχές της Περιφέρειας. Αυτές δε οι υπηρεσίες της Δημόσιας διοίκησης, τόσο σε κεντρικό, όσο και σε τοπικό / περιφερειακό επίπεδο, αλλά και η πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση (Νομαρχίες, Δήμοι, Κοινότητες), σε πολύ μεγάλο βαθμό είναι αρμόδιες και υπεύθυνες για την υλοποίηση, διαχείριση και διοίκηση του ΠΕΠ Πελοποννήσου, της περιόδου 2000-2006.

Εκ του γεγονότος αυτού είναι προφανές ότι η αναγκαστική διαφοροποίηση των προτεραιοτήτων όλου του συστήματος εφαρμογής του Προγράμματος, προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης των κατάστασης που δημιούργησαν οι καταστροφικές πυρκαγιές, ανέστειλαν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και επιβραδύνουν στη συνέχεια την πορεία υλοποίησης του Προγράμματος. Παράλληλα δε, η αλλαγή των κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών της Περιφέρειας επιβάλλει επαναπροσέγγιση του υπόλοιπου του Προγράμματος προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης συμβολής του στην αποκατάσταση και ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων περιοχών της Περιφέρειας, στην

αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών κινδύνων και στην περαιτέρω ενίσχυση του κοινωνικο-οικονομικού ιστού της Περιφέρειας.

Οι προαναφερόμενες δυσμενείς συνθήκες και οι έκτακτες ανάγκες επέβαλλαν, αφ' ενός την παράταση υλοποίησης του Προγράμματος, αφ' ετέρου τον επανασχεδιασμό των παρεμβάσεων του στο πλαίσιο της νέας αναθεώρησής του.

Συγκεκριμένα το ΠΕΠ Πελοποννήσου όπως και των υπολοίπων τριών χαρακτηρισμένων πυρόπληκτων περιφερειών παρατάθηκε για ένα έτος, με λήξη την 31^η Δεκεμβρίου του 2009.

Επιπλέον, η διάρθρωση και τα περιεχόμενα του αναμορφωμένου Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Πελοποννήσου 2000 – 2006 διαμορφώθηκαν ως εξής :

3.3 Στρατηγική και αναμενόμενες επιπτώσεις

Στο πλαίσιο της αρχικής διαμόρφωσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Πελοποννήσου, όπως εξάλλου ορίζεται και στο Σχέδιο Ανάπτυξης που υπεβλήθη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας, τα οποία αναφέρονται στην γεωγραφική της θέση (ιδιαίτερα στην γειννιάσή της με την Αθήνα, αλλά και ως το νοτιότερο χερσαίο άκρο της Ελλάδας), στους πλούσιους φυσικούς της πόρους, στα αρχαιολογικά – ιστορικά και πολιτιστικά της μνημεία και στην εξειδίκευσή της στην παραγωγή άριστης ποιότητας αγροτικών προϊόντων. Τα πλεονεκτήματα αυτά δημιουργούν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης μίας σύγχρονης και εξωστρεφούς αγροτικής παραγωγής με παράλληλη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, τόσο του παράλιου όσο και του ορεινού και εναλλακτικού τουρισμού.

Παράλληλα όμως λαμβάνονται υπόψη τα αναπτυξιακά προβλήματα και οι αδυναμίες της Περιφέρειας, οι οποίες αναφέρονται κυρίως στην έλλειψη των αναγκαίων υποδομών, στην έντονη προβληματικότητα του υδροφόρου ορίζοντα και στο χαμηλό επίπεδο του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και της επιχειρηματικότητας των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Ο έντονος δυϊσμός επίσης που παρατηρείται, τόσο σε επίπεδο νομών μεταξύ τους (ενδοπεριφερειακός), όσο και στα όρια του ίδιου νομού (μεταξύ ορεινών και πεδινών περιοχών), καθώς και ο διάχυτος ορεινός και αγροτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας, αποτελούν μία ακόμη βασική αδυναμία της και ταυτόχρονα προσδιορίζουν κατά ένα βαθμό τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της Περιφέρειας.

Ως εκ τούτων, γενικός αναπτυξιακός στόχος της Περιφέρειας είναι η μείωση της αναπτυξιακής υστέρησης της ενδοχώρας και των απομακρυσμένων περιοχών της από τα αστικά και ημιαστικά της κέντρα, αλλά και από την πρωτεύουσα της Χώρας, σε συνδυασμό με την εξωστρέφειά της, τόσο προς την υπόλοιπη Χώρα και δη προς τα μητροπολιτικά κέντρα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη), όσο και προς το Νότο του εξωτερικού με «γέφυρα» την Κρήτη. Η επίτευξη όμως του στόχου αυτού βασίζεται και θα έχει ως αιχμές, αφ' ενός την τουριστική αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών αποθεμάτων της, αφ' ετέρου και συμπληρωματικά, την βιώσιμη διαχείριση των πόρων των ήδη ανεπτυγμένων περιοχών της.

Για την επίτευξη του Γενικού Αναπτυξιακού στόχου της Περιφέρειας, όπως αναφέρεται στην πρόταση του Σχεδίου Ανάπτυξης 2000-2006, οι κύριοι βασικοί άξονες στρατηγικής που τέθηκαν αφορούν:

- στην αξιοποίηση της γειτνίασης με την μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής, μέσω των νέων οδικών αξόνων,
- στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και στην βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων,

- στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας και στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- στην ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας της Πελοποννήσου με την εξυγίανση και την ορθολογική ανάπτυξη των υφιστάμενων τουριστικών περιοχών.

Με βάση τους παραπάνω κύριους στρατηγικούς αναπτυξιακούς στόχους, λαμβάνοντας υπόψη, αφ' ενός όλο το πλέγμα των αναγκαίων παρεμβάσεων της Περιφέρειας Πελοποννήσου για την επίτευξη των αναπτυξιακών της στόχων κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006 και τις προτάσεις των Περιφερειακών, Νομαρχιακών και Τοπικών φορέων της Περιφέρειας Πελοποννήσου, αφ' ετέρου τις μέχρι σήμερα διαβουλεύσεις του Κράτους Μέλους και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σχεδιάστηκαν οι πέντε (5) βασικοί άξονες προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Πελοποννήσου, πλέον εκείνου της Τεχνικής Βοήθειας και οι δύο υποάξονες που αφορούν στην ανάπτυξη της υπαίθρου, οι τίτλοι των οποίων αναφέρονται αμέσως πιο κάτω.

- 1. Αξιοποίηση της άμεσης γειτνίασης της Περιφέρειας με την Μητροπολιτική Περιφέρεια της Αττικής**
- 2. Αειφόρος Ανάπτυξη της Υπαίθρου**
  - 2.1 Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ανασυγκρότηση της υπαίθρου.
  - 2.2 Ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας
- 3. Ενίσχυση και Αναβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας**
- 4. Αναβάθμιση Αστικών και Ημιαστικών κέντρων**
- 5. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού**
- 6. Τεχνική βοήθεια.**

Για την επίτευξη των στόχων κάθε άξονα προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος, προβλέπονται συγκεκριμένα Μέτρα, μέσα στα οποία θα ενταχθούν τα ανάλογα έργα, με τις ανάλογες δράσεις

καινοτομικών ή/και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, έτσι ώστε να δομηθεί ένα συνεκτικό και σε γενικές γραμμές καινοτόμο, Αναπτυξιακό Πρόγραμμα για την Περιφέρεια Πελοποννήσου, το οποίο σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα έργα και δράσεις του Εθνικού Σκέλους του ΚΠΣ και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών θα επιτύχουν την ζητούμενη αναπτυξιακή προώθηση της Περιφέρειας.

Πέραν όμως του αρχικού στρατηγικού σχεδιασμού του Προγράμματος, ο οποίος παρέμεινε στο βασικό του κορμό αμετάβλητος, κατά τις προηγηθείσες αναθεωρήσεις του ΠΕΠ, στην παρούσα αναθεώρηση, λαμβάνοντας υπόψη τις πρόσφατες καταστροφικές πυρκαγιές που έπληξαν την Περιφέρεια, σχεδόν στο σύνολό της, η **στρατηγική του Προγράμματος**, χωρίς να διαφοροποιηθεί στο βασικό της κορμό, **διαμορφώθηκε έτσι ώστε αυτό να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν από τις πυρκαγιές και στην ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων περιοχών**, και της Περιφέρειας ολόκληρης στην κλίμακα του εφικτού, σε σχέση με το ανεκτέλεστο μέρος του Προγράμματος.

Πιο συγκεκριμένα, με δεδομένο ότι προκλήθηκαν σοβαρότατες καταστροφές στο μεγαλύτερο μέρος του φυσικού και τεχνικού, παραγωγικού ιδιωτικού και δημόσιου πάγιου κεφαλαίου της Περιφέρειας, οι άμεσες αλλά και έμμεσες συνέπειες ήταν ιδιαίτερα αρνητικές σε όλον τον παραγωγικό / οικονομικό και κοινωνικό ιστό της, καθώς και στην οικολογική ισορροπία της Περιφέρειας. Συνυπολογίζοντας δε και τον επιπρόσθετο κίνδυνο νέων καταστροφών από πλημμύρες με την έλευση των καιρικών φαινομένων του φθινοπώρου και του χειμώνα, λόγω κυρίως της αποψίλωσης της χλωρίδας, αλλά και της καταστροφής σημαντικών προστατευτικών τεχνικών υποδομών, η αναπτυξιακή δυναμική της Περιφέρειας Πελοποννήσου ανατράπηκε, με εμφάνιση μεγάλων κινδύνων αποδιάρθρωσης του παραγωγικού και κοινωνικο-οικονομικού ιστού της.

Ως εκ τούτου, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων και την αποφυγή νέων καταστροφών (πχ. έντονα πλημμυρικά φαινόμενα), ήταν αναγκαία η επαναπροσέγγιση του υπόλοιπου του Προγράμματος προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης συμβολής του στην αποκατάσταση και ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων περιοχών της Περιφέρειας, στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών κινδύνων για ολόκληρη την Περιφέρεια και στην περαιτέρω ενίσχυση του κοινωνικοοικονομικού ιστού της.

Η αναθεώρηση του Προγράμματος θα συνέβαλε προς αυτή την κατεύθυνση με εστίαση σε συγκεκριμένες δράσεις και ενέργειες εντός των υφιστάμενων Αξόνων Προτεραιότητας και Μέτρων, έτσι ώστε, εφ' όσον ήταν εφικτό, κάθε διακριτό / δομικό μέρος του Προγράμματος να εξυπηρετεί και αυτόν το στόχο, ήτοι την αποκατάσταση, προστασία και ανασυγκρότηση της Περιφέρειας μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές.

Με δεδομένη την σπουδαιότητα του περιβάλλοντος στην αναπτυξιακή διαδικασία της Περιφέρειας, αλλά και ιδιαίτερα μετά την περιβαλλοντική καταστροφή που συνετελέσθη από τις πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007, ένα μεγάλο μέρος δράσεων του ΠΕΠ αναφέρονταν στην προστασία, βελτίωση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος. Για το λόγο αυτό ήταν βασική προτεραιότητα για την περίοδο 2000 – 2006 να εναρμονισθεί η Περιφέρεια, όπως και η Χώρα, με την Κοινοτική νομοθεσία (Οδηγίες 271/91 για τα απόβλητα, 889/91 για τα επικίνδυνα απορρίμματα, 31/99 για τους ΧΥΤΑ, 442/75 όπως έχει τροποποιηθεί με την 156/97 για τα στερεά απόβλητα και την οδηγία πλαίσιο για τα νερά - 2000/60/ΕΕ) και τις διεθνείς υποχρεώσεις όσον αφορά στην αειφόρο ανάπτυξη. Η σχετική παρέμβαση αφορά, τόσο την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, όσο και το δομημένο περιβάλλον, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά συγκροτήματα, δράσεις οι οποίες περιλαμβάνονται στον Άξονα Προτεραιότητας 4 «Αναβάθμιση Αστικών και Ημιαστικών Κέντρων».

Οι επενδύσεις στον τομέα των υποδομών θα στηρίζονται σε μια ολοκληρωμένη εθνική περιβαλλοντική πολιτική η οποία θα έχει σαν

πρακτική εφαρμογή την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Η αρχή αυτή εφαρμόζεται κατ' εξοχήν στις περιβαλλοντικές και βιομηχανικές υποδομές, καθώς και υποδομές μεταφορών και ενέργειας. Η συνδρομή των διαρθρωτικών ταμείων στις εν λόγω υποδομές θα πρέπει ως εκ τούτου να αντανakλά την εφαρμογή της ως άνω αρχής".

Όπως οριστικοποιήθηκε ο προγραμματισμός των δράσεων, σύμφωνα με την εξέλιξη των διαδικασιών ένταξης πράξεων και του προσδιορισμού των αναγκών της Περιφέρειας σε σχέση με τα παράλληλα έργα που υλοποιούνται από άλλα Προγράμματα, οι προβλεπόμενες παρεμβάσεις που αναφέρονται άμεσα στη προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος εκτιμήθηκαν σε περίπου 100 εκατ. Ευρώ δημόσιας δαπάνης.

Τα κονδύλια αυτά της δημόσιας δαπάνης αναφέρονταν σε παρεμβάσεις διαχείρισης υγρών αποβλήτων, στερεών απορριμμάτων, υδάτων ύδρευσης και διαχείρισης / αξιοποίησης επιφανειακών υδάτων και υπ' αυτή την έννοια χαρακτηρίζονται ως άμεσες περιβαλλοντικές επενδύσεις. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνονται στα Μέτρα 2.1.1 και 4.4 που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ, και είναι της τάξης των 70 εκατ. ευρώ, καθώς και στα Μέτρα 2.1.2, 2.2.3 και 2.2.4 που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ-Π της τάξης των 30 εκατ. ευρώ. Από το παραπάνω ποσό των 100 εκατ. Ευρώ περίπου το 80%, αφορά αποκλειστικά σε δράσεις διαχείρισης στερεών απορριμμάτων, υγρών αποβλήτων και υδάτων ύδρευσης. Θα διατίθονταν δε, πόροι για αποκατάσταση Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ), ανάλογα με την ωριμότητα των προς ένταξη έργων.

Όλες οι δράσεις διαχείρισης στερεών απορριμμάτων που χρηματοδοτούνται από το ΠΕΠ Πελοποννήσου, λαμβάνουν υπόψη το Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων.

Οι καινοτομικές δράσεις που περιλαμβάνονται στους άξονες προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος, αναφέρονται στην αγροτική παραγωγή και στην τουριστική επιχειρηματική δραστηριότητα.

Στόχος αυτής της προσπάθειας ήταν να επιτευχθεί ο ρυθμός εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης της αγροτικής παραγωγής σε ανταγωνιστική επιχειρηματική βάση, καθώς επίσης και της τουριστικής επιχειρηματικής δραστηριότητας προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης του τουριστικού προϊόντος με παράλληλη βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών σε τομείς ανταγωνιστικούς.

Με την εφαρμογή καινοτομικών δράσεων στους δύο αυτούς βασικούς τομείς της Περιφέρειας, προσδοκάται η σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, δημιουργία του αναγκαίου και ικανού πυρήνα σύγχρονων ανταγωνιστικών παραγωγικών μονάδων στη Περιφέρεια, οι οποίες θα λειτουργήσουν προωθητικά για την συνολική ανάπτυξη των δύο αυτών τομέων, στους οποίους θα στηριχθεί η ανάπτυξη ολόκληρης της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Οι καινοτομικές δράσεις περιλαμβάνονται σε δύο Μέτρα (2.1.6 & 3.3) προκειμένου να εστιασθούν σ' αυτά οι προσπάθειες για την ορθολογική και αποτελεσματική υλοποίησή τους και την επίτευξη των στοχευόμενων αποτελεσμάτων. Ο προϋπολογισμός των δύο αυτών Μέτρων, σε δημόσια δαπάνη, αντιπροσωπεύει το 2% περίπου της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, ενώ είχε εκτιμηθεί ότι θα προσελκυσθούν άμεσα ιδιωτικά κεφάλαια της τάξης του 13% της συνολικής Ιδιωτικής Συμμετοχής του Προγράμματος.

Στον τομέα της ανταγωνιστικότητας προβλέφθηκαν δράσεις οι οποίες θα δεσμεύσουν πόρους της τάξης των 43 εκατ. Ευρώ δημόσιας δαπάνης, αναπροσαρμοζόμενους ανάλογα με την αντίστοιχη ζήτηση και την πορεία εξέλιξης των δράσεων.

Όσον αφορά σε δράσεις ανάπτυξης της Κοινωνίας της Πληροφορίας σύμφωνα με το αντίστοιχο Επιχειρησιακό Σχέδιο της Περιφέρειας γι' αυτόν τον τομέα, αποφασίστηκε να χρηματοδοτηθούν δράσεις συμπληρωματικές προς αυτές του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, για την αντιμετώπιση ιδιαίτερων

αναγκών της Περιφέρειας. Για τις δράσεις αυτές υπολογίστηκε να διατεθεί από το ΠΕΠ Πελοποννήσου ένα ποσό δημόσιας δαπάνης της τάξης των πέντε (5) εκατ. ΕΥΡΩ για να ενισχυθούν ανάλογες δράσεις προς υλοποίηση στο πλαίσιο των Μέτρων, τα οποία αναφέρονταν αντίστοιχα στην εγκατάσταση ή /και αναβάθμιση της υλικοτεχνικής υποδομής των μουσείων για την βελτίωση των λειτουργιών τους (Μέτρο 3.2) σε καινοτομικές ενέργειες εκσυγχρονισμού και αναδιοργάνωση των τουριστικών ΜΜΕ για αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους (Μέτρο 3.3), σε δράσεις υποστήριξης και προβολής του Τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας (Μέτρο 3.4) και σε δράσεις ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης (Μέτρο 4.5).

Λαμβάνοντας υπόψη τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας και ιδιαίτερα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, τις αναπτυξιακές αδυναμίες, αλλά και τις αναπτυξιακές προοπτικές της Περιφέρειας, ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην αιφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω της ανασυγκρότησής της, του εκσυγχρονισμού του αγροτικού τομέα και της προστασίας των φυσικών και πολιτιστικών της πόρων. Για το λόγο αυτό το ποσό που κατανεμήθηκε στον συγκεκριμένο άξονα προτεραιότητας ανήλθε σε ποσό της τάξης των 177 εκατ. ΕΥΡΩ δημόσια δαπάνη, το οποίο αντιστοιχεί στο 29,5% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του ΠΕΠ, προσελκύνοντας ανάλογα ιδιωτικά κεφάλαια, έτσι ώστε το συνολικό κόστος του Άξονα Προτεραιότητας να φθάσει το 32% περίπου του συνολικού κόστους του Προγράμματος.

Ο άξονας προτεραιότητας που αναφέρεται στην αιφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου περιλαμβάνει δύο υποάξονες, εκ των οποίων ο μεν πρώτος εστιάζεται στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένου και του δασικού πλούτου της Περιφέρειας, και σε δράσεις ανάπτυξης και ανασυγκρότησης της πεδινής κυρίως υπαίθρου, ενώ ο δεύτερος υποάξονας εστιάζεται στην ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας της Περιφέρειας.

Στον συγκεκριμένο άξονα προτεραιότητας που αναφέρεται στην ορεινή και μειονεκτική ενδοχώρα περιλαμβάνονται δύο Μέτρα (2.2.4 και 2.2.5), που αφορούν σε δράσεις για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου, οι οποίες θα σχεδιασθούν και θα υλοποιηθούν με ειδική διαδικασία. Ο προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης αυτών των δύο Μέτρων, αθροιστικά, αντιπροσωπεύει το 5% περίπου της συνολικής δημόσιας δαπάνης του ΠΕΠ, ενώ ο προϋπολογισμός των δύο Μέτρων σε συνολικό κόστος (συμπεριλαμβανομένης και της ιδιωτικής συμμετοχής) αντιπροσωπεύει το 7% περίπου του συνολικού κόστους του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Τα δύο αυτά Μέτρα λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη συγκεκριμένων ορεινών / απομονωμένων και μειονεκτικών περιοχών της Περιφέρειας και το μεν πρώτο (2.2.4) συγχρηματοδοτείται από το ΕΓΤΠΕ, ενώ το δεύτερο (2.2.5) συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ.

Ολοκληρωμένες επίσης παρεμβάσεις (με ειδική διαδικασία) προβλέφθηκαν και για συγκεκριμένες ζώνες αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας. Οι παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνονται σε δύο Μέτρα (4.5 και 4.6) τα οποία λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους και ο προϋπολογισμός τους σε δημόσια δαπάνη αθροιστικά αντιπροσωπεύει το 2% περίπου της συνολικής δημόσιας δαπάνης του ΠΕΠ. Το πρώτο Μέτρο (4.5) συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ, ενώ το δεύτερο (4.6) συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ.

Το ύψος του προϋπολογισμού γι' αυτού του είδους τις δράσεις έφτασε σ' αυτά τα επίπεδα με δεδομένο ότι στη Περιφέρεια Πελοποννήσου δεν υφίστανται μεγάλα αστικά κέντρα, τα οποία να εμφανίζουν μεγάλο αριθμό και ευρείας κλίμακας ιδιαίτερες τοπικές ζώνες με υποβαθμισμένο οικιστικό, κοινωνικό και επιχειρηματικό ιστό.

Στις περισσότερες περιπτώσεις εμφανίζονται προβλήματα στα σχετικού μικρού πληθυσμιακού μεγέθους αστικά και ημιαστικά κέντρα της

Περιφέρειας, τα οποία όμως εμφανίζονται διάσπαρτα, είτε σε ολόκληρο το οικιστικό δίκτυο των κέντρων, είτε σε ένα πολύ μεγάλο μέρος τους έτσι ώστε να απαιτούνται συνολικές παρεμβάσεις σε ολόκληρο τον οικιστικό και παραγωγικό ιστό.

Για τη συνολική αντιμετώπιση των προβλημάτων που εμφανίζονται στα αστικά και ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας προβλέφθηκε ιδιαίτερος Άξονας Προτεραιότητας, ο οποίος αναφέρεται στην αναβάθμιση αστικών και ημιαστικών κέντρων, ο προϋπολογισμός του οποίου σε δημόσια δαπάνη αντιπροσωπεύει το 15% περίπου της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Με βάση όλα αυτά, περιγράφονται οι συγκεκριμένοι άξονες προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. Επίσης αναφέρονται οι αναμενόμενες επιπτώσεις σε ορισμένα βασικά αναπτυξιακά μεγέθη / δείκτες της Περιφέρειας, από τις δράσεις που περιλαμβάνονται σε κάθε άξονα προτεραιότητας του ΠΕΠ.

4. Η Περιφέρεια Πελοποννήσου μετά το Γ' ΚΠΣ

4.1 Γενική ανάλυση Περιφέρειας

4.1.1 Γεωμορφολογικά στοιχεία

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου περιλαμβάνει τους Νομούς Κορινθίας, Αργολίδος, Αρκαδίας, Μεσσηνίας και Λακωνίας και έχει έδρα την Τρίπολη, πρωτεύουσα του νομού Αρκαδίας. Μετά τη νέα διοικητική διαίρεση (Ν.2539/97), η Περιφέρεια Πελοποννήσου αποτελείται από 107 ΟΤΑ Α' βαθμού: 14 Δήμοι και 2 Κοινότητες στο Νομό Αργολίδος, 22 Δήμοι και 1 Κοινότητα στο Νομό Αρκαδίας, 13 Δήμοι και 2 Κοινότητες στο Νομό Κορινθίας, 22 Δήμοι στο Νομό Λακωνίας και 29 Δήμοι και 2 Κοινότητες στο Νομό Μεσσηνίας.

4.1.2 Δημογραφικά στοιχεία

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου ανέρχεται σε 638.942 άτομα, αντιπροσωπεύοντας το 5,18% του συνολικού πληθυσμού της χώρας². Ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού της Περιφέρειας την περίοδο 1991 – 2001 είναι 5,1% και υπολείπεται του αντίστοιχου εθνικού (6,8%), επιβεβαιώνοντας τη συνέχιση της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης της Περιφέρειας. Ωστόσο, ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού της Περιφέρειας είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ. Με βάση στοιχεία της Eurostat, η μεταβολή του πληθυσμού στο σύνολο της Ε.Ε. των 15 για τα έτη 1991-2001 βρίσκεται στο 3,62%, ενώ στην Ε.Ε των 25 για την ίδια περίοδο ανέρχεται στο 2,94%.

---

² ΕΣΥΕ, Εθνική Απογραφή 2001.

Πίνακας 1: Πληθυσμός Περιφέρειας Πελοποννήσου

Χωρική / Διοικητική Ενότητα	Πληθυσμός 1991	Κατανομή Πληθυσμού			Πληθυσμός 2001	Κατανομή Πληθυσμού	
		Αστικός	Ημιαστικός	Αγροτικός		Αστικός	Αγροτικός
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	97.636	34.186	12.653	50.797	105.770	53.405	52.365
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	105.309	22.463	11.446	71.400	102.035	36.628	65.407
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	141.823	27.412	49.414	64.997	154.624	88.292	66.332
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	95.696	15.531	15.713	64.452	99.637	31.827	67.810
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	166.964	47.641	26.705	92.618	176.876	84.559	92.317
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	607.428	147.233	115.931	344.264	638.942	294.680	344.262
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.259.000	6.036.660	1.312.774	2.910.466	10.964.020	7.980.414	2.983.606

Πηγή: ΕΣΥΕ (Απογραφές 1991, 2001), Στοιχεία ΕΣΥΕ 2006

Η εξέταση των δημογραφικών δεδομένων επιβεβαιώνει, εκτός των άλλων, και την ένταση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, που επίσης έχει καταγραφεί σαν βασική αδυναμία της Περιφέρειας.

Αναλυτικότερα, η εξέταση του ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού δείχνει δύο νομούς της Περιφέρειας και συγκεκριμένα το Νομό Κορινθίας (9%) και το Νομό Αργολίδας (8,3%) να διατηρούν ρυθμούς υψηλότερους όχι μόνο από την Περιφέρεια αλλά και από τη χώρα, επιβεβαιώνοντας τον αναπτυξιακό δυναμισμό τους. Οι Νομοί Μεσσηνίας (5,9%) και Λακωνίας (4,1%) υπολείπονται του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού του συνόλου της χώρας, με το Νομό Μεσσηνίας να έχει τον πλησιέστερο ρυθμό μεταβολής με τον αντίστοιχο της Περιφέρειας, ενώ για το Νομό Αρκαδίας παρατηρείται πληθυσμιακή μείωση (-3.1%).

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι ο αστικός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, φαίνεται διαχρονικά να αυξάνει, ενώ αντίθετα μειώνεται ο αγροτικός πληθυσμός. Η αναλογία αστικού / αγροτικού

πληθυσμού στην Περιφέρεια διαφοροποιείται πλήρως σε σχέση με την αντίστοιχη αναλογία σε επίπεδο χώρας, που είναι 72,79% για τον αστικό και 27,21% για τον αγροτικό πληθυσμό. Η αναλογία αστικού / αγροτικού πληθυσμού διαφοροποιείται, επίσης, μεταξύ των νομών της Περιφέρειας, αφού στους Νομούς Κορινθίας και Αργολίδας υπερτερεί ο αστικός πληθυσμός, ενώ στους υπόλοιπους νομούς υπερτερεί ο αγροτικός πληθυσμός έναντι του αστικού.

Ο δείκτης γήρανσης του πληθυσμού της Περιφέρειας μεταβάλλεται αρνητικά και διαμορφώνεται στο 1,40 το 2001 (Απογραφή πληθυσμού 2001), έναντι 0,98 το 1991 (Απογραφή πληθυσμού 1991), υπογραμμίζοντας τη δυσμενέστερη δημογραφική σύνθεση της Περιφέρειας σε σχέση με τη χώρα, της οποίας ο δείκτης διαμορφώνεται στο 1,10 για το 2001 και στο 0,71 για το 1991. Με βάση πληθυσμιακά στοιχεία της Eurostat, ο δείκτης γήρανσης στην Ε.Ε. των 15 διαμορφώνεται στο 0,94, ενώ στα 10 νέα κράτη μέλη είναι 0,70, δείχνοντας έτσι τον πληθυσμιακό δυναμισμό τους.

Η πληθυσμιακή πυκνότητα το 2001 διαμορφώνεται σε 41,25 κατ/τ.χλμ. (ελαφρά υψηλότερη σε σχέση με το 1991 που ήταν 39,2 κατ/τ.χλμ.), έναντι 83,08 και 77,75 που είναι τα αντίστοιχα μεγέθη σε επίπεδο χώρας. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει τον αραιοκατοικημένο και “αγροτικό” χαρακτήρα της Περιφέρειας, που αποτελεί μια βασική διαρθρωτική της αδυναμία.

4.2 Ποσοτικοποίηση της υφιστάμενης κατάστασης με τη χρήση διαρθρωτικών δεικτών

4.2.1 Γενικά

Με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για την Περιφέρεια Πελοποννήσου, προσδιορίζονται οι τιμές των Διαρθρωτικών Δεικτών, με στόχο να συγκριθεί η επίδοση της Περιφέρειας, τόσο διαχρονικά, όσο και σε σχέση με την επίδοση άλλων εθνικών και υπερεθνικών διοικητικών / χωρικών συνόλων.

Πίνακας 2: Διαρθρωτικοί Δείκτες Περιφέρειας Πελοποννήσου

Διαρθρωτικοί Δείκτες	Περιφέρεια Πελοποννήσου	Ελλάδα	ΕΕ25
ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ (ΕΕ25=100), (2003)	77,5	81,1	100
Παραγωγικότητα Εργασίας ανά απασχολούμενο (ΕΕ25=100), (2002)	68,6	71,9	100
Συνολικό ποσοστό απασχόλησης (15-64 ετών), (2004)	62,1	59,4	63,1
Ποσοστό απασχόλησης εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας (55-64 ετών), (2004)	45,6	39,4	41
Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (% επί των ανέργων), (2004)	59,9	53,1	44,5
Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη ως % του ΑΕΠ, (2003)	0,03*	0,61*	1,80*
Ποσοστό Πληθυσμού που διατρέχει κίνδυνο φτώχειας πριν τις κοινωνικές παροχές (2003)	29	21,1	-

*προσωρινά στοιχεία

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005, ΕΚΚΕ – ΙΚΠ (Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας: 2003-2004, 9/05).

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι η Περιφέρεια Πελοποννήσου έχει δυσμενέστερη εικόνα από το σύνολο της χώρας και στους δύο γενικούς οικονομικούς δείκτες (κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ και παραγωγικότητα της εργασίας), σε ένα δείκτη απασχόλησης, (εκείνο της μακροχρόνιας ανεργίας), ενώ παρουσιάζει καλύτερη εικόνα συγκριτικά με τη Χώρα στους άλλους δύο (συνολικό ποσοστό απασχόλησης και ποσοστό απασχόλησης μεγαλύτερης ηλικίας (55-64 ετών), φαινόμενο το οποίο οφείλεται κυρίως στην τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης όπου είναι

διογκωμένος ο γεωργικός τομέας, ο οποίος όμως υποκρύπτει υποαπασχόληση. Επίσης σημαντικά δυσμενέστερη εικόνα εμφανίζει έναντι της χώρας και στο ποσοστό πληθυσμού που διατρέχει κίνδυνο φτώχειας, καθώς επίσης και στο δείκτη έρευνας, όσον αφορά στις δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη.

Σε σχέση δε με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 25, η Περιφέρεια Πελοποννήσου εμφανίζει σημαντικά δυσμενέστερη εικόνα σε όλους τους παραπάνω δείκτες, εκτός από το ποσοστό απασχόλησης εργαζομένων μεγάλης ηλικίας (55-64 ετών), γεγονός που οφείλεται στο διογκωμένο αγροτικό τομέα όπου απασχολούνται μεγάλης ηλικίας εργαζόμενοι.

4.2.2 Οικονομικές Επιδόσεις Ενδεικτικά Στοιχεία ΑΕΠ

Το ΑΕΠ της Περιφέρειας εξελίσσεται αυξητικά μετά το έτος 1995, με αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες, δείχνοντας μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης από το αντίστοιχο μέγεθος σε επίπεδο χώρας. Παράλληλα το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Πελοποννήσου αυξάνεται με πολύ εντονότερους ρυθμούς από το αντίστοιχο της χώρας, με δεδομένους τους χαμηλότερους ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού στην Περιφέρεια, με αποτέλεσμα, κατά την τριετία 1998-2000 να πλησιάσει στο 100% του αντίστοιχου της χώρας, ενώ παρουσιάζει κάποιες αρνητικές αποκλίσεις κατά την τριετία 2001-2003. Παρ' όλα αυτά, ενώ μειώνεται η διαφορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ με την Ε.Ε., μέχρι και το έτος 2002 παραμένει κάτω του 75% του μέσου όρου της Ε.Ε. των 25, με αύξηση στο 77,5% κατά το έτος 2003. Φυσικά παραμένει αρκετά χαμηλότερο του 75% του αντίστοιχου μεγέθους της Ε.Ε. των 15. Η εξέλιξη αυτή του ΑΕΠ και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Περιφέρεια οφείλεται κυρίως σε δύο νομούς (Αρκαδίας και Κορινθίας, ιδιαίτερα στο νομό Κορινθίας), όπου εκεί λειτουργούν μονάδες υπερτοπικής εμβέλειας (ΔΕΗ Μεγαλόπολης στην Αρκαδία και Δυλιστήρια Κορίνθου, στο νομό Κορινθίας) παράγοντας ΑΕΠ με μικρές έως ελάχιστες διασυνδέσεις με τις

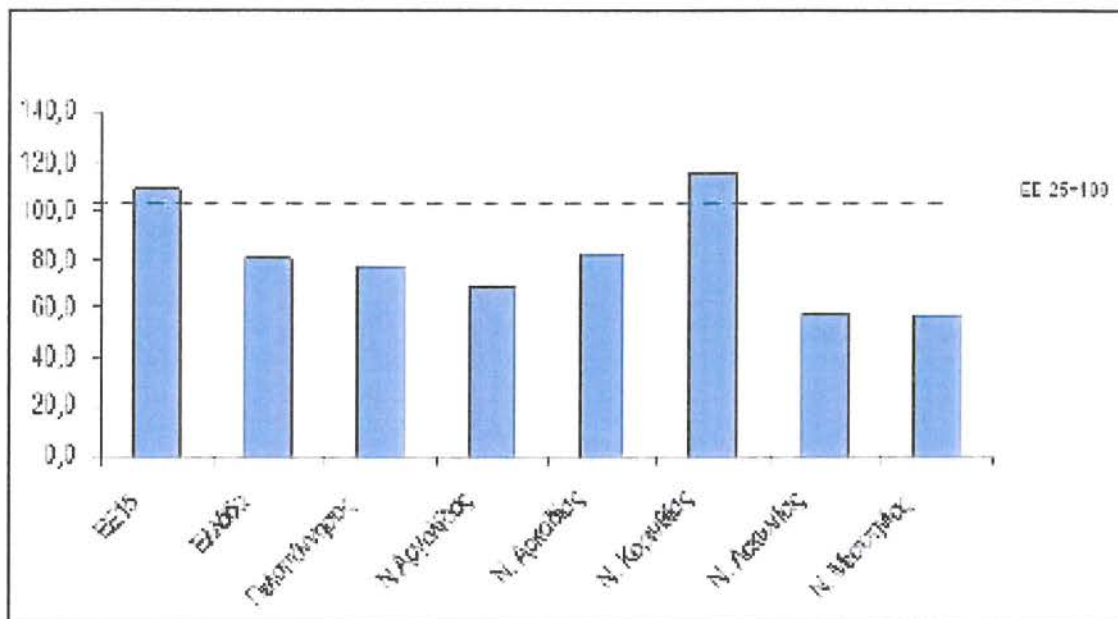
αντίστοιχες τοπικές κοινωνίες / οικονομίες και με την Περιφερειακή οικονομία. Ως εκ τούτου, σε μεγάλο βαθμό η όποια σύγκλιση της οικονομίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου προς το μέσο όρο της χώρας, ή / και με την Ε.Ε. των 25, είναι ονομαστική και όχι πραγματική, αφού τόσο οι υπόλοιποι τρεις νομοί υστερούν σημαντικά σ' αυτό το δείκτη ανάπτυξης, αλλά και σε άλλους αναπτυξιακούς δείκτες, όπως θα παρουσιαστεί στα επόμενα μέρη της ανάλυσης.

Πίνακας 3: Περιφερειακή κατανομή ΑΕΠ και κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ και σε ΜΑΔ²⁰, 2003

Γεωγραφική Ενότητα	ΑΕΠ	κ.κ. ΑΕΠ (ευρώ)	ΑΕΠ σε ΜΑΔ	κ.κ. ΑΕΠ σε ΜΑΔ
	(εκ. ευρώ)		(εκ. ευρώ)	
ΕΕ25	9.953.329	21.740,60	9.953.329	21.740,60
ΕΕ15	9.503.521	24.770,40	9.100.568	23.720,10
Ελλάδα	155.543,20	14.110,10	194.390,10	17.634,10
Πελοπόννησος	8.087,90	13.474,10	10.107,80	16.839,30
Ν. Αργολίδας	1.240,40	12.042,80	1.550,20	15.050,50
Ν. Αρκαδίας	1.297,40	14.277,60	1.621,40	17.843,50
Ν. Κορινθίας	2.933,20	20.092,50	3.665,80	25.110,50
Ν. Λακωνίας	956,10	10.205,00	1.194,90	12.753,70
Ν. Μεσσηνίας	1.660,70	9.962,00	2.075,50	12.450,00

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005

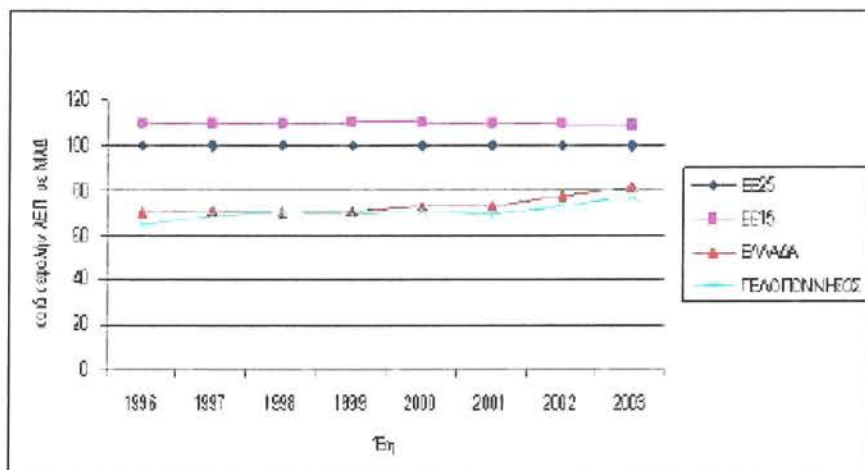
²⁰ ΜΑΔ: Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης υπολογίζονται με βάση το επίπεδο εισοδημάτων και το επίπεδο των τιμών σε κάθε χώρα.

Σχήμα 2: Περιφερειακή κατανομή κ.κ ΑΕΠ σε ΜΑΔ, 2003 (ΕΕ25=100)

Παράλληλα όμως, διαπιστώνεται και μια έντονη διαφοροποίηση στην εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά νομό της Περιφέρειας, με δεδομένο ότι ο Νομός Αργολίδας διαχρονικά τείνει να φτωχαίνει σε σχέση με το μέσο όρο της Περιφέρειας, όπως και ο Νομός Μεσσηνίας, αφού το έτος 1996, στο μεν πρώτο νομό, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν ίσο με το 104,2% της Περιφέρειας, και το έτος 2003 φθάνει στο 89% περίπου, ενώ στο δεύτερο (Μεσσηνία) το έτος 1996 έφθασε στο 88% και το έτος 2003 στο 74%. Επίσης το ΑΕΠ του νομού Λακωνίας το έτος 1996 ήταν ίσο με το 79% περίπου της Περιφέρειας, ενώ το έτος 2003 το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει στο 75,7% της Περιφέρειας. Από τα στοιχεία αυτά διαπιστώνεται ότι αν και δεν υφίστανται μεγάλες ενδοπεριφερειακές ανισότητες, (σε επίπεδο NUTS3), εν τούτοις οι ρυθμοί ανάπτυξης των νομών της Περιφέρειας είναι έντονα διαφοροποιημένοι με κίνδυνο να μεγαλώσουν δραματικά οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες στο μέλλον.

Σχήμα 3: Διαχρονική σύγκριση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ της Περιφέρειας Πελοποννήσου με το αντίστοιχο της χώρας και της ΕΕ 15 και ΕΕ 25 (ΕΕ 25=100)

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου παράγει το 5,2% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας. Στο σύνολο της χώρας ο πρωτογενής τομέας παράγει το 6,8% της ΑΠΑ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της ΑΠΑ για την Περιφέρεια Πελοποννήσου ανέρχεται, κατά μέσο όρο, στο 14% (Eurostat, 2003). Σε επίπεδο Νομού (NUTS 3), ο πρωτογενής τομέας παράγει το 22% της ΑΠΑ του Νομού Λακωνίας, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για την Μεσσηνία, την Αρκαδία και Κορινθία είναι 19%, 12% και 8%.

Ο δευτερογενής τομέας παράγει το 22% της ΑΠΑ της χώρας, με την Περιφέρεια και τους Νομούς να παρουσιάζουν έντονα διαφοροποιημένα ποσοστά συμμετοχής ανά γεωγραφική περιοχή. Συγκεκριμένα, ο δευτερογενής τομέας της Περιφέρειας παράγει το 30% της συνολικής ΑΠΑ της Περιφέρειας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για μεν το νομό Αργολίδας είναι 19,7%, για το νομό Αρκαδίας 30%, για το νομό Κορινθίας 53,2%, για το νομό Λακωνίας 10,1% και για το νομό Μεσσηνίας 8,5%. Η Περιφέρεια

στο σύνολό της παράγει το 7,1% της συνολικής ΑΠΑ του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της χώρας.

Όσον αφορά στη συμμετοχή του τριτογενή τομέα στην ΑΠΑ σε εθνικό (Ελλάδα), περιφερειακό (Πελοπόννησος) και τοπικό επίπεδο (Νομοί), παρατηρείται μεγάλη διαφοροποίηση στα ποσοστά συμμετοχής, κυμαινόμενα από 71,8% για τη Χώρα, 55,9% στην Πελοπόννησο, ενώ οι νομοί παρουσιάζουν έντονη διαφοροποίηση αφού στο νομό Μεσσηνίας το συγκεκριμένο ποσοστό φθάνει στο 72,1%, στο νομό Λακωνίας 67,7%, στο νομό Αργολίδας 63,5%, στο νομό Αρκαδίας 57,8% και στο νομό Κορινθίας μόνο 38,7%. Με αυτή την εσωτερική ποσοστιαία διάρθρωση του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, αυτός στο σύνολο του συμμετέχει κατά 4% στη συνολική ΑΠΑ του τριτογενή τομέα της χώρας. Τα προαναφερόμενα στοιχεία της διάρθρωσης της ΑΠΑ στα αντίστοιχα χωρικά επίπεδα παρουσιάζονται στον Πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 4: Διάρθρωση της ΑΠΑ κατά τομέα παραγωγής, 2003

Τομείς Γεωγραφική Ενότητα	Συνολική ΑΠΑ	%	Πρωτογενής	%	Δευτερογενής	%	Τριτογενής	%
	(εκ. ευρώ)							
ΕΕ25	8.893.263,70	100,0%	189.891,70	2,1%	2.341.421,50	26,3%	6.361.949,30	71,5%
ΕΕ15	8.494.004,30	100,0%	174.408,90	2,1%	2.217.273,20	26,1%	6.102.320,90	71,8%
Ελλάδα	136.336,90	100,0%	9.232,80	6,8%	29.989,70	22,0%	97.114,40	71,2%
Πελοπόννησος	7.089,30	100,0%	997,8	14%	2130,1	30,0%	3961,4	55,9%
Ν. Αργολίδας	1.087,30	100,0%	183,3	17%	213,70	19,7%	690,30	63,5%
Ν. Αρκαδίας	1.137,20	100,0%	139	12%	341	30,0%	657,20	57,8%
Ν. Κορινθίας	2.571,00	100,0%	209,2	8%	1366,5	53,2%	995,30	38,7%
Ν. Λακωνίας	838,10	100,0%	184,4	22%	84,5	10,1%	569,2	67,9%
Ν. Μεσσηνίας	1.455,70	100,0%	281,9	19%	124,4	8,5%	1049,4	72,1%

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005

Από τα στοιχεία του ως άνω Πίνακα διαπιστώνεται ότι η οικονομία της Περιφέρειας Πελοποννήσου παραμένει κατά ένα βαθμό αγροτική, με έντονες διαφοροποιήσεις ανά νομό, χωρίς να εξελίσσεται με κάποιους

γρήγορους ρυθμούς το παραγωγικό της πρότυπο προς τον τομέα των υπηρεσιών, ενώ φθίνει διαχρονικά με εντονότερους ρυθμούς ο πρωτογενής τομέας και ενδυναμώνεται με αργούς ρυθμούς ο δευτερογενής, χωρίς να διαχέει ανάλογα αναπτυξιακά αποτελέσματα στον κοινωνικο-οικονομικό ιστό της Περιφέρειας.

4.2.3 Αγορά Εργασίας & Παραγωγικότητα

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 1-15 που ακολουθεί, διαπιστώνεται ότι το επίπεδο παραγωγικότητας της εργασίας, τόσο σε επίπεδο χώρας, όσο και σε επίπεδο Περιφέρειας είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο του μέσου όρου της Ε.Ε των 15 αλλά και των 25. Ιδιαίτερα δε, η παραγωγικότητα υπό την έννοια του κατά απασχολούμενο ΑΕΠ σε ΜΑΔ, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι μικρότερη κατά 31,4% από το μέσο όρο της Ε.Ε. των 25 και κατά 4,5% από το μέσο όρο της χώρας. Αντίστοιχη αρνητική απόκλιση από το μέσο όρο της χώρας παρουσιάζει η παραγωγικότητα υπό την έννοια της ωριαίας παραγωγικότητας της εργασίας.

Πίνακας 5: Παραγωγικότητα εργασίας & ωριαία παραγωγικότητα, 2002

Γεωγραφική Ενότητα	Παραγωγικότητα εργασίας			Ωριαία παραγωγικότητα εργασίας		Μέσος όρος εργατωρών πλήρους απασχόλησης ανά εβδομάδα
	ΑΕΠ σε ΜΑΔ ανά απασχολούμενο	% του Μ.Ο. της ΕΕ25	% απόκλισης από το Μ.Ο. της χώρας	ΑΕΠ σε ΜΑΔ ανά σύνολο εργατωρών ν έτους	% απόκλισης από το Μ.Ο. της χώρας	
ΕΕ-25	50.006	100,00%				
ΕΕ-15	56.095	112,20%				
Ελλάδα	35.961	71,90%	0	80.783	0	43,2
Πελοπόννησος	34.327	68,60%	-4,5%	77,29	-4,3%	43,3

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005

4.2.4 Αγορά Εργασίας & Απασχόληση

Ο συνολικός οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου (Eurostat), παραμένει σχεδόν σταθερός διαχρονικά από το

2000 μέχρι και το 2004, με σημαντικές ορισμένες φορές διακυμάνσεις κατ' έτος, κυμαινόμενος σ' ένα ποσοστό συμμετοχής της τάξης του 68% και σε αριθμό της τάξης των 260.000 ατόμων. Συγκρινόμενο το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου με το αντίστοιχο της χώρας, διαπιστώνεται ότι είναι πάντα σε υψηλότερα επίπεδα της τάξης των δύο (2) - τριών (3) ποσοστιαίων μονάδων, ενώ παραμένει χαμηλότερο κατά μία (1) ή δύο (2) ποσοστιαίες μονάδες από τα αντίστοιχα ποσοστά της Ε.Ε. των 25 και των 15.

Μεγάλη, όμως, διαφοροποίηση παρατηρείται στο ποσοστό συμμετοχής μεταξύ ανδρών και γυναικών, τόσο σε επίπεδο χώρας, όσο και σε επίπεδο Περιφέρειας Πελοποννήσου, υπερτερώντας στην Πελοπόννησο το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών κατά 26 ποσοστιαίες μονάδες (81,1% οι άνδρες, έναντι 55,3% των γυναικών), παρουσιάζοντας παράλληλα μια μικρή αύξηση το ποσοστό των ανδρών, ενώ των γυναικών παραμένει σχεδόν στα ίδια επίπεδα, διαχρονικά, με μικρές διακυμάνσεις. Σε σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά σε επίπεδο χώρας είναι κατά μια (1) περίπου ποσοστιαία μονάδα μεγαλύτερο το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, ενώ των ανδρών κατά δύο (2) ποσοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, σε σύγκριση με την Ε.Ε. των 25, το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών στην Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι μεγαλύτερο κατά τέσσερις (4) περίπου ποσοστιαίες μονάδες, ενώ των γυναικών στην Περιφέρεια είναι μικρότερο εκείνου της Ε.Ε. των 25, κατά 6,5 ποσοστιαίες μονάδες. Τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν ότι στην Αγορά Εργασίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου συμμετέχει σε μεγαλύτερο βαθμό ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας (άνδρες και γυναίκες), από το μέσο όρο της χώρας, κυρίως λόγω της διάρθρωσης της οικονομίας της Περιφέρειας, με διογκωμένο το γεωργικό τομέα, ενώ όμως διαχρονικά ο ρυθμός ένταξης των ανδρών στην αγορά εργασίας είναι μεγαλύτερος από εκείνον των γυναικών, φαινόμενο που συμβαδίζει με την σμίκρυνση του γεωργικού τομέα στην

Περιφέρεια. Έναντι όμως της Ε.Ε. των 25, ο γυναικείος πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας της Πελοποννήσου υστερεί σημαντικά, όσον αφορά στη συμμετοχή του στην αγορά εργασίας.

Σημαντικές αρνητικές διαφοροποιήσεις εμφανίζονται στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έναντι της χώρας και της Ε.Ε των 25, ανά φύλο και ηλικία, όσον αφορά στο ποσοστό συμμετοχής. Συγκεκριμένα, το ποσοστό συμμετοχής των νέων γυναικών 15-24 ετών, είναι χαμηλότερο κατά μια μονάδα έναντι του αντίστοιχου ποσοστού της χώρας, κατά εννέα (9) μονάδες έναντι της Ε.Ε. των 25 και πολύ περισσότερο έναντι της Ε.Ε. των 15 (12 μονάδες). Αντίθετα οι νέοι άνδρες 15-24 ετών παρουσιάζουν ποσοστό συμμετοχής 45,0% στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έναντι 40% στη Χώρα, ενώ στην Ε.Ε. των 25 το ποσοστό συμμετοχής αυτής της ηλικιακής ομάδας ανδρών φθάνει στο 48,4%, με τάσεις μείωσης διαχρονικά. Στο σύνολο δε των νέων 15-24 ετών (ανδρών και γυναικών) της Περιφέρειας Πελοποννήσου το ποσοστό απασχόλησης φθάνει, το έτος 2004, στο 38,8%, μεγαλύτερο κατά δύο μονάδες του αντίστοιχου ποσοστού σε επίπεδο χώρας, αλλά μικρότερο κατά επτά (7) ποσοστιαίες μονάδες του αντίστοιχου της Ε.Ε. των 25.

Ο αριθμός των απασχολούμενων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου παραμένει από το 1995 μέχρι και το 2004 σε ένα επίπεδο της τάξης των 210.000 χιλιάδων, με σχετικά μικρές διακυμάνσεις κατ' έτος, ενώ το ποσοστό απασχόλησης διατηρείται σ' ένα επίπεδο της τάξης του 62% από το έτος 1996 μέχρι και το 2004. Το ποσοστό αυτό παραμένει υψηλότερο από εκείνο της χώρας (κατά τρεις περίπου ποσοστιαίες μονάδες το 2004), του οποίου όμως η διαφορά μειώνεται κατά τι διαχρονικά. Αντίθετα, είναι χαμηλότερο από το ποσοστό απασχόλησης σε επίπεδο Ε.Ε. 25 και ακόμα χαμηλότερο του αντίστοιχου ποσοστού της Ε.Ε. των 15. Σε κάθε περίπτωση δε, το συνολικό ποσοστό απασχόλησης της Περιφέρειας Πελοποννήσου

είναι χαμηλότερο από τον εθνικό στόχο της Λισσαβόνας (67% το 2005) και μακράν του αντίστοιχου στόχου για το 2010 (70%), ενώ διαχρονικά παραμένει σταθερό για μια δεκαετία.

Στο συνολικό χαμηλό ποσοστό απασχόλησης, συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό το πολύ χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών (46,6% το 2004), με τάση μείωσης διαχρονικά, έτσι ώστε να μειώνεται η διαφορά από το μικρότερο ποσοστό απασχόλησης των γυναικών στη Χώρα (45,2% το 2004) και να αυξάνει η διαφορά από το αντίστοιχο ποσοστό της Ε.Ε. των 15 και των 25 (56,6% και 55,5% αντίστοιχα το 2004). Παράλληλα δε είναι μακράν του στόχου της Λισσαβόνας για 60% το 2010.

Όσον αφορά στην ηλικιακή πληθυσμιακή ομάδα απασχολούμενων 55-64 ετών, το ποσοστό απασχόλησης παρουσιάζει διαχρονική μείωση, φθάνοντας το 45,6% το έτος 2004, σταθερά υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας, με μείωση όμως της διαφοράς διαχρονικά και επίσης υψηλότερο από τα αντίστοιχα ποσοστά απασχόλησης της Ε.Ε. των 25 και της Ε.Ε. των 15, με παράλληλη μείωση της διαφοράς.

Οι παραπάνω αναφερόμενες αποκλίσεις από τους στόχους της Λισσαβόνας φαίνονται στους πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 6: Δείκτες Αγοράς Εργασίας, απασχόλησης & ανεργίας, 2004

Γεωγραφική Ενότητα	Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός (%) (15-64 ετών)	% απασχόλησης (15-64 ετών)	% απασχόλησης γυναικών (15-64 ετών)	% απασχόλησης ηλικιωμένων (55-64 ετών)	% ανεργίας (15 ετών και άνω)	% μακροχρόνιας ανεργίας (επί των ανέργων)
ΕΕ-25	69,6	63,1	55,5	40,9	9,2	44,46
ΕΕ-15	70,4	64,5	56,6	42,4	8,2	-
Ελλάδα	66,5	59,4	45,2	39,4	10,5	53,06
Πελοπόννησος	68,5	62,1	46,6	45,6	9,2	59,88

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005

Πίνακας 7: Δείκτες απασχόλησης Περιφέρειας Πελοποννήσου ως προς τους Ευρωπαϊκούς στόχους

Δείκτες	Πελοπόννησος		Ελλάδα	ΕΕ15	ΕΕ25	Ευρωπαϊκός Στόχος	
	2000	2004		2004		2005	2010
Συνολικό ποσοστό απασχόλησης	61,80%	62,10%	59,40%	64,50%	63,10%	67%	70%
Ποσοστό γυναικείας απασχόλησης	53,20%	45,60%	45,20%	56,60%	55,50%	57%	60%
Ποσοστό ηλικιωμένων εργαζομένων (55-64)	53,20%	45,60%	39,40%	42,40%	40,90%		50%

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2005

Η τομεακή σύνθεση της απασχόλησης διαφοροποιείται και παρατηρείται σημαντική μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και αύξηση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα. Αναλυτικότερα, κατά το 2004 το 29,7% των απασχολούμενων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα (37,7% το 1999), το 18,5% στο δευτερογενή (16,9% το 1999) και το 46% στον τριτογενή τομέα (45,3% το 1999). Η αλλαγή στη σύνθεση της απασχόλησης

επιβεβαιώνει τη σχετικά έντονη φθίνουσα πορεία του πρωτογενή τομέα, την ενίσχυση του δευτερογενή και την αργή ανάπτυξη του τριτογενή. Παρά τις μεταβολές αυτές, η σύνθεση της απασχόλησης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας είναι αρκετά διαφοροποιημένη σε σχέση με την αντίστοιχη της χώρας. Το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας είναι υπερδιπλάσιο του αντίστοιχου εθνικού μέσου (12,6%), στο δευτερογενή υπολείπεται του εθνικού μέσου (22,4%), ενώ και στον τριτογενή τομέα η απόκλιση είναι μεγαλύτερη (65,0%). Η διάρθρωση δε της απασχόλησης ανά βασικό παραγωγικό τομέα στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, σε σύγκριση, αφ' ενός με την αντίστοιχη διάρθρωση της απασχόλησης στη Χώρα, αφ' ετέρου με τη διάρθρωση της ΑΠΑ στη Χώρα και στην Περιφέρεια, υποδεικνύει τόσο τη σχέση κεφαλαίου και εργασίας εντός του τομέα, όσο και την πιθανότητα, αν όχι βεβαιότητα, απασχόλησης κυρίως στο δευτερογενή τομέα (βιομηχανία - κατασκευές) εργατικού δυναμικού εκτός Περιφέρειας.

Όσον αφορά στο ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι αυξημένο κατά μία (1) ποσοστιαία μονάδα το 2004 έναντι εκείνου του 1999 (9,2% έναντι 8,2%), με κάποιες μικρές διακυμάνσεις κατ' έτος και τάσεις αύξησης από το 2002. Παραμένει όμως μικρότερο του αντίστοιχου ποσοστού σε επίπεδο χώρας (10,5% το 2004) και στα ίδια επίπεδα με το ποσοστό ανεργίας στην Ε.Ε. των 25. Η ανεργία στην Περιφέρεια πλήττει κυρίως τους νέους 15-24 ετών για τους οποίους το ποσοστό ανεργίας το 2004 έφθασε στο 28,4%, κατά 1,5 μονάδα μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας (26,9%) και κατά δέκα (10) ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας στην Ε.Ε. των 25 (18,5%). Το ποσοστό ανεργίας των νέων στην Πελοπόννησο αυξάνεται διαχρονικά, ενώ δραματική είναι η «συμβολή» των γυναικών αυτής της ηλικίας στην αύξηση του συνολικού ποσοστού. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ηλικίας 15-24 ετών το 2004 έφθασε στο 45,3%,

έναντι 36,3% για το σύνολο της χώρας και 18,9% για την Ε.Ε. των 25. Παράλληλα όμως και οι, ηλικίας από 25 ετών και πάνω, γυναίκες εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας (12%) σε σχέση με τη συνολική ανεργία στην Πελοπόννησο, όταν σε επίπεδο Ε.Ε. των 25, το αντίστοιχο ποσοστό είναι της τάξης του 9%. Η έλλειψη δε ευκαιριών απασχόλησης για σειρά ετών και με δεδομένο το υψηλό ποσοστό συμμετοχής στην Περιφέρεια, είναι παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στο να εμφανίζεται ιδιαίτερα αυξημένη η μακροχρόνια ανεργία. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας έφθασε το 2004 στο 59,88%, παρουσιάζοντας έντονες διακυμάνσεις διαχρονικά ο συγκεκριμένος δείκτης ανεργίας, με έντονες αυξητικές τάσεις από το έτος 2003, υπερβαίνοντας έτσι το αντίστοιχο ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στη Χώρα κατά επτά (7) ποσοστιαίες μονάδες και το αντίστοιχο της Ε.Ε. των 25 κατά 15,5 ποσοστιαίες μονάδες.

4.2.5 Οικονομικά στοιχεία κατά τομέα

4.2.5.1 Πρωτογενής Τομέας

Ο πρωτογενής τομέας της Πελοποννήσου εξακολουθεί να διατηρεί ένα σημαντικό μέγεθος. Το περιφερειακό ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα συμμετέχει κατά 12% στο ΑΕΠ του πρωτογενή της χώρας και περίπου κατά 14% στο συνολικό Περιφερειακό ΑΕΠ.

Η συμμετοχή της Περιφέρειας Πελοποννήσου στα εθνικά μεγέθη της γεωργίας είναι σημαντική, αφού οι καλλιεργούμενες εκτάσεις της Περιφέρειας αντιστοιχούν στο 10,68% των καλλιεργούμενων εκτάσεων της χώρας. Τα βασικότερα γεωργικά προϊόντα που παράγονται στην Περιφέρεια είναι εσπεριδοειδή (53% της συνολικής παραγωγής της χώρας), ελαιόλαδο (18% της συνολικής παραγωγής της χώρας) και πατάτα (11% της συνολικής παραγωγής της χώρας). Ενώ η κτηνοτροφία διαδραματίζει δευτερεύοντα ρόλο στην Περιφέρεια, τα κυριότερα κτηνοτροφικά προϊόντα που παράγονται είναι το μέλι (16% της συνολικής παραγωγής της χώρας), τα

ψάρια εσωτερικών υδάτων (13%), τα αυγά (11%), το μαλακό τυρί (9%) και τα μαλλιά προβάτων (7%).

Ο πολυτεμαχισμός και το μικρό μέγεθος του κλήρου αποτελεί ένα ακόμη διαρθρωτικό πρόβλημα για την Περιφέρεια Πελοποννήσου. Τόσο ο αριθμός όσο και η γεωργική γη που καταλαμβάνουν οι εκμεταλλεύσεις διαφόρων μεγεθών της Περιφέρειας, ακολουθούν την κατανομή που ακολουθείται σε εθνικό επίπεδο.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι αν ορισμένα από τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας Πελοποννήσου (ηλικία των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων, αριθμός εκμεταλλεύσεων μέσου μεγέθους, κλπ), βελτιώνονται σταδιακά, αλλά απέχουν σημαντικά ακόμα από τα αντίστοιχα εθνικά μεγέθη.

4.2.5.2 Δευτερογενής τομέας

Οι εξελίξεις στο δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας θα πρέπει να εξετάζονται πάντα σε συνάρτηση με την ιδιαιτερότητα της Περιφέρειας, η οποία έγκειται στην ύπαρξη της βιομηχανικής ζώνης της Αθήνας, η οποία διοικητικά υπάγεται στο Νομό Κορινθίας, όπου είναι εγκατεστημένες βιομηχανικές επιχειρήσεις εθνικής σημασίας και εμβέλειας, οι οποίες δεν συνδέονται με την οικονομία της Περιφέρειας, όπως είναι διυλιστήρια, μεταλλουργικές βιομηχανίες κλπ. Μία δεύτερη ιδιαιτερότητα σχετίζεται με την ύπαρξη στη Μεγαλόπολη του δεύτερου σημαντικότερου ενεργειακού κέντρου της χώρας. Διαχρονικά, η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα, μετά από μια σημαντική κάμψη τη δεκαετία του '90 αυξάνεται αργά τόσο σε απόλυτα μεγέθη, όσο και ποσοστιαία. Από αναλυτικά στοιχεία για τη διαχρονική εξέλιξη των σημαντικών μεγεθών της μεταποίησης, προκύπτει μείωση τόσο του αριθμού των καταστημάτων, όσο και της απασχόλησης, για τα συγκεκριμένα μεγέθη της μεταποίησης.

Το ποσοστό των ακαθάριστων επενδύσεων στη μεταποίηση στο σύνολο των επενδύσεων είναι πολύ χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας. Παράλληλα όμως παρατηρείται τάση αύξησης των μικρών μεταποιητικών μονάδων και κυρίως των μονάδων στους κλάδους των κατασκευών που αντισταθμίζει την μείωση της απασχόλησης από τις μεσαίες και μεγάλες μονάδες.

Κυρίαρχη δραστηριότητα του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι η Μεταποίηση, η οποία παράγει το 65% της ΑΠΑ του δευτερογενή τομέα, παρουσιάζοντας μια μικρή αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της κατά την τριετία 2000-2002. Δεύτερη σε σημασία δραστηριότητα του δευτερογενή τομέα είναι οι Κατασκευές, με 20% συμμετοχή στην ΑΠΑ του Δευτερογενή Τομέα της Περιφέρειας και τρίτη η Ενέργεια (Ηλεκτρισμός).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ³ στην Περιφέρεια Πελοποννήσου το έτος 2002 λειτουργούσαν 11.500 επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα με ετήσιο κύκλο εργασιών 1,1 δισ. Ευρώ. Τόσο ο αριθμός των επιχειρήσεων, όσο και ο ετήσιος κύκλος εργασιών αυξάνονται διαχρονικά από το 2000, ιδιαίτερα δε ο κύκλος εργασιών, γεγονός που υποδεικνύει μια δυναμική στις δραστηριότητες του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Από το σύνολο των επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα το 40%, ήτοι 4.550 επιχειρήσεις, είναι μεταποιητικές, με ετήσιο κύκλο εργασιών που αντιπροσωπεύει το 63% του συνολικού ετήσιου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα.

Η κλαδική εξειδίκευση της μεταποίησης και ως εκ τούτου η διάρθρωσή της δεν διαφοροποιείται διαχρονικά και οι βασικοί της κλάδοι είναι η βιομηχανία τροφίμων και ποτών, ξύλου και μη μεταλλικών προϊόντων.

---

³ Μητρώο Επιχειρήσεων, 2000-2002

Παράλληλα σημειώνεται σημαντική αύξηση, πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη σε επίπεδο χώρας.

Την ίδια αυξητική πορεία ακολουθεί και η ΑΠΑ, η οποία αυξάνει κατά σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό στην Περιφέρεια Πελοποννήσου από το σύνολο της χώρας.

Η ιδιαίτερα θετική εξέλιξη των αντιστοιχών μεγεθών δεν πρέπει να δημιουργεί εσφαλμένη εικόνα για την δυναμική της μεταποιητικής βιομηχανίας στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, αφού αν εξαιρεθούν οι επιδόσεις του Νομού Κορινθίας, οι μεταβολές των μεγεθών στους Νομούς Αργολίδας, Μεσσηνίας και Λακωνίας υπολείπονται του ρυθμού μεταβολής σε επίπεδο χώρας.

4.2.5.3 Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας στην Περιφέρεια Πελοποννήσου απασχολεί το 40% των εργαζομένων, με σημαντικές ποσοτικές διαφοροποιήσεις ανά έτος στον αριθμό των απασχολούμενων, φαινόμενο που υποδεικνύει μια «ρευστότητα» στις οικονομικές δραστηριότητες του τριτογενή τομέα, ενώ παράγει το 56% της ΑΠΑ της Περιφέρειας, με πολύ μικρές τάσεις ετήσιας αύξησης.

Βασικές οικονομικές δραστηριότητες του τριτογενή τομέα στην Πελοπόννησο είναι η «διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμίσθωση και επιχειρηματικές δραστηριότητες», το «χονδρικό και λιανικό εμπόριο», οι «μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες» και τα «Ξενοδοχεία και εστιατόρια». Οι ως άνω οικονομικές δραστηριότητες παράγουν το 65% της ΑΠΑ του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ⁴ στο σύνολο του τριτογενή τομέα της Περιφέρειας (2002) λειτουργούσαν 29.782 επιχειρήσεις, με συνολικό κύκλο

---

⁴ Μητρώο Επιχειρήσεων, 2000-2002

εργασιών 3,8 δισ. Ευρώ, έναντι 27.339 επιχειρήσεων το έτος 2000, με αντίστοιχο κύκλο εργασιών 3,3 δισ. Ευρώ.

Το μεγαλύτερο πλήθος των επιχειρήσεων στον τομέα συγκεντρώνει το λιανικό εμπόριο, (10.273 επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών 102 δισ. Ευρώ), ενώ μεγάλο πλήθος επιχειρήσεων παρουσιάζουν τα Ξενοδοχεία / εστιατόρια (6.038 επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών 0,33 δισ. Ευρώ). Τον μεγαλύτερο κύκλο εργασιών (2002) παρουσιάζει η οικονομική δραστηριότητα του χονδρικού εμπορίου με 1,5 δισ. Ευρώ από 3.122 επιχειρήσεις. Και στους τρεις κλάδους διαπιστώνεται αύξηση των επιχειρήσεων και του κύκλου εργασιών κατά την τριετία 2000-2002, με εμφανή δυναμική, αφού αυξάνει διαχρονικά ο μέσος ετήσιος κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση.

Σημαντικό μέρος επίσης, του τομέα των υπηρεσιών αντιπροσωπεύουν οι κλάδοι της «Δημόσιας Διοίκησης, της Άμυνας και της Κοινωνικής Ασφάλισης», και «των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών», οι οποίοι παράγουν το 17%-18% της ΑΠΑ του τριτογενή τομέα, σχεδόν ισομερώς κατανεμημένη μεταξύ τους, ενώ η «εκπαίδευση και η κοινωνική μέριμνα» συμβάλλουν κατά 13%-15% στην παραγωγή της συνολικής ΑΠΑ του τριτογενή τομέα.

Ο μεγάλος όγκος των επιχειρήσεων και λοιπών λειτουργιών του τριτογενή τομέα, είναι συγκεντρωμένες στα αστικά κέντρα της Περιφέρειας, ενώ οι τουριστικές υπηρεσίες παρουσιάζουν χωρική διασπορά στην Περιφέρεια.

Κρίσιμος παράγοντας για την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια είναι ο Τουρισμός, με την σχετική δραστηριότητα να αναπτύσσεται με αργούς ρυθμούς στην Περιφέρεια, διατηρώντας ένα χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην συνολική τουριστική δραστηριότητα της χώρας :

Αναφορικά με την τουριστική προσφορά, η Περιφέρεια Πελοποννήσου (2005), συγκεντρώνει το 4,8% των τουριστικών κλινών της χώρας, με μείωση του ποσοστού αυτού διαχρονικά. Το μέσο μέγεθος των τουριστικών

μονάδων στην Περιφέρεια είναι μικρότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας, με αντίθετη τάση εξέλιξης από εκείνη στη Χώρα, αφού διαχρονικά το μέσο μέγεθος των τουριστικών καταλυμάτων στη Χώρα αυξάνει, ενώ στην Περιφέρεια μειώνεται.

Παράλληλα, διαφοροποίηση μεταξύ Περιφέρειας Πελοποννήσου και συνόλου χώρας διαπιστώνεται και στην ποιότητα των τουριστικών καταλυμάτων, με δεδομένο ότι στην Περιφέρεια Πελοποννήσου το ποσοστό συμμετοχής υψηλής τάξης τουριστικών κλινών στο σύνολο των προσφερόμενων τουριστικών κλινών, είναι μικρότερο από εκείνο σε επίπεδο χώρας.

Όσον αφορά στη ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών, από τα στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων, διαπιστώνεται ότι η Πελοπόννησος είναι περισσότερο τόπος προορισμού ημερήσιων εκδρομών, παρά τόπος διαμονής αναψυχής ή / και επαγγελματικού τουρισμού.

Ένα άλλο στοιχείο που διαπιστώνεται, είναι η πολύ χαμηλότερη πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έναντι της αντίστοιχης της χώρας, δείκτης ο οποίος βελτιώνεται διαχρονικά, αλλά με πολύ αργούς ρυθμούς.

Από τα παραπάνω γενικά συνοπτικά στοιχεία, διαπιστώνεται ότι ο τουρισμός για την Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι μια δραστηριότητα αυξανόμενη διαχρονικά, αλλά με πολύ αργούς ρυθμούς, παραμένοντας ακόμα σε πολύ χαμηλά επίπεδα, σε σχέση με το σύνολο της χώρας, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που υπάρχουν λόγω των πλούσιων και ιδιαίτερα αξιόλογων φυσικών και πολιτιστικών πόρων που διαθέτει η Περιφέρεια, οι οποίοι είναι μεγάλου τουριστικού ενδιαφέροντος.

4.2.6 Ισότητα των φύλων

Από την ανάλυση της αγοράς εργασίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου που έχει προηγηθεί, είναι εμφανές ότι ο αγροτικός χαρακτήρας και η γενικότερη

κοινωνικο-οικονομική εξέλιξη της Περιφέρειας, δημιουργούν συνθήκες υστέρησης του γυναικείου πληθυσμού στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας, με ιδιαίτερη ένταση του φαινομένου αυτού στις νέες γυναίκες (15-24 ετών). Συγκεκριμένα:

Το ποσοστό συμμετοχής του συνόλου των γυναικών στην Αγορά Εργασίας είναι κατά 22,7 ποσοστιαίες μονάδες μικρότερο από εκείνο των ανδρών στην Περιφέρεια, με τάσεις μείωσης διαχρονικά (40,6% το 2004, έναντι 41,2% το 1999), το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών το 2004 παραμένει ίδιο με εκείνο του έτους 1999, ύστερα από μια αύξηση τα έτη 2002 και 2003. Παράλληλα η διαφορά των δύο αυτών ποσοστών μεταξύ ανδρών και γυναικών σε επίπεδο χώρας μειώνεται, με αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών. Η σύγκριση δε και με τους αντίστοιχους δείκτες της Ε.Ε. των 25 και των 15 δείχνει τη δυσμενή θέση των γυναικών της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Ιδιαίτερα χαμηλό είναι το ποσοστό συμμετοχής των νέων γυναικών (15-24 ετών) στην Περιφέρεια, το οποίο κατά το έτος 2004 είναι 32,3% έναντι 45,0% των νέων ανδρών, με τάσεις έντονης μείωσης, του ποσοστού συμμετοχής των νέων γυναικών, ενώ των νέων ανδρών παραμένει σταθερό.

Ιδιαίτερα όμως μεγάλη διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών, παρατηρείται στα ποσοστά συμμετοχής στις ηλικίες 15-64 ετών, η οποία παραμένει σχεδόν σταθερή στις 26 ποσοστιαίες μονάδες.

Αρνητικά επίσης είναι τα φαινόμενα στην Περιφέρεια Πελοποννήσου για τις γυναίκες και ως προς το ποσοστό απασχόλησης, το οποίο στο σύνολο των γυναικών είναι μικρότερο από εκείνο των ανδρών κατά 25,6 ποσοστιαίες μονάδες, με τάσεις αύξησης της διαφοράς διαχρονικά, αφού των ανδρών παραμένει σταθερό (στο 60%), ενώ των γυναικών μειώνεται (από 35,7% σε 34,4%). Αντίθετα σε επίπεδο χώρας η κατάσταση αυτού του δείκτη για τις γυναίκες βελτιώνεται διαχρονικά, αν και σε χαμηλότερα επίπεδα από τα αντίστοιχα της Ε.Ε. των 25 και των 15.

Η αρνητική εικόνα αυτών των ποσοστών απασχόλησης στην Περιφέρεια Πελοποννήσου δυσχεραίνεται διαχρονικά για τις ηλικίες 15-24 ετών και 15-64 ετών, φθάνοντας η διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών για τις ηλικίες 15-64 ετών στις 30 ποσοστιαίες μονάδες και στις ηλικίες 15-24 ετών στις 20 ποσοστιαίες μονάδες, όταν σε επίπεδο χώρας οι αντίστοιχες διαφορές είναι της τάξης των 28 και 11 ποσοστιαίων μονάδων, με τάσεις μείωσης διαχρονικά.

Όσον αφορά στα ποσοστά ανεργίας, το συνολικό ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από εκείνο των ανδρών, με τάσεις αύξησης της διαφοράς, ενώ ιδιαίτερα μεγάλη είναι η διαφορά αυτή στις ηλικίες 15-24 ετών (22 ποσοστιαίες μονάδες), όταν σε επίπεδο χώρας η διαφορά του ποσοστού ανεργίας των γυναικών αυτής τη ηλικίας, σε σχέση με των ανδρών είναι 17,2 ποσοστιαίες μονάδες, μειούμενη διαχρονικά.

Πέραν των στοιχείων της αγοράς εργασίας, στα οποία διαπιστώνεται η δυσμενής θέση των γυναικών έναντι των ανδρών στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, σε εντονότερο βαθμό απ' ότι σε επίπεδο χώρας και πολύ περισσότερο απ' ότι σε επίπεδο Ε.Ε., μια άλλη έκφραση της ανισότητας των φύλων στην Περιφέρεια είναι οι διαφορές στο μορφωτικό επίπεδο μεταξύ ανδρών και γυναικών, λαμβάνοντας υπόψη ότι το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας παρουσιάζει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα:

- Το ποσοστό γυναικών με χαμηλή εκπαίδευση είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των ανδρών κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες, απόσταση η οποία μικραίνει διαχρονικά και μειώνεται το ποσοστό αυτό σημαντικά από το 1999 μέχρι το έτος 2004.
- Όσον αφορά στην ανώτερη δευτεροβάθμια και μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση το ποσοστό των γυναικών είναι κατά μία ποσοστιαία

μονάδα μικρότερο από των ανδρών, βελτιούμενο διαχρονικά και με μείωση της διαφοράς.

- Αντίθετα ως προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ αυξάνει το ποσοστό των γυναικών διαχρονικά, η αύξηση είναι μικρότερη από εκείνη στο ποσοστό των ανδρών, φαινόμενο το οποίο δείχνει ότι ο γυναικείος πληθυσμός της Περιφέρειας δεν ακολουθεί στον ίδιο βαθμό με τους άνδρες την τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Από τα παραπάνω στοιχεία είναι εμφανής η υστέρηση των γυναικών της Περιφέρειας Πελοποννήσου στην πρόσβαση στην αγοράς εργασίας και στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, τόσο έναντι των ανδρών της Περιφέρειας, όσο και έναντι των γυναικών της υπόλοιπης Ελλάδας και πολύ περισσότερο έναντι των γυναικών της Ε.Ε.

4.2.7 Υποδομές και Ποιότητα ζωής

Η δημιουργία και βελτίωση των υποδομών αποτελεί παράμετρο πολυδιάστατου χαρακτήρα για την ανάπτυξη μιας περιοχής / Περιφέρειας, αφού με την ορθολογική χρήση τους και την εξασφάλιση της λειτουργικότητάς τους συμβάλλουν τα μέγιστα στη μεγέθυνση της οικονομίας και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Ως εκ τούτου, όσον αφορά αυτού του είδους τις υποδομές, η υφιστάμενη κατάσταση της Περιφέρειας Πελοποννήσου παρουσιάζεται συνοπτικά αμέσως πιο κάτω.

4.2.7.1 Εκπαίδευση

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου από το έτος 2003 λειτουργεί το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, με έδρα την Τρίπολη, του οποίου οι υποδομές και η οργανωτική του δομή αναπτύσσονται σταδιακά σε διάφορες πόλεις της Περιφέρειας (πρωτεύουσες νομών). Μέχρι σήμερα έχουν αναπτυχθεί έξι (6) Σχολές με εννέα (9) Τμήματα. Επίσης υφίσταται επί

δεκαετίας το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό ίδρυμα (ΤΕΙ) Καλαμάτα, με έδρα την Καλαμάτα και με παράρτημα στη Σπάρτη.

Όσον αφορά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το έτος 2002 καταγράφονται 123 Γυμνάσια και 143 Λύκεια και ΤΕΕ, παρουσιάζοντας μια μικρή αύξηση ο αριθμός των Γυμνασίων έναντι του έτους 2000, της τάξης του 2%, ενώ έναντι του έτους 1994, η αύξηση φθάνει στο 5%. Η αύξηση του αριθμού των Λυκείων / ΤΕΕ έναντι του έτους 2000 είναι της τάξης του 8% και έναντι του έτους 1994, της τάξης του 46%. Ο αριθμός των ιδιωτικών Γυμνασίων και Λυκείων της Περιφέρειας Πελοποννήσου είναι πολύ μικρός, φθάνοντας μόνο στα 5, όσον αφορά στα Γυμνάσια και στα 7, όσον αφορά στα Λύκεια / ΤΕΕ.

Αντίθετα προς την αύξηση του αριθμού των Γυμνασίων, οι μαθητές μειώνονται διαχρονικά με μια μείωση, στην περίοδο 2000-2002, της τάξης του 13% και κατά την περίοδο 1994-2002, της τάξης του 28%. Στα Λύκεια / ΤΕΕ αυξάνεται ο αριθμός των μαθητών κατά 3,5% στο διάστημα 2000-2002, ενώ στο διάστημα 1994-2002 η αύξηση του αριθμού των μαθητών αυτής της βαθμίδας εκπαίδευσης είναι της τάξης του 11%.

Στις σχολικές μονάδες της δημοτικής εκπαίδευσης παρατηρείται σταδιακή μείωση του αριθμού τους, τόσο κατά την περίοδο 1994-2002, όσο και κατά την περίοδο 2000-2002 και 2002-2004, φθάνοντας στο 412 το έτος 2004, ενώ το 2002 ήταν 425 και το έτος 1994 ο αριθμός των δημοτικών σχολείων έφθανε στα 559. Η αντίστοιχη μεταβολή των μαθητών δημοτικού, κατά την περίοδο 1994-2004, παρουσιάζει μείωση, αλλά με μικρούς ρυθμούς, παραμένοντας σχεδόν σταθερός ο αριθμός των μαθητών τα τέσσερα τελευταία χρόνια, με τάσεις αύξησης τη διετία 2002-2004. Η συνολική κατανομή του μαθητικού πληθυσμού της Περιφέρειας Πελοποννήσου ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, (Πίνακας 1-18), δεν έχει μεγάλες αποκλίσεις από εκείνη του συνόλου της χώρας, εκτός μόνο από την ανώτατη εκπαίδευση, όπου η διαφορά είναι σημαντικά μεγάλη (της τάξης των 20 ποσοστιαίων μονάδων), φαινόμενο που δικαιολογείται από την έλλειψη ΑΕΙ στην

Περιφέρεια Πελοποννήσου μέχρι το 2003, ενώ δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα πλήρως η λειτουργία του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Πίνακας 8: Μαθητές ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, 2004

Βαθμίδα Εκπαίδευσης	Ελλάδα		Πελοπόννησος	
	Σύνολο	%	Σύνολο	%
Σύνολο (ISCED 1997)	2.123.181	100,0%	86.650	100,0%
ISCED 0:Προσχολική εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο)	140.290	6,6%	7.660	8,8%
ISCED 1:Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δημοτικό)	657.492	31,0%	34.580	39,9%
ISCED 2:Κατώτερη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	328.870	15,5%	17.791	20,5%
ISCED 3:Ανώτερη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ΤΕΕ, Λύκεια)	366.968	17,3%	18.805	21,7%
ISCED 4: Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	32.554	1,5%	1.235	1,4%
ISCED 5_6: Ανώτατη Εκπαίδευση	597.007	28,1%	6.579	7,6%

Πηγή: New Cronos, Eurostat

Με βάση τις εξελίξεις του αριθμού των σχολικών μονάδων και του μαθητικού δυναμικού, η αναλογία μαθητών / σχολικών μονάδων / αιθουσών, είναι ικανοποιητική, ενώ παραμένουν ως ανάγκες η βελτίωση των σχολικών μονάδων, καθώς και η δημιουργία νέων υποδομών, κυρίως στη δημοτική εκπαίδευση, λόγω της χωροταξικής διαφοροποίησης της συγκέντρωσης μαθητικού δυναμικού, με τάσεις αύξησης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα και μείωσης στις αγροτικές / ορεινές περιοχές.

4.2.7.2 Υγεία - Πρόνοια

Οι υπηρεσίες υγείας στην Περιφέρεια Πελοποννήσου παρέχονται από τις υπάρχουσες υποδομές των 16 θεραπευτηρίων και των τριάντα ένα (31) Κέντρων Υγείας, με τα Περιφερειακά τους ιατρεία.

Στην Τρίπολη λειτουργεί το Περιφερειακό Νοσοκομείο της Πελοποννήσου, ενώ σε όλες τις πόλεις - πρωτεύουσες των νομών, αλλά και σε ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας, λειτουργούν νοσοκομειακές μονάδες, οι οποίες,

είτε είναι νεότευκτες, είτε έχουν πρόσφατα βελτιώσει σ' ένα βαθμό την κτιριακή τους υποδομή και τον εξοπλισμό τους. Οι συνολικές κλίνες θεραπευτηρίων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου φθάνουν τις 1.860 το έτος 2003, από τις οποίες οι 1.734 περίπου είναι δημόσιες.

Στη Περιφέρεια λειτουργούν εννέα (9) δημόσια νοσοκομεία, στα οποία αναφέρονται και οι δημόσιες κλίνες, καθώς και επτά (7) ιδιωτικά θεραπευτήρια / κλινικές, με 126 κλίνες.

Η εξυπηρέτηση του αστικού πληθυσμού της Περιφέρειας καλύπτεται από τις νοσοκομειακές μονάδες ακόμα και για την πρωτοβάθμια περίθαλψη, στα εξωτερικά ιατρεία των νοσοκομείων, ενώ ο πληθυσμός της υπαίθρου καλύπτεται για την πρωτοβάθμια περίθαλψη από τα Κέντρα Υγείας και τα περιφερειακά ιατρεία. Για τη δευτεροβάθμια περίθαλψη ο πληθυσμός της υπαίθρου καλύπτεται από τις είκοσι μία (21) νοσοκομειακές μονάδες της Περιφέρειας, ενώ δεν υπάρχει υποδομή τριτοβάθμιας περίθαλψης στην Περιφέρεια Πελοποννήσου.

Το επίπεδο παροχής υπηρεσιών περίθαλψης / υγείας σε γενικές γραμμές παρουσιάζει ελλείψεις, κυρίως στην ύπαιθρο / αγροτικές περιοχές λόγω, χωροθέτησης των Κέντρων Υγείας σε σχέση με τη διάρθρωση των ΟΤΑ, σε συνδυασμό με τις ελλείψεις σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, ενώ και στις νοσοκομειακές μονάδες της Περιφέρειας παρατηρούνται ελλείψεις σε αριθμό ιατρικών ειδικοτήτων.

4.2.7.3 Μεταφορές

Το οδικό δίκτυο της Περιφέρειας είναι ιδιαίτερα εκτεταμένο, λόγω της έκτασης και της γεωμορφολογίας του εδάφους. Το εθνικό δίκτυο εκτείνεται σε 1.250 χλμ περίπου, ενώ το επαρχιακό οδικό δίκτυο εκτείνεται σε μήκος 4.600 χλμ. περίπου. Στα παράλια και στα πεδινά είναι περισσότερο ανεπτυγμένο, ενώ είναι σχετικά ανεπαρκές, ποσοτικά και ποιοτικά, στις ορεινές περιοχές. Εντός των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας υπάρχουν επίσης και 110 περίπου χλμ αυτοκινητοδρόμου, ο οποίος συνδέει την

Καλαμάτα με την Τρίπολη, την Κόρινθο και κατ' επέκταση με την Αθήνα, ο οποίος είναι υπό κατασκευή και θα δημιουργήσει τις δυνατότητες ασφαλούς πρόσβασης και αύξηση της ελκυστικότητας. Επιπρόσθετα, σημαντικός αναπτυξιακός παράγοντας για την Περιφέρεια είναι η διέλευση από το βόρειο τμήμα της, μεγάλου μέρους του οδικού άξονα ΠΑΘΕ και της νέας «ΙΟΝΙΟΥ ΟΔΟΥ». Οι πολύ μικρής κλίμακας αεροπορικές συγκοινωνίες εξυπηρετούνται από το αεροδρόμιο της Καλαμάτας.

Στις θαλάσσιες μεταφορές, σημαντικό ρόλο παίζουν τα λιμάνια της Καλαμάτας και του Ναυπλίου. Άλλα δευτερεύοντα λιμάνια της Περιφέρειας είναι της Πύλου και της Κυπαρισσίας στη Μεσσηνία, της Ερμιονίδας και του Πορτοχελίου στην Αργολίδα, του Παράλιου Άστρους και του Λεωνιδίου στην Αρκαδία, της Κορίνθου και του Κιάτου στην Κορινθία και τέλος, του Γυθείου στην Λακωνία.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο της Περιφέρειας, (συνολικό μήκος 300 χλμ.), παρουσίαζε σοβαρά μειονεκτήματα κατά το τέλος της δεκαετίας του '90, καθώς ήταν μη συμβατό με το υπόλοιπο εθνικό δίκτυο. Οι γραμμές του δικτύου της Πελοποννήσου είχαν μικρότερο πλάτος, ήταν μονής κατεύθυνσης, δεν υπήρχαν ανισόπεδες διαβάσεις και είχε κακή χάραξη. Κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο εκτελούνται παρεμβάσεις αναβάθμισης της σιδηροδρομικής γραμμής σε μήκος μεγαλύτερο των 100 χλμ και ως εκ τούτου μπορεί να θεωρηθεί ότι η κατάσταση έχει βελτιωθεί.

4.2.7.4 Πολιτισμός

Ένα από τα ισχυρά σημεία της Περιφέρειας στην αναπτυξιακή της διαδικασία αποτελούν οι υψηλής αξίας και ενδιαφέροντος πολιτιστικοί της πόροι, λειτουργώντας κυρίως ως συντελεστές προσέλκυσης και δημιουργίας τουριστικών δραστηριοτήτων, αλλά και ως διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας, στο πλαίσιο διατήρησης και βελτίωσης του επιπέδου ποιότητας ζωής των κατοίκων της.

Οι πολιτιστικοί πόροι της Περιφέρειας Πελοποννήσου μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως ακολούθως:

α) Αρχαιολογικοί Χώροι

Τα σημαντικότερα σε πολιτιστική αξία και μέγεθος μνημεία της Περιφέρειας είναι της Αρχαίας Επιδαύρου, των Μυκηνών, της Αρχαίας Κορίνθου, της Αρχαίας Μεσσήνης, της Αρχαίας Τίρυνθας, κλπ. Ο συνολικός αριθμός των αρχαιολογικών χώρων της Περιφέρειας ανέρχεται στους 60 περίπου.

β) Παραδοσιακοί Οικισμοί

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου υφίσταται ένας μεγάλος αριθμός θεσμοθετημένων παραδοσιακών οικισμών, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις αποτελούν τη βάση ανάπτυξης του ορεινού τουρισμού. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση θεσμοθετημένων παραδοσιακών οικισμών, παρατηρείται στη Λακωνική Μάνη.

γ) Μουσεία

Ο συνολικός αριθμός μουσείων στην Περιφέρεια φθάνει στα είκοσι (20). Σε αυτά περιλαμβάνονται αρχαιολογικά, βυζαντινά, λαογραφικά και θεματικά μουσεία και συλλογές. Τα σπουδαιότερα αρχαιολογικά μουσεία είναι της Επιδαύρου, του Ναυπλίου, της Τρίπολης, της Κορίνθου, της Νεμέας, της Σπάρτης, της χώρας Μεσσηνίας και της Πύλου. Τα πιο σημαντικά βυζαντινά μουσεία είναι του Μυστρά και η βυζαντινή συλλογή της Μονεμβασιάς. Από τα λαογραφικά μουσεία τα πιο αξιόλογα είναι του Ναυπλίου, της Κορίνθου, του Γυθείου και της Καλαμάτας. Εκτός από τα παραπάνω μουσεία υπάρχουν αξιόλογα θεματικά μουσεία όπως της Υδροκίνησης στη Δημητσάνα και του Σιδηρόδρομου στην Καλαμάτα.

δ) Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά μνημεία

Από τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο έχει διασωθεί μεγάλος αριθμός αξιόλογων μνημείων, τα οποία έχουν ανακηρυχθεί και ως προστατευόμενα μνημεία από την πολιτεία. Αυτά αφορούν κυρίως σε

εκκλησίες, ιερές μονές, κάστρα, φρούρια, οχυρωματικά τείχη πόλεων, οικισμούς και σε πύργους.

ε) Ιστορικά διατηρητέα μνημεία και έργα τέχνης

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου διαθέτει ένα σημαντικό αριθμό μνημείων της νεώτερης ιστορίας. Αυτά αφορούν κυρίως σε δημόσια κτίρια και οικίες επιφανών προσώπων, με μεγάλη ιστορική και αρχιτεκτονική αξία. Πολλές φορές τα μνημεία δεν είναι μεμονωμένα, αλλά συνθέτουν οικιστικά σύνολα, όπως το Ναύπλιο, το Γύθειο και η Πύλος.

στ) Τοπικές Εκδηλώσεις – Εορτές

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου λαμβάνουν χώρα μερικές από τις πιο αξιόλογες πολιτιστικές εκδηλώσεις της χώρας, με διεθνή ακτινοβολία. Το πιο δημοφιλές με παγκόσμια ακτινοβολία Φεστιβάλ είναι της «Επιδαύρου» που διοργανώνεται στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου.

ζ) Δίκτυα Πόλεων

Η συμμετοχή των νομών της Περιφέρειας Πελοποννήσου σε δίκτυα συνεργασίας μεταξύ πόλεων διαφόρων χωρών είναι περιορισμένη, παρόλο που είναι ένας θεσμός που προωθείται και αναπτύσσεται σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Συνολικά συμμετέχουν πέντε πόλεις, το Άργος, η Τρίπολη, η Σπάρτη, η Καλαμάτα και η Χώρα Μεσσηνίας. Περισσότερο αυξημένη είναι η συμμετοχή των πόλεων της Περιφέρειας Πελοποννήσου σε μια άλλη μορφή συνεργασίας και ανταλλαγής σε πολιτιστικό επίπεδο, των «αδελφοποιήσεων». Σε αυτή τη μορφή συνεργασίας συμμετέχουν 16 πόλεις της Περιφέρειας.

4.2.7.5 Φυσικό Περιβάλλον

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης, το 50,1% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας είναι ορεινή, το 30,0% ημιορεινή και μόνο 19,9% είναι πεδινή. Ο συγκεκριμένος γεωφυσικός – γεωμορφολογικός χαρακτήρας της

Περιφέρειας συμβάλλει στην ύπαρξη σημαντικών φυσικών περιβαλλοντικών πόρων. Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έχουν θεσμοθετηθεί αισθητικά δάση, διατηρητέα μνημεία της φύσης και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Συγκεκριμένα, στην Περιφέρεια εντοπίζονται δύο από τα δεκαεννέα αισθητικά δάση της χώρας και δεκατέσσερα από τα πενήντα δύο διατηρητέα μνημεία της φύσης. Έτσι, η Περιφέρεια Πελοποννήσου καταλαμβάνει την πρώτη θέση, από όλες τις Περιφέρειες της χώρας, σε αριθμό προστατευομένων διατηρητέων μνημείων της φύσης και την τρίτη θέση σε αριθμό προστατευομένων δασών.

Επίσης, στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας έχουν καταγραφεί τριάντα υγρότοποι συνολικής έκτασης 4.185 εκταρίων, για τους οποίους εφαρμόζονται μόνο αποσπασματικά μέτρα προστασίας, ενώ έχουν καταγραφεί επτά σημαντικές περιοχές με προστατευόμενα είδη πουλιών από τις εκατόν τριάντα έξι της χώρας. Τέλος, όσον αφορά στην κατανομή των περιοχών Natura 2000, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έχουν καταγραφεί είκοσι έξι περιοχές, που καταλαμβάνουν ποσοστό 25% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

Αυτός ο φυσικός πλούτος της Περιφέρειας μπορεί να απειληθεί σοβαρά από την αποψίλωση, την παράνομη βόσκηση, τις πυρκαγιές, την υλοποίηση έργων υποδομής με ελλιπείς μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή ελλιπή έλεγχο της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων, την έλλειψη μέτρων αποκατάστασης των ζημιών στο περιβάλλον που επέρχονται κατά την κατασκευή των έργων υποδομής και την υπερεντατική εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου.

Όσον αφορά στις περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις στην Περιφέρεια, οι λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ στην περιοχή της Μεγαλόπολης αποτελούν την κύρια πηγή της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Πρόσθετη επιβάρυνση (χωρίς όμως να είναι σημαντική) προκαλούν οι καυστήρες κεντρικής θέρμανσης των αστικών συγκεντρώσεων, οι κινητήρες εσωτερικής καύσης, οι βιοτεχνικές και βιομηχανικές μονάδες. Το υδάτινο και εδαφικό περιβάλλον

ρυπαίνεται από τα απορρίμματα και λύματα των οικισμών, από τις βιομηχανικές και μεταποιητικές μονάδες, από τις τουριστικές εγκαταστάσεις, από τις γεωργικές δραστηριότητες κ.α.

Παρότι τόσο κατά την τρέχουσα, όσο και κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους υλοποιήθηκε σειρά έργων για την εξασφάλιση της απαραίτητης περιβαλλοντικής υποδομής στην Περιφέρεια, διαπιστώνεται ακόμα σημαντική έλλειψη στις βασικές περιβαλλοντικές υποδομές διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων, κυρίως στην ύπαιθρο και κατά δεύτερο λόγο στις ημιαστικές περιοχές, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την εφαρμογή της αντίστοιχης κοινοτικής και εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Τα προβλήματα εντοπίζονται στην πολύ αραιή κάλυψη, κυρίως των περιοχών της υπαίθρου από αποχετευτικά δίκτυα και τη διάθεση των λυμάτων σε βόθρους, καθώς και στην έλλειψη ορθολογικά χωροθετημένων και οργανωμένων χώρων διάθεσης απορριμμάτων.

Το σύνολο, σχεδόν, των αστικών κέντρων της Περιφέρειας διαθέτει εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων και αποχετευτικό δίκτυο. Λειτουργούν 9 εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, οι οποίες εξυπηρετούν το 30% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, με συνολική δυναμικότητα 430.000 μ.ι.π., ενώ 4 ακόμα Ε.Ε.Λ. απαιτούν βελτιώσεις για τη λειτουργία τους. Οι Ε.Ε.Λ. που λειτουργούν είναι μεν χωροθετημένες και εξυπηρετούν κυρίως αστικά και ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας (το 63% περίπου του συνολικού αστικού/ημιαστικού πληθυσμού εξυπηρετείται από Ε.Ε.Λ.), αλλά παράλληλα δέχονται και τα λύματα κοντινών οικισμών, εξυπηρετώντας έτσι και ένα μικρό ποσοστό (12% περίπου) του συνολικού πληθυσμού της υπαίθρου. Υπάρχουν επίσης ορισμένες Ε.Ε.Λ. για τις ανάγκες των οικισμών της υπαίθρου, για τη λειτουργία των οποίων απαιτούνται συμπληρωματικές εργασίες ή/και ολοκλήρωση του αποχετευτικού δικτύου, ανάγκες οι οποίες καλύπτονται εν πολλοίς κατά την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο από τα έργα που

εκτελούνται στο πλαίσιο του ΕΠ Πελοποννήσου, ενώ παραμένουν ακόμα σημαντικές ελλείψεις για την κάλυψη όλων των αναγκών.

Αναφορικά με τη διαχείριση απορριμμάτων, δεν καλύπτονται επαρκώς οι έντονες υπάρχουσες ανάγκες, καθώς μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό πληθυσμού της υπαίθρου εξυπηρετείται από ΧΥΤΑ. Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου υπάρχει μόνο ένας ΧΥΤΑ και ένας υπό κατασκευή, καθώς και μία εγκατάσταση επεξεργασίας αποβλήτων (κομποστοποίηση) στην Καλαμάτα. Η διάθεση των απορριμμάτων γίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις με επικάλυψη, ενώ υπάρχουν ακόμα αρκετοί χώροι ανεξέλεγκτης διάθεσης. Τέλος, με τον αναθεωρημένο Περιφερειακό Σχεδιασμό Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΠΕΣΔΑ), ο οποίος προβλέπει τη δημιουργία πέντε (5) νέων ΧΥΤΑ, οκτώ (8) ΣΜΑ και ενός (1) νέου ΚΔΑΥ, βελτιώνεται η διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Παράλληλα στο ΠΕΣΔΑ προβλέπεται η κατασκευή μιας διανομαρχιακής μονάδας βιολογικής ξήρανσης / ενεργειακής αξιοποίησης.

Ένα άλλο θέμα που άπτεται της προστασίας των φυσικών πόρων, είναι η βελτίωση και επέκταση των δικτύων ύδρευσης για ορθολογικότερη διαχείριση του υδατικού δυναμικού και την μείωση της απώλειας ύδατος. Αυτό συνδέεται άμεσα με το εντονότατο πρόβλημα, που παρουσιάζει το υδατικό δυναμικό της Περιφέρειας, τόσο στο σύνολό του, όσο και σε επιμέρους περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από εντατικοποίηση των γεωργικών καλλιεργειών. Στις περιπτώσεις αυτές παρατηρείται έντονη υφαλμύρωση του υδροφόρου ορίζοντα λόγω της υπεράντλησης για τις καλλιέργειες, με δυσμενέστατα αποτελέσματα, τόσο στις καλλιέργειες, όσο και στην υγεία των κατοίκων. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται έντονα στο Αργολικό πεδίο και στον κάμπο της Κορινθίας, ενώ σε ολόκληρη την Περιφέρεια παρατηρείται σημαντική μείωση του υδατικού δυναμικού της, με δυσμενή αποτελέσματα στις παραγωγικές δραστηριότητες, αλλά και στο γεωφυσικό και ζωικό περιβάλλον.

Οι πυρκαγιές επιπρόσθετα, έχουν προκαλέσει σημαντικές καταστροφές στο δασικό πλούτο της Περιφέρειας. Οι επιπτώσεις από αυτές είναι έντονα αρνητικές σε όλα τα περιβαλλοντικά πεδία (γεωλογικά, χλωρίδας, πανίδας κλπ.).

4.2.8 Χωρική διάσταση – Ανάλυση περιφερειακών / τοπικών ανισοτήτων

Από την ανάλυση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας Πελοποννήσου, αλλά και από την εμπειριστατωμένη ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κοινωνικο-οικονομικού ιστού της, σε νομαρχιακό και μικροτοπικό επίπεδο, είναι εμφανής ένας πολλαπλός αναπτυξιακός δυϊσμός της Περιφέρειας, ο οποίος εκφράζεται, αφ' ενός μέσω των διαφοροποιήσεων που υφίστανται μεταξύ των νομών, αφ' ετέρου μέσω των διαφοροποιήσεων της διάρθρωσης του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού μεταξύ των ορεινών / ημιορεινών εσωτερικών ζωνών και των αστικών και ημιαστικών κέντρων.

4.2.8.1 Διανομαρχιακές ανισότητες

Όσον αφορά στις διαφοροποιήσεις μεταξύ των νομών της Περιφέρειας, αυτές αναφέρονται τόσο στα δημογραφικά και στα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά, όσο και ως προς τη διάρθρωση της παραγωγικής δομής τους. Όλοι αυτοί οι παράγοντες (χαρακτηριστικά) προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό και τις ανισότητες στην Αγορά Εργασίας. Συγκεκριμένα:

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού στους Νομούς Κορινθίας και Αργολίδας είναι υψηλότερος όχι μόνον από εκείνον της Περιφέρειας, αλλά και από τον αντίστοιχο της χώρας. Οι νομοί Μεσσηνίας και Λακωνίας υπολείπονται του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού της χώρας και είναι σχεδόν στα ίδια επίπεδα με εκείνον της Περιφέρειας, ενώ στο νομό Αρκαδίας παρατηρείται πληθυσμιακή μείωση.

Ο δείκτης αστικότητας του πληθυσμού διαφοροποιείται μεταξύ των νομών, με τους νομούς Κορινθίας και Αργολίδας να υπερτερούν σε ποσοστό αστικού πληθυσμού έναντι του αγροτικού, ενώ στους υπόλοιπους νομούς υπερτερεί ο αγροτικός πληθυσμός.

Ο δείκτης γήρανσης, επίσης στους νομούς Κορινθίας και Αργολίδας είναι στα ίδια σχεδόν επίπεδα με εκείνον της χώρας και μικρότερος της Περιφέρειας, ενώ οι υπόλοιποι νομοί έχουν μεγαλύτερο δείκτη γήρανσης από το μέσο της Περιφέρειας και πολύ μεγαλύτερο από εκείνον της χώρας, με το νομό Λακωνίας να εμφανίζει τη μεγαλύτερη απόκλιση από το μέσο δείκτη γήρανσης της Περιφέρειας.

Επίσης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των νομών της Περιφέρειας (σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat) διαφοροποιείται σημαντικά, με μεγαλύτερο δείκτη στο νομό Κορινθίας, έπονται οι νομοί Αρκαδίας, Αργολίδας, Λακωνίας και Μεσσηνίας. Οι διαφοροποιήσεις είναι σημαντικές, αφού το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του νομού Μεσσηνίας είναι μόλις το 49,6% εκείνου της Κορινθίας, το 69,8% της Αρκαδίας, το 82,7% της Αργολίδας και ίσο περίπου με της Λακωνίας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί, αυτό που ήδη έχει αναφερθεί, όσον αφορά στην ύπαρξη υπερτοπικών παραγωγικών δραστηριοτήτων στους νομούς Κορινθίας και Αρκαδίας (δυλιστήρια και ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες της ΔΕΗ αντίστοιχα), οι οποίες μεγεθύνουν το ΑΕΠ αυτών των δύο νομών, χωρίς τις ανάλογες αναπτυξιακές επιπτώσεις στον κοινωνικο-οικονομικό ιστό τους.

Τέλος, όσον αφορά στην παραγωγική διάρθρωση των νομών της Περιφέρειας και εδώ διαπιστώνονται διαφοροποιήσεις ως προς τις εξειδικεύσεις κάθε νομού σε τομείς παραγωγής, λαμβανομένης υπόψη και της προαναφερόμενης παρατήρησης για τις υπερτοπικές παραγωγικές δραστηριότητες που λειτουργούν στους δύο νομούς. Συγκεκριμένα οι νομοί Λακωνίας και Αργολίδας εμφανίζουν μεγάλα ποσοστά συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στο συνολικό ΑΕΠ τους, καθώς επίσης και τον τριτογενή

τομέα, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά του δευτερογενή τομέα εμφανίζονται αυξημένα στους νομούς Κορινθίας και Αρκαδίας.

4.2.8.2 Ενδονομαρχιακές / Τοπικές – Γεωγραφικές και Γεωφυσικές ανισότητες

Το σημαντικότερο στοιχείο που χαρακτηρίζει τη διάρθρωση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της Περιφέρειας είναι ότι σε όλους τους νομούς της, δυναμικούς και μη, συνυπάρχουν σημαντικά τμήματα της ενδοχώρας τους και κυρίως στα ορεινά και ημιορεινά τους, όπου τα δημογραφικά και παραγωγικά τους στοιχεία εμφανίζουν συνεχώς φθίνουσα πορεία, με αποτέλεσμα την ύπαρξη περιοχών δύο ή / και τριών ταχυτήτων ανάπτυξης σε όλους τους νομούς και ως εκ τούτου σε ολόκληρη την Περιφέρεια.

4.2.8.3 Ορεινές περιοχές

Έχει ήδη αναφερθεί το μισό περίπου (50%) της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας χαρακτηρίζεται ως ορεινή, περίπου το 30% ως ημιορεινή και μόλις το 20% περίπου είναι πεδινές εκτάσεις. Από το σύνολο των Δημοτικών Διαμερισμάτων της Περιφέρειας Πελοποννήσου το 40% χωροθετούνται σε ορεινές περιοχές (357 Δ.Δ.), ο πληθυσμός των οποίων αντιπροσωπεύει το 19% περίπου του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, με αποτέλεσμα η πληθυσμιακή πυκνότητα αυτών των Δ.Δ. να φθάνει μόλις τα 15 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Σημειώνεται ότι σ' αυτές τις περιοχές παρατηρείται μείωση του πληθυσμού μεταξύ 1991 και 2001, της τάξης του 2%, με αποτέλεσμα να μειωθεί η πληθυσμιακή πυκνότητα, φθάνοντας στο 2001 στα 14 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Πληθυσμιακή μείωση της τάξης του 4% παρατηρείται στα 353 Δημοτικά Διαμερίσματα με πληθυσμό μικρότερο των 2000 κατοίκων, τα οποία μπορούν να χαρακτηρισθούν ως αγροτικά και συγκεντρώνουν το 89% του ορεινού πληθυσμού της Περιφέρειας.

Στα υπόλοιπα τέσσερα (4) ορεινά Δημοτικά Διαμερίσματα με πληθυσμό μεγαλύτερο των 2.000 κατοίκων, τα οποία συγκεντρώνουν το 11% του ορεινού πληθυσμού, παρατηρείται πληθυσμιακή αύξηση της τάξης του 20%.

4.2.8.4 Ημιορεινές περιοχές

Στις ημιορεινές περιοχές της Περιφέρειας χωροθετούνται 262 Δημοτικά Διαμερίσματα (το 29% του αριθμού των Δ.Δ. της Περιφέρειας), τα οποία συγκεντρώνουν το 30% του συνολικού πληθυσμού. Από αυτά τα 248 Δ.Δ. έχουν πληθυσμό μικρότερο των 2000 κατοίκων, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ως αγροτικά Δ.Δ. και ο πληθυσμός τους αντιπροσωπεύει το 52% περίπου του ημιορεινού πληθυσμού της Περιφέρειας. Η πληθυσμιακή πυκνότητα αυτών των Δημοτικών Διαμερισμάτων φθάνει στους 24 κατοίκους ανά τετραγωνικό χλμ, παρουσιάζοντας στη δεκαετία του '90 μια πολύ μικρή πληθυσμιακή αύξηση της τάξης του 2%, ενώ τα υπόλοιπα 14 ημιορεινά Δ.Δ. με πληθυσμό μεγαλύτερο των 2000 κατοίκων παρουσιάζουν πληθυσμιακή αύξηση 9% περίπου και πυκνότητα 142 κατοίκους ανά τετρ. χλμ.

Τα Δημοτικά Διαμερίσματα των ημιορεινών περιοχών με πληθυσμό μικρότερο των 2000 κατοίκων εμφανίζουν τα αυτά δημογραφικά, παραγωγικά και εν γένει αναπτυξιακά προβλήματα με εκείνα των ορεινών περιοχών, ίσως ή σε ορισμένες ελάχιστες εξαιρέσεις μικρότερης έντασης, αξιοποιώντας σε κάποιο μικρό βαθμό τον εναλλακτικό τουρισμό κυρίως τον αγροτουρισμό. Οι περιοχές αυτές, ιδιαίτερα τα μικρού πληθυσμού Δημοτικά Διαμερίσματα, χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο των υποδομών, γεωγραφική απομόνωση από τις υπόλοιπες περιοχές και έλλειψη επαρκών συνδέσεων, χαμηλά εισοδήματα, γηρασμένο πληθυσμό, με κυριαρχία του αγροτικού τομέα, ο οποίος ιδιαίτερα σ' αυτές τις περιοχές είναι χαμηλής παραγωγικότητας με παραδοσιακές καλλιέργειες και ποιμενικές κτηνοτροφικές μονάδες.

Με δεδομένα τα παραπάνω και εάν συνεχισθεί αυτή η διαρθρωτική αναπτυξιακή ανισομέρεια θα δημιουργηθούν έντονα αναπτυξιακά και κοινωνικά προβλήματα σε όλους τους νομούς και κατ' επέκταση σε ολόκληρη την Περιφέρεια, με αποτέλεσμα την αποδιάρθρωση του κοινωνικο-οικονομικού ιστού της και την ένταση του φαινομένου που παρατηρείται σήμερα, δηλαδή την αποσπασματική και απομονωμένη οικονομική λειτουργία μεταξύ των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας, με μόνους δίαυλους οικονομικής λειτουργίας τους, τη σύνδεσή τους με την οικονομική και παραγωγική λειτουργία της Αθήνας.

4.2.8.5 Αγροτικές περιοχές

Με βάση το πληθυσμιακό κριτήριο χαρακτηρισμού των οικισμών / Δημοτικών Διαμερισμάτων ως Αγροτικά τα ΔΔ της Περιφέρειας ανέρχονται σε 853, ήτοι το 95% του συνολικού αριθμού των Δ..Δ, τα οποία συγκεντρώνουν το 51% του συνολικού πληθυσμού. Από αυτά τα Δ Δ τα 353 είναι ορεινά και τα 248 ημιορεινά. Τα υπόλοιπα 252 είναι πεδινά και συγκεντρώνουν το 19% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας. Αυτά τα Δημοτικά Διαμερίσματα (Αγροτικά πεδινά) παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση μεταξύ 1991 και 2001 κατά 0,7% όταν ο συνολικός πληθυσμός της Περιφέρειας αυξάνεται κατά 5,14% και ο πληθυσμός που κατοικεί στις πεδινές περιοχές παρουσιάζει αύξηση κατά 8%. Κύρια δραστηριότητα των κατοίκων των περιοχών αυτών είναι ο γεωργικός τομέας με εναλλακτικές συμπληρωματικές δραστηριότητες στις παραθαλάσσιες περιοχές τον τουρισμό, ενώ σε μεγάλο βαθμό εμφανίζουν παρόμοια χαρακτηριστικά με εκείνο των ορεινών και ημιορεινών αγροτικών Δημοτικών Διαμερισμάτων (δυσμενέστερη δημογραφική σύνθεση, χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, χαμηλότερο επίπεδο αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και έλλειψη κοινωνικών υποδομών), ενώ παράλληλα διαπιστώνονται ελλείψεις σε βασικές υποδομές (περιβάλλον – μεταφορές).

Η εξάρτησή τους δε από τον γεωργικό τομέα, , σε πολλές περιοχές αναπτύσσονται και δραστηριότητες μη άμεσα συνδεδεμένες με αυτή την πολιτική και ως εκ τούτου η ανάπτυξη ενός πολυσθενικού παραγωγικού προτύπου διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της υπαίθρου, με βασικές συνιστώσες την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του τοπίου.

4.2.8.6 Αστικά Κέντρα

Η Περιφέρεια δεν διαθέτει καμία ουσιαστικά μεγάλη πόλη σύμφωνα με τον ορισμό που χρησιμοποιεί η Ε.Ε (πληθυσμός άνω των 250.000 κατοίκων), αντίθετα υπάρχουν πόλεις κυρίως πρωτεύουσες νομών που συγκεντρώνουν μεγάλα πληθυσμιακά τμήματα της Περιφέρειας και ιδιαίτερα κάθε νομού, ενώ συγκεντρώνουν ένα ακόμη μεγαλύτερο μέρος των διοικητικών, οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων και λειτουργιών. Υπ' αυτή την έννοια υφίστανται επτά (7) πόλεις που λειτουργούν ως αστικά κέντρα (Καλαμάτα, Κόρινθος, Τρίπολη, Άργος, Σπάρτη, Ναύπλιο, Λουτράκι). Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου που κατοικεί σ' αυτές τις πόλεις καταλαμβάνει το 32% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, με κυρίαρχο το αστικό κέντρο της Καλαμάτας. .

Οι παραπάνω αναφερόμενες ως αστικά κέντρα, πόλεις της Περιφέρειας, υπό διαφορετική κλίμακα και ένταση λειτουργούν ενίοτε ως πυρήνες της ανάπτυξης μιας ευρύτερης περιοχής, ενίοτε ως δέκτες όλης της οικονομικής δραστηριότητας της ευρύτερης περιοχής ή / και του νομού. Η δεύτερη περίπτωση, η οποία είναι η πλέον συνήθης, έχει ως αποτέλεσμα τη διαχρονική απερήμωση της ευρύτερης περιοχής ή / και των πλέον απομακρυσμένων και μειονεκτικών περιοχών της Περιφέρειας. Παράλληλα όμως η υπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων και πληθυσμού σ' αυτού του τύπου αστικά κέντρα, χωρίς την ανάλογη θεσμική και λειτουργική υποδομή δημιουργεί κάποια κοινά αλλά πολύπλοκα προβλήματα που παρατηρούνται και στα κέντρα άλλων ευρωπαϊκών πόλεων, έστω και υπό διαφορετική

κλίμακα. Τυπικά γνωρίσματα των προβλημάτων αυτών είναι η σταδιακή απομάκρυνση του γηγενούς πληθυσμού και η γήρανσή του, η παρουσία / συγκέντρωση ευάλωτων ομάδων πληθυσμού, η παρουσία, συχνά, οχλουσών χρήσεων γης, η μειωμένη οικονομική δραστηριότητα, η επιβάρυνση της ποιότητας ζωής και εργασίας, η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η έλλειψη επαρκών χώρων στάθμευσης. Όλα αυτά, ή μέρος αυτών των προβλημάτων, λειτουργούν ανασταλτικά για την αποτελεσματική λειτουργία ολόκληρης της πόλης ως κέντρο οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα αντί για πόλος ανάπτυξης να λειτουργεί ως κέντρο χαμηλής παραγωγικότητας και συγκέντρωσης αντιπαραγωγικών δραστηριοτήτων.

Ως εκ τούτου για την αξιοποίηση των αστικών κέντρων στην αναπτυξιακή διαδικασία της Περιφέρειας, απαιτείται ο σαφής προσδιορισμός του αναπτυξιακού τους ρόλου, η ενίσχυση των επιχειρηματικών και των αναπτυξιακών υποδομών τους, καθώς και η ενίσχυση των αστικών υπερδομών και υποδομών που αφορούν την επισήμανση της ταυτότητας της πόλης, την ποιότητα κατοικίας, την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, την κυκλοφορία και την στάθμευση των οχημάτων, την ανάπλαση και ανάδειξη αστικών περιοχών, ιστορικών κέντρων κ.λπ., τις υπηρεσίες εκπαίδευσης – υγείας – πρόνοιας, την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

4.3 Συνοπτική Αποτίμηση αποτελεσμάτων προγραμματικής περιόδου 2000-2006

Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας Πελοποννήσου ήταν «η μείωση της αναπτυξιακής υστέρησης της ενδοχώρας και των απομακρυσμένων περιοχών της από τα αστικά και ημιαστικά της κέντρα, αλλά και από την πρωτεύουσα της χώρας, σε συνδυασμό με την εξωστρέφειά της, τόσο προς την υπόλοιπη Χώρα και δη προς τα μητροπολιτικά κέντρα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη), όσο και προς το Νότο». Για

την επίτευξη του Γενικού Αναπτυξιακού στόχου της Περιφέρειας, οι κύριοι βασικοί άξονες στρατηγικής που τέθηκαν αφορούν:

- στην αξιοποίηση της γειννίαςης με την μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής, μέσω των νέων οδικών αξόνων,
- στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και στην βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων,
- στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας και στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- στην ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας της Πελοποννήσου, με την εξυγείανση και την ορθολογική ανάπτυξη των υφιστάμενων τουριστικών περιοχών.

Για την εφαρμογή / υλοποίηση των παραπάνω βασικών αξόνων αναπτυξιακής στρατηγικής προβλέφθηκαν οι αντίστοιχοι Άξονες Προτεραιότητας στο ΠΕΠ Πελοποννήσου 2000-2006.

Σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα στοιχεία υλοποίησης του ΠΕΠ, τα αποτελέσματα / συμπεράσματα της Ενημέρωσης της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης του ΠΕΠ Πελοποννήσου και από τα ενταγμένα και υλοποιούμενα έργα των τομεακών ΕΠ στην Πελοπόννησο, διαπιστώνονται τα παρακάτω:

Κατά τη Γ' προγραμματική περίοδο οι συνολικές δράσεις που υλοποιούνται στην Περιφέρεια Πελοποννήσου από συγχρηματοδοτούμενα Επιχειρησιακά Προγράμματα, εκτιμάται ότι ανέρχονται σε 1,3 δισ. Ευρώ περίπου (47%, αφορά δράσεις στο πλαίσιο του ΠΕΠ). Το υπόλοιπο 53% αφορά σε παρεμβάσεις Τομεακών Προγραμμάτων, Ταμείου Συνοχής και Κοινοτικών Πρωτοβουλιών.

Όσον αφορά στην αναλυτικότερη αποτίμηση των παρεμβάσεων του ΠΕΠ Πελοποννήσου 2000-2006, διαπιστώνοντας τα εξής, ανά Άξονα Προτεραιότητας:

4.3.1 Άξονας 1: Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας

- Παρεμβάσεις βελτίωσης και σε ορισμένες περιπτώσεις νέας διάνοιξης, μέρους του υπάρχοντος εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου, σε μήκος 130 km.
- Κατασκευή 8,5 km στο νέο αυτοκινητόδρομο “Τρίπολη – Καλαμάτα”
- Ενίσχυση της μεταποίησης, με την υλοποίηση διακοσίων εξήντα (260) επενδύσεων εκσυγχρονισμού υφιστάμενων και ίδρυσης νέων μεταποιητικών επιχειρήσεων, με συνολική δημόσια επιχορήγηση 18,4 περίπου εκατ. Ευρώ.

4.3.2 Άξονας 2: Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου

- Εγγειοβελτιωτικά / αρδευτικά έργα με τα οποία βελτιώθηκε η άρδευση σε περίπου 75.000 στρέμματα γεωργικής γης.
- Εκσυγχρονισμός της φυτικής παραγωγής, περισσότερα από εξακόσια (600) Σχέδια Βελτίωσης στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, ενώ επιπλέον υλοποιούνται περισσότερα από εβδομήντα (70) επενδυτικά σχέδια καινοτομικών δράσεων στην αγροτική παραγωγή, με δημόσια επιχορήγηση 1,5 εκατ. Ευρώ, περίπου.
- Ενίσχυση του αγροτουρισμού και της μεταποίησης, με περισσότερες των εκατό (100) επενδύσεις στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, στο πλαίσιο των ΟΠΑΑΧ.
- Βελτίωση και προστασία των δασών σε έκταση 15.000 στρεμμάτων, με παράλληλη διάνοιξη και βελτίωση 100 km δασικών δρόμων.
- Έργα τοπικής ανάπτυξης και βελτίωσης επιπέδου ζωής των κατοίκων ορεινών και ημιορεινών περιοχών, με την κατασκευή ή/και βελτίωση 100 km οδικού δικτύου, 120 km αγωγών ύδρευσης και 40 km αγωγών αποχέτευσης, 5 μονάδων επεξεργασίας λυμάτων και 1 ΧΥΤΑ.

Επιπλέον, δημιουργία 4 βρεφονηπιακών σταθμών και κατασκευή / βελτίωση 55 αιθουσών διδασκαλίας.

4.3.3 Αξονας 3: Ενίσχυση & αναβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας

- Ενίσχυση του τουριστικού τομέα, με περισσότερες από διακόσιες (200) επενδύσεις εκσυγχρονισμού υφιστάμενων και ίδρυσης νέων τουριστικών επιχειρήσεων.
- Στον τομέα του πολιτισμού, υλοποιούνται έργα τα οποία αφορούν σε αποκατάσταση / αναστήλωση μνημείων, βελτίωση μουσείων καθώς και αρχαιολογικών χώρων. Με τη λήξη του Προγράμματος εκτιμάται ότι θα έχει εκσυγχρονιστεί το 21% των αρχαιολογικών χώρων και το 26% των μνημείων της Περιφέρειας.

4.3.4 Αξονας 4: Αναβάθμιση αστικών & ημιαστικών κέντρων

- Στον ευαίσθητο τομέα του περιβάλλοντος υλοποιούνται 7 έργα που αφορούν στην διαχείριση των αποβλήτων, ενώ παράλληλα υλοποιούνται και σημαντικά έργα υδρεύσεων και αποχετεύσεων,. Αναφορικά με τις υδρεύσεις βελτιώθηκαν / αντικαταστάθηκαν ή/και δημιουργήθηκαν 90 km αγωγών ύδρευσης και 35 km αγωγών αποχέτευσης. Επίσης, υλοποιούνται έργα αναπλάσεων και αξιοποίησης περιοχών, οι οποίες αφορούν περίπου 100.000 κατοίκους της Περιφέρειας.
- Εκσυγχρονίσθηκαν και βελτιώθηκαν ή / και επεκτάθηκαν οι υποδομές υγείας της Περιφέρειας, με βελτίωση 700 κλινών σε τέσσερα νοσοκομεία (Αργους, Κορίνθου, Τρίπολης, Σπάρτης), έτσι ώστε να αναβαθμισθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες δευτεροβάθμιας περίθαλψης στην Περιφέρεια.

- Βελτιώθηκαν ή / και επεκτάθηκαν οι υποδομές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με την κατασκευή 150 νέων / σύγχρονων αιθουσών.

4.3.5 Άξονας 5: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Όσον αφορά στις άμεσες παρεμβάσεις υπέρ του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας:

- Οι υλοποιούμενες ενέργειες κατάρτισης αφορούν 1.200 άνεργους και 350 εργαζόμενους, σε πεδία που είναι συναφή με τα υπόλοιπα έργα της Περιφέρειας και την παραγωγική δομή της.
- Επίσης υποστηρίχτηκαν και καταρτίστηκαν 280 άτομα κοινωνικά ευπαθών ομάδων στο πλαίσιο των πέντε Τοπικών Πρωτοβουλιών Απασχόλησης
- Στο πλαίσιο λειτουργίας των δομών Κοινωνικής Μέριμνας, κυρίως των δομών «Βοήθεια στο σπίτι» αποδεσμεύονται περίπου 800 γυναίκες από την φροντίδα εξαρτημένων ατόμων.

Στους πίνακες που ακολουθούν βλέπουμε την πρόοδο του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του Επιχειρησιακού Προγράμματος, συνολικά και ανά άξονα.

Πίνακας 9.

ΠΡΟΔΟΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (Χιλ. Ευρώ)	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ	671	74,80%	433.697	49,83%
ΥΛΟΠΟΙΟΥΜΕΝΑ	149	16,61%	223.157	25,64%
ΕΡΓΑ ΓΕΦΥΡΕΣ	63	7,02%	210.649	24,20%
ΥΠΟ ΣΥΜΒΑΣΙΟΠΟΙΗΣΗ	8	0,67%	2.370	0,27%
ΑΝΕΝΕΡΓΑ	8	0,89%	523	0,06%
ΣΥΝΟΛΑ	897	100,00%	870.396	100,00%

Πίνακας 10.

ΠΡΟΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΔΕΘΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ/ΜΕΤΡΟ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ				
	ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Π.Ε.Π.	ΠΛΗΡΩΜΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	2	3	4	5	6
ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	598.691	571.654	95%	600.187	100%
ΕΤΠΑ	464.523	442.761	95%	470.206	101%
ΕΚΤ	32.895	32.525	99%	32.598	99%
ΕΓΤΠΕ-Π	10.1263	96.367	95%	97.383	96%
ΔΕΘΝΑΣ 1 "ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΓΕΙΤΝΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ" ΕΤΠΑ	230.387	230.249	100%	246.307	107%
ΔΕΘΝΑΣ 2 "ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΘΡΟΥ" ΕΤΠΑ	176.501	175.038	99%	179.257	102%
ΕΚΤ	70.890	73.505	104%	76.728	108%
ΕΓΤΠΕ	4.500	5.251	117%	5.251	117%
ΕΓΤΠΕ	10.1.121	96.282	95%	97.278	96%
ΔΕΘΝΑΣ 3 "ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ" ΕΤΠΑ	65.867	65.721	100%	66.355	101%
ΔΕΘΝΑΣ 4 "ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΗΜΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ" ΕΤΠΑ	90.557	69.998	77%	76.952	85%
ΕΚΤ	97.571	67.982	70%	74.836	85%
ΕΚΤ	2.986	2.015	67%	2.015	67%
ΔΕΘΝΑΣ 5 "ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ" ΕΚΤ	24.372	24.989	102%	24.989	102%
ΔΕΘΝΑΣ 6 "ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ" ΕΤΠΑ	10.997	5.779	53%	6.547	60%
ΕΚΤ	9.818	5.304	54%	5.979	61%
ΕΚΤ	1.037	390	38%	463	45%
ΕΓΤΠΕ	142	85	60%	105	73%

ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛ€

5. Ο Ρόλος των χρηματοδοτήσεων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων στην περιφερειακή οικονομική σύγκλιση στην Ευρώπη, και οι επιπτώσεις τους ειδικότερα στην Περιφέρεια Πελοποννήσου.

Όπως αναλύσαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας διαμορφώνεται και ασκείται στο πλαίσιο που θέτει η γενικότερη Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ. Οι χρηματοδοτήσεις που παρέχονται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας καθώς και το Ταμείο Συνοχής, αποτελούν σήμερα τη βασική πηγή εσόδων για την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και δράσεων. Καμία άλλη αναπτυξιακή πολιτική, ανεξάρτητη από τις χρηματοδοτήσεις αυτές, δε φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί οικονομικά.

Αυτό συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό και στις περισσότερες Περιφέρειες της Ευρώπης.

Πόσο αποτελεσματική είναι όμως η Οικονομική Περιφερειακή Πολιτική της Ε.Ε.; Αρκεί για την ανάπτυξη των Περιφερειών και ειδικά για τις πιο «φτωχές» που λαμβάνουν μεν τους περισσότερους πόρους, αλλά στηρίζονται αποκλειστικά σε αυτούς για την ανάπτυξή τους;

Στην συνέχεια θα κάνουμε μια στατιστική ανάλυση, αξιοποιώντας στοιχεία που δόθηκαν πρόσφατα στην δημοσιότητα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Τα στοιχεία αφορούν την δεκαετία 1995 έως 2004, διάστημα εφαρμογής του 2^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου και εν μέρει του 3^{ου}.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι 30 Περιφέρειες της Ευρώπης, που έχουν λάβει τις μεγαλύτερες χρηματοδοτήσεις από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής σαν ποσοστό σε σχέση με το ΑΕΠ τους.

Πίνακας 11. Οι 30 χώρες που κατανάλωσαν τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις και το σχετικό κατά κεφαλή προϊόν τα έτη 1995 και 2004

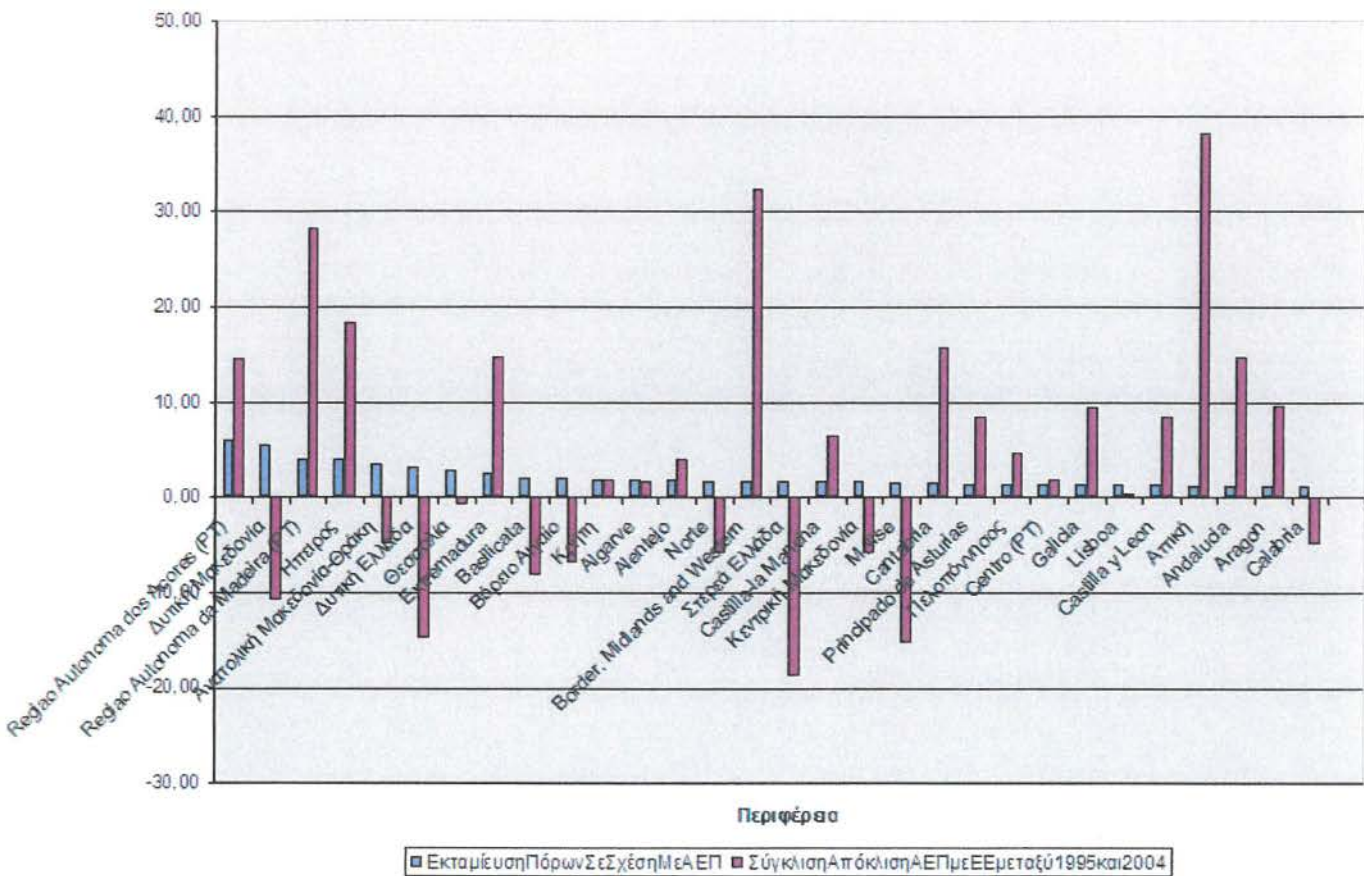
Κωδικός	Περιφέρεια	Χώρα	Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%)	Σχετικό κατά κεφαλή ΑΕΠ (%) το 1995	Σχετικό κατά κεφαλή ΑΕΠ (%) το 2004	Σύγκλιση-απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%)
pt20	Região Autónoma dos Açores (PT)	Πορτογαλία	5.99	54.47	62.40	14.6
gr13	Δυτική Μακεδονία	Ελλάδα	5.46	80.19	71.41	-10.9
pt30	Região Autónoma da Madeira (PT)	Πορτογαλία	4.07	69.17	88.70	28.2
gr21	Ηπειρος	Ελλάδα	4.80	58.02	68.69	18.4
gr11	Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	Ελλάδα	3.51	65.02	61.81	-4.9
gr23	Δυτική Ελλάδα	Ελλάδα	3.15	66.27	56.46	-14.8
gr14	Θεσσαλία	Ελλάδα	2.91	70.47	69.94	-0.8
es43	Extremadura	Ισπανία	2.52	55.81	64.04	14.7
it5	Basilicata	Ιταλία	2.01	78.42	72.05	-8.1
gr41	Βόρειο Αιγαίο	Ελλάδα	1.99	66.42	61.91	-6.8
gr43	Κρήτη	Ελλάδα	1.89	78.60	80.00	1.8
pt15	Algarve	Πορτογαλία	1.81	73.90	74.52	1.7
pt18	Açores	Πορτογαλία	1.80	63.33	65.87	4.0
pt11	Norte	Πορτογαλία	1.75	59.98	56.52	-5.8
ie01	Border, Midlands and Western	Ιρλανδία	1.75	74.29	98.37	32.4
gr24	Στρατ Ελλάδα	Ελλάδα	1.74	119.38	97.08	-18.7
es42	Castilla-La Mancha	Ισπανία	1.70	71.46	76.07	6.5
gr12	Κεντρική Μακεδονία	Ελλάδα	1.69	77.61	73.13	-5.8
it2	Molise	Ιταλία	1.61	86.73	73.56	-15.2
es13	Castilla	Ισπανία	1.47	80.96	93.71	15.7
es12	Principado de Asturias	Ισπανία	1.41	76.74	83.18	8.4
gr25	Πελοπόννησος	Ελλάδα	1.41	71.87	75.23	4.7
pt16	Centro (PT)	Πορτογαλία	1.35	59.66	60.78	1.9
es11	Galicia	Ισπανία	1.33	71.02	77.68	9.4
pt17	Lisboa	Πορτογαλία	1.32	100.18	100.61	0.4
es41	Castilla y Leon	Ισπανία	1.31	83.60	90.61	8.4
gr30	Αττική	Ελλάδα	1.26	86.18	119.87	38.2
es61	Andalucía	Ισπανία	1.20	64.94	74.50	14.7
es24	Aragon	Ισπανία	1.19	93.76	102.30	9.6
it6	Calabria	Ιταλία	1.14	68.48	65.20	-4.8

Το συνολικό SCF αντιπροσωπεύει την εκταμίευση πόρων από τα Διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, επί της ουσίας μ.ο. της περιόδου 1994-1999 προς το ΑΕΠ 1999. Το σχετικό κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι το κατά κεφαλή ΑΕΠ της περιόδου σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρώπης των 19 (%).

Από τις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας βλέπουμε ότι οι 11 περιλαμβάνονται στον πίνακα. Οι πιο πολλές περιοχές της Ελλάδας, λόγω του χαμηλού ΑΕΠ λάμβαναν και συνεχίζουν να λαμβάνουν μεγάλα ποσά από κοινοτικούς πόρους. Από τον πίνακα βλέπουμε όμως και ότι υπάρχει απώλεια ανάπτυξης όσο πουθενά αλλού στην Ευρώπη.

Στο παρακάτω γράφημα βλέπουμε την Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%) και την Σύγκλιση-απόκλιση του ΑΕΠ με της ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%) για τις περιφέρειες της έρευνάς μας.

Γράφημα 1

Βλέπουμε ότι πολλές Περιφέρειες εμφανίζουν απόκλιση αντί για σύγκλιση με το ΑΕΠ της ΕΕ.

Στην συνέχεια θα επεξεργαστούμε τα δεδομένα μας, με την βοήθεια στατιστικού πακέτου, και θα εξάγουμε περιγραφικά δεδομένα, καθώς και ανάλυση συσχέτισης μεταξύ των δύο μεταβλητών:

- Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%) (ανεξάρτητη μεταβλητή)
- Σύγκλιση-απόκλιση του ΑΕΠ με της ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%) (εξαρτημένη μεταβλητή)

για τις περιφέρειες της έρευνάς μας.

5.1 Περιγραφική Στατιστική

Καταρχήν θα εξάγουμε περιγραφικά στατιστικά για όλες τις ποσοτικές μεταβλητές:

- Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%)
- Σύγκλιση-απόκλιση του ΑΕΠ με της ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%)

Και επιλέγουμε να εξετάσουμε:

- Quantiles (τεταρτημόρια),
- Mean (μέσος),
- Median (διάμεσος),
- Mode (επικρατούσα τιμή),
- Sum (άθροισμα),
- Std. deviation (τυπική απόκλιση),
- Variance (διακύμανση),
- Range (εύρος),
- Minimum (ελάχιστο),
- Maximum (μέγιστο),
- S.E. mean (τυπικό σφάλμα μέσου),
- Skewness (συντελεστής ασυμμετρίας),
- Kurtosis (συντελεστής κύρτωσης)

Ο αριθμητικός μέσος είναι για την Σύγκλιση-απόκλιση του ΑΕΠ με της ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%) είναι 4.57, και για την Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%) 2.19

Η τυπική απόκλιση 13.72810 και 1.25628 αντίστοιχα, παρατηρείται θετικός συντελεστής ασυμμετρίας για την Σύγκλιση-απόκλιση του ΑΕΠ με της ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%) Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%) (1,810) και συντελεστής κύρτωσης ,248 και 2,747 αντίστοιχα. (πλατύκυρτη).

Πίνακας 12. Σύγκλιση Απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004

N	Valid	30
	Missing	0
Mean		4,5700
Std. Error of Mean		2,50640
Median		2,9500
Mode		-5,80(a)
Std. Deviation		13,72810
Variance		188,461
Skewness		,589
Std. Error of Skewness		,427
Kurtosis		,248
Std. Error of Kurtosis		,833
Range		56,90
Minimum		-18,70
Maximum		38,20
Sum		137,10
Percentiles	25	-5,8000
	50	2,9500
	75	14,6250

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Πίνακας 13. Εκταμίευση Πόρων Σε Σχέση Με ΑΕΠ

N	Valid	30
	Missing	0
Mean		2,1913
Std. Error of Mean		,22936
Median		1,7450
Mode		1,41(a)
Std. Deviation		1,25628
Variance		1,578
Skewness		1,810
Std. Error of Skewness		,427
Kurtosis		2,747

Std. Error of Kurtosis		,833
Range		4,85
Minimum		1,14
Maximum		5,99
Sum		65,74
Percentiles	25	1,3450
	50	1,7450
	75	2,6175

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Πίνακας 14. Σύγκλιση Απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-18,70	1	3,3	3,3	3,3
	-15,20	1	3,3	3,3	6,7
	-14,80	1	3,3	3,3	10,0
	-10,90	1	3,3	3,3	13,3
	-8,10	1	3,3	3,3	16,7
	-6,80	1	3,3	3,3	20,0
	-5,80	2	6,7	6,7	26,7
	-4,90	1	3,3	3,3	30,0
	-4,80	1	3,3	3,3	33,3
	-,80	1	3,3	3,3	36,7
	,40	1	3,3	3,3	40,0
	1,70	1	3,3	3,3	43,3
	1,80	1	3,3	3,3	46,7
	1,90	1	3,3	3,3	50,0
	4,00	1	3,3	3,3	53,3
	4,70	1	3,3	3,3	56,7
	6,50	1	3,3	3,3	60,0
	8,40	2	6,7	6,7	66,7
	9,40	1	3,3	3,3	70,0
	9,60	1	3,3	3,3	73,3
	14,60	1	3,3	3,3	76,7

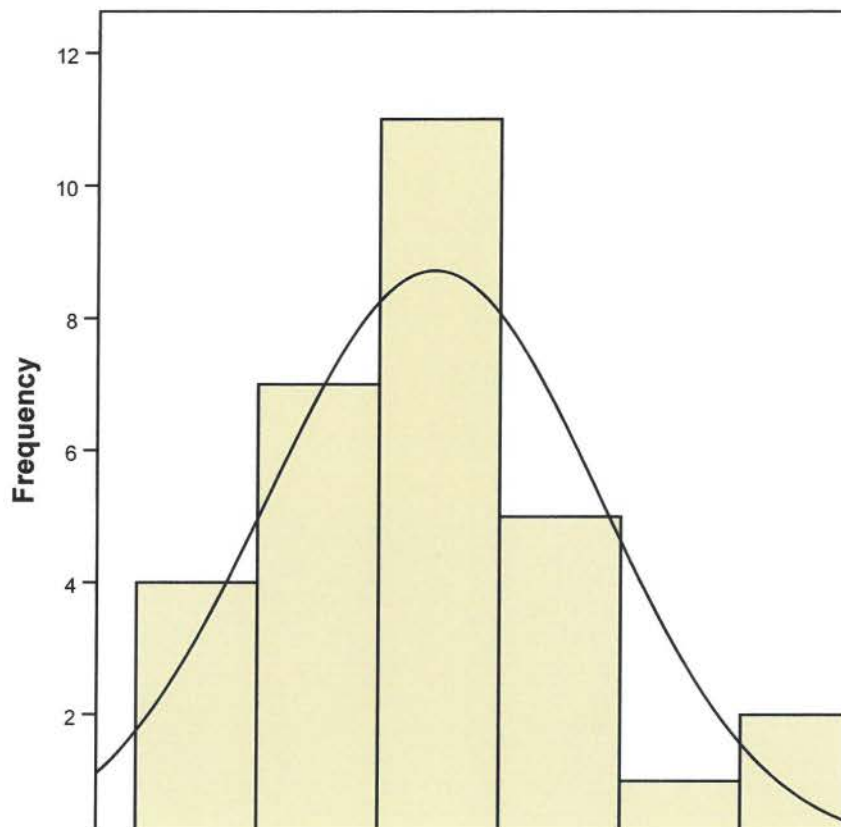
14,70	2	6,7	6,7	83,3
15,70	1	3,3	3,3	86,7
18,40	1	3,3	3,3	90,0
28,20	1	3,3	3,3	93,3
32,40	1	3,3	3,3	96,7
38,20	1	3,3	3,3	100,0
Total	30	100,0	100,0	

Πίνακας 15. Εκταμίευση Πόρων Σε Σχέση Με ΑΕΠ

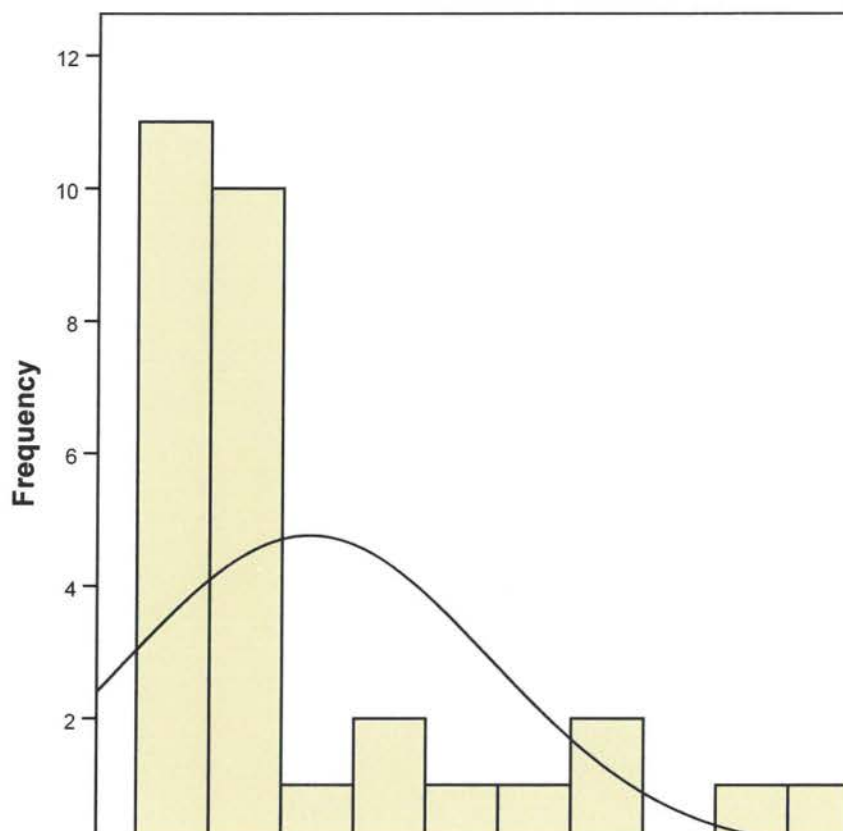
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,14	1	3,3	3,3	3,3
1,19	1	3,3	3,3	6,7
1,20	1	3,3	3,3	10,0
1,26	1	3,3	3,3	13,3
1,31	1	3,3	3,3	16,7
1,32	1	3,3	3,3	20,0
1,33	1	3,3	3,3	23,3
1,35	1	3,3	3,3	26,7
1,41	2	6,7	6,7	33,3
1,47	1	3,3	3,3	36,7
1,61	1	3,3	3,3	40,0
1,69	1	3,3	3,3	43,3
1,70	1	3,3	3,3	46,7
1,74	1	3,3	3,3	50,0
1,75	2	6,7	6,7	56,7
1,80	1	3,3	3,3	60,0
1,81	1	3,3	3,3	63,3
1,89	1	3,3	3,3	66,7
1,99	1	3,3	3,3	70,0
2,01	1	3,3	3,3	73,3
2,52	1	3,3	3,3	76,7
2,91	1	3,3	3,3	80,0

3,15	1	3,3	3,3	83,3
3,51	1	3,3	3,3	86,7
4,00	1	3,3	3,3	90,0
4,07	1	3,3	3,3	93,3
5,46	1	3,3	3,3	96,7
5,99	1	3,3	3,3	100,0
Total	30	100,0	100,0	

Στην συνέχεια βλέπουμε σε ιστόγραμμα την κατανομή που ακολουθούνε οι μεταβλητές που εξετάζουμε:

Γράφημα 2. Ιστόγραμμα 1 Σύγκλιση Απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004

Γράφημα 3. Ιστόγραμμα 2 Εκταμίευση Πόρων Σε Σχέση Με ΑΕΠ

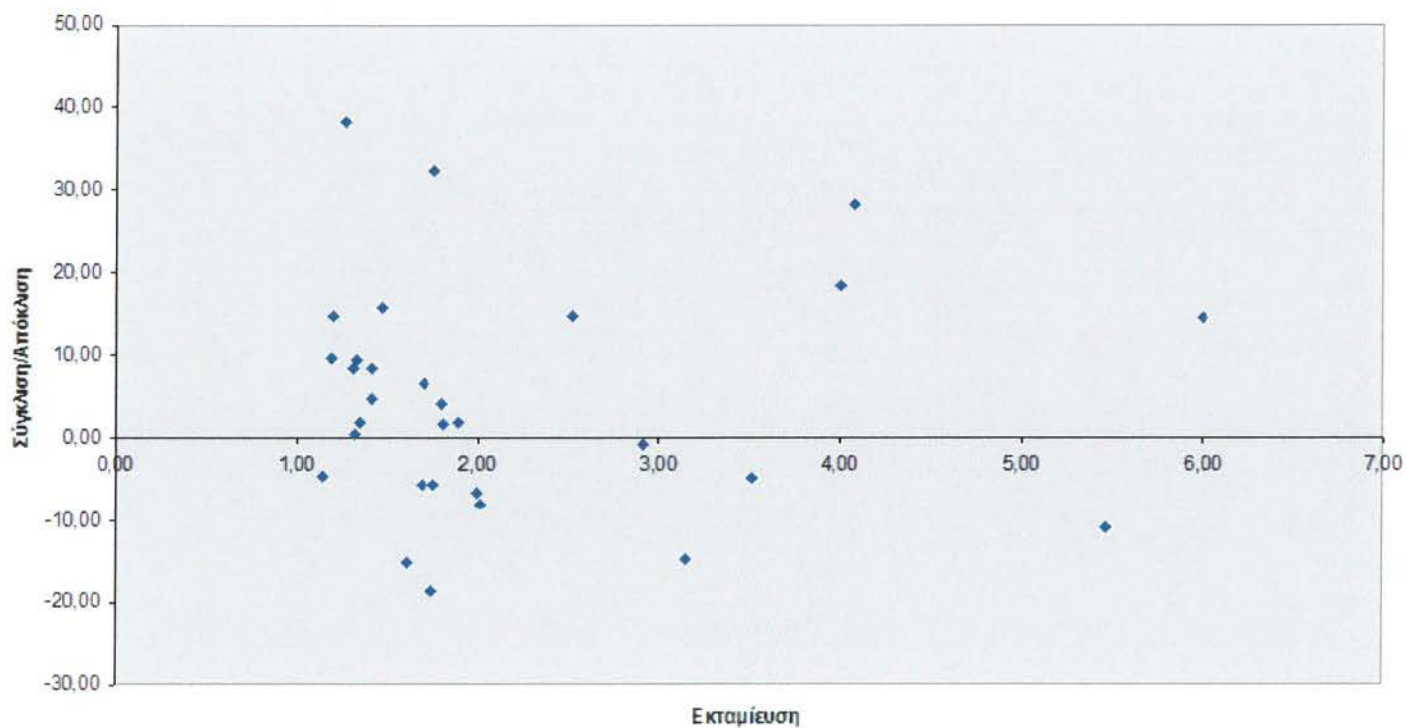
5.2 Διαγράμματα Διασποράς

Στην συνέχεια κατασκευάζουμε διαγράμματα διασποράς, για την εξαρτημένη μεταβλητή Σύγκλιση-απόκλιση του ΑΕΠ με της ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%)

σε σχέση με την ποσοτική μεταβλητή Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%), που ερευνούμε σαν παράγοντα που επηρεάζει.

Από τα διαγράμματα θα δούμε αν υπάρχει ισχυρή σχέση μεταξύ της

εξαρτημένης μεταβλητής μας και της ανεξάρτητης, ώστε να δούμε κατά πόσο η ανεξάρτητη μεταβλητή την επηρεάζει και αν η μεταξύ τους συσχέτιση είναι θετική ή αρνητική.

Γράφημα 4. Διάγραμμα διασποράς

Από το ανωτέρω διάγραμμα φαίνεται εκ πρώτης όψεως ασθενής αρνητική σχέση μεταξύ των μεταβλητών μας.

Θα προχωρήσουμε σε ανάλυση συσχέτισης προκειμένου να δούμε σε τι βαθμός συσχετίζονται οι μεταβλητές μας.

5.3 Ανάλυση συσχέτισης

		Εκταμίευση Πόρων Σε Σχέση Με ΑΕΠ	Σύγκλιση Απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004
Εκταμίευση Πόρων Σε Σχέση Με ΑΕΠ	Pearson Correlation	1	,003
	Sig. (2-tailed)		,989
	N	30	30
Σύγκλιση Απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004	Pearson Correlation	,003	1
	Sig. (2-tailed)	,989	
	N	30	30

Πίνακας 16. Ανάλυση συσχέτισης

Βλέπουμε ότι ο βαθμός συσχέτισης είναι θετικός αλλά πολύ μικρός. Η σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών είναι πολύ ασθενής.

5.4 Συμπέρασμα

Μία γρήγορη επισκόπηση των δεδομένων δείχνει ότι οι χρηματοδοτούμενες περιοχές στην Πορτογαλία και την Ισπανία απέδωσαν αρκετά καλά, ενώ οι περισσότερες περιοχές της Ελλάδας (με εξαίρεση την Αθήνα) και της Ιταλίας οπισθοδρόμησαν.

Η **Περιφέρεια Πελοποννήσου** που μας ενδιαφέρει είχε πολύ καλή απόδοση, όπως προκύπτει από την στατιστική ανάλυση.

Ειδικότερα ενώ ο αριθμητικός μέσος για την Εκταμίευση πόρων σε σχέση με ΑΕΠ (%) για τις χώρες που εξετάσαμε είναι **2.19**, η Περιφέρεια Πελοποννήσου έλαβε πόρους αρκετά κάτω από τον μέσο και συγκεκριμένα: **1.41**.

Εν τούτοις, πέτυχε Σύγκλιση σε ποσοστό **4.7**, πολύ κοντά στον αριθμητικό μέσο για την Σύγκλιση-απόκλιση του ΑΕΠ με της ΕΕ μεταξύ 1995 και 2004 (%) του δείγματός μας που είναι **4.57**

Παλαιότερες έρευνες της Κομισιόν έδειχναν ότι για κάθε 100 ευρώ που δίνουν τα κοινοτικά ταμεία στην αγορά της χώρας φτάνουν τα 90 ευρώ. Δηλαδή χάνουμε 10 ευρώ, ενώ σε άλλα χρηματοδοτούμενα κράτη (πχ Ιρλανδία) το όφελος ξεπερνά ακόμα και τα 100 ευρώ. Ο λόγος είναι ότι δεν αξιοποιούνται καλά τα χρήματα, δίνονται δηλαδή σε έργα αναποτελεσματικά, κοστίζουν ακριβά ή απαιτούν μεγάλες εισαγωγές, μηχανημάτων, υλικών ή τεχνογνωσίας που δεν παράγουμε στην Ελλάδα.

Περιφέρειες που αξιοποίησαν καλύτερα τις χρηματοδοτήσεις, ενίσχυσαν την βιομηχανία τους, και έτσι «κράτησαν» την ανάπτυξη μέσα στην περιφέρεια πέτυχαν να συγκλίνουν εισοδηματικά με την ΕΕ ενώ πολλές ελληνικές περιφέρειες εξακολουθούν να υστερούν σε ανάπτυξη.

Η εργασία των Christina Checherita, Christiane Nickel Philipp Rather για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) αποτελεί απόδειξη του ρόλου των καθαρών δημοσιονομικών μεταβιβάσεων σε οικοκυριά και Ευρωπαϊκά διαρθρωτικά κεφάλαια για την σύγκλιση του κατά κεφαλή προϊόντος σε ένα μεγάλο δείγμα Ευρωπαϊκών περιοχών κατά την περίοδο 1995-2005. Σύμφωνα με τα ευρήματά της, οι καθарές δημοσιονομικές μεταβιβάσεις ενώ πετυχαίνουν περιφερειακή ανακατανομή, φαίνεται να παρεμποδίζουν την αύξηση παραγωγής ενώ προάγουν μία «immiserising (Bhagwati's-1958) – φθίνουσα σύγκλιση»: ήτοι οι ρυθμοί αύξησης της παραγωγής σε φτωχές χρηματοδοτούμενες περιοχές πέφτουν με μικρότερο βαθμό από ότι σε πλούσιες και χρηματοδότες περιοχές.

Τα Ευρωπαϊκά διαρθρωτικά κεφάλαια συνοχής που δαπανήθηκαν την περίοδο 1994-1999 είχαν μία θετική αλλά μικρή επίπτωση στην μελλοντική ανάπτυξη της οικονομίας, κυρίως μέσω του ανθρώπινου παράγοντα ανάπτυξης.

6. Η αναπτυξιακή στρατηγική για την περίοδο 2007-2013

Μία συνοπτική και δυναμική ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, των τάσεων και προσδιοριστικών παραγόντων ανάπτυξης στην επιλέξιμη γεωγραφική περιοχή, κατάταξη - ιεράρχηση των βασικών ανισοτήτων, των προβλημάτων και των αναπτυξιακών κενών που καλείται να αντιμετωπίσει το ΠΕΠ για την περίοδο 2007-2013. Η ανάλυση περιλαμβάνει αναφορά για συνολικά την Χ.Ε, ενώ ακολουθεί η παράθεση στοιχείων και αναλύσεων σε κάθε μία επιμέρους Περιφέρεια.

6.1 Υφιστάμενη Κατάσταση στη Χωρική Ενότητα ΔΕΠΠΝ

Η επίτευξη κοινωνικοοικονομικής και εδαφικής συνοχής επιχειρείται σε διεθνικό διαπεριφερειακό και σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Η διαμόρφωση πέντε προγραμματικών/αναπτυξιακών χωρικών ενοτήτων για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 υπακούει σε αναπτυξιακά κριτήρια, συνδέεται άμεσα με σειρά παραγόντων που συνοψίζουν την εμπειρία των τελευταίων 20 ετών σε ό,τι αφορά στο σχεδιασμό και την άσκηση περιφερειακής πολιτικής και αναμένεται να ενισχύσει άμεσα την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα της χώρας. Η ανάλυση της κατάστασης της Χωρικής Ενότητας Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων (ΔΕΠΠΝ) ή περιοχής προγραμματισμού κατά την έναρξη της περιόδου σχεδιασμού δίνει την δυνατότητα συγκριτικών αναλύσεων και αξιολογήσεων της συνοχής. Τα βασικά δεδομένα που έχουν προκύψει από την ανάλυση των στοιχείων της Eurostat, για τις πέντε ΧΕ, παρουσιάζονται στον Πίνακα 17, με ιδιαίτερη έμφαση στην Χ.Ε. ΔΕΠΠΝ.

Πίνακας 17: Βασικοί Περιφερειακοί Δείκτες.

Γεωγραφική Ενότητα	Πληθυσμός και Ηλικιακή Σύνθεση					Οικονομία			Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός και Αγορά εργασίας										Παραγωγή			Εκπαίδευση							
	Πληθυσμός 10000	Πληθυσμός 15-64 ετών, 2004 (%)	Πληθυσμός 15-64 ετών, 2004 (%)	Πληθυσμός ηλικίας και άνω, 2004 (%)	Πληθυσμιακή πυκνότητα (πληθυσμός/κμ2), 2004	Μέσος όρος κ κ ΑΕΠ σε ΜΑΔ, 2000-2003 (ΕΕ 25=100)	κ κ ΑΕΠ σε ΜΑΔ, (2003)	κ κ ΑΕΠ σε ΜΑΔ, (ΕΕ 25=100)	Οικονομικό ανεργός (15-64) (%)	Οικονομικό ανεργός (15-64) (%)	Ποσοστό Αποσχολητ. Σύνολο (15-64 ετών)	Ποσοστό Αποσχολητ. Ανόργανο (15-64 ετών)	Ποσοστό Αποσχολητ. Γυναίκες (15-64 ετών)	Αποσχολούμενα άνδρα (%)	Αποσχολούμενα θύματα (%)	Αποσχολούμενα θύματα (%)	Ανεργοί 15 και άνω (%)	% ανεργία νέων (15-24)	% ανεργία γυναίκων (15-64)	Μακροχρόνια Ανεργία (% επί άνεργων)	ΑΠΑ (%)	ΑΠΑ_πρωτο (%)	ΑΠΑ_δευτερ (%)	ΑΠΑ_τρίτον (%)	Επιπρόσθια εκπαίδευσης (κύριο) (%)	Επιπρόσθια εκπαίδευσης (μέτσο) (%)	Επιπρόσθια εκπαίδευσης (υψηλά) (%)		
ΕΕ25					117,2	100,0	21740,6	100,0	69,6	43,9	63,1	70,7	55,5				9,2	18,5	10,1	44,5									
ΕΕ15						109,5	23720,1	109,1	70,4	45,4	64,5	72,4	56,8				8,2	16,2	8,2										
ΕΛΛΑΔΑ	11040,65	14,5	67,7	17,8	83,9	76,1	17634,1	81,1	66,5	41,3	59,4	73,7	45,2	12,6	22,4	65,0	10,5	26,9	16,2	53,1	100	6,8	22,0	71,2	41,0	38,5	20,5		
ΧΑΕ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ ¹	2809,332	15,0	66,9	18,1	66,2	72,3	16409,0	75,5			54,8			17,0	24,3	58,8	13			55,1	23,7	9,6	22,5	67,9	45,4	35,6	19,1		
ΧΕ ΗΠΕΙΡΟΥ - ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ¹	1637,545	14,2	65,4	20,4	42,2	80,1	18772,4	86,3			56,9			21,0	24,1	54,9	11,4			61,6	15,8	11,3	32,1	56,6	50,8	33,1	16,2		
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	218,594	14,3	64,9	20,8	94,2	69,4	16218,0	74,6	69,1	45,4	61,1	75,1	47	16,1	14,7	69,0	11,4	23,8	16	19,0	1,8	7,7	12,8	79,5	54,4	35,2	10,5		
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	730,238	15,1	66,4	18,5	64,2	58,5	13628,1	62,7	63,6	39,3	55,6	71	39,2	23,9	18,5	57,6	12,5	30,2	21	61,6	5,1	12,3	16,7	71,0	50,8	33,4	15,9		
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	599,199	13,8	63,9	22,3	38,7	72,8	16839,3	77,5	68,5	46,5	62,1	76,8	46,6	29,7	18,5	51,7	9,2	28,4	15,3	59,9	5,2	14,1	30,0	55,9	50,4	34,1	15,5		
ΧΕ ΔΕΠΙΝ ¹ (παραγόμενοι δείκτες)	1548,031	14,5	65,2	20,3	53,1	65,7	15250,0	70,1			56,6			25,1	18,0	56,9	11,2			54,5	12,1	12,4	21,8	65,8	51,1	33,9	14,9		
ΧΕ ΔΕΠΙΝ (μέση τιμή δεικτών) ²		14,4	65,1	20,5	65,7	66,9	15561,8	71,6	67,1	43,7	59,6	74,3	44,3	23,2	17,3	59,5	11,0	27,5	17,4	46,8	4,0	11,4	19,8	68,8	51,8	34,2	13,9		
ΧΕ ΑΤΤΙΚΗΣ ¹	3940,099	13,8	70,4	15,8		81,2	18839,6	86,7			60,8			0,7	23,6	75,7	9,1			51,6	36,1	0,6	19,6	79,9	29,3	44,7	26,0		
ΧΕ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ ¹	1105,643	16,2	66,6	17,2	63,3	78,0	18185,9	83,6			56,2			17,4	17,3	65,3	8,4			31,3	10,3	9,7	14,4	75,9	46,0	36,8	17,2		

Πηγή: Eurostat, 2005

¹ Οι δείκτες για τις χωρικές ενότητες παράγονται κατά προσέγγιση από την χρήση των απατούμενων στοιχείων της Eurostat (επεξεργασία Συμβούλου).

² Οι δείκτες είναι αποτέλεσμα της μέσης τιμής των δεικτών που εμφανίζει κάθε περιφέρεια της αντιστοιχίας χωρικής ενότητας, και είναι αβόηστοι εφόσον η τυπική απόκλιση του δείκτη μεταξύ των περιφερειών που αποτελούν κάθε ΧΕ είναι μικρή.

6.1.1 Γεωμορφολογικά Στοιχεία

Η Χωρική Ενότητα Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων χωροθετείται στο Δυτικό Άξονα του ελλαδικού χώρου. Η Χ.Ε ΔΕΠΠΝ περιλαμβάνει τρεις επιμέρους Περιφέρειες και δώδεκα νομούς. Περίπου το 50% των εκτάσεών της είναι ορεινό.

6.1.2 Δημογραφικά στοιχεία

Ο πληθυσμός της Χωρικής Ενότητας ανέρχεται περίπου στο 1,6 εκ. κατοίκους, με την μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση να παρατηρείται στην Δυτική Ελλάδα (περίπου το 47% της ΧΕ ΔΕΠΠΝ). Τα Ιόνια Νησιά αποτελούν την πιο πυκνοκατοικημένη Περιφέρεια με 94,2 κατοίκους ανά km² και την τρίτη πιο κατοικημένη Περιφέρεια της χώρας. Σημειώνεται ότι η ΧΕ ΔΕΠΠΝ με βάση την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού, εμφανίζει υψηλό ποσοστό ηλικιωμένων (άνω των 64 ετών) επί του πληθυσμού τους.

6.1.3 Ενδεικτικά Στοιχεία ΑΕΠ

Σε σχέση με την περιφερειακή κατανομή του ΑΕΠ στην Ελλάδα, η ΧΕ ΔΕΠΠΝ παράγει περίπου το 12,1% του συνολικού ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) της Ελλάδας. Το μέσο κ.κ. ΑΕΠ της ΧΕ ΔΕΠΠΝ διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας (15.561,8 σε ΜΑΔ).

Αντίθετα, με την συνολική εικόνα των έντονων διαπεριφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα, η ΧΕ ΔΕΠΠΝ παρουσιάζει σχετικά υψηλή ομοιογένεια (συγκριτικά μικρότερη τυπική απόκλιση κ.κ.ΑΕΠ σε ΜΑΔ σε σχέση με τις υπόλοιπες ΧΕ). Σε αυτό συντελεί και το γεγονός ότι στη συγκεκριμένη ΧΕ ανήκουν Περιφέρειες της ίδιας κατηγορίας επιλέξιμου στόχου (Περιφέρειες Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης). Η ΧΕ ΔΕΠΠΝ αποτελεί την δεύτερη (2η) μικρότερη ΧΕ σε σχέση με το συνολικό παραγόμενο ΑΕΠ από τις πέντε που προβλέπονται στην νέα προγραμματική περίοδο. Γενικά, η περιφερειακή συμμετοχή στο Εθνικό ΑΕΠ εξισορροπείται σε επίπεδο

Χωρικής Ενότητας. Η σύσταση πέντε «διευρυμένων περιφερειών» αμβλύνει μεν την ανισοκατανομή του ΑΕΠ σε γεωγραφικό επίπεδο δημιουργώντας πιο συγκρίσιμα υπο-σύνολα από πλευράς μεγέθους της οικονομικής βάσης, χωρίς ωστόσο να μεταβάλει το γεωγραφικό κέντρο βάρους της οικονομίας της χώρας αφού και πάλι πάνω από το 60% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας συγκεντρώνεται στην Αττική και στην βορειότερη των ΧΕ.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αποτελεί την φτωχότερη περιφέρεια της ΧΕ ΔΕΠΠΝ, με το κ.κ.ΑΕΠ σε ΜΑΔ για το 2003 να αντιστοιχεί μόλις στο 62,7% του μέσου ευρωπαϊκού κ.κ.ΑΕΠ των 25 (ΕΕ25=100). Η αξιολόγηση της προόδου που έχει επιτευχθεί αναφορικά με το κ.κ.ΑΕΠ, για το σύνολο της ΧΕ ΔΕΠΠΝ είναι δυνατή με την αξιολόγηση των επιμέρους βελτιώσεων των κ.κ.ΑΕΠ σε κάθε Περιφέρεια. Συγκεκριμένα, σε σχέση με το 2000 τα Ιόνια Νησιά, η Πελοπόννησος και η Δυτική Ελλάδα εμφανίζουν ενισχυμένο κ.κ.ΑΕΠ κατά 10.0 , 6.5 και 7.5 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα επί του μέσου ευρωπαϊκού κ.κ.ΑΕΠ των 25 (ΕΕ25=100). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το μέσο κ.κ. ΑΕΠ της ΧΕ ΔΕΠΠΝ το 2003 να ενισχύεται περίπου κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2000.

Η ΧΕ ΔΕΠΠΝ παράγει το 12,1% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας. Από την ανάλυση της κατανομή της ΑΠΑ στους τρεις παραγωγικούς τομείς της ΧΕ ΔΕΠΠΝ φαίνεται η σημαντική συνεισφορά του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ (12,4%) σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας, ενώ ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας συμμετέχουν κατά 21,8% και 65,8% αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι διαχρονικά παρατηρείται στροφή της οικονομίας της Περιφέρειας προς τον τριτογενή τομέα, με παράλληλη κάμψη του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

6.1.4 Αγορά Εργασίας

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της ΧΕ ΔΕΠΠΝ για ηλικίες από 15 έως 64 ετών, φτάνει περίπου το 67%, με το μικρότερο ποσοστό να εμφανίζεται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Αντίθετα, η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλή συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό (2^η μεγαλύτερη μεταξύ των 13 Περιφερειών της χώρας). Με εξαίρεση την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, η ΧΕ ΔΕΠΠΝ εμφανίζει υψηλά ποσοστά απασχόλησης (μεγαλύτερα του μέσου ποσοστού απασχόλησης της χώρας). Περίπου το 25% των απασχολουμένων της αναφέρεται στον πρωτογενή τομέα, ποσοστό που είναι το μεγαλύτερο συγκριτικά με τις υπόλοιπες ΧΕ της χώρας, ενώ στον δευτερογενή τομέα απασχολείται περίπου το 18% των απασχολουμένων της ΧΕ. Αναφορικά, με την ανεργία που χαρακτηρίζει την ΧΕ ΔΕ.Π.ΙΝ, για το 2004, περίπου το 11% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού είναι άνεργοι, με την Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας να εμφανίζει την χειρότερη επίδοση μεταξύ των 13 Περιφερειών της χώρας.

6.2 Αναπτυξιακό όραμα και στρατηγική

6.2.1 Συνοπτική και συνθετική αποτύπωση της φυσιογνωμίας της περιοχής προγραμματισμού

Η χωρική ενότητα Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων αποτελεί μία από τις πέντε νέες χωρικές ενότητες, οι οποίες δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο των ενεργειών αναμόρφωσης του πλαισίου διαχείρισης της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Η χωρική ενότητα περιλαμβάνει τρεις Περιφέρειες που ανήκουν στον αμιγή στόχο 1 δηλ. έχουν και οι τρεις ΑΕΠ μικρότερο του μέσου κοινοτικού.

Για να αρθρωθεί η στρατηγική του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος, το οποίο καλύπτει την περιοχή προγραμματισμού των τριών Περιφερειών Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων είναι απαραίτητο να αποτιμηθεί συνθετικά και συνοπτικά για την χωρική ενότητα η αναπτυξιακή συγκυρία, η επίδοση και η ανταγωνιστικότητα της. Η Ενότητα 1 του παρόντος παρουσίασε αναλυτικά την υφιστάμενη κατάσταση στις τρεις διοικητικές Περιφέρειες που απαρτίζουν την περιοχή προγραμματισμού τόσο κατά Περιφέρεια όσο και συνθετικά για την χωρική ενότητα.

Ως προς τις αναπτυξιακές τους επιδόσεις οι τρεις Περιφέρειες της χωρικής ενότητας παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις, οι οποίες συνδέονται με διάφορους παράγοντες αλλά μοιράζονται και κοινά σημεία.

i. Η περιοχή προγραμματισμού περιλαμβάνει δύο σχετικά μεγάλες από πλευράς γεωγραφικής έκτασης, πληθυσμού και αγοράς Περιφέρειες (Πελοπόννησος και Δυτική Ελλάδα) και μία μικρή, νησιωτική και σε απόσταση από το εθνικό κέντρο περιφέρεια (Ιόνια Νησιά). Στην περιοχή προγραμματισμού κατοικεί το 14% του πληθυσμού της χώρας, αλλά με ανισότητα κατανομής του πληθυσμού στο χώρο (216.000 κατοίκους στα Ιόνια Νησιά, 638.942 κατοίκους στην Πελοπόννησο και 728.000ν κατοίκους στην Δυτική Ελλάδα). Η χωρική ενότητα συμβάλλει στο 12% του εθνικού ΑΕΠ καταλαμβάνοντας ωστόσο την τελευταία θέση μεταξύ των λοιπών τεσσάρων χωρικών ενοτήτων της Ελλάδας με όρους κατά κεφαλήν προϊόντος.

ii. Η ιστορική εξέλιξη των ετών 1995-2003, οπότε και αυξήθηκε σημαντικά το επίπεδο σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας, επέφερε διαφορετικό ρυθμό σύγκλισης στις τρεις συνιστώσες διοικητικές Περιφέρειες. Η Πελοπόννησος εμφάνισε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης (>1.5% ετησίως), τα Ιόνια Νησιά

χαμηλούς ρυθμούς (μεταξύ 0.5% και 1% ετησίως) και η Δυτική Ελλάδα παρέμεινε μάλλον στάσιμη (<0.5% ετησίως). Ουσιαστικά η Δυτική Ελλάδα εμφανίζει τη μεγαλύτερη αναπτυξιακή υστέρηση, ενώ τα Ιόνια Νησιά και η Πελοπόννησος εμφανίζουν μικτές επιδόσεις.

iii. Η Πελοπόννησος είναι μια παραδοσιακά αγροτική Περιφέρεια, που εμφανίζει συγκέντρωση πληθυσμού κυρίως σε πυκνοκατοικημένες περιοχές και τάσεις εξόδου από αραιοκατοικημένες προς ενδιάμεσες ή πυκνοκατοικημένες περιοχές. Τα Ιόνια Νησιά είναι νησιωτική, τουριστική περιφέρεια με κυρίαρχο χαρακτήρα αραιοκατοικημένης ζώνης και έντονες τάσεις πληθυσμιακής εξόδου από τις πυκνοκατοικημένες προς τις πλέον αραιοκατοικημένες περιοχές. Η Δυτική Ελλάδα είναι Περιφέρεια με μάλλον μη αναγνωρίσιμο χαρακτήρα με πυκνοκατοικημένη ζώνη και σαφείς τάσεις αύξησης της αστικοποίησης. Για τα Ιόνια Νησιά που αφενός δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα αστικοποίησης και αφετέρου εμφανίζουν αυξημένες δυνατότητες ανάπτυξης προστιθέμενης αξίας εκτός αστικών κέντρων, όπως οι τουριστικές περιοχές, αποτελεί προτεραιότητα η ενίσχυση του τουρισμού μέσω της ανάδειξης των ως διεθνούς τουριστικού προορισμού με χαρακτηριστικά βιώσιμης ανάπτυξης.

iv. Η Πελοπόννησος συμβάλλει σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10% στη διαμόρφωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) στον πρωτογενή τομέα όπου παρουσιάζει σημαντικά ποσοστά εξειδίκευσης. Η Πελοπόννησος ωστόσο εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλή συμμετοχή (>30%) του δευτερογενή τομέα στην περιφερειακή ΑΠΑ (λόγω ιδιαίτερων συγκεντρώσεων υπερτοπικών δραστηριοτήτων, χωρίς την ανάλογη διάχυση αναπτυξιακών αποστελεσμάτων στην Περιφέρεια) και πολύ υψηλή συμμετοχή (> 55%) του τριτογενή τομέα στην περιφερειακή ΑΠΑ. Η Δυτική

Ελλάδα έχει μικρότερη του 10% συμμετοχή στην εθνική ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, αλλά μάλλον σημαντικά ποσοστά εξειδίκευσης του πρωτογενή τομέα στην περιφερειακή ΑΠΑ (της τάξης του 13%). Μικρή εντούτοις είναι η συμμετοχή της Δυτικής Ελλάδας στη διαμόρφωση της εθνικής ΑΠΑ του δευτερογενή τομέα (17%), αλλά σημαντικά μεγάλη (71%) εκείνη του τριτογενή τομέα. Τα Ιόνια Νησιά έχουν μικρή συμμετοχή του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στην περιφερειακή ΑΠΑ, αλλά πολύ μεγάλη του τριτογενή (66%). Κατά συνέπεια, ο τριτογενής τομέας αποτελεί τον κυρίαρχο τομέα παραγωγής σε ολόκληρη τη χωρική ενότητα Δυτικής Ελλάδας- Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων σύμφωνα και με τις τάσεις στην εθνική και παγκόσμια οικονομία.

ν. Πρόβλημα δημογραφικής γήρανσης εμφανίζει η Πελοπόννησος. Τα ποσοστά απασχόλησης είναι άνω του 60% για τα Ιόνια Νησιά και την Πελοπόννησο και κάτω του 60% για τη Δυτική Ελλάδα. Για την τελευταία η χαμηλή απασχόληση (προτελευταία σε όλες τις ελληνικές Περιφέρειες) σχετίζεται με το χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ δηλ. εκφράζει την αδυναμία απασχόλησης ικανού αριθμού ατόμων σε παραγωγικές δραστηριότητες. Η Δυτική Ελλάδα επιπλέον εμφανίζει υψηλό ποσοστό ανεργίας και δεδομένου ότι η φτώχεια είναι στενά συνδεδεμένη με την ανεργία, αυτή η Περιφέρεια εμφανίζει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά πληθυσμού που απειλείται από φτώχεια. Τα Ιόνια Νησιά επίσης εμφανίζουν υψηλό ποσοστό ανεργίας, αλλά πολύ χαμηλό ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας που αποδίδεται στη μεγάλη συμμετοχή τους στο εθνικό τουριστικό προϊόν (αντίστοιχη εικόνα εμφανίζουν και άλλες νησιωτικές Περιφέρειες). Η Πελοπόννησος εμφανίζει τις καλύτερες επιδόσεις απασχόλησης στην χωρική ενότητα δηλ. μεγαλύτερη αναλογία ενεργού πληθυσμού στο σύνολο, υψηλό ποσοστό απασχόλησης τόσο στο σύνολο των εργαζομένων όσο και στις ειδικές κατηγορίες και

σχετικά χαμηλή ανεργία δηλ. είναι η Περιφέρεια που προσεγγίζει περισσότερο την αναθεωρημένη στοχοθεσία της στρατηγικής της Λισαβόνας λαμβάνοντας όμως υπόψη τον γεωργικό χαρακτήρα στον οποίο συμμετέχουν υψηλά ποσοστά εργατικού δυναμικού, με χαρακτηριστικό την υποαπασχόληση.

vi. Μεταβολές των ποσοστών απασχόλησης (μεταξύ 2001 και 2004) καταδεικνύουν για τα Ιόνια Νησιά και τη Δυτική Ελλάδα ότι η εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας είναι αποσυνδεδεμένη από την αύξηση (έστω και στοιχειώδη) του ποσοστού απασχόλησης δηλ. η δημιουργία απασχόλησης δεν επαρκεί να καλύψει την αυξημένη ζήτηση εργασίας από ανέργους. Η Πελοπόννησος και η Δυτική Ελλάδα εμφανίζουν σχετικά μεγάλη εξάρτηση απασχόλησης από τον πρωτογενή τομέα, ενώ τα Ιόνια Νησιά εξειδικεύονται στον τριτογενή τομέα με όρους απασχόλησης. Ειδικότερα η Πελοπόννησος εμφανίζει παραδοσιακή εξειδίκευση στον πρωτογενή τομέα με τάσεις μείωσης του πρωτογενή προς όφελος του τριτογενή τομέα. Η Δυτική Ελλάδα επίσης έχει σημαντική εξειδίκευση στον πρωτογενή τομέα με τάσεις μεγάλης μείωσης του και μετακίνησης κυρίως στον τριτογενή και σε πολύ μικρότερο βαθμό στον δευτερογενή. Τα Ιόνια Νησιά έχουν τα 2/3 της απασχόλησης στον τριτογενή και ισοκατανομή στους άλλους δύο τομείς.

6.2.2 Το αναπτυξιακό όραμα / Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος

Τα προαναφερθέντα συνοπτικά, συγκριτικά χαρακτηριστικά της χωρικής ενότητας τεκμηριώνουν την ανάγκη άρθρωσης μιας αναπτυξιακής στρατηγικής στο πλαίσιο της Πολιτικής της Συνοχής και της Στρατηγικής της Λισαβόνας (ΣτΛ), η οποία θα συμβάλλει στη μεγέθυνση της οικονομίας στην περιοχή προγραμματισμού και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της.

Ο Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος της χωρικής ενότητας είναι η διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της, η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και κοινωνικής ανάπτυξης και η αύξηση της παραγωγικότητας για την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών της περιοχής προγραμματισμού.

Ο Γενικός Αναπτυξιακός Στόχος θα πραγματοποιηθεί με την εφαρμογή των τριών **αναπτυξιακών προτεραιοτήτων** που εξειδικεύουν τη στρατηγική στόχευση της περιοχής προγραμματισμού και προωθούν την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος:

- Ελκυστικότητα της περιοχής προγραμματισμού ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης
- Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας στην περιοχή προγραμματισμού
- Άμβλυνση ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων

Η εξειδίκευση των τριών αναπτυξιακών προτεραιοτήτων στις επιμέρους ανά Περιφέρεια αναπτυξιακές προτεραιότητες παρατίθεται στον ακόλουθο Πίνακα 18.

Οι αναπτυξιακές προτεραιότητες θα χρηματοδοτηθούν τουλάχιστον από τρεις κατηγορίες κονδυλίων, ήτοι:

- Από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων, 2007-2013, το οποίο θα συγχρηματοδοτηθεί μόνο από το ΕΤΠΑ, με δεδομένο το μονοταμειακό χαρακτήρα των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της νέας Προγραμματικής Περιόδου.

- Από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, που θα συγχρηματοδοτηθούν από τα Ταμεία της Ε.Ε. κατά την περίοδο 2007-2013, ήτοι:
  - Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)
  - Ταμείο Συνοχής (Τ.Σ.)
  - Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)
  - Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)
  - Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ)

- Από αμιγώς εθνικούς πόρους στα πλαίσια του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης, 2007-2013.

Πίνακας 18: Αναπτυξιακές προτεραιότητες της χωρικής ενότητας Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων

		ΚΥΡΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ		
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		Ελκυστικότητα της περιοχής προγραμματισμού ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης	Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας στην περιοχή προγραμματισμού	Άμβλυση ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων
Πελοπόννησος	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	Αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας	Ενίσχυση της εξωστρέφειας	Άμβλυση ενδοπεριφερειακών/τοπικών - χωρικών ανισοτήτων
Δυτική Ελλάδα		Ανάπτυξη των υποδομών των υπηρεσιών, των δικτύων και δημιουργία αξόνων ανάπτυξης	Ενίσχυση των παραγωγικών δυνατοτήτων της Περιφέρειας και ανάδειξη των δυναμικών κλάδων με έμφαση στην Καινοτομία και Νέα Τεχνολογία	Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου και δημιουργία Τοπικών Παραγωγικών Συστημάτων Ολοκληρωμένη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
Ιόνια Νησιά		Βελτίωση της ποιότητας ζωής και διαφύλαξη του περιβαλλοντικού πόρου για την τόνωση της περιφερειακής ελκυστικότητας	Διαφοροποίηση και ποιοτική αναβάθμιση του παραγωγικού συστήματος για την ενίσχυση της Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας	Βελτίωση της γενικής προσπελασιμότητας για την ενίσχυση της περιφερειακής συνοχής και ανταγωνιστικότητας
			Ανάπτυξη ενεργητικού ρόλου στον ευρύτερο χώρο Αδριατικής & Ιονίου για την εδραίωση της κεντρικότητας	Πρώθηση της «πολικής» και «ενδογενούς» τοπικής ανάπτυξης για την ενίσχυση του δυναμισμού και τη βελτίωση της χωρικής συνοχής της Περιφέρειας

6.3 Η αναπτυξιακή στρατηγική του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΔΕΠΙΝ

Οι δράσεις του ΕΠ Δυτικής Ελλάδας- Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων συστηματοποιούνται σε **τρεις Γενικούς Στόχους** προκειμένου να επιτευχθεί η συνέργια τόσο μεταξύ τους όσο με τις παρεμβάσεις άλλων προγραμμάτων και να εξυπηρετηθεί ο Γενικός Αναπτυξιακός στόχος του προγράμματος.

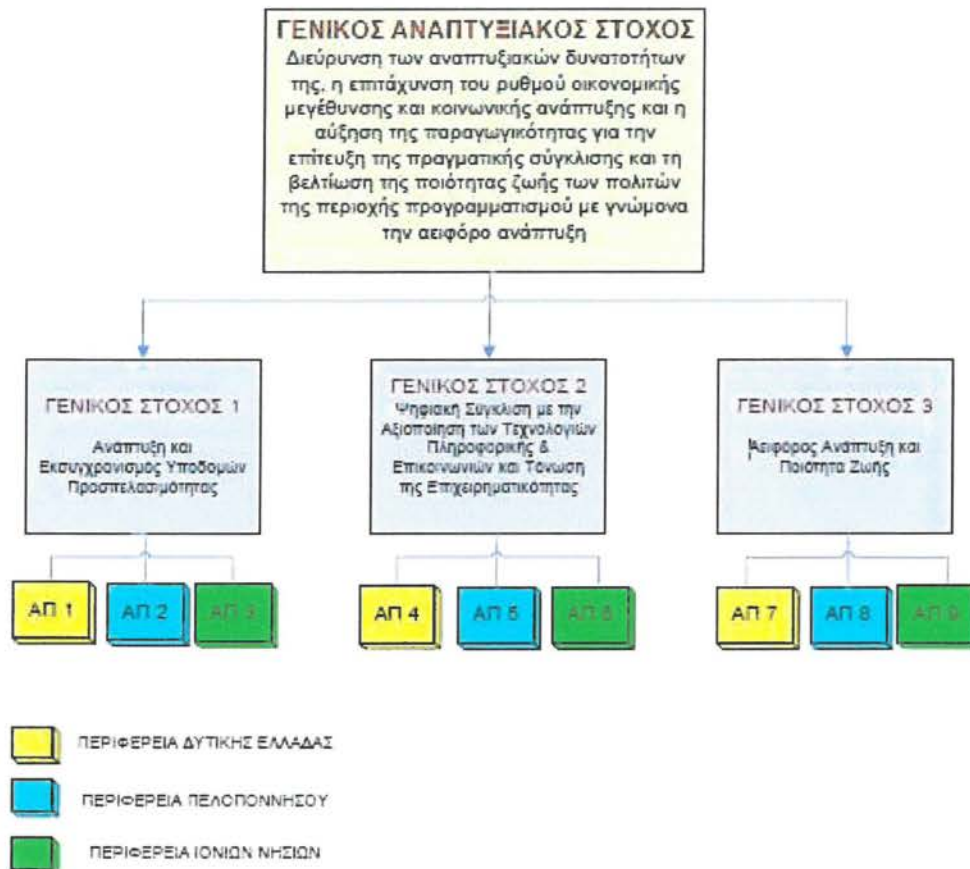
Γενικός Στόχος 1: Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υποδομών προσπελασιμότητας

Γενικός Στόχος 2: Ψηφιακή σύγκλιση με την αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και τόνωση της επιχειρηματικότητας

Γενικός Στόχος 3: Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής

Οι τρεις γενικοί στόχοι θα υποστηρίζονται από δράσεις τεχνικής υποστήριξης εφαρμογής.

Οι ανωτέρω αναφερόμενοι Γενικοί Στόχοι αντιστοιχίζονται με τους Άξονες Προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Για τη διαμόρφωση των Αξόνων Προτεραιότητας του Ε.Π. λήφθηκαν υπόψη και οι εισηγήσεις των ex ante αξιολογητών καθώς και των μελετητών της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης. Ο κάθε Γενικός Στόχος εξειδικεύεται στη συνέχεια σε ειδικούς στόχους, ανάλογα με την Περιφέρεια.

Σχήμα 4: Δενδρόγραμμα στοχοθεσίας ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιόνιων Νησιών

6.3.1 Γενικός Στόχος 1: Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υποδομών προσπελασιμότητας

Ειδικοί Στόχοι αυτού του Γενικού Στόχου είναι:

- η αναβάθμιση και συμπλήρωση των περιφερειακών μεταφορικών υποδομών τοπικής εμβέλειας
- η δημιουργία συνθηκών ασφάλειας και συστημάτων διαχείρισης της κυκλοφορίας στην περιοχή προγραμματισμού.

Η αναβάθμιση και συμπλήρωση των μεταφορικών υποδομών, με σχετικές διαφοροποιήσεις ανά διοικητική Περιφέρεια, εστιάζονται :

- στη συμπλήρωση του οδικού δικτύου της χωρικής ενότητας με προτεραιότητα στις περιφερειακές/τοπικές οδούς και τις εθνικές οδούς. Η συμπλήρωση του Διευρωπαϊκού Δικτύου της χωρικής ενότητας θα γίνει με παρεμβάσεις στην περιοχή προγραμματισμού από τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα.
- στον εκσυγχρονισμό των οδικών και σιδηροδρομικών υποδομών, των λιμανιών και των αεροδρομίων στην περιοχή προγραμματισμού με στόχο τη βελτίωση του επιπέδου εξυπηρέτησης και ασφάλειας των χρηστών.

Η εξειδίκευση του γενικού στόχου ανά τομέα παρέμβασης περιλαμβάνει:

- Οδικές Μεταφορές- Οδικό δίκτυο.
- Σιδηροδρομικές Μεταφορές.
- Θαλάσσιες Μεταφορές.
- Αεροπορικές Μεταφορές.
- Εμπορευματικές Μεταφορές.

Ο Γενικός Στόχος 1 συμβάλλει στην ΚΣΚΓ (1.1.1) «Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών» καθώς και στην ΟΚΓ (14): Να δημιουργηθεί ελκυστικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον και να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία μέσω της βελτίωσης των κανονιστικών ρυθμίσεων και (16) «Επέκταση, βελτίωση και διασύνδεση των Ευρωπαϊκών υποδομών και ολοκλήρωση των διασυνοριακών έργων προτεραιότητας». Επίσης ο στόχος 1 έχει συνάφεια με το γενικό στόχο (2) «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», (3) «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας» και (13) «Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» του ΕΣΠΑ, και εξυπηρετεί την «Περιφερειακή και Κοινωνική Συνοχή – Βελτίωση της προσβασιμότητας και σύνδεση της Περιφέρειας με

τα μεγάλα αστικά κέντρα μέσω της αναβάθμισης των μεταφορικών υποδομών» του ΕΠΜ.

6.3.2 Γενικός Στόχος 2: Ψηφιακή σύγκλιση με την αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και τόνωση της επιχειρηματικότητας

Ειδικοί Στόχοι αυτού του Γενικού Στόχου είναι:

- Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία και υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών και αντιλήψεων στην επιχειρηματική δραστηριότητα, διείσδυση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στις επιχειρήσεις και στους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης και ανάπτυξη και ολοκλήρωση των ευρυζωνικών δικτύων, υποδομών και υπηρεσιών
- Η ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας με την ίδρυση νέων και την ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε όλους τους τομείς της οικονομίας, την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, την ενσωμάτωση προτύπων ποιότητας και γενικά την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας, την ενίσχυση της παραγωγής εφαρμοσμένης έρευνας και τεχνολογίας, τη σύνδεση επιχειρηματικότητας και καινοτομίας και τον προσανατολισμό των τοπικών παραδοσιακών κλάδων και των νέων επιχειρήσεων σε κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξία.
- Ο εμπλουτισμός παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα για την υποστήριξη της χωρικής συνοχής με την ενίσχυση των παραγωγικών δυνατοτήτων της χωρικής ενότητας και την ανάδειξη των δυναμικών κλάδων.
- Προώθηση μεγάλης κλίμακας επενδυτικών σχεδίων

Η ψηφιακή σύγκλιση στην περιοχή προγραμματισμού είναι σύμφωνη με την εθνική «Ψηφιακή Στρατηγική» για την περίοδο έως το 2013 που αντιμετωπίζει με ολοκληρωμένο τρόπο τις παρεμβάσεις για την πληροφορική και τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, σε όλο το εύρος της οικονομίας και της κοινωνίας.

Οι παραπάνω ειδικοί στόχοι αποκτούν διαφορετική βαρύτητα για κάθε διοικητική Περιφέρεια ανάλογα με τα ιδιαίτερα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά τριών Περιφερειών, σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες παρεμβάσεις σε αυτές, από τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα της περιόδου 2007-2013.

Ο Γενικός Στόχος 2 συμβάλλει στις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας για τη Συνοχή (ΚΣΚΓ) (1.2.1) «Αύξηση και καλύτερη επικέντρωση των επενδύσεων στην ΕΤΑ», (1.2.2) «Διευκόλυνση της Καινοτομίας και προώθηση της Επιχειρηματικότητας» και 1.2.3 «Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους». Επιπλέον ο γενικός στόχος 2 παρουσιάζει συνάφεια με τις ΟΚΓ για την ανάπτυξη και την απασχόληση (7) «Αύξηση και βελτίωση των επενδύσεων στον τομέα της Έρευνας & Ανάπτυξης, ιδίως στον ιδιωτικό τομέα, με σκοπό τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης», (8) «Διευκόλυνση της καινοτομίας», (9) «διευκόλυνση της διάδοσης και της πραγματικής χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και οικοδόμηση μιας Κοινωνίας της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», (10) «Προώθηση Επιχειρηματικού Πολιτισμού και δημιουργία ενθαρρυντικού περιβάλλοντος για τις ΜΜΕ», (11) Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης, (14) «δημιουργία ελκυστικότερου επιχειρηματικού περιβάλλοντος και ενθάρρυνση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας μέσω της βελτίωσης των κανονιστικών ρυθμίσεων» και (15) Να προωθηθεί μια

περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

Ο γενικός στόχος 2 συνδέεται με τους γενικούς στόχους του ΕΣΠΑ (1) «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων», (2) «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», (3) «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας», (5) «Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης», (6) «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας», (8) «Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση», (9) «Προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης» και (12) «Βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης».

Τέλος ο γενικός στόχος 2 υπηρετεί τις προτεραιότητες (3) «Διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές προϊόντων» και (4) «Κοινωνία της γνώσης» του ΕΠΜ.

6.3.3 Γενικός Στόχος 3: Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής

Ειδικοί Στόχοι αυτού του Γενικού Στόχου είναι:

- Η βελτίωση των συνθηκών προστασίας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, ως κυρίαρχων πόρων για την ανάπτυξη της χωρικής ενότητας, αλλά και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.
- Η προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου

- Η άρση της απομόνωσης και των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, με υλοποίηση παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα για την υποστήριξη της χωρικής συνοχής, η μείωση του κοινωνικού ρατσισμού καθώς και η βελτίωση της διαβίωσης ευπαθών κοινωνικών ομάδων
- Ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των κοινωνικών υποδομών (εκπαίδευσης και υγείας-πρόνοιας) και βελτίωση των προϋποθέσεων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.
- Η αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών, η βελτίωση των τουριστικών υποδομών και η προβολή της χωρικής ενότητας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- Η μείωση της ανεργίας και προώθηση της ισότητας των φύλων

Ο Γενικός Στόχος 3 συμβάλλει στις ΚΣΚΓ (1.1.2) «Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη», (1.2) «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη», (1.3.1) «Προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας», (2.1) «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση», (2.3) – (2.6) «Διασυνοριακή, Διακρατική, Διαπεριφερειακή συνεργασία», (1.3.3) «Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων» και (1.3.5) «Προστασία της υγείας των εργαζομένων (κάλυψη των κενών σε θέματα υποδομών υγείας)».

Ο Γενικός Στόχος 3 έχει συνάφεια με τις ΟΚΓ (9) «διευκόλυνση της διάδοσης και της πραγματικής χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και να οικοδομηθεί μια Κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», (11) «ενθάρρυνση της βιώσιμης χρήσης των πόρων

και ενίσχυση των συνεργειών μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης», (13) «εξασφάλιση ανοιχτών και ανταγωνιστικών αγορών εντός και εκτός της Ευρώπης και να προσκόμιση οφελών από την παγκοσμιοποίηση», (14) «επέκταση και βελτίωση των ευρωπαϊκών υποδομών και ολοκλήρωση των συμφωνηθέντων διασυνοριακών έργων προτεραιότητας», (15) «προώθηση μίας περισσότερο επιχειρηματικής νοοτροπίας και δημιουργία περιβάλλοντος που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)», (16) «Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας», (18) «προώθηση της προσέγγισης της εργασίας βασιζόμενη στον κύκλο ζωής», (19) «Να δημιουργηθούν αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, να ενισχυθεί η Ελκυστικότητα της εργασίας και να καταστεί αποδοτική για όσους αναζητούν εργασία, Συμπεριλαμβανομένων μειονεκτούντων ατόμων και των άεργων»

Ο γενικός στόχος 3 συνδέεται με τους γενικούς στόχους του ΕΣΠΑ (2) «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας», (3) «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας», (4) «Βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος», (8) «Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση», (9) «Προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης», (10) «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας», (11) «Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση – κοινωνική συνοχή)», (15) «Η αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος», (16) «Η άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής», (17) «Ανάδειξη του

Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.»),

Τέλος ο γενικός στόχος 3 υπηρετεί τις δράσεις του ΕΠΜ (3) «Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη», (4) «Κοινωνία της Γνώσης», (6) «Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη» και (7) «Περιφερειακή και Κοινωνική Συνοχή».

6.3.4 Ιεράρχηση γενικών στόχων

Στη χωρική ενότητα δεσμεύονται συνολικοί πόροι (κοινοτική συνδρομή) ύψους 914 Μ€. Η ιεράρχηση των γενικών στόχων καταδεικνύεται από τη χρηματοδοτική βαρύτητα των γενικών στόχων ανά Περιφέρεια και συνολικά στην περιοχή προγραμματισμού (πρβλ. Πίνακα 2-2), λαμβάνοντας υπόψη και τις προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις για κάθε Περιφέρεια και κατ' ακολουθία για το σύνολο της χωρικής ενότητας, από τα αντίστοιχα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα της περιόδου 2007-2013, αλλά και από το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης.

- Η σημαντικότητα των γενικών στόχων είναι ίδια τόσο για το σύνολο της χωρικής ενότητας όσο και για κάθε μία από τις διοικητικές Περιφέρειες
- Κυρίαρχος αναδεικνύεται ο γενικός στόχος 3 «Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής», όπου δεσμεύεται συνολικά το 62% της κοινοτικής συνδρομής. Ο γενικός στόχος 3 είναι και για τις τρεις Περιφέρειες κυρίαρχος. Τη μεγαλύτερη βαρύτητα (68% επί της κοινοτικής συνδρομής) εμφανίζει στην Περιφέρεια Ιόνιων Νησιών, που αποδίδεται κυρίως στις αυξημένες δεσμεύσεις για δράσεις τουρισμού που συνάδουν με τη στρατηγική της συγκεκριμένης Περιφέρειας ώστε να καταστεί η τελευταία ένας διεθνής προορισμός με χαρακτηριστικά βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

- Ακολουθεί σε σημαντικότητα ο γενικός στόχος 1 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υποδομών προσπελασιμότητας», ο οποίος δεσμεύει το 25% της συνολικής κοινοτικής συνδρομής. Ο γενικός στόχος 1 είναι και για τις τρεις Περιφέρειες δεύτερος σε σημαντικότητα κυμαινόμενος από 30% χρηματοδοτική βαρύτητα για την περιφέρεια Πελοποννήσου έως 19% για την περιφέρεια Ιονίων Νησιών.
- Ο γενικός στόχος 2 «Ψηφιακή σύγκλιση με την αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και η τόνωση της επιχειρηματικότητας», δεσμεύει το 12% της κοινοτικής συνδρομής δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος των δράσεων Ψηφιακής σύγκλισης και επιχειρηματικότητας, θα καλυφθεί από τα αντίστοιχα τομεακά προγράμματα. Ο γενικός στόχος 2 εμφανίζει τη μεγαλύτερη σημαντικότητα (14% της κοινοτικής συνδρομής) στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας που αποδίδεται κύρια στην παρουσία του Πανεπιστημίου Πατρών, του Περιφερειακού Κόμβου Καινοτομίας και των ερευνητικών ινστιτούτων, ενώ στις δύο άλλες Περιφέρειες προγραμματίζονται σημαντικές παρεμβάσεις από τα αντίστοιχα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα.

Πίνακας 19: Σημαντικότητα των γενικών στόχων της αναπτυξιακής στρατηγικής
- Ποσά σε €

ΩΔΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	Ε.Π. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ		Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ		Ε.Π. ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ		Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑ, ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΙΩΝ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	
		(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ)		(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ)		(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ)		(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ)	
		ΣΤΟΧΟΣ 1	%	ΣΤΟΧΟΣ 1	%	ΣΤΟΧΟΣ 1	%	ΣΤΟΧΟΣ 1	%
	2	3	5=3/Σ3	6	8=6/Σ6	9	11=9/Σ9	12=3+6+9	14=12/Σ12
Σ1	ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	93.000.000	30%	87.100.000	24%	46.050.000	19%	226.150.000	25%
	<i>Μεταφορές</i>	93.000.000	30%	87.100.000	24%	46.050.000	19%	226.150.000	25%
Σ2	ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΔΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΠΕ & ΤΟΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	26.000.000	8%	51.850.000	15%	29.200.000	12%	107.050.000	12%
	<i>Κοινωνία της πληροφορίας</i>	4.000.000	1%	3.000.000	1%	5.090.000	2%	12.090.000	2%
	<i>Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, καινοτομία και επιχειρηματικότητα</i>	22.000.000	7%	48.850.000	14%	24.110.000	10%	94.960.000	10%
Σ3	ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ	190.000.000	61%	212.870.000	59%	163.450.000	68%	566.320.000	62%
	<i>Πολιτισμός</i>	25.000.000	8%	9.770.000	3%	19.200.000	8%	53.970.000	6%
	<i>Επένδυση σε κοινωνικές υποδομές</i>	80.400.000	26%	110.340.817	30%	70.400.000	29%	261.140.817	28%
	<i>Τουρισμός</i>	4.200.000	1%	6.780.000	2%	14.250.000	6%	25.230.000	3%
	<i>Αστική και Αγροτική αναγέννηση</i>	24.000.000	8%	35.229.183	10%	27.850.000	12%	87.079.183	10%
	<i>Περιβαλλοντική Προστασία και πρόληψη κινδύνων</i>	56.400.000	18%	50.750.000	14%	31.750.000	13%	138.900.000	15%
Σ4	ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	4.000.000	1%	7.180.000	2%	3.300.000	1%	14.480.000	1%
	<i>Τεχνική Βοήθεια</i>	4.000.000	1%	7.180.000	2%	3.300.000	1%	14.480.000	1%
	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΠ	313.000.000	100%	359.000.000	100%	242.000.000	100%	914.000.000	100%

6.4 Εξειδίκευση της στρατηγικής στις Περιφέρειες

Το αναπτυξιακό όραμα εξειδικεύεται σε επιμέρους στρατηγικές κατευθύνσεις και ειδικούς στόχους, που προσιδιάζουν προς τα επιμέρους χαρακτηριστικά κάθε μίας από τις τρεις συνιστώσες διοικητικές Περιφέρειες.

6.4.1 Εξειδίκευση της στρατηγικής στην Περιφέρεια Πελοποννήσου

Τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και προβλήματα της Περιφέρειας Πελοποννήσου τεκμηριώνουν την ανάγκη επαναπροσέγγισης της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής, λαμβάνοντας υπόψη όσα προκύπτουν από τη Στρατηγική της Λισαβόνας, με στόχο την είσοδο της Περιφέρειας σε τροχιά ανάπτυξης, η

οποία θα συμβάλλει στη μεγέθυνση του συνόλου της οικονομίας και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της, έτσι ώστε να οδηγηθεί η Περιφέρεια στην πραγματική σύγκλιση με τις ανεπτυγμένες περιφέρειες της Χώρας και της Ε.Ε.

Με βάση αυτά τα δεδομένα, η νέα στρατηγική στόχευση της Περιφέρειας Πελοποννήσου απαιτεί το κατάλληλο μίγμα Πολιτικής για τη Συνοχή και τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, που θα συμβάλλει στην επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης, στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, στην αύξηση της παραγωγικότητας, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, στον εξωστρεφή προσανατολισμό της οικονομίας και στη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης, με παράλληλη άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών / τοπικών κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων.

Ο Γενικός Στρατηγικός Αναπτυξιακός Στόχος της Περιφέρειας Πελοποννήσου είναι η διεύρυνση της παραγωγικής της βάσης στο σύνολο της Περιφέρειας με την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειάς της, για την ανάδειξη και προώθηση κυρίως υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών και αγροτικών προϊόντων, σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος, την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, και την εφαρμογή καινοτομιών.

Η επίτευξη του Γενικού Στρατηγικού Αναπτυξιακού Στόχου θα πραγματοποιηθεί με την εφαρμογή των παρακάτω βασικών αναπτυξιακών προτεραιοτήτων, κατά σειρά ιεράρχησης, σε σχέση με τις ιδιαιτερότητες της Περιφέρειας:

- Ενίσχυση και βελτίωση της Προσπελασιμότητας
- Προστασία του Περιβάλλοντος – Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής

- Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Ανταγωνιστικότητας
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού / βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης
- Αγροτική Ανάπτυξη – Ανάπτυξη της Αλιείας
- Ψηφιακή σύγκλιση
- Χωρική Συνεργασία

Για την επίτευξη της συνέργιας τόσο μεταξύ τους, οι δράσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου, όσο και με τις υπόλοιπες παρεμβάσεις και την εξυπηρέτηση του Γενικού Στρατηγικού, Αναπτυξιακού στόχου της Περιφέρειας, εστιάζονται στους εξής τρεις Στρατηγικούς Στόχους:

- Αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας
- Ενίσχυση της εξωστρέφειας της Περιφέρειας
- Άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών / τοπικών - χωρικών ανισοτήτων

Οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής, υπό την έννοια των γενικών στόχων, για την Περιφέρεια Πελοποννήσου, είναι οι παρακάτω

- **Αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας.** Για την επίτευξη αυτού του στρατηγικού στόχου, οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής είναι:
  - Ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών προσπελασιμότητας, με τη βελτίωση και επέκταση των οδικών και λιμενικών μεταφορικών υποδομών
  - Βελτίωση / ανάδειξη υποδομών επιπέδου διαβίωσης, με τη δημιουργία υποδομών υγείας, εκπαίδευσης, την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και την αύξηση της λειτουργικότητας των αστικών κέντρων και των αγροτικών / μειονεκτικών περιοχών
- **Ενίσχυση της εξωστρέφειας της Περιφέρειας.** Για την αύξηση της εξωστρέφειας της Περιφέρειας Πελοποννήσου, οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής είναι:

- Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας με την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στον παραγωγικό εξοπλισμό, και στις λοιπές λειτουργίες των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας
- Ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης, στηριζόμενη στην προστασία και αξιοποίηση των ιδιαίτερων και πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας, προς την κατεύθυνση παροχής υψηλού επιπέδου τουριστικών υπηρεσιών, με παράλληλη αποτελεσματική προβολή του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος, στο εσωτερικό της Χώρας και στο εξωτερικό.
- **Άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών / τοπικών ανισοτήτων.** Για την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών & τοπικών ανισοτήτων οι βασικές κατευθύνσεις πολιτικής είναι:
  - Η ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών προσπελασιμότητας, με τη βελτίωση και επέκταση των οδικών και λιμενικών μεταφορικών υποδομών.
  - Η εξειδίκευση αυτού του γενικού στόχου, στο επίπεδο των Αξόνων Προτεραιότητας προς την κατεύθυνση της άμβλυνσης των ενδοπεριφερειακών / τοπικών ανισοτήτων θα αποτυπωθεί με την αναφορά επί της σκοπιμότητας, των υποδομών αυτών, η οδική σύνδεση των εσωτερικών ζωνών και των αγροτικών / μειονεκτικών περιοχών με μεγάλους οδικούς άξονες ή / και λιμάνια, καθώς και με διοικητικά και παραγωγικά κέντρα.
  - Η ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, με εξειδίκευση σε ειδικούς στόχους που άπτονται των παρεμβάσεων στις χαμηλής ανάπτυξης περιοχές όπου σήμερα υφίστανται αναξιοποίητοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και υπάρχει έλλειμμα κοινωνικών υποδομών.
  - Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας με την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στο παραγωγικό εξοπλισμό και στις λοιπές

λειτουργίες των επιχειρήσεων σε σχετικά μικρή κλίμακα και σύμφωνα με τα τοπικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματικού ιστού .

Με δεδομένο ότι, η προώθηση της ισότητας των φύλων και ευκαιριών αποτελεί μια οριζόντια πολιτική της ΕΕ και λαμβάνοντας υπόψιν το πλαίσιο του Άρθρου 16 του Καν. 1083/2006 αναφορικά με την Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση, καθώς και την προσέγγιση του Γενικού Στόχου 11 του ΕΣΠΑ, το Πρόγραμμα της Πελοποννήσου 2007-2013 διασφαλίζει :

- την προώθηση της ισότητας των φύλων με συγκεκριμένες δράσεις τις οποίες περιλαμβάνει.
- καθώς και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σύνολο των παρεμβάσεων του.

Για την προαγωγή της ισότητας των φύλων και την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος στον τομέα αυτό πρόκειται να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα με τον προσφορότερο δυνατό τρόπο, προκειμένου να αποτραπεί κάθε διάκριση εξαιτίας του φύλου και να καθοριστούν συγκεκριμένες δράσεις για το σκοπό αυτό. Οι δράσεις αυτές θα καθορισθούν με απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων 2007-2013.

Επίσης στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Περιφέρειας Πελοποννήσου, για τη διαμόρφωση των Αξόνων Προτεραιότητας του Προγράμματος λήφθηκαν υπόψη και οι εισηγήσεις των ex-ante αξιολογητών, καθώς και των μελετητών της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης.

6.5 Χωρικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής

Οι συνιστώσες της χωρικής διάστασης του αναπτυξιακού προγραμματισμού αφορούν σε συγκεκριμένα χωρικά σύνολα: τις πόλεις, τις ορεινές περιοχές, τις νησιωτικές περιοχές καθώς και τις αγροτικές περιοχές και τις περιοχές που συνδέονται με την αλιεία.

Η χωρική διάσταση του Επιχειρησιακού Προγράμματος πιστοποιείται από την κατανομή των προγραμματικών του πόρων κατά εδαφικό τύπο (πρβλ. Πίνακα 20). Το Πρόγραμμα κατανέμει το ήμισυ σχεδόν των προγραμματικών του πόρων (43% της κοινοτικής συνδρομής) σε αστικές περιοχές ακολουθώντας το βαθμό αστικοποίησης της χωρικής ενότητας με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση πόρων σε αστικές περιοχές για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (53% της κοινοτικής συνδρομής) που εμφανίζει και τα υψηλότερα ποσοστά αστικοποίησης. Ένα σημαντικό ποσοστό (31%) κατανέμεται σε αγροτικές περιοχές (εκτός από βουνά, νησιά ή αραιοκατοικημένες και πολύ αραιοκατοικημένες περιοχές), που αποδίδεται στην υψηλή εξειδίκευση στον πρωτογενή τομέα που εμφανίζει η χωρική ενότητα (συμβολή κατά 22% στη διαμόρφωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) στον πρωτογενή τομέα).

Πίνακας 20: Κατανομή προγραμματικών πόρων κατά εδαφικό τύπο

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΔΑΦΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ		ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ		ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ		ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΙΩΝ	
	(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ) €	%	(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ) €	%	(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ) €		(ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ) €	%
Αστική περιοχή	125.000.000	40%	189.820.000	53%	77.525.110	32%	392.345.110	43%
Βουνά	110.000.000	35%	22.000.000	6%	10.914.500	5%	142.914.500	16%
Νησιά				0%	17.018.945	7%	17.018.945	2%
Αραιοκατοικημένες και πολύ αραιοκατοικημένες περιοχές			60.000.000	17%		0%	60.000.000	7%
Αγροτικές περιοχές (εκτός από βουνά, νησιά ή αραιοκατοικημένες και πολύ αραιοκατοικημένες περιοχές)	78.000.000	25%	80.000.000	22%	129.078.945	53%	287.078.945	31%
Πρώην εξωτερικά σύνορα της ΕΕ (μετά τις 30.04.2004)								
Ιδιαίτερα απομακρυσμένη Περιφέρεια								
Ζώνη διασυνο- ριακής συνεργασίας								
Ζώνη διακρατικής συνεργασίας								
Ζώνη διαπεριφε- ρειακής συνεργασίας								
Άνευ αντικειμένου			7.180.000	2%	7.462.500	3%	14.642.500	2%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΠ	313.000.000	100%	359.000.000	100%	242.000.000	100%	914.000.000	100%

Οι παρεμβάσεις αυτές θα συμβάλλουν στις τρεις ΚΣΚΓ που αφορούν στην Περιφερειακή Διάσταση της Πολιτικής Συνοχής και συγκεκριμένα την (2.1) «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση», (2.2) «Υποστήριξη για την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών, των περιοχών αλιείας και των περιοχών με φυσικά πλεονεκτήματα», και (2.3) – (2.6) «Διασυνοριακή, Διαπεριφερειακή, Διεθνική συνεργασία».

6.5.1 Βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Η βιώσιμη αστική ανάπτυξη επικεντρώνεται στο σύνολο των αστικών κέντρων της περιοχής προγραμματισμού όπως οι πρωτεύουσες των νομών και τα αστικά κέντρα της υπαίθρου. Η βιωσιμότητα των συγκεκριμένων κέντρων αναφέρεται τόσο στην λειτουργικότητα τους με την έννοια της αντιμετώπισης των ελλείψεων, που πολλά από αυτά παρουσιάζουν ως προς τις υποδομές τους, καθώς και στην οικονομική τους βιωσιμότητα με την έννοια ενός ανταγωνιστικού παραγωγικού προτύπου σε συνδυασμό με την αποτελεσματική διοίκηση τους.

Η στρατηγική ανάπτυξης των αστικών κέντρων αναπτύσσεται ως συνδυασμός των παρακάτω στοιχείων.

- Πολυκεντρικότητα
- Ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων
- Βελτίωση και ανάπτυξη των υποδομών και περιορισμός της αστικής διάχυσης
- Αειφορική ανάπτυξη των πόλεων (αύξηση πρασίνου και κοινοχρήστων χώρων,
- Ολοκληρωμένες υποδομές αστικών εξυπηρετήσεων, αστικές αναπλάσεις, δίκτυα πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων, μείωση των οικιακών αποβλήτων)
- Αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων στα αστικά κέντρα
- Βελτίωση των πληροφοριών σχετικά με τις εξελίξεις στα αστικά κέντρα (παρατηρητήριο)

Στη χωρική ενότητα καθοριστική είναι η σημασία του δευτερεύοντος αστικού κέντρου της Πάτρας και της περιφερειακής του περιοχής. Η Πάτρα αποτελεί πύλη της χώρας προς την Αδριατική και τη Δυτική Μεσόγειο και συνιστά υπερτοπικής σημασίας αστικό κέντρο με έμφαση στις υπηρεσίες, την εκπαίδευση, την έρευνα, την υγεία, το εμπόριο, τον πολιτισμό και τον τουρισμό καθώς και τις μεταφορές (θαλάσσιες και χερσαίες). Ως πόλος

ανάπτυξης αναπτύσσει ακτινοβολία στο σύνολο της Δυτικής Ελλάδας, στα Ιόνια Νησιά και την Πελοπόννησο.

Επίσης, η Καλαμάτα αποτελεί ένα δυναμικό αστικό κέντρο στην νοτιοδυτική Πελοπόννησο και βρίσκεται στο κέντρο ενός αναπτυσσόμενου ημερησίου συστήματος, το οποίο εκτός από το σύνολο της λεκάνης επιρροής του Παμίσου καταλαμβάνει και τμήματα της δυτικής και κεντρικής χερσονήσου της Πελοποννήσου. Έχει μεσαίο πληθυσμιακό μέγεθος, ενώ πληθυσμιακά αναπτύσσεται με ρυθμό πάνω από το μέσο όρο της χώρας. Το πρότυπο απασχόλησης της πόλης παρουσιάζεται πάνω από το μέσο όρο στον πρωτογενή τομέα και κινείται περί το μέσο όρο στους λοιπούς τομείς παραμένοντας αμετάβλητο.

Η Καλαμάτα είναι έδρα ΤΕΙ και τμημάτων του σχετικά νέου Πανεπιστημίου της Πελοποννήσου. Σε σχέση με τους άξονες ανάπτυξης, μπορεί να θεωρηθεί ότι με την προϋπόθεση ολοκλήρωσης του σχετικού άξονα (Αθήνα –Κόρινθος- Τρίπολη – Καλαμάτα), η πόλη ουσιαστικά μπορεί να ενταχθεί στον εξωτερικό δακτύλιο του ημερήσιου συστήματος της Αθήνας –Αττικής. Αντίστοιχα μπορούν να υποστηριχθούν για την σχέση της πόλης με τον αναδυόμενο δυτικό άξονα της χώρας η ολοκλήρωση του οποίου συνδέεται και με τη ομώνυμο οδικό άξονα (Ιόνια οδός). Επίσης, η επιλογή της πόλης ως πόλο ανάπτυξης συμβάλλει και στην ενδυνάμωση της Περιφέρειας Πελοποννήσου και του νοτίου τμήματος της χώρας.

Οι παρεμβάσεις αυτές θα συμβάλλουν στην ΚΣΚΓ (2.1) «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση».

6.5.2 Πόλοι ανάπτυξης

Οι πόλοι ανάπτυξης είναι αστικά κέντρα όπου πραγματοποιείται το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων, κατοικεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο, εκτός του πρωτογενή τομέα, μέρος των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Βασικό σημείο διαφοροποίησης των πόλων ανάπτυξης από τα υπόλοιπα αστικά κέντρα είναι ταυτόχρονα η ύπαρξη μίας μεγαλύτερης αναπτυξιακής δυναμικής, η οποία επηρεάζει και τα υπόλοιπα αστικά κέντρα της χωρικής ενότητας και η συγκέντρωση ενός, μεγαλύτερης έντασης, αριθμού προβλημάτων.

Ως εκ τούτου, ιδιαίτερη μέριμνα θα ληφθεί για την κατά προτεραιότητα υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης στους πόλους, όπως αυτοί κατηγοριοποιούνται στο ΕΣΠΑ μετά την εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων. Πέραν των αναφερόμενων στο ΕΣΠΑ πόλων, θα καταβληθεί προσπάθεια ώστε κατά τη διάρκεια της νέας προγραμματικής περιόδου και άλλες πόλεις (όπως για παράδειγμα αυτή της Κέρκυρας η οποία σύμφωνα με τα κριτήρια επιλογής είναι η πρώτη από τις πόλεις που ακολουθούν τους πόλους στον πίνακα κατάταξης) να αποκτήσουν τέτοια δυναμική που θα τους επιτρέψει να αναδειχθούν σε πόλους ανάπτυξης. Επίσης, ανάλογες παρεμβάσεις δύνανται να υλοποιηθούν και στα υπόλοιπα αστικά κέντρα στη βάση του σχεδιασμού και των στόχων της χωρικής ενότητας.

Ειδικότερα, ανάλογα με την ένταση των προβλημάτων και σε συνέργια με τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, **οι στοχευμένες παρεμβάσεις θα εστιάσουν :**

- στη **βελτίωση της λειτουργικότητας** των αστικών κέντρων και της ποιότητας ζωής σε αυτά με παρεμβάσεις στις υποδομές, στο περιβάλλον, στη διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων, στους

δημόσιους χώρους και στους χώρους πρασίνου, στην ασφάλεια, στις κοινωνικές υποδομές και στις υποδομές υγείας,

- στις **υποδομές εγκατάστασης επιχειρήσεων** (περιοχές εγκατάστασης επιχειρήσεων, δίκτυα, υποδομές βελτίωσης της προσπελασιμότητας),
- στην **κατάρτιση του εργατικού δυναμικού** σύμφωνα με την ανάγκη και τη δυναμική του προτύπου απασχόλησης και της αγοράς εργασίας των συγκεκριμένων αστικών κέντρων,
- στην **προώθηση των επιχειρηματικών συσπειρώσεων**, της καινοτομίας της επιχειρηματικότητας και των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και τους πολίτες,
- στην αντιμετώπιση περιοχών στα αστικά κέντρα που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα (αστική επέκταση, αστική διάχυση, υποβάθμιση και αναπλάσεις),
- στην **αντιμετώπιση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν ειδικές ομάδες πληθυσμού** (κοινωνικός αποκλεισμός, φτώχεια, ΑΜΕΑ κ.αλ.),
- στην **προώθηση των λειτουργικών δικτυώσεων** μεταξύ γειτονικών αστικών κέντρων στο πλαίσιο του ιεραρχημένου αστικού συστήματος της χώρας (ημερήσια συστήματα μετακινήσεων, ακτίνες επιρροής κλπ.),
- στην προώθηση λειτουργικών σχέσεων ανάμεσα στα αστικά κέντρα και την ύπαιθρο που τα περιβάλλει.

Στη συγκεκριμένη διαδικασία, **σημαντικός είναι ο ρόλος**, εκτός από τις κεντρικές και περιφερειακές αρμόδιες υπηρεσίες, της τοπικής αυτοδιοίκησης **και των κοινωνικών εταίρων**, ενώ πρέπει να αξιοποιηθούν τα νέα πρόσφορα μέσα JESSICA και JEREMY.

6.5.3 Ανάπτυξη ορεινών περιοχών

Η ανάπτυξη του ορεινού χώρου θα επιδιωχθεί κατά τρόπο συνετό ώστε να μη διακυβεύεται η ευρύτερη οικολογική και πολιτιστική του σημασία, αλλά να διασφαλίζεται η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, συνδυάζοντας παραδοσιακές με σύγχρονες επιχειρηματικές δραστηριότητες σε συμβατά με το περιβάλλον και το τοπίο όρια, αλλά και με τους κανόνες της αγοράς. Σημαντικό στοιχείο της ανάπτυξης του ορεινού χώρου αποτελεί η συγκρότηση λειτουργικών διασυνδέσεων με τα γειτονικά αστικά κέντρα σε μια λογική ημερησίων μετακινήσεων.

6.6 Αειφόρος ανάπτυξη (άρθρο 3 του ΕΚ 1083/2006)

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης έχει διαφανεί ότι, η Χωρική Ενότητα Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιόνιων Νησιών εμφανίζει:

1. Προβλήματα ενδοπεριφερειακών και ενδονομαρχιακών / τοπικών - χωρικών αναπτυξιακών ανισοτήτων τόσο σε οικονομικό / παραγωγικό, όσο και σε δημογραφικό / κοινωνικό επίπεδο,
2. Ελλείψεις σε περιβαλλοντικές υποδομές, κυρίως στην ύπαιθρο,
3. Το φυσικό και πολιτιστικό της περιβάλλον αποτελούν τους κυριότερους πόρους για την αναπτυξιακή της διαδικασία.

Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το νέο στρατηγικό προσανατολισμό κατά την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013, η αειφόρος ανάπτυξη και η ποιότητα ζωής αποτελούν διακριτό γενικό στόχο με τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική σημαντικότητα στο σύνολο του προϋπολογισμού της κοινοτικής συνδρομής του Προγράμματος (62%).

Οι κατηγορίες παρεμβάσεων, που προβλέπονται στο γενικό στόχο της αειφόρου ανάπτυξης έχουν ενδεικτικό προϋπολογισμό ίσο με το 18% της κοινοτικής συνδρομής του Προγράμματος και διακρίνονται σε εκείνες που είναι αμιγώς περιβαλλοντικές υπό την έννοια της προστασίας του

φυσικού περιβάλλοντος (όπως διαχείριση οικιακών, κυρίως στερεών αποβλήτων, διαχείριση υγρών αποβλήτων με κατάλληλη επεξεργασία, διαχείριση και διανομή πόσιμου ύδατος), καθώς και εκείνες που αφορούν στη διατήρηση της κατάστασης του περιβάλλοντος και την πρόληψη περιβαλλοντικών κινδύνων.

Παράλληλα στον ίδιο γενικό στόχο προβλέπονται παρεμβάσεις, οι οποίες θα προσεγγίζουν άμεσα ή έμμεσα την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα οι δράσεις αυτές θα στοχεύουν στην άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, με παρεμβάσεις αναζωογόνησης υποβαθμισμένων αστικών και αγροτικών περιοχών. Οι παρεμβάσεις αυτές αντιπροσωπεύουν το 10% του συνολικού προϋπολογισμού κοινοτικής συνδρομής του Προγράμματος.

Τέλος στον γενικό στόχο 3 περιλαμβάνονται παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς, και βελτίωσης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τουρισμού δεδομένου ότι βασικός αναπτυξιακό στόχος της περιοχής προγραμματισμού είναι η διερεύνηση και η ποιοτική βελτίωση του τουριστικού προϊόντος με την ανάδειξη και την αξιοποίηση των πλουσίων και ιδιαίτερας αξίας φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Οι παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς αντιπροσωπεύουν το 8,5% της κοινοτικής συνδρομής του Προγράμματος. Κύρια δε κατεύθυνση των παρεμβάσεων είναι η διαφοροποίηση με «ταυτότητα» του τουριστικού προϊόντος με την αξιοποίηση των ποικίλων πολιτιστικών πόρων και προώθησης του θεματικού τουρισμού (αγροτουρισμός, πολιτισμικός, οικοτουρισμός, περιηγητικός κ.λ.π.)

Για τη διαμόρφωση των αξόνων προτεραιότητας του ΕΠ λήφθηκαν υπόψη και οι εισηγήσεις των ex - ante αξιολογητών καθώς και των μελετητών της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης

6.7 Συνάφεια περιφερειακής διάστασης ΕΣΠΑ – ΠΕΠ για θέματα ΕΚΤ

Για τη χωρική ενότητα που καλύπτει το παρόν ΠΕΠ, ήδη το ΕΣΠΑ έχει οριοθετήσει τις βασικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού τόσο στο επίπεδο κοινών για όλες τις περιφέρειες της χώρας στρατηγικών επιλογών (Γενικοί στόχοι 7,8,9 του ΕΣΠΑ) όσο και με εξειδικευμένες κατευθύνσεις ανά περιφέρεια:

Παρά το γεωγραφικό της διυσμό η χωρική ενότητα Δυτικής Ελλάδος, Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων χαρακτηρίζεται από μια σειρά κοινών προβλημάτων που συνδέονται με την εμμονή του παραδοσιακού προτύπου του αγροτικού τομέα, με τις επιπτώσεις της αποβιομηχάνισης στα αστικά της κέντρα, αλλά και με το δυναμικό κλάδο της τουριστικής και οικιστικής ανάπτυξης ο οποίος, όμως, όπως είναι αναμενόμενο διαφοροποιείται κατά περιοχές.

Η διοικητική Περιφέρεια Πελοποννήσου, που αποτελεί τμήμα μόνο της ομώνυμης γεωγραφικής ενότητας, παρουσιάζει έναν διυσμό εξ αιτίας γειτνίασης της με την Αθήνα (Αττική). Δύο από τους πέντε νομούς της, η Κορινθία και η Αργολίδα, ουσιαστικά εντάσσονται στο ημερήσιο σύστημα του μητροπολιτικού κέντρου, ο νομός Αρκαδίας τείνει να ενταχθεί και αυτός, καθώς ολοκληρώνεται ο οδικός άξονας στο σύνολο του νομού, στο ίδιο σύστημα, ενώ οι υπόλοιποι νομοί λόγω της θέσης τους και της μορφής του παραμένουν απομακρυσμένοι.

Η σχέση αυτή με την Αθήνα–Αττική σε συνδυασμό με τις ιδιαίτερες συνθήκες στους νομούς της Περιφέρειας, αλλά και με την πληθυσμιακή εξέλιξη της, διαμορφώνουν ένα πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο οι εξελίξεις στην απασχόληση και στην ανεργία δεν μπορούν να θεωρηθούν δυσμενείς. Σύμφωνα με τα σχετικά κριτήρια η Πελοπόννησος κατατάσσεται στο πρώτο ένα τρίτο των Περιφερειών της χώρας. Σε ότι αφορά την έκθεση στον

κίνδυνο της φτώχειας, όμως, η Περιφέρεια κατατάσσεται - εξ αιτίας του μη σταθεροποιημένου παραγωγικού της προτύπου, στο μεταίχμιο μεταξύ των ενδιαμέσων και των ιδιαίτερα προβληματικών Περιφερειών της χώρας.

Η στρατηγική θα εστιάσει στην περισσότερη ολοκληρωμένη ενσωμάτωση της Περιφέρειας στο σύστημα της Αθήνας –Αττικής, στην διάχυση των επιπτώσεων από την συγκεκριμένη ένταξη στο σύνολο της Περιφέρειας, **στον εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα, και στην καθετοποίηση της παραγωγής** καθώς και στην ανάπτυξη των υπηρεσιών (εκπαίδευση, υγεία , τουρισμός, αναψυχή, πολιτισμός).

6.8 Ισότητα

Λαμβάνοντας υπόψιν το πλαίσιο του Άρθρου 16 του Καν. 1083/2006 αναφορικά με την Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση, καθώς και την προσέγγιση του Γενικού Στόχου 11 του ΕΣΠΑ , το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας, Ιονίων Νησιών και Πελοποννήσου διασφαλίζει :

- την προώθηση της ισότητας των φύλων με συγκεκριμένες δράσεις τις οποίες περιλαμβάνει .
- καθώς και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σύνολο των παρεμβάσεων του .

Για την προαγωγή της ισότητας των φύλων και την επίτευξη των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος στον τομέα αυτό πρόκειται να δεσμευτεί με τον προσφορότερο δυνατό τρόπο συγκεκριμένο ποσοστό από τον προϋπολογισμό του προγράμματος. Το ποσοστό αυτό θα καθορισθεί με απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησής του.

Ειδικότερα ανά Περιφέρεια:

- Η στρατηγική της Περιφέρειας Πελοποννήσου εστιάζεται στον κεντρικό αναπτυξιακό στόχο που αποτελεί η διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας, με την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειάς της, για την ανάδειξη και προώθηση κυρίως υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών και αγροτικών προϊόντων, σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος, την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την εφαρμογή καινοτομιών και την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών/τοπικών-χωρικών ανισοτήτων. Για την εξυπηρέτηση των ανωτέρω, σε συνδυασμό με τους τομείς πολιτικής με τους οποίους συνδέονται, κατανεμήθηκαν ανάλογα τα διατιθέμενα κονδύλια του Προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη και τις παρεμβάσεις των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Όσον αφορά στην τουριστική ανάπτυξη, βασική προτεραιότητα στη στρατηγική της φαίνεται να στηρίζεται στις δράσεις σύνδεσης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της Περιφέρειας με αστικά κέντρα, κεντρικούς οδικούς άξονες και λιμάνια, στην αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών της πόρων, καθώς και στις δράσεις για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, οι οποίες κατά μείζονα λόγο αφορούν σε τουριστικές επιχειρήσεις.

- Για την Περιφέρεια Πελοποννήσου αυξάνονται οι πόροι κυρίως για το περιβάλλον και λιγότερο για τον πολιτισμό και την ανταγωνιστικότητα, ενώ μειώνονται λίγο οι πόροι για τις μεταφορικές υποδομές, στις οποίες παρά ταύτα διατίθεται ένα σημαντικό μέρος των κονδυλίων του Προγράμματος, όπως επίσης για κοινωνικές υποδομές.

Στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 παρουσιάζονται αναλυτικά οι άξονες προτεραιότητας του ΔΕΠΠΝ 2007-13 με ιδιαίτερη έμφαση στην Περιφέρεια Πελοποννήσου.

Συμπεράσματα

Ειδικά για την Περιφέρεια Πελοποννήσου και τα αποτελέσματα που πέτυχε, σε ρυθμό ανάπτυξης και δημιουργία υποδομών, από τα στοιχεία που έχουμε κρίνονται ικανοποιητικά. Ήταν από τις ελάχιστες ελληνικές περιφέρειες, που στο διάστημα που εξετάσαμε, πέτυχαν σύγκλιση, όπως είδαμε και στην στατιστική ανάλυση στο κεφάλαιο 5.

Στην συνέχεια η ανάπτυξή της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εφαρμογή του ΔΕΠΠΝ 2007-2013, το οποίο έχει πολύ συγκεκριμένους στόχους και κριτήρια εφαρμογής.

Γενικά για την ελληνική Περιφερειακή Πολιτική στο πλαίσιο της οποίας λειτουργεί και η Περιφέρεια Πελοποννήσου μπορούμε να πούμε ότι ισχυροποιείται σταδιακά τις τελευταίες δεκαετίες και αποκτά συγκεκριμένο χαρακτήρα, ο οποίος παγιώνεται υπό την επίδραση και της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ.

Μέχρι σήμερα εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τις χρηματοδοτικές ενισχύσεις που παρέχονται στο πλαίσιο της εν λόγω πολιτικής της ΕΕ, οι οποίες βοήθησαν σημαντικά στην αντιμετώπιση χρόνιων προβλημάτων, όπως το έλλειμμα της χώρας στη βασική υποδομή και η σημαντική περιφερειακή υστέρηση ορισμένων περιοχών.

Στη νέα προγραμματική περίοδο 2007-13 δύο είναι οι βασικές προκλήσεις για την Ελλάδα.

Η πρώτη αναφέρεται στην προσαρμογή της χώρας μας στο νέο πλαίσιο της Κοινοτικής Διαρθρωτικής Πολιτικής και του προγραμματισμού, που έχει σαφέστατα στρατηγικό χαρακτήρα και απομακρύνεται αρκετά από το παγιωμένο «εργοκεντρικό» μοντέλο, πάνω στο οποίο οικοδομήθηκαν και λειτούργησαν επί σειρά ετών οι μηχανισμοί σχεδιασμού, διοίκησης και εφαρμογής των προγραμμάτων. Αυτή η προσαρμογή πρέπει να διαπνέει όχι μόνο την κεντρική διοίκηση σε όλα της τα επίπεδα (υπουργεία, περιφέρειες,

οργανισμοί κ.ά.), αλλά και την τοπική αυτοδιοίκηση, η οποία συμμετέχει ενεργά στην υποβολή προτάσεων, στη διαμόρφωση σχεδίων και στην υλοποίηση έργων.

Η δεύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι η ικανότητα της χώρας και ειδικά των περιφερειών που εξέρχονται του στόχου με τις ισχυρές χρηματοδοτικές ενισχύσεις, να διατυπώσουν εναλλακτικές αποτελεσματικές και βιώσιμες περιφερειακές αναπτυξιακές στρατηγικές για τις περιοχές αυτές, που θα τους διασφαλίσουν για το μέλλον την πρόοδο και την ευημερία και όχι την οπισθοδρόμηση και την αβεβαιότητα.

Είναι γεγονός, ότι στενή σχέση εξάρτησης της ελληνικής από την Κοινοτική Περιφερειακή Πολιτική έχει φθάσει στο απόγειό της στην τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού, ενώ μέλλον της Περιφερειακής Πολιτικής είναι αβέβαιο μετά και την πάροδο περιόδου 2007-13.

Άρα εδώ, το ζητούμενο είναι η δρομολόγηση των διαδικασιών μετεξέλιξης της ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής, από μία σχετικά εξαρτημένη σε μία περισσότερο αυτόνομη πολιτική, με νέα μέσα, πηγές πόρων και θεσμικές μεταρρυθμίσεις που διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητά της.

Ήδη παράγοντες όπως το νέο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης, η στενή διασύνδεση και η εντεινόμενη συνέργια δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, με νέες μορφές συνεργασίας και εταιρικά σχήματα και οι νέες μορφές χωρικής διακυβέρνησης, με έμφαση στα αστικά κέντρα κ.ά., έχουν θέσει τις βάσεις και έχουν διαμορφώσει τις συνθήκες για τις σχετικές αλλαγές.

Βιβλιογραφία

Παπαδασκαλόπουλος Αθανάσιος, Χριστοφάκης Μανώλης, 2002, Περιφερειακός Προγραμματισμός, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Παπαδασκαλόπουλος Αθανάσιος, Χριστοφάκης Μανώλης, 2004, Μέθοδοι περιφερειακής ανάλυσης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Χριστοφάκης Μανώλης, 2001, Τοπική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Χαλικάς Ιωάννης, 2003, Στατιστική Μέθοδοι Ανάλυσης για επιχειρηματικές αποφάσεις, εκδόσεις Rosili, Αθήνα

Περιφέρεια Πελοποννήσου - Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων 2007-2013, Κωδικός Ε.Π.: 10, CCI: 2007GR161PO007 Αθήνα
Ιούνιος 2007

Περιφέρεια Πελοποννήσου – 4^η Αναθεώρηση Επιχειρησιακού Προγράμματος Πελοποννήσου 2000-2006, Νοέμβριος 2007

Περιφέρεια Πελοποννήσου – 7^η Επιτροπή Παρακολούθησης Επιχειρησιακού Προγράμματος Πελοποννήσου 2000-2006, Λουτράκι, Μάρτιος 2007

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, <http://www.mnec.gr>

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, ΕΣΠΑ 2007-2013
<http://www.espa.gr/Greek/Default.aspx>

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) <http://www3.mnec.gr/ergorama>

Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων
http://www.mou.gr/index.asp?a_id=46

Γενική Γραμματεία του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών - Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος <http://www.statistics.gr/>

ESDS-Economical and Data Services, <http://www.esds.ac.uk/international>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφέρειες και ανάπτυξη

http://ec.europa.eu/news/regions/archives_el.htm?Page=1

Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα <http://www.ecb.de/home/html/index.en.html>

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

<http://www.ecb.de/pub/scientific/wps/date/html/index.en.html>

Εφημερίδα Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία, 21 Μαρτίου 2009

Κατάλογος πινάκων-διαγραμμάτων

Χάρτης 1:	Περιφέρειες της Ελλάδας	21
Σχήμα 1:	Το πλαίσιο διοίκησης και εφαρμογής του Γ΄ ΚΠΣ	33
Πίνακας 1:	Πληθυσμός Περιφέρειας Πελοποννήσου	74
Πίνακας 2:	Διαρθρωτικοί Δείκτες Περιφέρειας Πελοποννήσου	76
Πίνακας 3:	Περιφερειακή κατανομή ΑΕΠ και κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ και σε ΜΑΔ, 2003	78
Σχήμα 2:	Περιφερειακή κατανομή κ.κ ΑΕΠ σε ΜΑΔ, 2003 (ΕΕ25=100)	79
Σχήμα 3:	Διαχρονική σύγκριση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ της Περιφέρειας Πελοποννήσου με το αντίστοιχο της χώρας και της ΕΕ 15 και ΕΕ 25 (ΕΕ 25=100)	80
Πίνακας 4:	Διάρθρωση της ΑΠΑ κατά τομέα παραγωγής, 2003	81
Πίνακας 5:	Παραγωγικότητα εργασίας & ωριαία παραγωγικότητα, 2002	82
Πίνακας 6:	Δείκτες Αγοράς Εργασίας, απασχόλησης & ανεργίας, 2004	86
Πίνακας 7:	Δείκτες απασχόλησης Περιφέρειας Πελοποννήσου ως προς τους Ευρωπαϊκούς στόχους	86
Πίνακας 8:	Μαθητές ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, 2004	98
Πίνακας 9:	Πρόοδος φυσικού αντικειμένου	117
Πίνακας 10:	Πρόοδος οικονομικού αντικειμένου	117
Πίνακας 11:	Πίνακας Περιφερειών της Ευρώπης	119
Γράφημα 1		120
Πίνακας 12:	Σύγκλιση Απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ	122
Πίνακας 13:	Εκταμίευση Πόρων Σε Σχέση Με ΑΕΠ	122
Πίνακας 14:	Σύγκλιση Απόκλιση ΑΕΠ με ΕΕ	123
Πίνακας 15:	Εκταμίευση Πόρων Σε Σχέση Με ΑΕΠ	124
Γράφημα 2:	Ιστόγραμμα 1	125
Γράφημα 3:	Ιστόγραμμα 2	126
Γράφημα 4:	Διάγραμμα	127
Πίνακας 16:	Ανάλυση συσχέτισης	128
Πίνακας 17:	Βασικοί Περιφερειακοί Δείκτες.	131

Πίνακας 18:	Αναπτυξιακές προτεραιότητες της χωρικής ενότητας ΔΕΠΠΝ	141
Σχήμα 4:	Δενδρόγραμμα στοχοθεσίας ΠΕΠ ΔΕΠΠΝ	143
Πίνακας 19:	Σημαντικότητα των γενικών στόχων της αναπτυξιακής στρατηγικής	152
Πίνακας 20:	Κατανομή προγραμματικών πόρων κατά εδαφικό τύπο	158

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Π.Ε.Π. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ 2000-2006, ΜΕΤΑ ΤΗΝ 4^η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1:

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΓΕΙΤΝΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

♦ Περιγραφή

Με δεδομένη τη γεωγραφική θέση της Περιφέρειας Πελοποννήσου, η οποία έχει άμεση γειτνίαση με το διοικητικό, παραγωγικό, οικονομικό και πληθυσμιακό κέντρο της Χώρας, σε συνδυασμό με την ύπαρξη και λειτουργία των μεγάλων συνδετήριων οδικών αξόνων που κατασκευάστηκαν στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, η Περιφέρεια Πελοποννήσου αποκτά ένα νέο αναπτυξιακό προσανατολισμό άμεσα συνδεδεμένο με τους πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους, αξιοποιώντας τους με την εύκολη πρόσβαση σ' αυτούς ενός εν δυνάμει μεγάλου πλήθους επισκεπτών.

Παράλληλα όμως η μείωση των χρονοαποστάσεων προς την Μητροπολιτική Περιφέρεια της Αττικής και με την ενίσχυση της μεταποιητικής, της εξαγωγικής και της εν γένει επιχειρηματικής δραστηριότητας της Πελοποννήσου, δημιουργεί τις προϋποθέσεις προώθησης των προϊόντων της και ανάπτυξης παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αυξάνουν την εξωστρέφεια της Περιφέρειας.

Το κύριο βάρος του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας δίδεται στη συμπλήρωση και στη κάλυψη των μεγάλων αναγκών της Περιφέρειας σε βασικές μεταφορικές υποδομές, αξιοποιώντας παράλληλα εκείνες που δημιουργήθηκαν κυρίως κατά το Β' ΚΠΣ., έτσι ώστε στο σύνολο της η Περιφέρεια να προσεγγίσει την Αττική με την δημιουργία ενός συνεκτικού

δικτύου μεταφορών, το οποίο θα λειτουργήσει ως συνδετικός κρίκος της Περιφέρειας, τόσο με την υπόλοιπη χερσαία Ελλάδα προς βορρά, όσο και με την νησιωτική χώρα, κυρίως του νότου αλλά και της Ανατολής. Οι δράσεις αυτές ενίσχυσης των μεταφορικών υποδομών της Περιφέρειας εξυπηρετούν την αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της Περιφέρειας που αναφέρεται στην γειννιάσή της με την Αθήνα και με πρόσθετο μεσοβραχυπρόθεσμο όφελος την αναπτυξιακή αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, διαχέοντας έτσι τα οφέλη από αυτούς εκτός της μητροπολιτικής Αθήνας και στην Περιφέρεια Πελοποννήσου. Παράλληλα αξιοποιούνται όλα τα άλλα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας, τα οποία εστιάζονται κυρίως στην ύπαρξη φυσικών και πολιτιστικών/τουριστικών πόρων.

Τα έργα μεταφορικών υποδομών που θα περιληφθούν στον άξονα αυτό έχουν ως κύριο σκοπό τους τη βελτίωση και την συμπλήρωση κατά ένα μέρος του αυτοκινητόδρομου "Τρίπολη - Καλαμάτα", αλλά κυρίως την επέκταση του εθνικού διανομαρχιακού και του επαρχιακού οδικού δικτύου, το οποίο θα συνδέσει τους προς αξιοποίηση φυσικούς και πολιτιστικούς / ιστορικούς πόρους της Περιφέρειας, δημιουργώντας ένα δίκτυο πρόσβασης προς αυτούς, τόσο από τα αστικά και ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας, όσο και από την Αθήνα. Παράλληλα, η βελτίωση των λιμενικών υποδομών, θα συνδέσει την Περιφέρεια με την υπόλοιπη νησιωτική και ηπειρωτική χώρα με κύριο στόχο την μεταφορά επιβατών / τουριστών προς το εσωτερικό της. Η βελτίωση επίσης, της σιδηροδρομικής γραμμής (παραδοσιακού μέσου μεταφοράς) θα εξυπηρετήσει την προσέλκυση ομάδας τουριστών και επιβατών, που αρέσκονται να χρησιμοποιούν το συγκεκριμένο μεταφορικό μέσο, ενώ αναγκαίες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας σε υποδομές αεροπορικών μεταφορών δύναται να συμπληρώσουν τη συνολική μεταφορική υποδομή της Περιφέρειας.

Παράλληλα στο πλαίσιο του άξονα αυτού θα καλυφθούν δράσεις υπέρ όλων των τομέων και των κυριότερων οικονομικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας, αλλά κυρίως του δευτερογενή και ιδιαίτερα του μεταποιητικού τομέα, με χρηματοδότηση επενδύσεων του Αναπτυξιακού νόμου για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη, ενώ επιπρόσθετα προβλέπονται δράσεις για την ίδρυση αλλά και αναβάθμιση / εκσυγχρονισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), στους τομείς κυρίως της μεταποίησης αλλά και του εμπορίου και λοιπών υπηρεσιών του τριτογενούς τομέα της Περιφέρειας.

Επίσης δύναται να ενισχυθούν δράσεις για τη διάθεση, προώθηση και προβολή των τοπικών προϊόντων, με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας. Οι δράσεις υπέρ της εξωστρέφειας των τοπικών προϊόντων και των επιχειρηματικών μονάδων της Περιφέρειας σε συνδυασμό με την βελτίωση των βασικών μεταφορικών υποδομών, θα συμβάλλουν στην άμεση προώθηση των προϊόντων της Περιφέρειας προς τις κύριες πηγές κατανάλωσης.

Ταυτόχρονα, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας παρέχεται η δυνατότητα αναβάθμισης της λειτουργίας περιοχών εγκατάστασης μεταποιητικών μονάδων (ΒΕΠΕ-ΒΙΟΠΑ), σε συνδυασμό με τα κίνητρα προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων, αξιοποιώντας τους μεγάλους οδικούς άξονες σύνδεσης των μέχρι σήμερα απομακρυσμένων περιοχών της Περιφέρειας και ως εκ τούτου την μείωση των χρονοαποστάσεων από το Μητροπολιτικό Κέντρο της Αθήνας, δημιουργούν τις προϋποθέσεις ανάπτυξης, διεύρυνσης και εξωστρέφειας της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας, με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα ως προς την αύξηση του προϊόντος και του κατά κεφαλήν εισοδήματος και ως εκ τούτου της ενδυνάμωσης και ενίσχυσης του κοινωνικο-οικονομικού ιστού της.

Στο πλαίσιο των προαναφερόμενων κατευθύνσεων του Άξονα Προτεραιότητας, θα ληφθούν υπόψη οι ανάγκες που προκύπτουν από τις

καταστροφικές πυρκαγιές του 2007, προκειμένου, αφ' ενός να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τα προβλήματα στις μεταφορές, αφ' ετέρου να ενδυναμωθεί η δυνατότητα αξιοποίησης της γειτνίασης της Περιφέρειας με την Αθήνα. Παράλληλα, προς την ίδια κατεύθυνση, αποτελεσματικής αντιμετώπισης των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν από τις πυρκαγιές και συνεχίζουν να υφίστανται στο παραγωγικό/επιχειρηματικό περιβάλλον, θα κινηθούν τα περιεχόμενα του συγκεκριμένου Άξονα Προτεραιότητας, ενώ θα γίνει προσπάθεια ενίσχυσης των δράσεων αναζωογόνησης και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας.

Με δεδομένη την αναπτυξιακή σπουδαιότητα του άξονα αυτού και τις ανάγκες που αποσκοπεί να καλύψει, ο συνολικός προϋπολογισμός του ανέρχεται σε 261 εκατ. ΕΥΡΩ ή σε ποσοστό 37% επί του συνολικού προϋπολογισμού του Προγράμματος, ενώ η δημόσια δαπάνη που αναλογεί στο σύνολο του προϋπολογισμού του άξονα, ίση με 230 εκατ. ΕΥΡΩ, αντιπροσωπεύει το 38,5% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος.

♦ *Αναμενόμενες επιπτώσεις*

Οι επιπτώσεις που προσδοκείται να έχει η Περιφέρεια Πελοποννήσου από την υλοποίηση των δράσεων του άξονα προτεραιότητας, έτσι όπως εκτιμάται ότι θα διαρθρωθούν ανά κατηγορία τα συγκεκριμένα έργα, αναφέρονται στα εξής:

- Θα αυξηθεί η ροή επιβατών και εμπορευμάτων τουλάχιστον μετά από τρία έτη από την έναρξη υλοποίησης των έργων και αφού θα έχουν ολοκληρωθεί κάποια απ' αυτά. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτής της κατηγορίας θα εμφανισθούν πολλαπλασιαστικά, αφού θα έχουν ολοκληρωθεί όλα τα έργα που θα ενταχθούν στον άξονα.

- Θα αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της επιχειρηματικής βάσης και ιδιαίτερα του μεταποιητικού τομέα, τόσο από τις δράσεις ενίσχυσης των επενδύσεων και των οργανωτικών παρεμβάσεων, όσο και από την διευκόλυνση του μεταφορικού έργου, λόγω των επενδύσεων σε μεταφορικές υποδομές, με συνεπακόλουθο την αύξηση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και της οικονομίας της Περιφέρειας γενικότερα.
- Θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, κυρίως από την κατασκευή των έργων, ενώ από την χρήση τους και λόγω των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων, οι νέες μόνιμες θέσεις απασχόλησης θα εμφανισθούν από τα μέσα προς το τέλος της προγραμματικής περιόδου

Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις δράσεις / έργα του άξονα προτεραιότητας είναι σε γενικές γραμμές ουδέτερες έως θετικές. Ιδιαίτερα θετικές θα είναι οι επιπτώσεις αναφορικά με την ενεργειακή απόδοση των μεταφορών και των μετακινήσεων, αφού οι νέοι οδικοί άξονες μειώνουν την απόσταση και τον χρόνο μετακίνησης. Παράλληλα οι δράσεις ενίσχυσης της εγκατάστασης μεταποιητικών μονάδων σε οργανωμένες περιοχές, όπου υπάρχουν υποδομές αποχέτευσης και βιολογικών καθαρισμών και ελέγχονται ορθολογικότερα οι ρύποι, δημιουργούν θετικές επιπτώσεις για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

**ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ & ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
2000-2006**

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1:

**ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΓΕΙΤΝΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΜΕ ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ**

ΜΕΤΡΑ	ΕΚΦΡΕΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
1.1: Υποδομές Οδικών και Σιδηροδρομικών Μεταφορών	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Κατασκευή αυτοκινητόδρομου: 8,5 χλμ • Αναβάθμιση υποδομών λιμένων: σε 4 από τα κύρια εμπορικά και τουριστικά λιμάνια της Περιφέρειας • Αριθμός ΜΜΕ (υφιστάμενων και νέων) που ενισχύονται: 230 (ΚΑΝ 70) 	<ul style="list-style-type: none"> • Αναβάθμιση του 80% της κύριας λιμενικής υποδομής της Περιφέρειας • Κατασκευή αυτοκινητόδρομου: 8,5% επί υπάρχοντος δικτύου κλειστών αυτοκινητόδρομων Περιφέρειας • Κατασκευή ή αναβάθμιση Εθνικού οδικού δικτύου: 3% επί υπάρχοντος • Κατασκευή ή αναβάθμιση Επαρχιακού οδικού δικτύου: 2% επί υπάρχοντος • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται κατά την υλοποίηση 4.000 (Ανθρωποέτη) 	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται με τη λειτουργία: 125
1.2: Βελτίωση Λιμενικών Υποδομών			
1.3: Ενίσχυση των Υποδομών και της Ανταγωνιστικότητας του Επιχειρηματικού Ιστού			
1.4: Βελτίωση και Επέκταση Περιοχών Υποδοχής Επιχειρήσεων			
1.5: Επέκταση και Εκσυγχρονισμό των ΜΜΕ			

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2:

ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

♦ **Περιγραφή**

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Περιφέρεια Πελοποννήσου έχει χαρακτήρα αγροτικό, ιδιαίτερα όσον αφορά στους απασχολούμενους στο πρωτογενή τομέα, στην μεγάλη έκταση και πληθυσμιακή βαρύτητα της εσωτερικής ενδοχώρας (ορεινής και ημιορεινής), η οποία χαρακτηρίζεται και από μεγάλο βαθμό προβληματικότητας, με αποτέλεσμα τον έντονο αναπτυξιακό δυισμό της Περιφέρειας, μεταξύ της ενδοχώρας και των αστικών / ημιαστικών και παραθαλάσσιων περιοχών.

Με δεδομένα τα παραπάνω αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Πελοποννήσου αναφορικά με την χωροθέτηση των αγροτικών δραστηριοτήτων και λαμβάνοντας υπόψη ότι η διάρθρωση της πρωτογενούς παραγωγής της κυριαρχείται από φυτικά προϊόντα, τα οποία αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης / διάθεσης στην εθνική και διεθνή αγορά (εσπεριδοειδή και ελαιόλαδο) προσανατολισμένα στη στήριξη και προστασία της ΚΑΠ, τόσο κατά την παραγωγή, όσο και κατά την μεταποίηση και διάθεση, είναι εμφανές ότι στο άμεσο μέλλον αλλά και μεσομακροπρόθεσμα ο αγροτικός τομέας της Περιφέρειας θα αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα επιβίωσής του, εάν εξακολουθήσει να έχει την ίδια μορφή και διάρθρωση.

Ήδη παρατηρούνται έντονα προβλήματα αποδοτικότητας των καλλιεργειών, οφειλόμενα στις χαμηλές τιμές παραγωγού, στο αυξανόμενο κόστος παραγωγής, στην υπερεκμετάλλευση των εδαφών (σε ορισμένες καλλιέργειες) και στην εξάντληση του υδροφόρου ορίζοντα.

Αντίθετα, η κτηνοτροφική παραγωγή παραμένει στάσιμη και σε χαμηλό επίπεδο εκσυγχρονισμού, χωρίς να αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας, ως προς το ανάγλυφο των εδαφών της και την δυνατότητα παραγωγής ποιοτικών κτηνοτροφικών προϊόντων συμπληρωματικά με την φυτική παραγωγή και την ανάπτυξη της πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων σε σχέση με τους νέους κανόνες της αναθεωρημένης ΚΑΠ, οι οποίοι εστιάζονται στη μείωση της στήριξης των τιμών, στην αποθάρρυνση παραγωγής πλεονασματικών προϊόντων και εντατικοποίησης της γεωργίας, στην προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος, στην ενθάρρυνση και στήριξη της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων, τα οποία εξυπηρετούν την ζήτηση και τις προτιμήσεις των καταναλωτών και τέλος στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των

αγροτικών περιοχών και στην διατήρηση και δημιουργία απασχόλησης στις περιοχές αυτές, απαιτούνται έντονες παρεμβάσεις στον αγροτικό τομέα.

Στο πλαίσιο αυτό εξέλιξης των δεδομένων της ΚΑΠ και με βάση τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα της Περιφέρειας, η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Πελοποννήσου κατά την νέα προγραμματική περίοδο, όσον αφορά στον αγροτικό τομέα και ευρύτερα στην ανάπτυξη της υπαίθρου, εστιάζεται στην ανάπτυξη της παραγωγής επώνυμων προϊόντων ποιότητας, στην διαφοροποίησή τους με διαδικασίες σήμανσης, στην προστασία των φυσικών πόρων και ιδιαίτερα του υδατικού δυναμικού και των δασών, στην ενθάρρυνση και στήριξη της πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο με την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων σε συνδυασμό με την ανάπτυξη / βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της υπαίθρου, στοχεύοντας στην αύξηση της πολυαπασχόλησης και στη βιώσιμη / ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου.

Οι ιδιαίτερης έκτασης και έντασης πυρκαγιές που εκδηλώθηκαν στην Περιφέρεια το καλοκαίρι του 2007, προκάλεσαν δυσεπίλυτα πρόσθετα προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον και στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της Περιφέρειας, επιβαρύνοντας και υποβαθμίζοντας, παράλληλα, την ποιότητα ζωής των κατοίκων ολόκληρης της Περιφέρειας, με ιδιαίτερα σημαντικές επιπτώσεις στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών, οι οποίες κινδυνεύουν να απολέσουν το ανθρώπινο δυναμικό τους. Παράλληλα δημιουργούνται πρόσθετοι νέοι κίνδυνοι περιβαλλοντικών καταστροφών από τα καιρικά φαινόμενα βροχοπτώσεων κατά το φθινόπωρο και τον χειμώνα, με συνακόλουθα αποτελέσματα την εκ νέου καταστροφή βασικών τεχνικών, παραγωγικών και κοινωνικών υποδομών.

Για την αντιμετώπιση αυτών των αρνητικών επιπτώσεων στις αγροτικές περιοχές και στην ύπαιθρο γενικότερα, ο συγκεκριμένος Άξονας Προτεραιότητας, θα συμβάλει επίσης στην ανασυγκρότηση / αναζωογόνηση των πυρόπληκτων περιοχών της υπαίθρου της Περιφέρειας, με πρόβλεψη παρεμβάσεων, οι οποίες θα δράσουν συμπληρωματικά και

ενισχυτικά όλων των άμεσων και μεσομακροπρόθεσμων μέτρων που λαμβάνονται για τις περιοχές αυτές και θα έχουν κατ' ελάχιστον τους εξής επιμέρους ενδεικτικούς στόχους:

- Άμεση κάλυψη των ανθρωπιστικών και οικονομικών αναγκών του πληγέντος πληθυσμού.
- Ταχεία αποκατάσταση των ζημιών που υπέστη το οικονομικό, κοινωνικό, φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.
- Ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης των εν λόγω περιοχών, στο πλαίσιο μιας νέας αντίληψης αειφόρου ανάπτυξης και οικολογικής προσέγγισης.
- Επανακατασκευή την βασικών ή / και κοινωνικών υποδομών που καταστράφηκαν.
- Μέτρα πρόληψης και προστασίας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Ως εκ τούτου στο πλαίσιο του ΠΕΠ Πελοποννήσου δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα, όσον αφορά στις παρεμβάσεις για την ανάπτυξη και ανασυγκρότηση της υπαίθρου και κατόπιν των καταστροφικών πυρκαγιών, με ένα πλέγμα αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων, οι οποίες περιλαμβάνονται σε δύο υποάξονες προτεραιότητας.

Ο πρώτος υποάξονας περιλαμβάνει έργα / δράσεις οι οποίες θα υλοποιηθούν στο σύνολο της υπαίθρου και αναφέρονται σε όλους τους τομείς, οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, με κυρίαρχες κατευθύνσεις την βελτίωση και συμπλήρωση των βασικών αγροτικών και τεχνικών υποδομών, καθώς και κοινωνικών υποδομών, των υποδομών και λοιπών δράσεων για την προστασία και βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος και τέλος την αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμό της παραγωγικής δραστηριότητας του πρωτογενή τομέα.

Ο δεύτερος υποάξονας περιλαμβάνει ένα πλέγμα δράσεων στην ορεινή και μειονεκτική ενδοχώρα, η οποία εμφανίζει έντονη αναπτυξιακή υστέρηση, έχοντας όλα τα χαρακτηριστικά των μειονεκτικών περιοχών. Οι δράσεις αυτές αναφέρονται σε όλους τους παραγωγικούς και κοινωνικούς τομείς, στοχεύοντας στην συνολική και ισόρροπη ανάπτυξη της μειονεκτικής ενδοχώρας της Περιφέρειας και στην λειτουργική / παραγωγική και κοινωνική διασύνδεσή της με τις υπόλοιπες αστικές, ημιαστικές και παράκτιες περιοχές. Παράλληλα με τις προαναφερόμενες δράσεις, στον υποάξονα αυτό περιλαμβάνονται δύο Μέτρα με σύνθετες συνεκτικές δράσεις για την ολοκληρωμένη παρέμβαση σε συγκεκριμένες / ειδικές αγροτικές περιοχές που αντιμετωπίζουν έντονη αναπτυξιακή υστέρηση. Οι δράσεις των Μέτρων αυτών συγχρηματοδοτούνται αντίστοιχα από το ΕΓΤΠΕ-Π και από το ΕΚΤ με στόχο τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των δράσεων που συγχρηματοδοτούν τα δύο Ταμεία, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ολοκληρωμένη παρέμβαση στις συγκεκριμένες περιοχές, οι οποίες προσδιορίστηκαν με βάση ειδικά κριτήρια. Ο συνολικός προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε δημόσια δαπάνη και από τα δύο μέτρα αντιπροσωπεύει το 5% περίπου της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, ενώ στις ειδικές αυτές περιοχές θα υλοποιηθούν και έργα που περιλαμβάνονται σε άλλα μέτρα του Ε.Π. που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ, τα οποία είναι συνεκτικά και συνεπή με την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των περιοχών αυτών.

Αναλυτικότερη περιγραφή των προγραμματιζόμενων δράσεων στο πλαίσιο του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας, επιχειρείται στους επιμέρους δύο υποάξονες προτεραιότητας.

Επισημαίνεται ότι όσον αφορά στις ενισχύσεις επενδύσεων ισχύουν οι διατάξεις του άρθρου 29.4 του κανονισμού ΕΚ (1260) 99, ως ακολούθως:

Όταν η συγκεκριμένη παρέμβαση συνεπάγεται τη χρηματοδότηση επενδύσεων που δημιουργούν έσοδα, η συμμετοχή των Ταμείων στις επενδύσεις αυτές καθορίζεται, λαμβανομένου υπόψη, μεταξύ των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, του εύρους του μεικτού περιθωρίου αυτοχρηματοδότησης που αναμένεται συνήθως για τη σχετική κατηγορία επενδύσεων, σε συνάρτηση με τις μακροοικονομικές συνθήκες υπό τις οποίες θα πραγματοποιηθούν οι επενδύσεις και χωρίς η συμμετοχή των Ταμείων να επιφέρει αύξηση της εθνικής δημοσιονομικής προσπάθειας.

Η σημασία και η βαρύτητα του άξονα αυτού, καταδεικνύεται από τον κατανεμημένο σ' αυτόν προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης, η οποία ανέρχεται σε 177 εκατ. ΕΥΡΩ και αντιπροσωπεύει το 30% περίπου της συνολικής δημόσιας δαπάνης του ΠΕΠ, στοχεύοντας να προσελκύσει άμεσα, σημαντικά ιδιωτικά κεφάλαια, έτσι ώστε το συνολικό προϋπολογιζόμενο κόστος του άξονα να ανέρχεται σε μία τάξη μεγέθους των 230 εκατ. ΕΥΡΩ αντιπροσωπεύοντας περίπου το 32% του συνολικού κόστους του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

♦ *Αναμενόμενες Επιπτώσεις*

Οι βασικότερες αναπτυξιακές επιδράσεις / επιπτώσεις από την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο άξονα προτεραιότητας είναι ποιοτικές και αναφέρονται στη δημιουργία προϋποθέσεων για αειφόρο – αυτοδύναμη ανάπτυξη της υπαίθρου και στη λειτουργία διασύνδεσής της με τις υπόλοιπες περισσότερο αναπτυγμένες περιοχές της Περιφέρειας.

Παράλληλα, με βάση την πρόσθετη στόχευση των δράσεων του Άξονα Προτεραιότητας, για αποκατάσταση, ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων περιοχών της Περιφέρειας, αναμένεται η ουσιαστική συμβολή του στην

αναζωογόνηση των περιοχών αυτών και στην άμβλυνση των προβλημάτων που δημιούργησαν οι πυρκαγιές σε ολόκληρη την Περιφέρεια.

Άμεσες επιπτώσεις από την υλοποίηση των προβλεπόμενων δράσεων είναι η δημιουργία σημαντικού αριθμού νέων θέσεων εργασίας.

Οι δράσεις του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας έχουν απόλυτα θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, αφού αυτές αναφέρονται άμεσα στην ορθολογική διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων, στην ορθολογική διαχείριση του υδάτινου δυναμικού, με μείωση των απωλειών από τα πεπαλαιωμένα αρδευτικά συστήματα και με την αξιοποίηση των επιφανειακών υδάτων. Επιπρόσθετα δε άμεσες θετικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον έχουν οι δράσεις προστασίας των δασών, αλλά και όλες οι ενέργειες ενίσχυσης της παραμονής των κατοίκων στην ύπαιθρο, έτσι ώστε να διατηρηθεί το αγροτικό και πολιτιστικό περιβάλλον στην ύπαιθρο. Η βελτιστοποίηση της παραγωγικής δραστηριότητας και η παραγωγή βιολογικών προϊόντων θα αποδώσει θετικά αποτελέσματα για το περιβάλλον ύστερα από ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα, χαρακτηριζόμενα ως έμμεση θετική επίπτωση στο περιβάλλον.

Υποάξονας Προτεραιότητας 2.1:

Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ανασυγκρότηση της υπαίθρου

♦ Περιγραφή

Ο συγκεκριμένος υποάξονας προτεραιότητας αφορά σε μία τομεακή κατ' αρχήν προσέγγιση των παρεμβάσεων, οι οποίες αναφέρονται στην αγροτική δραστηριότητα με οριζόντιες δράσεις συμπεριλαμβανομένων και δράσεων προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα έχει και χωρική προσέγγιση αναφερόμενος στον αγροτικό χώρο της Περιφέρειας κυρίως στον πεδινό, με εξαίρεση της παρεμβάσεις προστασίας και αναβάθμισης των δασικών συμπλεγμάτων, τα οποία κατά κύριο λόγο υφίστανται στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές της Περιφέρειας.

Στον συνολικό προϋπολογισμό του υποάξονα της τάξης των 145 εκατ. ΕΥΡΩ, κατανέμεται το 19% της συνολικής δημόσιας δαπάνης ή το 20% του συνολικού κόστους του Προγράμματος. Παράλληλα όμως ο προϋπολογισμός του συνολικού κόστους του υποάξονα αντιπροσωπεύει περίπου το 63% του συνολικού προϋπολογισμού και της δημόσιας δαπάνης του άξονα προτεραιότητας 2 «Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαιθρου». Οι δράσεις που προβλέπονται σ' αυτόν τον υποάξονα προτεραιότητας αναφέρονται στη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, στη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και στην ανασυγκρότηση της υπαίθρου, κυρίως μέσω της δημιουργίας βασικών αγροτικών υποδομών και κοινωνικών υποδομών Υγείας-Πρόνοιας και Εκπαίδευσης, αλλά και μέσω της αναδιοργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας στην ύπαιθρο, με ιδιαίτερο μέτρο δράσεων οι οποίες αναφέρονται στην εφαρμογή καινοτομιών στην παραγωγική δραστηριότητα του πρωτογενή κυρίως τομέα.

Οι δράσεις που προγραμματίζονται να υλοποιηθούν, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου υποάξονα προτεραιότητας, αναφέρονται κυρίως σε τέσσερα βασικά επίπεδα παρεμβάσεων.

Το πρώτο επίπεδο αφορά στη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος της υπαίθρου με την δημιουργία υποδομών ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, την αποκατάσταση χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων, με την δημιουργία νέων δικτύων ύδρευσης, με την προστασία των ακτών, με την ορθολογική διαχείριση και προστασία του υδάτινου δυναμικού και με την προστασία και αξιοποίηση του δασικού πλούτου της Περιφέρειας. Το δεύτερο επίπεδο παρεμβάσεων αφορά στην αναβάθμιση και στην ανασυγκρότηση του αγροτικού χώρου μέσω της βελτίωσης των αγροτικών υποδομών, οι οποίες συμβάλλουν στην εφαρμογή της Ενιαίας Κοινοτικής Αγοράς. Το τρίτο επίπεδο παρεμβάσεων αναφέρεται σε δημιουργία ή/και βελτίωση κοινωνικών υποδομών στην ύπαιθρο (Υγεία-Πρόνοια και

Εκπαίδευση), με βάση τις νέες ανάγκες που έχουν προκύψει ύστερα από την ανασυγκρότηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με βάση το πρόγραμμα «Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ». Τέλος το τέταρτο επίπεδο παρεμβάσεων αναφέρεται στον εκσυγχρονισμό της πρωτογενούς παραγωγής συμπεριλαμβανομένης και της παραγωγής οικολογικών επώνυμων και υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων, καθώς και την διαφοροποίηση της αγροτικής παραγωγής με την εφαρμογή καινοτομικών δράσεων. Παράλληλα στο πλαίσιο αναβάθμισης του περιβάλλοντος στον αγροτικό χώρο και του εκσυγχρονισμού της αγροτικής δραστηριότητας ενδέχεται να συμπεριληφθούν δράσεις μετεγκατάστασης κτηνοτροφικών ή πτηνοτροφικών μονάδων σύμφωνα με τις ανάγκες περιβαλλοντικής προστασίας και της ζήτησης από τους εν δυνάμει ωφελούμενους.

Στο πλαίσιο της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενούς τομέα, παράλληλα με τις προαναφερόμενες δράσεις με κύρια κατεύθυνση τη στήριξη των επενδύσεων σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, δύναται να περιλαμβάνονται και δράσεις για την ενίσχυση των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας (άρθρα 25 -28, του Καν. 1257/99). Οι συγκεκριμένες δράσεις αναμένεται να συμβάλουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών προϊόντων, τη βελτίωση της ποιότητας και της υγιεινής των προϊόντων την ικανοποίηση των απαιτήσεων της αγοράς, την προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών της Περιφέρειας.

Δεδομένου δε ότι οι ζημιές που προκαλούνται στη γεωργία από θεομηνίες, εκτεταμένες πυρκαγιές, δυσμενείς καιρικές συνθήκες, σεισμούς και άλλα έκτακτα γεγονότα κλονίζουν σοβαρά την ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα, στον Άξονα Προτεραιότητας δύναται επίσης να περιληφθούν δράσεις που στοχεύουν στην ανασύσταση του γεωργικού παραγωγικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και στην εφαρμογή κατάλληλων προληπτικών μέσων (Καν 1257/99, άρθρο 33, δωδέκατη παύλα). Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται και η χορήγηση

οικονομικών ενισχύσεων στους γεωργοκτηνοτρόφους των οποίων οι εκμεταλλεύσεις υπέστησαν σοβαρές ζημιές στο φυτικό κεφάλαιο, σε γεωργοκτηνοτροφικά κτίσματα, θερμοκήπια, ζώα κ.λ.π. από θεομηνίες, εκτεταμένες πυρκαγιές και άλλα έκτακτα γεγονότα της περιόδου – 2000-2006. Οι εν λόγω ενισχύσεις έχουν ως στόχο την υποβοήθηση των παραγωγών για ανασύσταση του ζημιωθέντος κεφαλαίου των εκμεταλλεύσεων τους και δεν σχετίζονται με ασφάλιση του φυτικού, ζωικού και παγίου κεφαλαίου.

Πέραν των προαναφερόμενων δυνητικών παρεμβάσεων, στο συγκεκριμένο Άξονα Προτεραιότητας, πιο αναλυτικά στη βάση των κύριων στόχων του, προβλέπονται δράσεις που στοχεύουν στην προστασία και βελτίωση του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος στην ύπαιθρο, με την ορθολογική διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων (δημιουργία ΧΥΤΑ, αποκατάσταση χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων, δημιουργία ή/και βελτίωση αποχετευτικών δικτύων και βιολογικών καθαρισμών), με την ανανέωση / αντικατάσταση ή/και επέκταση δικτύων ύδρευσης, καθώς επίσης και με την προστασία, των προς τουριστική αξιοποίηση ακτών, από τις διαβρώσεις.

Κατά ένα, επίσης, μεγάλο μέρος ο υποάξονας αυτός αφορά σε έργα βασικών αγροτικών υποδομών για την ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων της Περιφέρειας, με κύριο στόχο την εξοικονόμηση του σημαντικού αυτού φυσικού πόρου, ο οποίος μειώνεται σε επικίνδυνο βαθμό. Τέτοιου είδους δράσεις αναφέρονται σε εγχειοβελτιωτικά και αρδευτικά έργα προς την κατεύθυνση συλλογής επιφανειακών υδάτων και αποδοτικών συστημάτων άρδευσης. Η βελτίωση και ενίσχυση των αγροτικών υποδομών για τον εκσυγχρονισμό της αγροτικής παραγωγής στη Περιφέρεια Πελοποννήσου περιλαμβάνουν δράσεις / έργα τα οποία συμβάλλουν στην εφαρμογή της Ενιαίας Κοινοτικής Αγοράς, μέρος των οποίων είχαν αρχίσει από το Β΄ ΚΠΣ και αναμένεται να ολοκληρωθούν στην προγραμματική περίοδο 2000-2006, ενώ παράλληλα μικρού αριθμού νέες δράσεις

βελτίωσης και δημιουργίας αλιευτικών καταφυγίων, ολοκληρώνουν ως ένα βαθμό τις παρεμβάσεις μεγέθυνσης και εκσυγχρονισμού του πάγιου αγροτικού κεφαλαίου της Περιφέρειας.

Στη βελτίωση και εκσυγχρονισμό της παραγωγής θα συμβάλλουν οι προαναφερόμενες - σχεδιαζόμενες αγροτικές υποδομές, καθώς επίσης και η υποβοήθηση όλης της επιχειρηματικής δραστηριότητας στον πρωτογενή τομέα με την ενίσχυση των παραγωγικών δραστηριοτήτων προς την κατεύθυνση οικολογικών επώνυμων και υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων, με την εφαρμογή καινοτομιών σ' αυτούς τους τομείς.

Η προστασία, η ανάδειξη και βελτίωση της οικολογικής και κοινωνικής τους αξίας και την εν γένει αξιοποίησης του δασικού πλούτου και των φυσικών οικολογικών οικοσυστημάτων, αποτελούν επίσης έναν από τους στόχους του άξονα αυτού στο πλαίσιο της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της αναβάθμισης της υπαίθρου, με δράσεις πυροπροστασίας και αναβάθμισης των δασών της Περιφέρειας.

Τέλος, η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των κοινωνικών υποδομών υγείας – πρόνοιας και εκπαίδευσης στην ύπαιθρο και η αναδιοργάνωση των αντίστοιχων υπηρεσιών, σε συνδυασμό και σε άμεση συμπληρωματικότητα με ανάλογες δράσεις που περιλαμβάνονται στα αντίστοιχα τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΚΠΣ, είναι ένα ακόμη σημαντικό πλέγμα παρεμβάσεων του συγκεκριμένου υποάξονα, για την συνολική ανασυγκρότηση της υπαίθρου της Περιφέρειας και την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης στον αγροτικό χώρο.

♦ *Αναμενόμενες επιπτώσεις*

Από το σύνολο των δράσεων του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας οι αναμενόμενες επιπτώσεις είναι κυρίως ποιοτικού χαρακτήρα και δεν είναι εύκολο να ποσοτικοποιηθούν, ιδιαίτερα εκείνες που αναφέρονται στη προστασία του περιβάλλοντος και στην ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων της Περιφέρειας. Οι επιπτώσεις από αυτού του είδους τις δράσεις είναι κυρίως έμμεσες και αναφέρονται στην ενίσχυση της συνοχής

του κοινωνικοοικονομικού ιστού της υπαίθρου, την παραμονή των κατοίκων σ' αυτή, με παράλληλη αύξηση των εισοδημάτων τους και την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Εκτός από τις έμμεσες σημαντικές θετικές επιπτώσεις των δράσεων του υπό άξονα αυτού, εκτιμάται ότι θα προκύψουν άμεσες επιπτώσεις επί της απασχόλησης και του ακαθάριστου περιφερειακού προϊόντος, τόσο από την υλοποίηση των δράσεων αυτών, όσο και από τη χρήση των υποδομών που θα δημιουργηθούν, σε ένα όμως μεσομακροπρόθεσμο χρονικό διάστημα με την ολοκλήρωσή τους.

Η κυρίαρχη όμως επίπτωση των δράσεων του υποάξονα αυτού είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για μία αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου της Περιφέρειας στηριζόμενη στη προστασία, ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, σε συνδυασμό και απόλυτη συνέργια με τις δράσεις του δεύτερου υποάξονα προτεραιότητας, ο οποίος αναφέρεται στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας και αναλύεται αμέσως πιο κάτω.

Υποάξονας Προτεραιότητας 2.2 :

Ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής ενδοχώρας

♦ Περιγραφή

Όπως έχει αναφερθεί, η ανάπτυξη των ορεινών και ημιορεινών εσωτερικών περιοχών και η εξάλειψη του λειτουργικού και αναπτυξιακού δυϊσμού της Περιφέρειας είναι ένας από τους βασικότερους στόχους του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Πελοποννήσου, αφού στον παράγοντα αυτό οφείλεται κατά σημαντικό βαθμό, αφ' ενός η αναπτυξιακή υστέρηση του συνόλου της Περιφέρειας, αφ' ετέρου οι ενδοπεριφερειακές και ενδονομαρχιακές αναπτυξιακές ανισότητες.

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με ένα πλέγμα αλληλοσυνδεόμενων δράσεων στις περιοχές αυτές, οι οποίες καθορίζονται βάσει συγκεκριμένων

κριτηρίων, όπως υψομετρικές παράμετροι, πληθυσμιακά και δημογραφικά στοιχεία, παραγωγικά / οικονομικά και κοινωνικά στοιχεία κ.λπ. Τα είδη των δράσεων που θα υλοποιηθούν σ' αυτές τις περιοχές αναφέρονται σε όλους τους τομείς των υποδομών και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να επιτευχθεί η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, η ενίσχυση της πολυδραστηριότητας και η αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων των περιοχών αυτών, με απώτερο στόχο την παραμονή τους σ' αυτές και την ενδυνάμωση / ανανέωση της πληθυσμιακής πυραμίδας.

Τέτοιου είδους δράσεις αναφέρονται στην ενίσχυση και βελτίωση των κοινωνικών υποδομών, των υποδομών αγροτικής οδοποιίας και της οδοποιίας διασύνδεσης των πολιτιστικών και φυσικών τουριστικών πόρων, στην αξιοποίηση και ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών και μνημείων του ορεινού χώρου, στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς, με την δημιουργία και λειτουργία λαογραφικών μουσείων, καθώς και στην βελτίωση και τουριστική κυρίως αξιοποίηση του δασικού πλούτου της Περιφέρειας.

Παράλληλα θα ενισχυθούν δράσεις ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (π.χ. περιπατητικός, θρησκευτικός, αθλητικός κ.λπ.), δημιουργίας αγροτουριστικών καταλυμάτων και υψηλής ποιότητας υπηρεσιών, δημιουργίας μικρών βιοτεχνικών και χειροτεχνικών μονάδων, καθώς επίσης και δράσεις καλλιέργειας, μεταποίησης και διάθεσης οικολογικών παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων.

Για συγκεκριμένες δε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, οι οποίες εμφανίζουν έντονη αναπτυξιακή υστέρηση και δημογραφική συρρίκνωση, προβλέπονται συγκεκριμένες συνεκτικές δράσεις ολοκληρωμένης παρέμβασης, προκειμένου να ανακοπεί η φθίνουσα αναπτυξιακή τους πορεία και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις παραγωγικής και πληθυσμιακής ανάκαμψης, έτσι ώστε να εκλείψουν τα φαινόμενα ύπαρξης θυλάκων χαμηλής ανάπτυξης στον αγροτικό χώρο της Περιφέρειας. Οι

ολοκληρωμένες αυτές δράσεις περιλαμβάνονται σε συμπληρωματικά Μέτρα συγχρηματοδοτούμενα αντίστοιχα από το ΕΓΤΠΕ-Π και το ΕΚΤ, ενώ επιπρόσθετα στις περιοχές αυτές θα υλοποιηθούν δράσεις και έργα που περιλαμβάνονται σε άλλα μέτρα του άξονα προτεραιότητας 2 και συγχρηματοδοτούνται, είτε από το ΕΓΤΠΕ, είτε από το ΕΤΠΑ.

Οι παραπάνω δράσεις στις συγκεκριμένες περιοχές (ΟΠΑΑΧ) εκτός από τις άμεσες χρηματοδοτικές ενισχύσεις και δημιουργία / βελτίωση υποδομών, υποστηρίζονται από κατάλληλο μηχανισμό, κινητοποίησης, ευαισθητοποίησης και υποβοήθησης των κατοίκων και των τοπικών φορέων των ορεινών / ημιορεινών, περιοχών για ανάπτυξη παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων προς την κατεύθυνση ανάπτυξης πολυδραστηριοτήτων και τόνωση της τοπικής απασχόλησης.

Βασική παράμετρος της αποτελεσματικής υλοποίησης των δράσεων του υποάξονα αυτού και της επίτευξης των στόχων του, είναι η τόνωση της πολυδραστηριότητας σ' αυτές τις περιοχές, με παράλληλο σεβασμό στην προστασία και βελτίωση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, με τελικό αποτέλεσμα των ενδυνάμωση του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού των περιοχών αυτών, την παραμονή του πληθυσμού στην ενδοχώρα και της διάχυσης της ανάπτυξης όχι μόνο στην ύπαιθρο αλλά σε όλη τη Περιφέρεια.

Η σπουδαιότητα του συγκεκριμένου υποάξονα προτεραιότητας, τόσο λόγω των προβλημάτων που καλείται να επιλύσει ή να αμβλύνει, όσο και λόγω της μεγάλης έκτασης και πληθυσμιακής βαρύτητας της ορεινής και ημιορεινής ενδοχώρας, φαίνεται από την κατανομή των προϋπολογιζομένων κονδυλίων σ' αυτόν, τα οποία στο επίπεδο δημόσιας δαπάνης αντιπροσωπεύουν περίπου το 37% του άξονα προτεραιότητας 2, ο οποίος αναφέρεται στην αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου, ή περίπου το 11% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Με βάση δε τα προβλεπόμενα ιδιωτικά κεφάλαια που θα προσελκυσθούν άμεσα από τις παρεμβάσεις του συγκεκριμένου υποάξονα, η συμμετοχή του στο

συνολικό κόστος του Επιχειρησιακού Προγράμματος ανέρχεται περίπου στο 12% και στο αντίστοιχο συνολικό κόστος του άξονα προτεραιότητας 2 περίπου στο 37%.

♦ *Αναμενόμενες επιπτώσεις*

Το πλέγμα των δράσεων που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο υποάξονα προτεραιότητας του νέου ΠΕΠ, λόγω της διασύνδεσης ή/και συμπληρωματικότητας που έχουν μεταξύ τους και λόγω επίσης της σχετικά μεγάλης συγκέντρωσης σε περιορισμένες περιοχές θα μπορούσαν να είχαν σημαντικές θετικές επιπτώσεις, τόσο στο ακαθάριστο προϊόν, όσο και στις μικτές έστω θέσεις απασχόλησης. Επειδή όμως το επίπεδο ανάπτυξης των περιοχών αυτών είναι χαμηλό, οι επιπτώσεις στο ακαθάριστο προϊόν, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια εφαρμογής του Προγράμματος, μέχρις ότου ολοκληρωθούν οι προγραμματιζόμενες δράσεις στο σύνολό τους, δεν θα είναι θεαματικές. Όσον αφορά στην απασχόληση οι επιπτώσεις εκτιμάται ότι θα είναι θετικότερες από εκείνες ως προς το προϊόν, κυρίως λόγω μείωσης της υποαπασχόλησης και επειδή όλες οι προβλεπόμενες δράσεις είναι σχετικά μικρής κλίμακας και μπορούν να χαρακτηρισθούν ως εντάσεως εργασίας. Ως εκ τούτου εκτιμάται ότι μέχρι και την λήξη εφαρμογής του Προγράμματος θα δημιουργηθεί ακαθάριστο προϊόν, στις συγκεκριμένες περιοχές που θα προσδιορισθούν γι' αυτού του είδους τις δράσεις, μεγαλύτερο του κεφαλαίου που θα επενδυθεί σ' αυτές, ενώ αναμένεται η δημιουργία θέσεων απασχόλησης από την χρήση / λειτουργία των έργων. Οι κυρίαρχες όμως δευτερογενείς επιπτώσεις από τις δράσεις του άξονα αυτού σε μεσομακροπρόθεσμο διάστημα είναι η ανακοπή της ερήμωσης των περιοχών αυτών, η βελτίωση της πληθυσμιακής πυραμίδας και η άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών και ενδονομαρχιακών ανισοτήτων στη Περιφέρεια.

**ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ & ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
2000-2006**

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2:

ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

**ΥΠΟΑΞΟΝΑΣ 2.1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος,
ανασυγκρότηση της υπαίθρου**

ΥΠΟΑΞΟΝΑΣ 2.2: Ανάπτυξη της Ορεινής & Μειονεκτικής Ενδοχώρας

ΜΕΤΡΑ	ΕΚΡΟΕΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
<p>2.1.1: Διαχείριση στερεών & υγρών αποβλήτων, υποδομές ύδρευσης & προστασία από τη διάβρωση των ακτών</p> <p>2.1.2: Βασικές Αγροτικές Υποδομές</p> <p>2.1.3: Προστασία / Αναβάθμιση δασών</p> <p>2.1.4: Αλιευτικά Καταφύγια</p> <p>2.1.5: Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις</p> <p>2.1.6: Εφαρμογή καινοτομικών δράσεων στην αγροτική παραγωγή</p> <p>2.1.7: Υποδομές Υγείας – Πρόνοιας στην ύπαιθρο</p> <p>2.1.8: Υποδομές εκπαίδευσης στην ύπαιθρο</p> <p>2.2.1: Οδοποιία σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές</p> <p>2.2.2: Ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς</p> <p>2.2.3: Ενίσχυση και βελτίωση των βασικών / τεχνικών & κοινωνικών υποδομών στην ορεινή & μειονεκτική ενδοχώρα</p> <p>2.2.4: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Ανάπτυξης ειδικών μειονεκτικών αγροτικών περιοχών</p> <p>2.2.5: Ανάπτυξη και υποστήριξη ανθρώπινου δυναμικού στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμός υποδομών διαχείρισης στερεών αποβλήτων που δημιουργούνται: 1 • Αριθμός υποδομών διαχείρισης υγρών αποβλήτων που δημιουργούνται : 4 • Χιλιόμετρα αγωγού δικτύων άρδευσης που κατασκευάζονται /βελτιώνονται : 400 • Ενίσχυση επενδύσεων σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις: 600 Σχέδια Βελτίωσης • Δυναμικότητα νέων ή βελτιούμενων δομών κοινωνικής πρόνοιας : 800 • Νέες κύριες αίθουσες διδασκαλίας Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης:50 • Κατασκευή ή αναβάθμιση ορεινού και ημιορεινού οδικού δικτύου: 80 χλμ. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ποσοστό (%) του πληθυσμού που εξυπηρετείται από διαχείριση στερεών αποβλήτων: 6% του πληθυσμού της υπαίθρου (1) • Ποσοστό (%) του πληθυσμού που εξυπηρετείται από διαχείριση υγρών αποβλήτων: 15% του πληθυσμού της υπαίθρου (1) • Κάλυψη αναγκών βελτίωσης άρδευσης: 8% των ελλειψών και μη αποδοτικά αρδευόμενων εκτάσεων • Ποσοστό εξυπηρετούμενου πληθυσμού από υποδομές/υπηρεσίες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: 100% των κατοίκων της υπαίθρου • Επωφελούμενος αγροτικός πληθυσμός ζωνών ΟΠΑΑΧ: 68.000 • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται κατά την υλοποίηση 3.600 (Ανθρωποέτη) 	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται με τη λειτουργία: 250

(1) Από τις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου 2000-2006

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3:

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

♦ *Στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης - Περιγραφή*

Σύμφωνα με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας, την γεωμορφολογία της και την γεωγραφική της θέση, σε συνδυασμό με το εξωγενές οικονομικό περιβάλλον η αναπτυξιακή προοπτική της Περιφέρειας Πελοποννήσου στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική δραστηριότητα, βασιζόμενη όμως σε ένα νέο τουριστικό πρότυπο, στο οποίο θα κυριαρχεί ο ήπιος εναλλακτικός τουρισμός εστιασμένος στον ορεινό φυσιολατρικό τουρισμό, στο πολιτιστικό τουρισμό και στον αγροτουρισμό.

Παράλληλα όμως, λόγω της μεγάλης έκτασης των ακτών της Περιφέρειας, οι οποίες προσφέρονται για ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, μια άλλη κατεύθυνση της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας είναι η ορθολογική αξιοποίηση των παράκτιων περιοχών της για ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων για προσφορά υψηλής ποιότητας υπηρεσιών με απόλυτο σεβασμό στην περιβαλλοντική προστασία των παράκτιων ζωνών.

Με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά και την πολιτική, η στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας εστιάζεται στη δημιουργία προϋποθέσεων για συμπληρωματικές τουριστικές δραστηριότητες, τόσο μεταξύ ορεινού / θεματικού τουρισμού με θαλάσσιο τουρισμό, όσο και μεταξύ τουριστικών δραστηριοτήτων με άλλες παραγωγικές / οικονομικές δραστηριότητες. Αυτή η στρατηγική οδηγεί στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου κατά τη διάρκεια του έτους, ενώ παράλληλα επιτυγχάνεται η πολυδραστηριότητα των κατοίκων αλλά και η διασύνδεση των παραγωγικών τομέων, εξασφαλίζοντας ενδογενώς τις απαιτούμενες εισροές και εκροές για τους επιμέρους τομείς.

Όσον αφορά στην εξειδίκευση της στρατηγικής για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας, αυτή εστιάζεται στον εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση των τουριστικών καταλυμάτων και λοιπών επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την τουριστική δραστηριότητα,, στην μικρής κλίμακας αύξηση των τουριστικών κλινών σε περιοχές της Περιφέρειας που διαπιστώνεται έλλειψη τέτοιων υποδομών που θα γίνει με βάση τη φέρουσα ικανότητα των τουριστικών περιοχών της Περιφέρειας συνεκτιμώντας την κατάταξη των περιοχών - ζωνών με βάση την ισχύουσα νομοθεσία περί κινήτρων και σχετικές υπουργικές αποφάσεις, στην δημιουργία και βελτίωση των υποδομών για την ανάπτυξη θεματικού τουρισμού, στον εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση της οργάνωσης των τουριστικών επιχειρήσεων, με την εφαρμογή καινοτομιών και τέλος στην απαραίτητη / αναγκαία ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας, για την υποστήριξη ενός νέου / υψηλής ποιότητας τουριστικού προϊόντος.

Με δεδομένο λοιπόν, ότι η αναπτυξιακή κατεύθυνση της Περιφέρειας Πελοποννήσου τείνει προς την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων με διεύρυνση και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, ο συγκεκριμένος άξονας προτεραιότητας καθίσταται από τους πλέον σημαντικούς για την επίτευξη του γενικού αναπτυξιακού στόχου της Περιφέρειας στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ, παρά τη σχετικά μικρή συμμετοχή του στη κατανομή της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος (11,0%) αντισταθμιζόμενη όμως, αφ' ενός με τη συμμετοχή σ' αυτόν ιδιωτικών κεφαλαίων σημαντικού ύψους αφ' ετέρου με τον έντονο βαθμό συνάφειας και συνέργιας με όλους τους υπόλοιπους άξονες προτεραιότητας του Προγράμματος. Οι δράσεις αυτές αναφέρονται στο τομέα της ανταγωνιστικότητας, ενώ η διάθεση των αντίστοιχων πόρων αναπροσαρμόζεται ανάλογα με την αντίστοιχη ζήτηση και την πορεία εξέλιξης των δράσεων. Όπως δε έχει προαναφερθεί, στο πλαίσιο των καινοτομικών δράσεων ένα ποσό της τάξης του ενός (1) εκατ. ΕΥΡΩ

δημόσιας δαπάνης, αναφέρονται σε δράσεις ανάπτυξης και αξιοποίησης της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Για την εξυπηρέτηση / εφαρμογή της στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας θα υλοποιηθούν δράσεις ανάδειξης και αξιοποίησης των πολιτιστικών και φυσικών πόρων της Περιφέρειας, οι οποίες με την παράλληλη, κυρίως οδική αλλά και θαλάσσια διασύνδεσή τους (η οποία επιτυγχάνεται σε δράσεις και έργα που περιλαμβάνονται σε άλλους άξονες προτεραιότητας του Προγράμματος), αλλά και με ορθολογικά σχεδιασμένη και εφαρμοσμένη προβολή του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει ικανή τουριστική κίνηση μεγαλύτερης διάρκειας, όγκου και ποιότητας, με αποτέλεσμα την προσέλκυση ιδιωτικών τουριστικών επενδύσεων, για διεύρυνση και αναβάθμιση της ποιότητας των τουριστικών υποδομών της Περιφέρειας, τόσο σε τουριστικά καταλύματα, όσο και σε λοιπές τουριστικές υποδομές. Οι δραστηριότητες αυτές θα υποστηριχθούν με κίνητρα τόσο για τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων τουριστικών μονάδων, όσο και για την επέκταση και δημιουργία νέων μονάδων υψηλής τάξης, σε περιοχές της Περιφέρειας που υπάρχει σοβαρό έλλειμμα κλινών, με βάση τη φέρουσα ικανότητα των τουριστικών περιοχών της Περιφέρειας και συνεκτιμώντας την κατάταξη των περιοχών - ζωνών με βάση την ισχύουσα νομοθεσία και σχετικές υπουργικές αποφάσεις. Παράλληλα, ένα άλλο μέρος δράσεων του άξονα αυτού αναφέρονται στον λειτουργικό και διοικητικό εκσυγχρονισμό των μικρομεσαίων τουριστικών, κυρίως, επιχειρήσεων, αλλά και άλλων επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα, με τη χρήση νέων τεχνολογιών και καινοτομιών και τη συμμετοχή τους σε δίκτυα, αξιοποιώντας και αναπτύσσοντας δράσεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας, έτσι ώστε να αναβαθμισθεί όλο το πλέγμα των τουριστικών επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

Οι παραπάνω αναφερόμενες δράσεις αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας και ιδιαίτερα εκείνα που αναφέρονται στην

γεινίαση με την Αθήνα και στην ύπαρξη πλούσιων φυσικών και πολιτιστικών / πολιτισμικών πόρων.

Παράλληλα όμως με τα προαναφερόμενα, που αφορούν στην αρχική στρατηγική του ΠΕΠ Πελοποννήσου περί τουριστικής ανάπτυξης, οι καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού 2007, ισχυροποιούν αυτή τη στρατηγική, όπως εκφράζεται από τον παρόντα Άξονα Προτεραιότητας, με δεδομένο ότι δημιουργήθηκαν δυσεπίλυτα προβλήματα στους πλούσιους φυσικούς και τουριστικούς/πολιτιστικούς πόρους, επιβαρύνοντας και υποβαθμίζοντας την ποιότητα ζωής των κατοίκων και επισκεπτών ολόκληρης της Περιφέρειας, με κίνδυνο αποθάρρυνσης για ανάληψη τουριστικών/επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Ως εκ τούτου, στο συγκεκριμένο Άξονα Προτεραιότητας δύναται να προβλεφθούν παρεμβάσεις, προκειμένου να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τα προβλήματα, τα οποία δημιουργήθηκαν και συνεχίζουν να υφίστανται στους τομείς πολιτισμού και τουρισμού της Περιφέρειας, στην προοπτική της ανάπτυξης και αξιοποίησης των πολιτιστικών και τουριστικών πόρων της.

♦ *Αναμενόμενες επιπτώσεις*

Από την υλοποίηση των δράσεων του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας αναμένονται πολύ σημαντικές θετικές επιπτώσεις, στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της Περιφέρειας, λόγω της φύσης των έργων που περιλαμβάνονται σ' αυτόν, οι οποίες δημιουργούν σημαντικά θετικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και εκτιμάται ότι θα αρχίσουν να αποδίδουν από τη χρήση των υλοποιούμενων έργων, μετά τα πρώτα τρία χρόνια εφαρμογής του ΠΕΠ.

Συγκεκριμένα, λόγω του ότι οι δράσεις αυτές ανταποκρίνονται άμεσα στην αύξηση των τουριστικών δραστηριοτήτων στη Περιφέρεια, με μεγάλη απόδοση σε απασχόληση και ακαθάριστο προϊόν, αλλά και λόγω του ότι η κατασκευή των έργων αυτών είναι έντασης εργασίας, αναμένονται σημαντικές θετικές επιπτώσεις στο προϊόν και στην απασχόληση της

Περιφέρειας. Από την λειτουργία / χρήση των έργων εκτιμάται ότι θα δημιουργηθούν νέες μόνιμες θέσεις απασχόλησης. Μετά την ολοκλήρωση όμως των προγραμματιζόμενων έργων η αύξηση της απασχόλησης και του προϊόντος θα εξελίσσεται με πολύ ταχύτερους ρυθμούς απ' ό τι στη διάρκεια εφαρμογής του Προγράμματος, με σημαντικά αποτελέσματα στην παραγωγική και οικονομική ζωή της Περιφέρειας.

Αναφορικά με τις επιπτώσεις των δράσεων / έργων του άξονα προτεραιότητας στο περιβάλλον προβλέπεται ότι οι περισσότερες από αυτές είναι ουδέτερες.

Ταυτόχρονα όμως αναμένονται θετικές επιπτώσεις όσον αφορά στο δομημένο περιβάλλον, μέσα από την ανάπτυξη ενός σχεδίου εκσυγχρονισμού και δημιουργίας νέων υποδομών με την αξιοποίηση παραδοσιακών κτισμάτων, καθώς και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από την τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, η εμπειρία δείχνει ότι κινδυνεύουν να είναι αρνητικές, αλλά με την έγκαιρη λήψη των αναγκαίων περιοριστικών και προληπτικών μέτρων ορθολογικής διαχείρισης και προστασίας του χώρου των ακτών, είναι εφικτό να τείνουν προς θετικές.

***ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ & ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
2000-2006***

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3:

**ΕΝΙΣΧΥΣΗ & ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ**

ΜΕΤΡΑ	ΕΚΡΟΕΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
--------------	---------------	---------------------	-------------------

<p>3.1: Ανάπτυξη ιδιωτικών τουριστικών υποδομών</p> <p>3.2: Ανάδειξη Πολιτιστικών Πόρων & Μνημείων φυσικού κάλλους</p> <p>3.3: Εφαρμογή καινοτομικών δράσεων για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ τουρισμού και λοιπών υπηρεσιών του τριτογενή τομέα</p> <p>3.4: Προβολή του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμός τουριστικών κλινών που δημιουργούνται / βελτιώνονται : 5.800 τουριστικές κλίνες • Ανάδειξη / Αξιοποίηση σημαντικών αρχαιολογικών χώρων / μνημείων : 40 • Αριθμός τουριστικών ΜΜΕ που ενισχύονται: 200 (ΚΑΝ 70) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ποσοστό αύξησης τουριστικών κλινών: 0,8% • Ποσοστό εκσυγχρονιζόμενων τουριστικών κλινών : 17,9% • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται κατά την υλοποίηση: 1.250 (Ανθραποέτη) 	<p>Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται με τη λειτουργία: 120</p>
---	--	--	--

* Μεταβολή μη μετρήσιμη

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4:

ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ & ΗΜΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ

♦ Περιγραφή

Όπως είναι γνωστό στη Περιφέρεια Πελοποννήσου δεν υφίστανται μεγάλα αστικά κέντρα, ενώ μικρού αριθμού είναι τα ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας. Παρόλα αυτά όμως τα αστικά και ημιαστικά κέντρα της Πελοποννήσου διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της Περιφέρειας αφού σ' αυτά συγκεντρώνεται τα τελευταία χρόνια ο κύριος όγκος των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, ενώ λειτουργούν ως οι κύριοι αποδέκτες πληθυσμιακών ομάδων, νέων κυρίως ηλικιών, οι οποίες εγκαταλείπουν τις ορεινές και ημιορεινές / μειονεκτικές περιοχές.

Οι πληθυσμιακές όμως και παραγωγικές / οικονομικές αυτές συγκεντρώσεις στα αστικά και ημιαστικά κέντρα έχουν δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα λειτουργικότητας και περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα απαιτούν όλο και περισσότερες υπηρεσίες εξυπηρέτησης των κοινωνικών και οικονομικών αναγκών.

Για την επίλυση ή άμβλυνση αυτών των προβλημάτων και την εξυπηρέτηση των δημιουργούμενων αναγκών στο πλαίσιο του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας του ΠΕΠ, προβλέπονται ένα πλέγμα παρεμβάσεων οι οποίες αναφέρονται στα παρακάτω:

Συμπλήρωση και βελτίωση της υποδομής των νοσοκομειακών μονάδων. Παράλληλα άλλες δράσεις που θα συμβάλλουν άμεσα στην υποστήριξη και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, αλλά και στη δημιουργία δυνατότητας ένταξης στην αγορά εργασίας του γυναικείου οικονομικά ενεργού πληθυσμού, είναι η βελτίωση των υποδομών κοινωνικής πρόνοιας, κυρίως βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών.

Στο πλαίσιο επίσης του άξονα αυτού θα εξυπηρετηθεί ο στόχος της βελτίωσης των υποδομών εκπαίδευσης σε αίθουσες, ή/και σε εργαστηριακό εξοπλισμό (όλων των βαθμίδων), αφού αποτελούν μεσομακροπρόθεσμους παράγοντες της αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας, αλλά και παράγοντες άμεσης ενδυνάμωσης του κοινωνικοοικονομικού ιστού των αστικών και ημιαστικών της κέντρων.

Δράσεις αναβάθμισης και ανασυγκρότησης του πολεοδομικού ιστού των αστικών, ημιαστικών και τουριστικών κέντρων, κυρίως αναπλάσεις και δημιουργία περιφερειακών οδικών προσπελάσεων, οι οποίες εξυπηρετούν τριπλό στόχο. Ο πρώτος αναφέρεται στη βελτίωση του επίπεδου της ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας, με την αποσυμφόρηση από τις ήδη έντονες οικιστικές / πολεοδομικές και παραγωγικές πιέσεις που υποβαθμίζουν το οικιστικό περιβάλλον και δυσχεραίνουν τη λειτουργία των πόλεων, ο δεύτερος αφορά στη βελτίωση και προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος και ο τρίτος αναφέρεται στην αύξηση της λειτουργικότητας και δυναμικότητας των μεγάλων και μεσαίων πολεοδομικών συγκροτημάτων της Περιφέρειας.

Η ολοκλήρωση και η συμπλήρωση των υποδομών ορθολογικής και αποτελεσματικής διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, κυρίως αστικών, με παράλληλη αποκατάσταση χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης

απορριμμάτων, για την περιβαλλοντική προστασία των συγκεκριμένων περιοχών και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους, καθώς και ανάπτυξη/αντικατάσταση ή/και επέκταση δικτύων ύδρευσης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας, αποτελούν ένα σημαντικό μέρος των δράσεων του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας.

Άλλες επίσης παρεμβάσεις στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Άξονα Προτεραιότητας, συνδεδεμένες και συμπληρωματικές με τις προηγούμενες, δύναται να είναι η εδαφολογική και αντισεισμική έρευνα για την λήψη ανάλογων προληπτικών μέτρων δόμησης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα, καθώς και δράσεις αναβάθμισης του εξοπλισμού των σταθμών πυρόσβεσης των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας.

Τέλος για ορισμένα αστικά αλλά και ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας στα οποία εμφανίζονται εστίες προβλημάτων υποβάθμισης της ποιότητας ζωής και μειωμένης ανάπτυξης, προβλέπονται ολοκληρωμένες παρεμβάσεις βελτίωσης του επιπέδου ζωής των κατοίκων αυτών των περιοχών και δημιουργίας προϋποθέσεων ανάπτυξης. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις αναφέρονται κυρίως στη δημιουργία των κατάλληλων βασικών και κοινωνικών / πολιτιστικών υποδομών, στην ανάπτυξη επιχειρηματικών / παραγωγικών / οικονομικών πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβανομένων και δράσεων ανάπτυξης των αναγκαίων δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού αυτών των περιοχών, αλλά και όλων των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας και την υποστήριξη της απασχόλησής του.

Μέρος των παραπάνω ολοκληρωμένων δράσεων / παρεμβάσεων στα αστικά και ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας θα αναφέρονται στην ανάπτυξη και αξιοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας, κυρίως από την Τοπική Αυτοδιοίκηση για την αναβάθμιση των υπηρεσιών είτε για την εξυπηρέτηση / πληροφόρηση των πολιτών, είτε για προβολή / προώθηση των πολιτιστικών πόρων της περιοχής.

Ο συγκεκριμένος Άξονας Προτεραιότητας, δύναται παράλληλα να συμβάλλει, είτε στην αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν κυρίως

στα ημιαστικά κέντρα της Περιφέρειας από τις πυρκαγιές, είτε / και στην ανασυγκρότηση και αναζωογόνηση του αστικού ιστού της Περιφέρειας, ο οποίος υπέστη έστω και έμμεσα τις συνέπειες των καταστροφικών πυρκαγιών του καλοκαιριού του 2007. Η συμβολή του Άξονα Προτεραιότητας προς αυτή την κατεύθυνση, θα επιτευχθεί με πρόβλεψη δράσεων οι οποίες θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά και ενισχυτικά, όλων των άμεσων και μεσο-μακροπρόθεσμων μέτρων που λαμβάνονται για τις περιοχές αυτές.

Για την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο άξονα προτεραιότητας του ΠΕΠ, προβλέπονται περίπου 90 εκατ. ΕΥΡΩ δημόσιας δαπάνης, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 15% περίπου της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Οι ολοκληρωμένες δε παρεμβάσεις σε τοπικές ζώνες των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας, προβλέπεται να απορροφήσουν το 2% περίπου της δημόσιας δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος ή το 15% περίπου της δημόσιας δαπάνης του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας. Στο πλαίσιο δε των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε τοπικές ζώνες των αστικών και ημιαστικών κέντρων οι δράσεις που αναφέρονται στην ανάπτυξη και αξιοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας αντιστοιχούν περίπου σε δύο (2) εκατ. ΕΥΡΩ.

♦ *Αναμενόμενες επιπτώσεις*

Από τις δράσεις του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας οι αναμενόμενες επιπτώσεις είναι κυρίως ποιοτικές αφού αναφέρονται και στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και στην αύξηση της λειτουργικότητας των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας, όταν ολοκληρωθούν οι συγκεκριμένες προβλεπόμενες δράσεις.

Αναμένεται, παράλληλα η δημιουργία μόνιμων θέσεων απασχόλησης από τη χρήση / λειτουργία των έργων του άξονα προτεραιότητας, μέχρι το τέλος της τρέχουσας δεκαετίας.

Με δεδομένο δε ότι ένα σημαντικό μέρος των δράσεων του άξονα προτεραιότητας αναφέρεται στην διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων και σε υποδομές ύδρευσης για την καλύτερη διαχείριση αλλά και την βελτίωση της ποιότητας των υδάτων, είναι εμφανές ότι οι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι απόλυτα θετικές. Παράλληλα όμως η οικιστική και λειτουργική αναβάθμιση των αστικών και ημιαστικών κέντρων, δημιουργεί θετικές επιπτώσεις, τόσο στο ανθρωπογενές, όσο και στο φυσικό περιβάλλον (από την μείωση των ρύπων και της μόλυνσης της ατμόσφαιρας των οικιστικών συγκροτημάτων λόγω διευθέτησης της κυκλοφορίας των οχημάτων εντός του οικιστικού ιστού).

**ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ & ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
2000-2006**

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4:

ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ & ΗΜΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ

ΜΕΤΡΑ	ΕΚΡΟΕΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
--------------	---------------	---------------------	-------------------

<p>4.1: Υποδομές Υγείας – Πρόνοιας στα αστικά & ημιαστικά κέντρα</p> <p>4.2: Υποδομές εκπαίδευσης στα αστικά & ημιαστικά κέντρα</p> <p>4.3: Ανασυγκρότηση – Αναβάθμιση – Αντισεισμική προστασία αστικών & ημιαστικών κέντρων</p> <p>4.4: Διαχείριση στερεών απορριμμάτων & υγρών αποβλήτων & υποδομές ύδρευσης στα αστικά & ημιαστικά κέντρα</p> <p>4.5: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες αστικών & ημιαστικών κέντρων</p> <p>4.6: Ανάπτυξη & υποστήριξη ανθρώπινου στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμός μονάδων διαχείρισης υγρών αποβλήτων που δημιουργούνται - βελτιώνονται: 6 • Δίκτυο αποχέτευσης νέο και βελτιούμενο : 90 χλμ • Δίκτυο ύδρευσης νέο και βελτιούμενο : 55 χλμ • Αριθμός κέντρων δευτεροβάθμιας περιθαλψης που αναβαθμίζονται ή επεκτείνονται : 3 • Αριθμός ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης : 6 • Αριθμός μονάδων κοινωνικής πρόνοιας που δημιουργούνται ή βελτιώνονται : 6 • Νέες κύριες αίθουσες διδασκαλίας Α΄θμιας και Β΄θμιας εκπαίδευσης: 120 	<ul style="list-style-type: none"> • Ποσοστό κάλυψης αστικών αναγκών σε διαχείριση υγρών αποβλήτων: 18%⁽¹⁾ • Ποσοστό κάλυψης αναγκών σε δευτεροβάθμια περιθαλψη: 100% • Ποσοστό κατοίκων αστικών και ημιαστικών κέντρων που επωφελούνται από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης : 7% • Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις : 20.000 • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται κατά την υλοποίηση: 1.050 (Ανθρωποέτη) 	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται με τη λειτουργία: 90
---	--	---	--

(1) Από τις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου 2000-2006

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5:

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

♦ Περιγραφή

Με δεδομένο ότι κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια είναι αναποτελεσματική χωρίς την υποστήριξη και ενδυνάμωση και την ύπαρξη του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού, ενώ παράλληλα βασικός στόχος της όλης αναπτυξιακής διαδικασίας είναι η συνοχή του κοινωνικοοικονομικού ιστού και η διεύρυνση της συμμετοχής του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε όλες τις παραγωγικές και οικονομικές δραστηριότητες, ένας από τους βασικούς στόχους του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος της

Περιφέρειας Πελοποννήσου, όπως και του ΚΠΣ στο σύνολό του, είναι η υποστήριξη και η ανάπτυξη του ενδογενούς ανθρώπινου δυναμικού της.

Λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα στην αγορά εργασίας της Περιφέρειας και την διάρθρωση του παραγωγικού ιστού της, η στρατηγική της Περιφέρειας Πελοποννήσου όσον αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό της είναι η μείωση της υποαπασχόλησης στο πρωτογενή τομέα, η ανάπτυξη δεξιοτήτων για αύξηση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη νέων σύγχρονων και αποδοτικών δραστηριοτήτων, με παράλληλη μείωση του μη ενεργού πληθυσμού και κυρίως του γυναικείου μη ενεργού πληθυσμού, καθώς και η αύξηση της απασχόλησης, τόσο του συνόλου του εργατικού δυναμικού, όσο και κυρίως του γυναικείου εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας.

Μεγάλο μέρος όμως των αναγκαίων παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων σε Περιφερειακό επίπεδο και κυρίως εκείνες που αναφέρονται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων (κατάρτιση) και στην εξασφάλιση θέσεων απασχόλησης (προώθηση της απασχόλησης), θα υλοποιηθούν από το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση».

Ως εκ τούτου οι δράσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας μέσα από το ΠΕΠ, εστιάζονται σε εκείνες που στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για την εξυπηρέτηση της υλοποίησης και χρήσης/λειτουργίας έργων του ΠΕΠ, αλλά και ιδιαίτερων αναγκών τοπικής ανάπτυξης, καθώς επίσης και σε μικρής κλίμακας δράσεις προώθησης της απασχόλησης για κάλυψη αναγκών τοπικής ανάπτυξης.

Επίσης, είναι αναγκαίο να αντιμετωπισθούν σε τοπικό επίπεδο τα προβλήματα εμφάνισης υψηλής ανεργίας σε συγκεκριμένες περιοχές λόγω ιδιαίτερων διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της παραγωγικής βάσης, καθώς επίσης και οι ανάγκες απελευθέρωσης του γυναικείου πληθυσμού από κοινωνικές / οικογενειακές υποχρεώσεις που τις αναγκάζουν να παραμένουν εκτός αγοράς εργασίας.

Στην εξυπηρέτηση των στόχων αυτών θα συμβάλλει ο συγκεκριμένος άξονας προτεραιότητας του ΠΕΠ, σε συνδυασμό με ανάλογες συμπληρωματικές δράσεις που περιλαμβάνονται σε αντίστοιχα Μέτρα άλλων δύο αξόνων προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος, αλλά κυρίως στο τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Γ΄ ΚΠΣ «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση».

Η αναβάθμιση των προσόντων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας, και η προώθηση της απασχόλησης προς τις κατευθύνσεις των αναγκών της τοπικής/περιφερειακής αγοράς εργασίας και σύμφωνα με τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις της Περιφέρειας κατά την νέα προγραμματική περίοδο, αποτελούν πρώτιστο παράγοντα επίτευξης των αναπτυξιακών της στόχων.

Με βάση τις κατευθύνσεις του Υπ. Εργασίας, αναφορικά με τις συγχρηματοδοτούμενες από το ΕΚΤ δράσεις που θα περιληφθούν στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, προκειμένου να μην υπάρξουν αλληλοκαλύψεις με το αντίστοιχο τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, αλλά και σύμφωνα με τις ανάγκες και τις αναπτυξιακές προοπτικές και κατευθύνσεις της Περιφέρειας Πελοποννήσου, ο συγκεκριμένος άξονας προτεραιότητας θα περιλαμβάνει επίσης δράσεις βελτίωσης των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας. Επίσης ολοκληρωμένες ενέργειες / παρεμβάσεις, υποστήριξης του εργατικού δυναμικού σε περιοχές υψηλής ανεργίας ή / και στις περιπτώσεις μαζικών απωλειών θέσεων απασχόλησης. Για την ενδυνάμωση των κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης και την ενίσχυση της συμμετοχής του γυναικείου πληθυσμού στην αγορά εργασίας προβλέπεται η ενίσχυση δομών και μηχανισμών δημιουργίας και ανάπτυξης κοινωνικών υπηρεσιών, με δράσεις κατάρτισης του κατάλληλου προσωπικού και κυρίως με προώθηση της απασχόλησης ανέργων στον τομέα αυτό.

Με δεδομένα τα παραπάνω και εφ' όσον σε εθνικό επίπεδο προβλεφθούν οι αναγκαίες παρεμβάσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού,

λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε Περιφέρειας, άρα και της Περιφέρειας Πελοποννήσου, οι δράσεις που περιλαμβάνονται σ' αυτόν τον άξονα προτεραιότητας του ΠΕΠ, αναφέρονται κυρίως σ' εκείνες που εξυπηρετούν την ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας για την επίτευξη της μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας όλων των υπόλοιπων δράσεων του Προγράμματος, αλλά και για την αντιμετώπιση των αναγκών της αγοράς εργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, οι οποίες οφείλονται σε διαρθρωτικές αδυναμίες της παραγωγικής και κοινωνικής βάσης της Περιφέρειας.

Κύρια επίσης κατεύθυνση των δράσεων του άξονα αυτού, είναι η ενδυνάμωση της απασχόλησης στο κοινωνικό τομέα, δράσεις με έντονο τοπικό και περιφερειακό χαρακτήρα.

Παράλληλα ο Άξονας Προτεραιότητας, θα συμβάλλει επίσης στην υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού των πυρόπληκτων περιοχών, με πρόβλεψη παρεμβάσεων, οι οποίες θα δράσουν συμπληρωματικά και ενισχυτικά όλων των άμεσων και μεσομακροπρόθεσμων μέτρων που λαμβάνονται για τις περιοχές αυτές και δύνανται να έχουν τους εξής επιμέρους στόχους:

- Άμεση κάλυψη των ανθρωπιστικών και οικονομικών αναγκών του πληγέντος πληθυσμού.
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων για τις νέες παραγωγικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες
- Ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών για άτομα χρήζοντα βοήθειας
- Προώθηση της απασχόλησης και της πολυδραστηριότητας, συνδράμοντας παράλληλα και στην αποκατάσταση του Περιβάλλοντος και των ζημιών
- Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πληθυσμού

- Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού των εν λόγω περιοχών, στο πλαίσιο μιας νέας αντίληψης αειφόρου ανάπτυξης και οικολογικής αντίληψης.

Ο συγκεκριμένος Άξονας Προτεραιότητας έχει συνολικό προϋπολογισμό 24 εκατ. ΕΥΡΩ, εξ' ολοκλήρου δημόσια δαπάνη και καλύπτει το 4% του προϋπολογισμού της συνολικής δημόσιας δαπάνης ή το 3% περίπου του συνολικού προϋπολογισμού του Προγράμματος. Η σχετικά χαμηλή συμμετοχή του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας στο προϋπολογισμό του ΠΕΠ οφείλεται στο γεγονός ότι αντίστοιχες δράσεις (ανάπτυξης δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού), περιλαμβάνονται και σε άλλους δύο άξονες προτεραιότητας του ΠΕΠ, αλλά και στο ότι το κύριο βάρος / όγκος των δράσεων υπέρ της ανάπτυξης και της υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού ανά Περιφέρεια περιλαμβάνεται στο τομεακό Επιχ. Πρόγραμμα «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση».

Το μεγαλύτερο μέρος των δράσεων αυτού του άξονα προτεραιότητας, σε σχέση με κάθε μία από τις υπόλοιπες κατηγορίες παρεμβάσεων, κατευθύνεται στη διευκόλυνση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας.

♦ *Αναμενόμενες επιπτώσεις*

Οι δράσεις που αναφέρονται σε προώθηση της απασχόλησης και ιδιαίτερα εκείνες προς τον κοινωνικό τομέα, ανταποκρίνονται κυρίως σε προσόντα γυναικείου πληθυσμού. Ως εκ τούτου δημιουργούνται οι προϋποθέσεις από την υλοποίηση των ενεργειών / έργων του συγκεκριμένου άξονα, για εξασφάλιση των ίσων ευκαιριών, ενώ παράλληλα μπορούν να θεωρηθούν ως άμεσης απόδοσης με αποτέλεσμα οι θετικές επιπτώσεις στην απασχόληση, αλλά και στο προϊόν, να είναι αυξημένες από τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Από τις παρεμβάσεις του άξονα προτεραιότητας, θα δημιουργηθεί ένας σχετικά μικρός αριθμός νέων μόνιμων θέσεων εργασίας μέχρι το τέλος της

δεκαετίας, με δεδομένη την όποια δυναμική της παραγωγικής δομής της Περιφέρειας.

Οι δράσεις του άξονα προτεραιότητας είναι κατά βάση ουδέτερες ως προς τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, τείνοντας προς θετικές λόγω της πρόβλεψης δράσεων κατάρτισης και προώθησης της απασχόλησης στους τομείς του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

**ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ & ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
2000-2006**

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5:
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ**

ΜΕΤΡΑ	ΕΚΡΟΕΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
5.1: Ανάπτυξη / Βελτίωση των Δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού	<ul style="list-style-type: none"> • Αριθμός καταρτιζομένων ανέργων : 2.100 • Αριθμός κοινωνικών δομών (που απασχολούν ανέργους): 50 • Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης : 5 	<ul style="list-style-type: none"> • Ποσοστό άμεσα ωφελούμενων επί του κατ' έτος εργατικού δυναμικού : 1,1% • Άμεσα ωφελούμενοι Τοπικών Πρωτοβουλιών Απασχόλησης : 310 • Δυνητικά έμμεσα ωφελούμενος πληθυσμός από Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης: 130.000 • Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται κατά την υλοποίηση: 290 (Ανθρωποέτη) 	Αριθμός θέσεων απασχόλησης που δημιουργούνται με τη λειτουργία: 65
5.2: Τοπικές Πρωτοβουλίες προώθησης της απασχόλησης σε περιοχές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ανεργίας			
5.3: Διευκόλυνση της πρόσβασης των γυναικών στην Αγορά Εργασίας / Ανάπτυξη και ενδυνάμωση των Κοινωνικών Υπηρεσιών Απασχόλησης			

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6:

ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

♦ Περιγραφή

Οι δράσεις της Τεχνικής Βοήθειας αναφέρονται σε μελέτες προσανατολισμού και εξειδίκευσης των δράσεων, μελέτες σκοπιμότητας και οικονομοτεχνικής ανάλυσης. Παράλληλα, προβλέπεται η ενίσχυση των μηχανισμών υποστήριξης της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΠΕΠ και της λειτουργίας της Επιτροπής Παρακολούθησης, αλλά και των φορέων υλοποίησης (Τελικών Δικαιούχων) για την προετοιμασία, την παρακολούθηση και διαχείριση έργων του Προγράμματος και των έργων που περιλαμβάνονται σ' αυτό.

Ο Άξονας αυτός αποτελείται από τέσσερα (4) Μέτρα, που αφορούν στα αντίστοιχα Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ και ΕΓΤΠΕ), καλύπτοντας το 2% περίπου του προϋπολογισμού της δημόσιας δαπάνης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, ήτοι 11 εκατ. ΕΥΡΩ, κατόπιν της προσθήκης του νέου Μέτρου 6.4 «Μελέτες Ωρίμανσης και Προετοιμασίας 4^{ης} Προγραμματικής Περιόδου».

♦ Ειδικοί Στόχοι

Στο πλαίσιο εφαρμογής των δράσεων της Τεχνικής Βοήθειας, ειδικότερος στόχος είναι η εφαρμογή της, με την δημιουργία και ενίσχυση των μηχανισμών υποστήριξης της παρακολούθησης, διαχείρισης και αξιολόγησης του Προγράμματος, αφ' ενός αμέσως με την έναρξη υλοποίησης του ΠΕΠ και την ολοκλήρωση των διαδικασιών προετοιμασίας εντός της πρώτης τριετίας (2000-2002) εφαρμογής του Προγράμματος, αφ' ετέρου κατά την εφαρμογή του για την επιτάχυνση των διαδικασιών αποτελεσματικής ολοκλήρωσης του.

Παράλληλα, ένας άλλος στόχος του Άξονα Προτεραιότητας με την προσθήκη του Μέτρου 6.4, είναι η συμβολή του στην έγκαιρη προετοιμασία έναρξης εφαρμογής των Προγραμμάτων της Δ' Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013.

Ειδικότερα στον άξονα προτεραιότητας 6 και λόγω των καταστροφικών συνεπειών των πυρκαγιών αποφασίστηκε μέρος των πόρων του να διατεθεί και για μελέτες που αφορούν την δημιουργία ψηφιακών υποβάθρων της Περιφέρειας Πελοποννήσου και ειδικότερα των περιοχών που επλήγησαν από τις πυρκαγιές, και την δημιουργία εφαρμογών αστικού και χωροταξικού σχεδιασμού, διαχείρισης κρίσεων, εφαρμογές προσομοιωτών φωτιάς σε πραγματικό χρόνο, υδρολογικού μοντέλου της περιοχής, κυκλοφοριακών μοντέλων, κ.α.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΔΕΠΙΝ 2007-13

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2, ΑΜΙΓΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥ 1: ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σκοπιμότητα

Η έκταση της Περιφέρειας Πελοποννήσου, το ανάγλυφο του εδάφους της, η αραιοκατοίκηση και η διάσπαρτη και σχετικά μικρής κλίμακας οικονομική βάση, καθώς και ο μεγάλος αριθμός μικρών οικιστικών συγκροτημάτων, είναι παράγοντες οι οποίοι δημιουργούν ανάγκες για εκτεταμένο οδικό δίκτυο. Παράλληλα, οι σημερινές προδιαγραφές κατασκευής του οδικού δικτύου διαφέρουν σημαντικά από εκείνες με τις οποίες έχει κατασκευαστεί το μεγαλύτερο μέρος του υπάρχοντος δικτύου, λόγω βελτιωμένων προδιαγραφών από τη διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών των οχημάτων και την αύξηση των μεταφερόμενων ανθρώπων και εμπορευμάτων.

Παράλληλα, με τη δημιουργία νέων βασικών οδικών δικτύων, κυρίως αυτοκινητοδρόμων, αλλά και μέρους εθνικών οδών, τόσο η συμπλήρωση / ολοκλήρωση του εθνικού οδικού δικτύου, όσο και οι συμπληρωματικές παρεμβάσεις σε δευτερεύουσες συνδέσεις, είναι επίσης αναγκαίες στο πλαίσιο μιας ενιαίας περιφερειακής στρατηγικής μεταφορών που θα καλύπτει τόσο τις αστικές, όσο και τις αγροτικές περιοχές, προκειμένου η Περιφέρεια να επωφεληθεί από τις δυνατότητες που παρέχουν τα υφιστάμενα οδικά δίκτυα.

Τέλος, με βάση τον προσανατολισμό της αναπτυξιακής διαδικασίας της Περιφέρειας προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης και αναβάθμισης του τουριστικού της προϊόντος με την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών της πόρων, οι περισσότεροι και οι κυριότεροι των οποίων ευρίσκονται στις εσωτερικές ζώνες της Περιφέρειας, ιδιαίτερα εκείνοι που

προσφέρονται για νέα είδη τουρισμού, δημιουργείται η ανάγκη για ένα αξιόπιστο και ασφαλές οδικό δίκτυο.

Όσον αφορά στις λιμενικές υποδομές, με δεδομένη τη γεωγραφική θέση της Περιφέρειας, τον παράκτιο χαρακτήρα της και τον τουριστικό αναπτυξιακό της προσανατολισμό, είναι αναγκαίες παρεμβάσεις σχετικά μικρής κλίμακας για επέκταση και αναβάθμιση / εκσυγχρονισμό των λιμενικών εγκαταστάσεων, κυρίως σε βασικά επιβατικά λιμάνια, προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα προσέγγισης νέας τεχνολογίας και ικανού μεγέθους επιβατηγών πλοίων.

Στόχοι

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερόμενα, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Άξονα Προτεραιότητας, στοχεύεται η λειτουργική και χωρική διασύνδεση των περιοχών της ενδοχώρας μεταξύ τους, αλλά και με τα αστικά και ημιαστικά εμπορικά και τουριστικά κέντρα της Περιφέρειας και κατ' επέκταση, μέσω του συστήματος των αυτοκινητόδρομων και λιμένων, σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες υποδομές που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και του Εθνικού Αναπτυξιακού Προγράμματος, με τα παραγωγικά / οικονομικά και διοικητικά κέντρα της Χώρας και του ευρύτερου διεθνούς χώρου.

Ως εκ τούτου, ο Γενικός Αναπτυξιακός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας αναφέρεται στη βελτίωση της προσπελασιμότητας, κυρίως των εσωτερικών και τουριστικών ζωνών της Περιφέρειας, από και προς τα βασικά δίκτυα, τις πύλες εισόδου – εξόδου της Περιφέρειας και τα αστικά / εμπορικά και διοικητικά κέντρα της.

Ο Γενικός Στόχος εξυπηρετείται / επιτυγχάνεται με την επίτευξη των τριών ειδικών στόχων οι οποίοι αναφέρονται:

- α) στη βελτίωση και επέκταση του Εθνικού οδικού δικτύου
- β) στη βελτίωση και επέκταση του επαρχιακού / διαδημοτικού και ενδοδημοτικού δικτύου
- γ) στην αναβάθμιση / επέκταση των βασικών λιμενικών υποδομών

Αναμενόμενες επιπτώσεις

- Βελτίωση των συνδέσεων περιοχών με αγροτικές, μεταποιητικές και τουριστικές δραστηριότητες με τους οδικούς άξονες της Περιφέρειας και τα αστικά κέντρα.
- Βελτίωση της προσπελασιμότητας και της διασύνδεσης τουριστικών ζωνών με πύλες εισόδου / εξόδου.
- Βελτίωση της προσπελασιμότητας και κυκλοφοριακή εξυγίανση των οδικών αρτηριών
- Βελτίωση της ασφάλειας / μείωση τροχαίων ατυχημάτων.
- Ενίσχυση μακροπρόθεσμα της εσωτερικής συνοχής και της άρσης των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Περιφέρειας.

Ωφελούμενοι

Με τις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας θα ωφεληθεί άμεσα ένα σημαντικό μέρος των κατοίκων της Περιφέρειας, καθώς και επιχειρηματίες και αγρότες, χωρίς να είναι εφικτή η εκτίμηση του αριθμού τους, όπως επίσης και ένας σημαντικός αριθμός επισκεπτών.

ΆΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5, ΑΜΙΓΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥ 1 :
ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σκοπιμότητα

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης διαπιστώνεται ότι η Περιφέρεια Πελοποννήσου χαρακτηρίζεται από πολύ χαμηλούς δείκτες χρήσης της ψηφιακής οικονομίας, της Έρευνας και Ανάπτυξης και της επιχειρηματικότητας. Ιδιαίτερα ο κορμός του επιχειρηματικού ιστού της Περιφέρειας, αν εξαιρεθούν οι μεγάλες μονάδες της Κορίνθου, η ΔΕΗ της Μεγαλόπολης και ελάχιστες μονάδες στην υπόλοιπη Περιφέρεια, φαίνεται να μην ενσωματώνει στην παραγωγική του διαδικασία, αλλά και στην εν γένει επιχειρηματική του δραστηριότητα και λειτουργία, καινοτομίες και νέες τεχνολογίες. Έτσι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος υστέρησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας έναντι του μέσου όρου των επιχειρήσεων στη Χώρα, με αποτέλεσμα να διατηρούνται τα μεγέθη των επιχειρήσεων σε πολύ χαμηλά επίπεδα, να παραμένει σαν κυρίαρχο στοιχείο ο οικογενειακός χαρακτήρας των επιχειρήσεων και εν τέλει ο επιχειρηματικός ιστός της Περιφέρειας να παραμένει αδύναμος και μη ανταγωνιστικός.

Παράλληλα, οι αδυναμίες της δημόσιας διοίκησης της Περιφέρειας, εμφανίζονται εντονότερες ιδιαίτερα όσον αφορά στην ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών και στη χρήση ψηφιακών μέσων. Για το λόγο αυτό και με δεδομένη όμως την ανάγκη να υπάρξει ένα έναυσμα προς την κατεύθυνση εκσυγχρονισμού των διαδικασιών λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης και των χρηστών από τις επιχειρήσεις των νέων τεχνολογιών, των προϊόντων της Έρευνας και Τεχνολογίας και την εφαρμογή καινοτομιών για τη βελτίωση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, προβλέπονται μικρής κλίμακας δράσεις που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο Άξονα Προτεραιότητας, για κάλυψη τοπικών αναγκών.

Ένα μεγάλο μέρος των προαναφερόμενων αδυναμιών μπορεί να καλυφθεί με τη χρήση νέων τεχνολογιών και ψηφιακών εφαρμογών, αμβλύνοντας το πρόβλημα της εσωστρέφειας των επιχειρήσεων και της χαμηλής αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης. Προκειμένου να αμβλυνθούν τα σημαντικά αναπτυξιακά προβλήματα της Περιφέρειας στους τομείς της επιχειρηματικότητας και της ψηφιακής σύγκλισης, απαιτούνται έντονες και ορθολογικά σχεδιασμένες παρεμβάσεις για άμβλυνση αυτών των προβλημάτων, σε συνδυασμό με παράλληλες διοικητικές / θεσμικές διαδικασίες, στο πλαίσιο του Εθνικού Αναπτυξιακού Σχεδιασμού για τους τομείς αυτούς. Ως εκ τούτου, ένα πολύ σημαντικό μέρος αυτών των αναγκών της Περιφέρειας θα καλυφθεί από τα αντίστοιχα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013, ήτοι το Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» και το Ε.Π. «Ψηφιακή Σύγκλιση».

Με δεδομένες τις προγραμματιζόμενες έντονες παρεμβάσεις στην Περιφέρεια Πελοποννήσου από τα δύο προαναφερόμενα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, ιδιαίτερα εκείνου της «Ψηφιακής Σύγκλισης», στο συγκεκριμένο Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται κατηγορίες δράσεων καινοτομίας και ψηφιακής οικονομίας, οι οποίες θα εστιάζονται σε εξειδικευμένες ανάγκες των τοπικών φορέων και επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου συγκεντρώνεται ο προϋπολογισμός του Άξονα στις επενδύσεις εκσυγχρονισμού της παραγωγικής διαδικασίας των επιχειρήσεων, στοιχείων αναγκαίων για τον επιχειρηματικό ιστό της Περιφέρειας, συνδεόμενες αυτές οι παρεμβάσεις με τα τοπικά χαρακτηριστικά προβλήματα και οι οποίες δεν είναι εύκολο να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά από τις οριζόντιες δράσεις των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Στόχοι

Με δεδομένα τα προαναφερόμενα, ο Γενικός Στόχος του Άξονα Προτεραιότητας αναφέρεται στον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής και

διοικητικής λειτουργίας των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Η επίτευξη αυτού του Γενικού Στόχου θα πραγματοποιηθεί ανάλογα με την αποτελεσματική ή μη επίτευξη των παρακάτω ειδικών στόχων:

- α) Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων
- β) Εκσυγχρονισμός της παραγωγικής και διοικητικής λειτουργίας των επιχειρήσεων
- γ) Εκσυγχρονισμός και αύξηση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης της Περιφέρειας για τη διευκόλυνση των επιχειρήσεων και των πολιτών.

Αναμενόμενες επιπτώσεις

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων μέσω αναβάθμισης του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού τους και διεύρυνση των αγορών.
- Προώθηση της καινοτομίας, τεχνολογικής και μη.
- Ενθάρρυνση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιφέρειας.
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα.

Ωφελούμενοι

Άμεσα ωφελούμενοι από τις δράσεις του Άξονα είναι οι ΜΜΕ της Περιφέρειας, τα Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Ιδρύματα της Περιφέρειας και οι χρήστες των υπηρεσιών τηλεϊατρικής και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

**ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 8, ΑΜΙΓΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥ 1:
ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**

Σκοπιμότητα

Τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Πελοποννήσου και τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει, την προσδιορίζουν ως μια κατ' εξοχήν αγροτική οικονομία, με χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, υποαπασχόληση, γήρανση του πληθυσμού της και με ιδιαίτερα γηρασμένο εργατικό δυναμικό στον πρωτογενή τομέα. Επίσης, εμφανίζει έναν αργά εξελισσόμενο τριτογενή τομέα, στον οποίο η τουριστική δραστηριότητα συμμετέχει με χαμηλά ποσοστά. Παράλληλα, εμφανίζει έναν ανομοιογενή παραγωγικά και διαρθρωτικά, δευτερογενή τομέα, ο οποίος συγκεντρώνει τον όγκο των δραστηριοτήτων του, τουλάχιστον όσον αφορά στην μεταποίηση, κυρίως σε δύο παραγωγικές μονάδες, υπερτοπικής εμβέλειας, χωρίς την ανάλογη διασύνδεσή τους με τον κοινωνικο-οικονομικό ιστό της Περιφέρειας. Από τα παραπάνω, είναι εμφανές ότι η παραγωγική δομή της Περιφέρειας διατηρεί σε λανθάνουσα κατάσταση όλα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν έντονα αναπτυξιακά προβλήματα στον κοινωνικο-οικονομικό ιστό, αν ληφθεί υπόψη η ένταση του ανταγωνισμού και η σταδιακή μείωση έως και εξάλειψη των ενισχύσεων της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Επιπρόσθετο δε, σημαντικό αρνητικό στοιχείο, για την αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας όπως έχει ήδη περιγραφεί, είναι οι σημαντικές ενδοπεριφερειακές αλλά και ενδονομαρχιακές / διατοπικές ανισότητες.

Ταυτόχρονα όμως, η Περιφέρεια Πελοποννήσου διακρίνεται για τους πλούσιους και ιδιαίτερης αξίας φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους, οι οποίοι παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητοι, ως πόλοι έλξης τουριστών και ανάπτυξης ανάλογων τουριστικών δραστηριοτήτων. Επίσης, αναξιοποίητη τουριστικά, στο βαθμό που είναι δυνατόν, έχει παραμείνει η

γεινίαση της Περιφέρειας με την Αθήνα, ιδιαίτερα δε με τη δημιουργία των μεγάλων οδικών αξόνων οι οποίοι μείωσαν σημαντικά την χρονοαπόσταση της Περιφέρειας από το μητροπολιτικό κέντρο της Χώρας.

Με βάση αυτά τα δεδομένα, η νέα στρατηγική κατεύθυνση της Περιφέρειας εστιάζεται στην αξιοποίηση των συγκεκριμένων πλεονεκτημάτων της για μια ανάπτυξη στηριζόμενη στην αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών της πόρων, με την προστασία του φυσικού της περιβάλλοντος και τη δημιουργία συνθηκών βελτίωσης του επιπέδου ζωής των κατοίκων της και των επισκεπτών της. Προκειμένου να επιτύχει αυτό το στόχο η Περιφέρεια, απαιτείται ένα πλέγμα πολυδιάστατων παρεμβάσεων, οι οποίες με την συμπληρωματικότητά τους και τις συνέργειές τους, τόσο εσωτερικές, εντός του Προγράμματος, όσο και εξωτερικές με δράσεις άλλων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων από όλα τα διαρθρωτικά Ταμεία, αλλά και το ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ, στο πλαίσιο ενός Άξονα Προτεραιότητας του παρόντος Επιχειρησιακού Προγράμματος, θα δημιουργήσει συνθήκες άμβλυνσης των διαρθρωτικών προβλημάτων της παραγωγικής δομής και θα εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για μια αειφόρο / αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη, μετά το πέρας της Προγραμματικής Περιόδου 2007 - 2013.

Στόχοι

Με δεδομένη τη μεγάλη ποικιλία των δράσεων που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο Άξονα Προτεραιότητας, οι οποίες όμως με τη συμπληρωματικότητά τους και τις εσωτερικές συνέργειές τους (εντός του Άξονα Προτεραιότητας) συμβάλλουν σ' ένα μακροπρόθεσμα αναμενόμενο εμφανές αποτέλεσμα, μπορούν να προσδιορισθούν τρεις Γενικοί Στόχοι αντίστοιχοι με τις τρεις μεγάλες ομάδες κατηγοριών πράξεων. Η μία ομάδα αναφέρεται στην προστασία και διαχείριση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και η άλλη στη δημιουργία κοινωνικών υποδομών για τη βελτίωση των προϋποθέσεων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.

Η τρίτη ομάδα κατηγοριών πράξεων που περιλαμβάνεται στον συγκεκριμένο Άξονα Προτεραιότητας, εμπεριέχει ένα πλέγμα δράσεων προστασίας φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, όσο και δράσεις βελτίωσης / ανάπτυξης κοινωνικών υποδομών, τουριστικών υποδομών και λοιπόν δράσεων τοπικής ανάπτυξης.

Ως εκ τούτου οι Γενικοί Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας αναφέρονται στα εξής:

- α) Βελτίωση των συνθηκών προστασίας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, ως κυρίαρχοι πόροι για την ανάπτυξη της Περιφέρειας, αλλά και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.
- β) Βελτίωση των προϋποθέσεων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, στόχος ο οποίος και αυτός έχει άμεση σχέση με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.
- γ) Διαφοροποίηση του αναπτυξιακού προτύπου της Περιφέρειας.

Οι τρεις αυτοί Γενικοί Στόχοι επιτυγχάνονται σε μεγάλο ή μικρότερο βαθμό, σε σχέση με την επίτευξη του συνόλου ή μέρους των παρακάτω ειδικών στόχων.

- α) Ανάδειξη μνημείων / αρχαιολογικών χώρων
- β) Αναβάθμιση ή / και αύξηση της δυναμικότητας και λειτουργικότητας των κοινωνικών υποδομών (εκπαίδευσης, υγείας – πρόνοιας)
- γ) Αύξηση της λειτουργικότητας και των αστικών και ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας
- δ) Βελτίωση των συνθηκών ή / και αύξηση του εξυπηρετούμενου πληθυσμού της Περιφέρειας και των επισκεπτών σε πόσιμο νερό, με παράλληλη μείωση των απωλειών νερού
- ε) Προστασία του περιβάλλοντος από στερεά και υγρά απόβλητα
- στ) Αναζωογόνηση των αγροτικών / μειονεκτικών περιοχών

ζ) Προστασία και ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλλους και ευαίσθητων περιοχών

Αναμενόμενες επιπτώσεις

- Ολοκλήρωση των υποδομών που διασφαλίζουν υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής
- Προστασία / διατήρηση και ορθολογική αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος
- Κάλυψη των αναγκών σε υποδομές διαχείρισης στερεών απορριμμάτων .
- Διάσωση, προβολή και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με παράλληλη ενδυνάμωση του σύγχρονου πολιτισμού και αύξηση επισκεπτών ιστορικών χώρων, μουσείων κλπ
- Βελτίωση συνθηκών εκπαίδευσης και αρχικής κατάρτισης.
- Δημιουργία προϋποθέσεων αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος.
- Συμβολή στην πρόληψη και αντιμετώπιση καταστάσεων υψηλού κινδύνου.
- Δημιουργία ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και επισκεπτών της Περιφέρειας.
- Διάχυση της ανάπτυξης, μέσω λειτουργικών διασυνδέσεων των ορεινών / μειονεκτικών περιοχών, με τα αστικά / ημιαστικά κέντρα και της Περιφέρειας.

Ωφελούμενοι

Άμεσα ωφελούμενοι είναι οι κάτοικοι των περιοχών, στις οποίες πραγματοποιούνται οι αντίστοιχες παρεμβάσεις, ενώ έμμεσα ωφελούμενοι είναι το σύνολο των τουριστικών επιχειρηματιών αλλά και των επιχειρηματιών άλλων δραστηριοτήτων, λόγω της διεύρυνσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων από την υλοποίηση και λειτουργία των

έργων που θα πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο αυτού του Άξονα Προτεραιότητας.

Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής

ΓΕΝΙΚΑ

Κατά την υλοποίηση των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της περιόδου 2000 – 2006, η συμβολή της Τεχνικής Βοήθειας στην στήριξη των δράσεων του προγράμματος ήταν σημαντική. Η εκπόνηση αναπτυξιακών, διαγνωστικών και γενικών μελετών, οι ενέργειες για την οργανωτική και διοικητική υποστήριξη του προγράμματος, αξιολογήσεις του προγράμματος, καθώς και οι ενέργειες για τη δημοσιότητα και πληροφόρηση, συνετέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στην αποτελεσματική υλοποίηση του προγράμματος

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΑΞΟΝΑ

Κατά τη προγραμματική περίοδο 2007 – 2013 διαφοροποιείται σημαντικά το σύστημα διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Όπως διαφαίνεται από τους νέους Κανονισμούς, οι ανάγκες υποστήριξης των νέων μηχανισμών διαχείρισης καθώς και των φορέων υλοποίησης θα είναι αυξημένες, προκειμένου να υλοποιηθεί αποτελεσματικά και αποδοτικά το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Ο ρόλος της Τεχνικής Υποστήριξης Εφαρμογής συνίσταται στη τεχνική, οργανωτική και διοικητική υποστήριξη της υλοποίησης των έργων και ενεργειών του προγράμματος, στην αποτελεσματική παρακολούθηση της υλοποίησης, στη δημοσιότητα και πληροφόρηση του προγράμματος.

Οι ειδικοί στόχοι του άξονα «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής» είναι οι εξής:

- Ενέργειες για τη διαχείριση, λειτουργία, παρακολούθηση και έλεγχο των δράσεων του προγράμματος. Οι δράσεις αφορούν στην

προετοιμασία, οργάνωση, διαχείριση, παρακολούθηση της υλοποίησης, έλεγχο και αξιολόγηση του προγράμματος, καθώς και σε έργα ή ενέργειες που θα συμβάλλουν στη βελτίωση των οργανωτικών δομών και των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης του προγράμματος.

- Ενέργειες για την υποστήριξη της εφαρμογής και υλοποίησης του προγράμματος
- Ενέργειες για την ευρεία δημοσιότητα και πληροφόρηση του προγράμματος, όπως προβλέπεται από τον Κανονισμό 1083/2006 (άρθρο 69).

ANAMENOMENES EPIΠΤΩΣΕΙΣ

Η εφαρμογή των δράσεων του άξονα «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής» αναμένεται να διευκολύνει την υλοποίηση του προγράμματος και να συμβάλλει στην επίτευξη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων ποιοτικά και ποσοτικά.

